תלמוד בבלי · ראשונים · רא״ש · סדר נשים

פסקי הרא"ש על כתובות

רבנו אשר ב"ר יחיאל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פסקי הרא"ש על כתובות

רבנו אשר ב"ר יחיאל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פסקי-הראש-על-כתובות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 9
הלכה א 9
הלכה ב 9
הלכה ג 10
הלכה ד 11
הלכה ה 12
הלכה ו 13
הלכה ז 14
הלכה ח 14
הלכה ט 14
הלכה י 16
הלכה יא 17
הלכה יב 17
הלכה יג 18
הלכה יד 19
הלכה טו 19
הלכה טז 19
הלכה יז 20
הלכה יח 20
הלכה יט 22
הלכה כ 23
הלכה כא 24
הלכה כב 25
הלכה כג 25
הלכה כד 25
הלכה כה 25
הלכה כו 26
הלכה כז 26
הלכה כח 27
הלכה כט 27
הלכה ל 27

פרק ב 28
הלכה א 28
הלכה ב 28
הלכה ג 29
הלכה ד 29
הלכה ה 29
הלכה ו 30
הלכה ז 31
הלכה ח 31
הלכה ט 31
הלכה י 32
הלכה יא 32
הלכה יב 32
הלכה יג 33
הלכה יד 34
הלכה טו 35
הלכה טז 35
הלכה יז 37
הלכה יח 38
הלכה יט 38
הלכה כא 39
הלכה כב 40
הלכה כג 40
הלכה כד 41
הלכה כה 41
הלכה כו 42
הלכה כז 42
הלכה כח 42
הלכה כט 43
הלכה ל 43
הלכה לא 45

הלכה לב 45
הלכה לג 45
הלכה לד 45
פרק ג 46
הלכה א 46
הלכה ב 46
הלכה ג 47
הלכה ד 47
הלכה ה 47
הלכה ו 48
הלכה ז 49
הלכה ח 49
הלכה ט 50
פרק ד 50
הלכה א 50
הלכה ב 51
הלכה ג 51
הלכה ד 52
הלכה ה 54
הלכה ו 56
הלכה ז 57
הלכה ח 57
הלכה ט 57
הלכה י 58
הלכה יא 59
הלכה יב 59
הלכה יג 60
הלכה יד 60
הלכה טו 61
הלכה טז 61
הלכה יז 61
הלכה יח 61
הלכה יט 62
הלכה כ 62
הלכה כא 62
הלכה כב 62
הלכה כג 63
הלכה כד 64
הלכה כה 65
הלכה כו 65
הלכה כז 66
הלכה כח 66
הלכה כט 67
הלכה ל 68
הלכה לא 69
הלכה לב 70
הלכה לג 71
הלכה לד 71
פרק ה 71
הלכה א 71
הלכה ב 74
הלכה ג 74
הלכה ד 74
הלכה ה 75
הלכה ו 75
הלכה ז 76
הלכה ח 77
הלכה ט 77
הלכה י 77
הלכה יא 77
הלכה יב 77
הלכה יג 78
הלכה יד 78
הלכה טו 78

הלכה טז 78
הלכה יז 79
הלכה יח 79
הלכה יט 80
הלכה כ 80
הלכה כא 81
הלכה כב 81
הלכה כג 81
הלכה כד 81
הלכה כה 82
הלכה כו 83
הלכה כז 83
הלכה כח 83
הלכה כט 83
הלכה ל 84
הלכה לא 85
הלכה לב 85
הלכה לג 86
הלכה לד 87
הלכה לה 89
הלכה לו 90
הלכה לז 90
הלכה לח 91
הלכה לט 91
הלכה מ 92
פרק ו 92
הלכה א 92
הלכה ב 93
הלכה ג 93
הלכה ד 94
הלכה ה 94
הלכה ו 95
הלכה ז 95
הלכה ח 95
הלכה ט 96
הלכה י 96
הלכה יא 96
הלכה יב 96
הלכה יג 99
הלכה יד 99
הלכה טו 100
הלכה טז 100
הלכה יז 100
הלכה יח 101
הלכה יט 101
הלכה כ 102
הלכה כא 102
הלכה כב 102
הלכה כג 103
פרק ז 104
הלכה א 104
הלכה ב 104
הלכה ג 104
הלכה ד 105
הלכה ה 106
הלכה ו 106
הלכה ז 106
הלכה ח 106
הלכה ט 107
הלכה י 108
הלכה יא 109
הלכה יב 111
הלכה יג 111
הלכה יד 112

הלכה טו 112
הלכה טז 113
הלכה יז 115
הלכה יח 115
הלכה יט 115
הלכה כ 116
הלכה כא 117
פרק ח 117
הלכה א 117
הלכה ב 118
הלכה ג 120
הלכה ד 121
הלכה ה 121
הלכה ו 122
הלכה ז 123
הלכה ח 124
הלכה ט 124
הלכה י 125
הלכה יא 125
הלכה יב 126
הלכה יג 126
הלכה יד 128
הלכה טו 128
הלכה טז 128
הלכה יז 128
פרק ט 129
הלכה א 129
הלכה ב 131
הלכה ג 132
הלכה ד 133
הלכה ה 134
הלכה ו 134
הלכה ז 135
הלכה ח 136
הלכה ט 136
הלכה י 137
הלכה יא 139
הלכה יב 142
הלכה יג 142
הלכה יד 143
הלכה טו 143
הלכה טז 144
הלכה יז 144
הלכה יח 144
הלכה יט 145
הלכה כ 146
הלכה כא 147
הלכה כב 148
הלכה כג 149
הלכה כד 149
הלכה כה 149
הלכה כו 150
הלכה כז 150
הלכה כח 152
הלכה כט 154
הלכה ל 155
הלכה לא 155
הלכה לב 155
פרק י 156
הלכה א 156
הלכה ב 157
הלכה ג 158
הלכה ד 158
הלכה ה 159

הלכה ו 159
הלכה ז 160
הלכה ח 160
הלכה ט 160
הלכה י 162
הלכה יא 163
הלכה יב 164
הלכה יג 165
הלכה יד 165
הלכה טו 166
הלכה טז 166
הלכה יז 166
פרק יא 167
הלכה א 167
הלכה ב 167
הלכה ג 167
הלכה ד 169
הלכה ה 170
הלכה ו 170
הלכה ז 170
הלכה ח 171
הלכה ט 171
הלכה י 172
הלכה יא 172
הלכה יב 172
הלכה יג 173
הלכה יד 174
הלכה טו 174
הלכה טז 177
הלכה יז 177
הלכה יח 178
הלכה יט 179
הלכה כ 179
הלכה כא 180
הלכה כב 181
הלכה כד 181
הלכה כה 184
הלכה כט 189
פרק יב 189
הלכה א 189
הלכה ב 191
הלכה ג 192
הלכה ד 192
הלכה ה 193
הלכה ו 194
הלכה ז 194
הלכה ח 195
פרק יג 196
הלכה א 196
הלכה ב 196
הלכה ג 197
הלכה ד 197
הלכה ה 197
הלכה ו 198
הלכה ז 199
הלכה ח 200
הלכה ט 201
הלכה י 201
הלכה יא 202
הלכה יב 202
הלכה יג 204
הלכה יד 204
הלכה טו 204
הלכה טז 205

הלכה יז 205
הלכה יח 207
הלכה יט 208
הלכה כ 208

פרק א

הלכה א

א בתולה נשאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי. שפעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות [ביום ב' וביום ה'] שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד:

ב גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולה נשאת ביום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד. ותנשא באחד בשבת שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה. ועכשיו ששנינו שקדו אותה ששנינו הגיע זמן ולא נישאו אוכלת משלו ואוכלת בתרומה הגיע זמן באחד בשבת מתוך שאינו יכול לכנוס אינו מעלה לה מזונות לפיכך חלה הוא או שחלתה היא או שפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות:

הלכה ב

אמר רבא ולענין גיטין אינו כן. אלמא קסבר אין אונס בגיטין משום צנועות ומשום פרוצות. איכא דאמרי אמר רבא וכן לענין גיטין דיש אונס בגיטין. פסק ר"ח ז"ל דהלכתא כלישנא קמא דמייתי כמה סייעתין ללישנא קמא דהוו פירכא ללישנא בתרא ואע"ג דשני להו אשינויי דחיקי לא ניקום ונסמוך והביא ראיה מסתמא דהש"ס דגיטין פרק השולח (גיטין דף לד.) ההוא דאמר אי לא נסיבנא עד תלתין יומין ליהוי גיטא כי מטא תלתין יומין אמר מיטרח טרחנא כו' ומסיק אי משום אונס אין אונס בגיטין וכן פסק רב אלפס ז"ל בפרק שלישי דגיטין (דף ל.) גבי ההוא דאמר אי לא מפייסנא עד תלתין יומין ליהוי גיטא אזל פייסא ולא איפייסא א"ל מי יהב לה ה' קבין דדינרי ולא אתפייסא אלמא אין אונס בגיטין. וקשה מהא דאמרינן בפרק מי שאחזו (גיטין דף עג.) הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית או שנשכו נחש הרי זה אינו גט אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או שנשכו נחש הרי זה גט מאי שנא רישא ומ"ש סיפא שלחו מתם אכלו ארי אין לנו. כלומר בשניהם אינו גט וקאמר בתר הכי ההוא גברא דזבין ארעא מחבריה קביל עליה כל אונסא דמתיליד ליה לסוף אפיקו ביה נהרא אגלגל מילתא ומטי לקמיה דרבא ואמר אונסא דלא שכיחא הוא ומייתי רבא ראיה מאכלו ארי אין לנו אלמא באונסא דלא שכיח קאמר רבא דיש אונס בגיטין וללישנא קמא דשמעתין אפילו אונסא דלא שכיח קאמר דאין אונס דבעי למיפשט מילתא דרבא מעובדא דההוא דפסקיה מברא וקאמר הש"ס דלמא אונסא דשכיח שאני דאיבעי ליה לאתנויי מכלל דאפי' באונסא דלא שכיח קאמר רבא דאין אונס. ואי לאו פיסקא דר"ח ז"ל לא הוה קשה

מידי דה"א דהא דקאמר רבא התם היינו כאיכא דאמרי דאמר רבא יש אונס. ונראה דשלשה ענייני אונס הן ההיא דמי שאחזו לא שכיח כל עיקר ואפי' ללישנא קמא דהכא לא שייך למימר משום צנועות ומשום פרוצות דלא סברי צנועות דנפל עליה בית או נשכו נחש ופרוצות נמי לא יאמרו כך הלכך אפילו ללישנא קמא יש טענת אונס כי האי בגיטין ואונסא דשכיחא כי האי דפסקיה מברא אפי' לאיכא דאמרי אינו מבטל הגט דאיבעי לאתנויי. ובאונסא דשכיח ולא שכיח כמו חלה בהא פליגי הני תרי לישני והלכתא כלישנא קמא:

הלכה ג

אמר רב שמואל בר רב יצחק לא שנו אלא מתקנת עזרא ואילך שאין בתי דינין יושבין אלא בשני ובחמישי אבל במקום שבתי דינים קבועים בכל יום אשה נישאת בכל יום והוא דטריח ליה. וא"ת ואמאי נשאת בכל יום תהוי כאלמנה ותנשא. בחמישי ותיבעל בליל ששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם הראשון וי"ל משום ברכה לחודה לא היינו מתקנין ימי זמן קבוע מדפריך הש"ס לעיל ותנשא באחד בשבת וכן גבי אלמנה לאו משום ברכה גרידא אמרו שתנשא בחמישי אלא כדאמרינן לקמן (דף ה.) שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה ג' ימים ואגב שתקנו משום שקדו אף היכא דלא שייך שקדו כגון אדם בטל או י"ט שחל ערב שבת תקנו שתנשא בחמישי משום ברכה ושקדו שיהא שמח עמה שלשה ימים לא שייך בבתולה דליכא למימר למחר משכים והולך לאומנותו לפי שיש לה שבעת ימי המשתה הלכך משום ברכה גרידא לא תקנו זמן לבתולה. נישאת בכל יום האי בכל יום לאו דווקא דבכל יום שבת אינה נישאת דאמרינן בירושלמי אמר רב מתניא הדא אמרה אלין דכנסין ארמלין בערב שבת צריכין למיכנס מבעוד יום שלא יהא נראה כקונה קנין בשבת לפי שאלמנה אין לה חופה ובשעת ייחודו של ביאה הוא זוכה במציאתה ובמעשה ידיה הלכך צריך להתייחד עמה בע"ש מבעוד יום הלכך אין להכניס בתולה לחופה בשבת דע"י החופה הוא זוכה במציאתה ובמעשה ידיה והוה כקונה קנין בשבת וכן נמי לכנוס בששי ולבעול בשבת לא דאין בתי דינין קבועין בשבת. ומה שנהגו האידנא לכנוס בששי היינו משום דאף בכל ימי השבוע אין לנו בתי דינין קבועין ומי שיש לו עסק מכניף שלשה ומסדר טענותיו בפניהם וזה יכול לעשות אפילו בשבת ואפילו בימי חכמי הש"ס אם לא בעל בליל חמישי לא חייבוהו להמתין עד ליל חמישי אחר או עד ליל שני דמיבעיא לן לקמן (דף ה:) מהו לבעול בתחלה בשבת משמע אע"פ שנישאת ברביעי ורב זביד בעל בתחלה בשבת וכן מוכח ממתני' דחתן פטור מק"ש עד ד' לילות ואי לא מצי בעיל עד ליל שני אמאי פטור. והא דנישאת בכל יום היינו

היכא דטרח ליה אבל אי לא טרח לא דתניא שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה אחד בשבת וב' בשבת וג' בשבת ובד' כונסה כתב רבינו אפרים אי אמר חתנא לא טרחנא אלא אכניסנה בלא סעודה וקרובי הכלה בעו דלעביד סעודתא כייפינן ליה דעביד סעודתא כפום מנהג דחזי לדידיה ולדידה דקי"ל עולה עמו ואינה יורדת עמו וכתב דמעשים באו לפני רב אלפס רבו והיה דן כן:

הלכה ד

ולידרוש להו דאונס שרי ותימה היאך נדרוש להו דאונס שרי הלא היא מחויבת למסור עצמה כיון שהיא אשת איש דאמרינן (סנהדרין דף עד.) כל עבירות שבתורה יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים ותירץ ר"ת דאינה מחויבת למסור עצמה למיתה על ביאת עובד כוכבים דרחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כוכבים דכתיב וזרמת סוסים זרמתם ולא מקריא ביאה והביא ראיה מפרק בן סורר ומורה (שם:) דפריך והא אסתר פרהסיא הוי ואילו עריות הוי לא פריך דמשום עריות לא מיחייבא למסור עצמה בביאת עובד כוכבים. ומתוך כך התיר ר"ת בת ישראל שהמירה דתה ונבעלה לעובד כוכבים ושוב חזרה ונתגייר העובד כוכבים עמה וגרשה בעלה והתירה לאותו שנתגייר עמה דלא שייך למימר אחד לבועל בביאת עובד כוכבים דהוי כביאת בהמה. ולא נהירא להריב"ם דכיון אסורה לבעל ע"י ביאת עובד כוכבים כדאמרינן הכא דאיכא פרוצות ולקמן בפרק האשה שנתאלמנה (דף כו:) גבי שבויה ואמרינן נמי במגילה (דף טו.) כאשר אבדתי מבית אבא כך אבדתי ממך אלמא לגבי בעלה לא חשיב כביאת בהמה שאין ביאתה פוסלת דאין זנות לבהמה כדאיתא בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נט:) דכי אמרינן [שם צח] רחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כוכבים הנ"מ לענין חייס דזרעיה חשיב כזרע בהמה אבל ביאתו לא חשיב כביאת בהמה וכיון שאסורה לבעל אסורה גם לבועל מונטמאה ונטמאה ואמרינן נמי בסוטה פרק ארוסה (סוטה דף כו:) מקנין ע"י עובד כוכבים והא דקאמר הכא ולידרוש להו דאונס שרי הכי פירושא ואינה מחויבת למסור עצמה משום דקרקע עולם היא ואינה עושה מעשה דמהיכא גמרינן דבעריות מחויבת למסור עצמה מרוצח כדאמרינן בסנהדרין (דף עד.) מה רוצח יהרג ואל יעבור וכו' ורוצח גופיה הא דמיחייב למסור עצמו היינו כשעושה מעשה אבל אם אמרו לו הנח שנזרוק אותך על התינוק להתמעך דאחר שאינו עושה מעשה בהא ודאי אמרינן מאי חזית דדמא דחברך סומק טפי דלמא דמא דידך סומק טפי וגבי נערה המאורסה גרסינן יהרג ואל יעבור ואבועל קאי אי נמי גרסינן תיהרג מיירי דהיא עושה מעשה ומביאתו עליה והא דלא פריך גבי אסתר והא גילוי עריות הואי משום דידע שפיר דטעמא דקרקע

עולם מועיל שאינה מחויבת למסור עצמה משום עריות אבל ס"ד כיון דפרהסיא הוא איכא חלול השם ומשני כיון דקרקע עולם היא אפי' חילול השם ליכא וכן מוכח בריש הבא על יבמתו (יבמות דף נג.) מההיא דאמר רבא אין אונס בעריות דאין קשוי אלא לדעת דמשמע הא יש קשוי שלא לדעת יש אונס ואמאי הא אמרינן בעריות יהרג ואל יעבור אלא ודאי הכי פירושא אם מביאים אותו על הערוה בעל כרחו יהרג ואל יעבור ואינו יכול ליפטר את עצמו ולומר אין אני עושה כלום אלא אחרים עושים בי מעשה לפי שאין קשוי אלא לדעת וכשיתקשה עושה מעשה בידים משמע הא בעבודת כוכבים כגון אם כפפו קומתו להשתחוות לעבודת כוכבים או בשפיכות דמים כגון שהכוהו בגופו על אדם אחר והרגוהו כיון שאינו עושה מעשה כלל אלא אחרים עושים בו מעשה אינו מחויב למסור את עצמו ונ"ל לקיים פסק ר"ת ולא מטעמיה אלא משום דאמרינן (סוטה דף כו.) ונטמאה ונטמאה אחד לבעל וא' לבועל היינו היכא שלא היתה אסורה לבועל אלא על ידי ביאה זו אבל בביאת עובד כוכבים דבלאו הכי היתה אסורה לו לא קרינן ביה ונטמאה אחד לבועל ונהי דנאסרה לבעל מ"מ לא ניתוסף בה איסור לבועל בביאתו כיון דבלאו הכי היתה אסורה לו וכן מוכח בסוטה פרק ארוסה (שס) גבי מקנין ע"י עובד כוכבים דפריך פשיטא מהו דתימא ונטמאה ונטמאה אמר רחמנא אחד לבעל ואחד לבועל הנ"מ היכא דבהך ביאה אסורה ליה אבל עובד כוכבים דבלא"ה אסורה ליה וכו' כלומר סלקא דעתך אמינא האי דאמרינן ונטמאה לבעל היכא דקרינא ביה ונטמאה לבועל לאפוקי עובד כוכבים דלא קרינא ביה ונטמאה לבועל כיון דבלא"ה אסורה ליה לא קרינא ביה ונטמאה לבעל קמ"ל אע"ג דלא קרינן ביה ונטמאה לבועל קרינן ביה ונטמאה לבעל:

הלכה ה

תניא הרי שהיתה פתו אפויה וטבחו טבוח ויינו מזוג ומת אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובועל בעילת מצוה ופורש ונוהג שבעת ימי המשתה ואח"כ נוהג שבעת ימי אבילות וכל אותן הימים הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים. ואין מונעין תכשיטין מן הכלה כל שלשים יום. ונוהג שבעת ימי המשתה וכו' מכאן קשה למה שכתב בעל הלכות מי שמת לו מת ביו"ט האחרון שנוהג בו אבילות משום דאבילות יום ראשון דאורייתא ויו"ט שני דרבנן ואתי עשה דאורייתא ודחי עשה דרבנן דלדבריהם הכא נמי ינהוג אבילות ביום ראשון דשבעת ימי המשתה דרבנן הם. והארכתי בדבר בברכות פ' היה קורא (סי' טו). וה"ר מאיר הלוי ז"ל כתב דיום א' של שמחת חתן הוי דאורייתא דכתיב (שיר השירים ג':י"א) ביום

חתונתו וביום שמחת לבו אלמא דשמחת לבו ביום ראשון יש לו סמך מן התורה. ויש אומרים דלא עלה על דעת הגאון לומר דאבילות יום ראשון הוי דאורייתא דלא אשכחן שום אבילות מן התורה אלא אנינות ליאסר בקדשים ובמעשר שני. אלא דעת הגאון לפי שאבילות יש לו רמז ואחריתה כיום מר וי"ט האחרון אינו אלא מנהג כדאיתא במסכת י"ט (דף ד:) הלכך דחינן י"ט אחרון מן קדם אבילות והכי נמי הוה עבדינן כן אלא שהיה צריך להפסיק באבילותו שאחר יום ראשון יהיה נוהג שבעת ימי המשתה ואח"כ ישלים אבילותו הלכך צריך שינהוג שבעת ימי המשתה תחלה ואח"כ שבעת ימי אבילות: הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים כתב הראב"ד ז"ל דתרוייהו דוקא שיהו אנשים ישנים עם החתן ונשים עם הכלה:

הלכה ו

ואין מונעים תכשיטין מן הכלה שלשים יום. פירש רש"י דאין מונעין ממנה תכשיטין משום אבילות בתוך שלשים יום וכ"ש לאחר שלשים יום. וקשה מהא דתני באבל רבתי האשה מותרת בנטילת שער ומוכח התם דכל דין שלשים דהיינו תספורת וגיהוץ אינו נוהג באשת איש שלא תתגנה על בעלה א"כ מאי קמ"ל הכא גבי כלה. ונראה דלא קאי אהך דלעיל אלא מילתא באפי נפשיה והכי פירושא אין מונעין תכשיטין לכלה שאירע לה אבל בתוך שלשים ימי חופתה והיא מתקשטת ככלה אפי' בתוך שבעת ימי אבלה שלא תתגנה על בעלה דכל שלשים של חופתה זמן שמחת חתן וכלה הוא וצריכה שלא תנוול עצמה ולא חיילא עליה אבילות כלל לגבי הנך מילי ואחר שנהג שבעת ימי אבילות משלים עליהם עד ל' יום. ולא דמי לקובר מתו ברגל דמונה שלשים יום מיום קבורה אע"פ שלא נהג אבילות אלא עד לאחר הרגל. דהתם נהג דין שלשים שהוא גיהוץ ותספורת תוך הרגל אבל הכא תוך ימי החופה מותר בגיהוץ ותספורת דמלך ביופיו תחזינה עיניך הלכך לא סלקי לתורת שלשים. ודוקא אביו של חתן ואמה של כלה דליכא איניש דטרח להו אבל איפכא אם מתה אמו של חתן או אביה של כלה לא ודין מתה אשתו ויש לו בנים גדולים או אם יש לו בנים קטנים או אם אין לו בנים מתי יכול לישא אשה כתבתי ביבמות בפרק החולץ (סי' כז) וגם כתבתי שם מי שמת אביו או אמו דמותר לישא אחר שלשים יום: אמר רפרם בר פפא א"ר חסדא לא שנו אלא שנתנו מים על גבי בשר אבל לא נתנו מים על גבי בשר מזדבן אמר רבא ובכרך אע"פ שנתן מים על גבי בשר מזדבן א"ר פפא ובכפר אע"פ שלא נתן מים על גבי בשר לא מזדבן והא דרב חסדא משכחת לה בדוכתא דמפקא מכרך ומפקא מכפר. ושמעינן מהא היכא דאפשר לזבוני וליכא פסידא דאינו נוהג שבעת ימי המשתה ברישא. ומתוך לשון רב אלפס משמע דמכניסין

את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובועל בעילת מצוה ופורש וקובר את מתו ונוהג שבעת ימי אבילות ואח"כ שבעת ימי המשתה מדקאמר אינו נוהג שבעת ימי המשתה ברישא משמע דאין חילוק בין היכא דאיכא פסידא בין היכא דליכא פסידא אלא דבאיכא פסידא נוהג שבעת ימי המשתה ברישא והיכא דליכא פסידא נוהג שבעת ימי אבילות ברישא אבל בשניהם בועל בעילת מצוה קודם שיקבר המת דאל"כ הוה ליה למימר היכא דליכא פסידא קובר את מתו ונוהג אבילותו ואח"כ מכניס את הכלה לחופה וכן מצאתי בשם בעל הלכות ובשם הרי"ץ גיאת ז"ל דבשאר קרובים מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובועל בעילת מצוה ופורש ונוהג שבעת ימי אבילות ואח"כ שבעת ימי המשתה ולא מסתבר כלל דמה תועלת יש במהירות החופה ויבזו המת ויפסיקו באבילות בין חופה ובין שבעת ימי המשתה ולא התירו חופה וביאה לאונן אלא באביו של חתן ואמה של כלה וגם איכא פסידא אז התירו חופה וביאה לאונן ולהקדים ימי המשתה לאבלות אבל כשמקדים האבילות למשתה גם יאחר החופה עד שיכלו כל שלשים יום ותו לא מידי:

הלכה ז

אמר מר הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים. מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר ר' יוחנן אע"פ שאמרו אין אבילות במועד אבל דברים שבצינעא נוהג. ומועד חשוב כחתן כדתניא במועד קטן (דף ז:) מכאן אמרו חתן שנולד לו נגע נותנין לו שבעת ימי המשתה לו ולכסותו ולביתו וכן ברגל נותנין לו כל ימי הרגל: וכיון שדברים שבצינעא נוהג חובה הוא ואסור בהם מדמייתי סייעתא לרבי יוחנן מברייתא וכן משמע במועד קטן (דף כד.) דרב ושמואל פליגי עליה דרבי יוחנן לענין שבת ואמרי תשמיש בשבת רשות ובעל הלכות פסק כרבי יוחנן דדברים שבצנעא נוהג ואע"פ דקי"ל הלכה כדברי המיקל באבל הנ"מ בפלוגתא דתנאי אבל דאמוראי לא ומכאן ראיה לדבריהם דברייתא מסייע ליה לר' יוחנן:

הלכה ח

דרש רב יוסף בריה דרבא משמיה דרבא לא שנו אלא שלא בעל אבל בעל אשתו ישנה עמו בבית ובחתן שפרסה אשתו נדה מיירי ואף על גב דבאבילות ישנה בין הנשים אע"ג דבעל לא משום דבאבילות קילא ליה מנדה דהא

הלכה ט

אמר רב יוסף ברבי חנינא א"ר הונא כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו וגבי אבילות תניא

אע"פ שאמרו אין אדם רשאי לכוף אשתו להיות כוחלת ולהיות פוקסת באמת אמרו מוזגת לו את הכוס ומצעת לו את המטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו. אלמא אבילות חמירא ליה מנדה לפי שלבו של אדם נכנע בזמן אבילתו. אלא משום דהאי אבילות קילא ליה לפי שהקילו בו חכמים שנוהג ימי המשתה ואח"כ ימי אבילות. הלכך חתן שמת אביו או חמותו בין בעל בין שלא בעל הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים. וכיון דהאי אבילות קיל מנדה אינה מוזגת לו הכוס ואינה מצעת לו את המטה ואינה מרחצת לו פניו ידיו ורגליו. יש שרוצים ללמוד מכאן דמי שמת לו מת ברגל כיון שנוהג ימי הרגל תחילה דמיא להכא וקילא ליה הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים ולא נהירא לי דלא דמי לקילותא דהכא דאקילו ביה טפי שהרי מת לו מת קודם שחלו שבעת ימי המשתה והתירו לו חכמים להכנים את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה כדי לדחות אבילות מעליו אבל מת לו מת ברגל שכבר חלה עליו הרגל ישנה עמו בבית. הא דאמרי' גבי נדה מצעת לו המטה תרי גווני הצעות יש דלקמן פ' אע"פ (דף נט:) תנן הכניסה לו שלש שפחות אינה מצעת לו המטה וכו' ד' יושבת בקתדרא ואמרי' עלה בגמ' (דף סא.) אע"פ שיושבת בקתדרא אבל מוזגת לו הכוס ומצעת לו המטה ומרחצת פניו ידיו ורגליו ופרש"י דהאי הצעת המטה היינו לפרוס הסדין והמכסה דאינו דבר של טורח ומילי דחיבה נינהו שתחבב עליו ולא דמי להצעת המטה דמתני' דהוי דבר של טורח כגון הצעת כרים וכסתות. ונראה דהצעת המטה דהכא היינו פריסת סדין ומכסה מדחשיב הני תלת בהדי הדדי כי ההיא דלקמן אבל הצעת כרים וכסתות שאינו דבר של חיבה נראה דשרו לנדה והא דאסרינן הכא היינו דוקא בפניו דאיכא למיחש להרגל דבר אבל שלא בפניו נראה דשרי והאי דקאמר הרחצת פניו ידיו ורגליו היינו לשפוך מים כשהוא רוחץ אבל לא שתגע בו דאף בלא רחיצה נמי אסורין כדקאמר בפ"ק דשבת (דף יג:) חס ושלום שלא נגע בי אפי' באצבע קטנה וה"ר מאיר הלוי ז"ל כתב אע"פ דאמרינן הכא חתן שבעל ופירסה נדה דאשתו ישנה עמו בבית למשנה אחרונה שאמרו בועל בעילת מצוה ופורש הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים משום דאקילו בה רבנן בהאי איסורא דנדה והתירו לו לגמור ביאתו והביא ראיה מהא דקי"ל דאבילות דעלמא חמירא ליה מנדה ואבילות דהכא כיון דאקילו ביה חיישינן דלמא אתי לזלזולי ביה כ"ש באיסור נדה כל היכא דאקילו רבנן גביה חיישינן דלמא קילא ליה ואתי לזלזולי בה. ועוד הביא ראיה מדאמר רב יוסף למילתיה אמי שפירסה אשתו נדה ומפליג בין בעל בין לא בעל ולא מפליג ברישא בין משנה ראשונה למשנה אחרונה דאית לה בועל בעילת מצוה ופורש אלמא אפילו למשנה אחרונה הוא ישן בין האנשים וכו'. ואין דבריו נראין לי גם

אם כתבו בשם הר"ר יוסף הלוי אבן מג"ש ז"ל דלא [דמי] להאי קילותא דהכא הפקיעו חכמים דבריהם מה שאסרו אונן בתשמיש המטה והתירו לו שמחת חופה וביאה כדי לדחות אבילות מעליו אף לאחר קבורה אבל הכא לא הקילו חכמים אלא אדרבה החמירו חכמים האחרונים חומרא יתירה לטמאות דם בתולים משום שמא נתערבו בו דם נדות הלכך ליכא הכא קילותא דניחוש דלמא אתי לזלזולי ביה ומה שהתירו לו לגמור ביאתו אי אפשר בענין אחר כדאמרינן בפ' תינוקת (נדה דף סה:) דא"כ לבו נוקפו ופורש. ומה שהביא ראיה מדלא מפליג רב יוסף ברישא אינה כלום דהך ברייתא לית לה בועל בעילת מצוה ופורש מדתני פירסה נדה ורב יוסף ניחא ליה לפלוגי במה דאיירי מתניתי' ומינה שמעינן דה"ה למשנה אחרונה אחר שבעל בעילת מצוה שישנה עמו וכן עמא דבר: ויראה דבאבילות מותר לישן עם אשתו במטה הוא בבגדיו והיא בבגדיה דאבילות חמירא ליה מנדה ובנדה מיבעיא לן בפ"ק דשבת (דף יג.) נדה מהו שתישן אצל בעלה היא בבגדה והוא בבגדו ונהי דפשט התם לאיסורא דאיתקיש נדה לאשת רעהו מ"מ באבילות דחמירא ליה שרי. אבל בקירוב בשר ראוי להחמיר ואין להביא ראיה שמותר לישן עמו במטה מסוגיא דשמעתין דקאמר מאי לאו עמו במטה דלאו דוקא עמו במטה ממש דהא קתני וכופה מטתה דמשמע מטתה שהיא ישנה עליה כדי לנהוג עמו אבילות:

הלכה י

תני בר קפרא בתולה נישאת ברביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה [בו] ברכה לדגים. ואלמנה נישאת בחמישי ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם ותניא מפני מה אמרו אלמנה נישאת בחמישי וונבעלת בששי שאם אתה אומר תיבעל בחמישי למחר משכים לאומנתו והולך שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים חמישי בשבת וע"ש ושבת. והאידנא שב"ד קבועין בכל יום אשה נישאת בכל יום דמשום ברכה לא קבעו חכמים זמן מדפריך לעיל ותינשא באחד בשבת וברכה אינה אלא סעד שלא לבעול ביום רביעי עד ליל חמישי משום ברכה. ובאלמנה נראה גם כן דטעמא דשקדו עיקר דלא קבעו לאלמנה זמן משום ברכה הילכך אם אדם בטל הוא יכול לישא בכל יום ואם בעל מלאכה הוא לא ישא אלא בחמישי ויבעול בששי. איבעיא להו מהו לבעול בתחלה בשבת). ומסיק והילכתא מותר לבעול בשבת ולא חיישינן שמא ישחוט בן עוף ואהא סמכינן למיעבד סעודתא בין בשבת בין במוצאי שבת. ר' אמי שרי למיבעל בתחילה בשבת אמרי ליה רבנן והא לא כתיבה כתובה אמר להו אתפסוה מטלטלי בכתובתה):

הלכה יא

אמר רב הונא אמר ר' אבא בר זבדא אמר רב אחת בתולה ואחת אלמנה טעונה ברכה כל ז' ודוקא אלמנה שנישאת לבחור אבל אלמנה שנישאת לאלמון אינה טעונה ברכה אלא יום אחד. אלא הא דתניא שקדו חכמים על בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים במאי אי בבחור הא אמרת ז' ואי באלמון הא אמרת יום א'. איבעית אימא בבחור ז' לברכה וג' לשמחה ואיבעית אימא באלמון יום א' לברכה וג' לשמחה. ואלמון שנשא בתולה ז' לברכה וז' לשמחה דליכא בתולה דבצרי מז' לברכה וליכא אלמנה דבצרי מיום אחד:

הלכה יב

אמר רב נחמן אמר לי הונא מנין לברכת חתנים שיהא בעשרה שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים מזקני העיר וגו'. ור' אבהו אמר מהכא במקהלות ברכו ה' [אלהים] ממקור ישראל ת"ר מברכין ברכת חתנים בבית חתנים רבי יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה. אמר אביי ביהודה שנו מפני שמתייחד עמה. תניא אידך מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וברכת אירוסין בבית האירוסין. כתב רב אחאי (פ' חיי סי' טז) דברכת אירוסין בי'. וה"ר שמואל הנגיד נחלק עליו ואמר שאין צריך י' אלא לברכת חתנים בלבד שלא הוזכרו י' אלא בה. ועוד הרי קידושין בפני ב' ואתה מצריך עשרה. ול"נ דברי רב אחאי דלמאי דילפינן מבועז הרי בועז עשה גם ברכת אירוסין בעשרה ולמאי דילפינן ממקהלות גם ברכת אירוסין על עסקי מקור בא דאי אפשר לישא בלא ברכת אירוסין ודי בשנים לקידושין ובברכה צריך עשרה. ויש שכתבו שצריך לברך ברכת אירוסין קודם קידושין כדאמר (פסחים דף ז:) כל הברכות כולן מברכין עובר לעשייתן. ויש שכתבו שצריך לעשות אחר האירוסין דילמא הדרא בה האשה והויא לה ברכה לבטלה. ועוד שבכל המצות לפי שמזכירין עשיית המצוה מברכין עליהן עובר לעשייתן אבל כאן אין מברכין אשר קדשנו לקדש האשה וכיון שאין מזכירין עשיית המצוה אין צריך לברך עובר לעשייתן. מאי מברכין. אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין ברוך מקדש ישראל וכו' ונהגו האידנא מקדש ישראל על ידי חופה וקידושין. יש מקשין על נוסח ברכה זו למה אין מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו לקדש את האשה ועוד היכן מצינו ברכה כזאת שמברכין על מה שאסר לנו הקב"ה והלא אין אנו מברכין שאסר לנו אבר מן החי והתיר לנו את השחוט ועוד מה ענין להזכיר עריות בכאן. ועוד מה לנו להזכיר חופה בכאן כיון שמברכין ברכת אירוסין בבית האירוסין ובלא חופה. ונ"ל כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המצוה כי פריה ורביה היינו קיום המצוה ואם לקח פלגש וקיים פריה ורביה

אינו מחוייב לקדש אשה וכן הנושא זקנה איילונית או עקרה וכן סריס חמה שנשא מברכין ברכת חתנים ואין חיוב במצוה זו שאין בה קיום מצות פריה ורביה והילכך לא נתקנה ברכה במצוה זו. ואף בנושא אשה לשם פריה ורביה כיון (שאי) אפשר לקיים מצות פריה ורביה בלא קידושין ולא דמי לשחיטה שאינו מחוייב לשחוט ולאכול ואפ"ה כשהוא שוחט לאכול מברך דהתם אי אפשר לו לאכול בלא שחיטה אבל הכא אפשר לקיים פריה ורביה בלא קידושין וגם התם אפקיה קרא בלשון ציווי דכתיב וזבחת ואכלת אבל הכא כתיב כי יקח איש ועוד דבקדשים אי אפשר בלא שחיטה הילכך מברכין על כל שחיטה. וברכה זו נתקנה לתת שבח להקב"ה אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העמים וצונו לקדש אשה המותרת לנו ולא אחת מן העריות. והזכירו בו איסור ארוסות והיתר נשואות בחופה וקידושין שלא יטעה אדם לומר שהברכה של קידושין נתקנה להתירה לו לכך הזכירו חופה לומר דדוקא ברכת חופה היא המתרת הכלה. ולהכי נמי הקדימו חופה לקידושין לומר והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה שאחר ברכת הקידושין:

הלכה יג

ת"ר ברכת חתנים כל שבעה א"ר יהודה והוא שבאו פנים חדשות שלא אכלו עד עתה אפילו היו שם בשעת החופה. ונראה דלא מיקרו פנים חדשות אלא בני אדם שמרבים בשבילם שמחה יותר. ושבת חשובה כפנים חדשות דאמר במדרש מזמור שיר ליום השבת אמר הקב"ה פנים חדשות באו לכאן ודרך להרבות בשבת שמחה ומנות ויש מקומות שבשבת אחר סיום התפלה מלוין כל הקהל את החתן עד ביתו ואומרים שם שבע ברכות ואומרים מפני שלא היו שם רוב הקהל ביום הששי וביום השבת כולן מצויין שם. ושאלו את רב האיי על מנהגם והשיב שאינו מנהג יפה אלא שאין איסור בדבר שהרי אמרו מברכין ברכת חתנים כל שבעה והוא שבאו פנים חדשות. וי"א הא דמברכין ע"י פנים חדשות דהיינו דוקא לאחר סעודה. במס' סופרים (פרק יט הל' י"א) יש נהגו רבותינו לומר בבוקר ברכת חתנים על הכוס בעשרה פנים חדשות כל שבעה וכן בערב קודם סעודה מברכין אותה. מאי מברך א"ר יהודה שהכל ברא לכבודו ברוך יוצר האדם ברוך אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בנין עדי עד בא"י יוצר האדם. שוש תשיש ותגל העקרה בקיבוץ בניה מהרה לתוכה בשמחה בא"י משמח ציון בבניה. שמח תשמח ריעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם בא"י משמח חתן וכלה. בא"י אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה רינה דיצה וחדוה אהבה ואחוה ושלום וריעות מהרה ה' אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים ממשתה נגינתם בא"י

משמח חתן עם הכלה. רב אשי איקלע לרב כהנא יומא קמא מברך כולהו מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות מברך כולהו ואי לא אפושי שמחה בעלמא היא ומברך שהשמחה במעונו ואשר ברא. יומא קמא י"מ סעודה קמייתא כדאמרינן בפסחים (דף לו.) יומא קמא לא תלושו בחלבא דהיינו סעודתא קמייתא ומיהו אם לא אכלו עד הלילה מברכין משום דלא גרע מפנים חדשות כיון דאכתי לא אכלי בני החופה ובשבת דמברכין אף בסעודת שחרית אע"פ שבירך בליל שבת דכבוד יום עדיף והוי כפנים חדשות אחרים ובשהשמחה במעונו לא בעי עשרה. ואשר ברא יש שכתבו דבעי י' ויש שכתבו דלא בעי י' דלא הוזכרו עשרה אלא כשמברכין כל ברכת הזיווג דומיא דבועז וממקור ישראל וכן מסתבר. משבעה ועד תלתין בין אמר משום הלולא בין לא אמר משום הלולא מברך שהשמחה במעונו מכאן ואילך אי אמר ליה מחמת הלולא אין ואי לא לא. וכי אמר ליה מחמת הלולא עד אימת רב פפא משמיה דרבא אמר עד תריסר ירחי שתא. וסימן לדבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח. ומעיקרא מאימת מכי רמו שערי באסינתיה:

הלכה יד

אמר רבי יצחק א"ר יוחנן מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה וחתנים מן המנין. ברכת אבלים בעשרה כל שבעה ואין אבלים מן המנין. והוא שבאו פנים חדשות. מאי ברכת אבלים ברכת רחבה. כתב רב פלטו ז"ל האידנא לית לן שורה ולא ברכת רחבה אלא מברכין אחר הזימון דיין אמת שופט צדק ואמת וכו' ואין אומר נברך מנחם אבלים:

הלכה טו

ברכת בתולים כתב בעל הלכות ברוך אשר צג אנוז בגן עדן שושנת העמקים בל ימשול זר במעיין חתום על כן אילת אהבים זרע קדש שמרה בטהרה חוק לא הפרה ברוך הבוחר בזרעו של אברהם. ואפשר שברכה זו תקנוה הגאונים ז"ל ומסתבר לברכה אחר שמצא בתולים:

הלכה טז

והורה רבינו נסים אם הוא מקום שאין מצוי בו יין יקח הצימוקים וישרה אותם במים ויסחוט אותם ויברך עליו ואם לא מצא צימוקים מברך על שכר שהכל ולא סגי ליה אלא בכוס אבל ברכת אירוסין אם לא ימצא כוס ואפילו כוס שכר מברך בלא כוס ברכת אירוסין דלאו מצוה מן המובחר הוא אבל ברכת חתנים שהיא שבע ברכות חייב לברך על הכוס בורא פרי הגפן או שהכל על השכר אם לא נמצא יין כל עיקר:

הלכה יז

כתב רב שרירא בתשובה המארס בלא ברכה חסר את אירוסין ברכה שהיא מצוה. המברך ברכת אירוסין בבית חתנים בירך ברכה שאינה צריכה לו ועובר משום לא תשא. ורבינו נסים הורה אם לא בירך ברכת אירוסין יברך בשעת נישואין עם ז' ברכות וכן מסתבר וכן מצאתי בנימוקי הרב ר' יונה ז"ל שכתוב משמו ודימה אותו למי שלא בירך אחר אכילתו שחוזר ומברך אחר המזון כל זמן שלא נתעכל המאכל שבמעים וכן ה"נ אע"פ שעבר זמן מרובה כל זמן שלא נגמר ההיתר מברך וכיון שאין ההיתר נגמר אלא ע"י חופה יכולין לומר הברכה בשעת הנישואין:

הלכה יח

א"ר אלעזר האומר פתח פתוח מצאתי נאמן הוא לאוסרה עליו לשוויה אנפשיה חתיכא דאיסורא והנ"מ באשת כהן א"נ באשת ישראל כגון דקביל בה אביה קידושין פחותה מבת שלש שנים ויום אחד דהוה חד ספיקא ספק באונס ספק ברצון וספיקא דאורייתא לחומרא אבל אשת ישראל שקדשה אביה יתירה על ג' שנים ויום אחד מותרת דהויא לה תרי ספיקי ספק תחתיו זינתה ספק אין תחתיו ואת"ל תחתיו ספק באונס ספק ברצון הוי להו תרי ספיקי ותרי ספיקי דאורייתא לקולא. והא דאמר דנאמן לאוסרה עליו היינו במכחישתו ואומרת שבתולה היתה או בשותקת אבל אם אמרה אמת שפתחה פתוח ונאנסה תחתיו. באשת ישראל נאמנת ומותרת לו מפני שהיא טוענת טענת ברי והוא טוען טענת שמא שאינו יודע אם באונס אם ברצון וברי ושמא ברי עדיף מצאתי כתוב זה בשם ה"ר יונה ז"ל וטעו תלמידיו לכותבו בשמו כי לא אמרה מעולם דכיון דליכא אלא חד ספיקא אזלינן לחומרא ובדיבורה לא מהימנא דהא אמרינן לקמן (דף יג.) דקי"ל כר"נ דלא אמרינן ברי ושמא ברי עדיף אפי' היכא דהברי הוא טוב והשמא הוא גרוע כ"ש הכא דהברי גרוע שיודעת שאינו יכול להכחישה. והא דקי"ל לקמן (דף יב:) כר"ג דאמר ברי ושמא ברי עדיף היינו דוקא היכא דאיכא מיגו כדמפרש לקמן (שם) והכא ליכא מיגו אי נמי היכא דאיכא חזקה כדלקמן שהיתה בחזקת בתולה ואוקמה אחזקתה ותחתיו נבעלה אבל הכא ליכא חזקה דתחתיו נבעלה שהרי קיבל אביה קידושין פחותה מבת ג' שנים ויום אחד ואין לומר הא דלא אמרינן ברי ושמא ברי עדיף היינו כנגד חזקה לאפוקי ממונא מחזקתיה אבל היכא דליכא חזקה לא גרע כח הברי אלא אדרבה יש חזקה עם הברי דאוקי איתתא בחזקת היתר וצדקת ונאנסה ואמרינן ברי עדיף. ולא היא דאיכא הכא כנגד הברי רוב דרצון דאונס לא שכיח ויש קול לאונס ורובא עדיף מחזקה הילכך לא סמכינן אברי דידה ואסורה. ומיהו נראה לי לקיים דבריהם מההיא דהיתה

מעוברת לקמן (דף יג.) דאלים ליה לרשב"ג ברי ומכשיר העובר ואע"ג דלית ליה חזקת כשרות ואפילו ברוב פסולין וכן בההיא דמשאירסתני נאנסתי אע"ג דחזקת ממון מסייעא לרוב דרצון אפ"ה אלים ליה ברי ומהימנא: א"ר יהודה אמר שמואל האומר פתח פתוח מצאתי נאמן להפסידה כתובתה: א"ר נחמן אמר שמואל משום ר"ש בן אלעזר חכמים תקנו לבנות ישראל לבתולה מאתים ולאלמנה מנה והם האמינו שאם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן אמר רבא חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. הכא ודאי מיירי במכחישתו או בשותקת אבל אם אמרה ודאי פתחה היה פתוח ונאנסה תחתיו בהא מהימנא כר"ג לקמן ואין להאמין בטענת בתולה הייתי במיגו דנאנסתי דאין זה מיגו דלא בעי למיפסל נפשה לכהונה ואין נאמנת במיגו דמוכת עץ דמוכת עץ לא שכיח א"נ לא אמרינן מיגו לאפוקי ממונא ולפירוש ר"ח ניחא דמוכת עץ אין פתחה פתוח. וחזינן לגאון דקאמר הנ"מ לענין מנה ומאתים אבל לענין תוספת לא מהימן ומימרא וטעמא דמסתבר הוא דלא תקינו רבנן אלא מנה ומאתים אבל תוספת איהו כתב אנפשיה הילכך לא מהימן. איני כחולק על דברי גאון אבל מתוך הסברא נראה דמהימן גם לענין תוספת דדבר ידוע דלשם חיבת חופה וביאה הוסיף לה וכי היכי דאמרינן לענין מנה ומאתים חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה ואם היה שונאה היה מגרשה ולא היה טורח בסעודה אע"פ שמרויח בטורח הסעודה פטור ממאתים של כתובה גם לענין תוספת שאינו מוסיף לה אלא בשעת חופה היאך נאמר שבשעת חופה כתב לה ולמחר בבוקר נתחרט ומגרשה אלא ודאי טענתו אמת ולהכי מגרשה ואדעתא דהכי לא הוסיף לה והאי דנאמן להפסידה היינו כשערער מיד אחר בעילה ראשונה אבל אם שתק ואח"כ ערער לא מהימן כדאיתא בירושלמי (ה"ד) טענת בתולים עד ל' יום דברי ר"מ ר' יוסי אומר נסתרה מיד לא נסתרה אפי' לאחר שלשים יום ואע"ג דביבמות פרק בית שמאי (יבמות דף קיא:) מייתי הך ברייתא אהא דקאמר עד תלתין יומי מוקי איניש אנפשיה וקאמר דר"מ הוא דאמר טענת בתולים כל ל' יום אבל ר' יוסי סבר דלא מוקי אנפשיה ואם אמר לא בעלתי מיד ואחר ג' ימים או ארבעה בעלתי ולא מצאתי בתולים לא מהימן מכ"ש שמעינן דאם בעל ולא ערער ואחר זמן ערער דלא מהימן דהא דלא מהימן כשאמר לא בעלתי מיד אלא לאחר זמן היינו משום דאמרינן דלא מוקי איניש אנפשיה ושקורי משקר אלא בעל ומצא בתולים ואח"כ נהפך לבו לשנאותה ואמר שלא בעל עד עתה כדי שיאמינו לו:

הלכה יט

מדקאמר חכמים תקנו לבנות ישראל מאתים משמע דכתובה דרבנן דקי"ל כרב נחמן בדיני וכן משמע ביבמות פרק האשה רבה (יבמות דף פט.) דקאמר האשה שהלך בעלה למדה"י ואמרו לה מת בעליך ונשאת ואח"כ בא בעלה דאין לה כתובה מזה ומזה ומפרש התם טעמא מאי תקינו רבנן כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וכו' אלמא דסתמא דהש"ס קסבר דכתובה דרבנן וכן סתם מתני' לקמן פרק נערה (דף נא.) לא כתב לה כתובה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה מפני שהוא תנאי ב"ד וגם מדגביא מן הזיבורית אלמא מדרבנן היא ותימה על מה שנהגו לכתוב בכתובות באשכנז ובצרפת כסף זוזי מאתן דחזי ליכי מדאורייתא. אומר ר"ת ז"ל דסמכינן אדרשב"ג דאמר בפרק בתרא דמכילתין (דף קי:) נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י נותן לה מעות קפוטקיא ומפרש בגמ' משום דקסבר כתובה דאורייתא היא וקי"ל כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו. ועוד הביא ראיה דלקמן פרק אלו נערות (דף מ.) קאמר ר"א יתומה שנתארסה ונתגרשה יש לה קנס וקאמר רבה בב"ח אר"י ר"א בשיטת רבי עקיבא רבו אמרה ומסיק רב התם הלכה כר"א וכיון דס"ל כר"ע א"כ דרש כר"ע אשר לא אורשה לג"ש למילף אונס ממפתה ומפתה מאונס ורבי יוסי הגלילי דפליג אדר' עקיבא מקיש אונס למפתה מכמוהר הבתולות וא"כ צריכין לומר דר"ע הוה דריש כמוהר הבתולות לכדדריש ליה הכא ברייתא לכתובת אשה ומיהו למה שפרש"י דדריש הכא מלישנא דכמוהר הבתולות א"כ ליכא לאוכוחי מידי דר"ע ור"י הגלילי לא איירו למידרש לישנא דמוהר אבל לא נהירא האי פירושא למידרש כתובה דאורייתא מלישנא דמוהר אלא נראה לפרש כן שיהא זה כמוהר הבתולות דהיינו כתובת האשה ונראה כאילו בא ללמד מכתובת אשה ונמצא כתובת אשה למד מכאן מה כאן חמשים דילפינן מג"ש אשר לא אורשה אף כתובה חמשים ותימה מ"מ קשה הילכתא אהילכתא דקי"ל הילכתא כר"נ בדיני וי"ל דלית הילכתא הכא כר"נ דאשכחן רב אשי דהוא בתראה ולא סבירא ליה כוותיה דמתרץ לקמן בברייתא (דף יב.) כל שלא מושמש אינו יכול לטעון טענת בתולים משום דחיישינן שהוא מכחיש ולא אמרינן חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה והא דאמרינן בפרק האשה מאי טעמא תקינו רבנן כתובה וכו' ה"פ מ"ט תקינו רבנן כתובה היכא דתקינו כגון באלמנה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. ור"ח ז"ל פירש דקי"ל כרב נחמן דאמר כתובת אשה דרבנן ואע"ג דאמרו כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו הכא לית הילכתא כוותיה דאמרינן בפ' בתרא (דף קי.) לאפוקי מדרשב"ג ולאו ראיה היא דטובא אשכחן בהש"ס לאפיקי וקי"ל הילכתא הכי. בגיטין (דף פה:) לאפוקי מדרבי יוסי דאמר

זמנו של שטר מוכיח ובפרק הזהב יש הרבה כאלו. ועוד הא דלקמן ברייתא היא ואי ברייתא פליגא עליה אין זו הוכחה שלא יהא הלכה כמותו. כל הגאונים הסכימו דכתובת אשה מדרבנן וגובין לה חמשין כסף סלע מדינה שמינית של סלע צורי וראיתי מפרשים דאפילו הרגילו לכתוב דחזו ליכי מדאורייתא מודו דכתובת אשה דרבנן וחכמים תקנו חמשים כסף מדאורייתא פירוש משקלים האמורים בתורה משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ואסמכוה אקרא דכמוהר הבתולות מ"ה נהיגי למיכתב דחזו ליכי מדאורייתא שלא יטעה אדם לומר כיון דמדרבנן היא לא תגבה אלא נ' סלע מדינה ודברים של טעם הם והכותב כסף זוזי מאתן דחזי ליכי לא הפסיד:

הלכה כ

ההוא גברא דאתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה פתח פתוח מצאתי אמר להו רב נחמן אסבוהו כופרי מברכתא חביטא ליה. והא רב נחמן הוא דאמר מהימן. המקשה הבין דברי רב נחמן דהכי קאמר להו הלקוהו לפי שמוציא ש"ר על בנות ישראל שהרי משקר וכי הזונות חבוטות לפניו שהוא בקי בפתח פתוח הילכך לא מהימן ופריך והא רב נחמן הוא דאמר מהימן ומשני מהימן ומסבינן ליה כופרי והא דמסבינן ליה כופרי לאו משום דלא מהימן אלא שראוי להלקותו לפי שחשוד על העריות ורב אחא משני כדסבר מעיקרא דלא מהימן ואיירי בבחור. וי"מ אסבוהו כופרי אע"פ שהוא נאמן חשוד על העריות מיהא הוי והא רב נחמן דאמר נאמן ולא אמר שיש להלקותו ומשני מהימן ומסבינן כופרי וכו' ורב נחמן לא איירי במלקות רב אחא אמר לעולם הא דאמר רב נחמן נאמן היינו בלא מלקות ובנשוי אבל בחור מהימן ומלקין ליה. ורב אלפס ז"ל כתב בחור לא גמיר נשוי גמיר והיינו כפי' קמא וכן מסתבר דרב נחמן צוה להלקותו משום דלא קים ליה והוא מוציא ש"ר על בנות ישראל אבל לא מיקרי חשוד על העריות להלקותו דשמא קים ליה מתוך השמועה וכן פירש"י. ההוא דאתא לקמיה דר"ג ברבי א"ל פתח פתוח מצאתי א"ל שמא הטית אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה הטה מצאו פתוח לא הטה מצאו נעול ר"ג פתח פתח ליה אולי ילמוד מתוך דבריו וירגיש דלא קים ליה בפתח פתוח לכך אמר לו בלשון שמא וכן עשה להתירה לו אבל אם היה משיב לו יודע אני שלא הטיתי ובודאי פתוח מצאתי היה אוסרה לו איכא דאמרי הכי קאמר ליה שמא במזיד הטית ועקרת לדשא ועברא. אמשול לך משל למה הדבר דומה למהלך באישון לילה ואפילה והטה במזיד מצאו פתוח לא הטה במזיד מצאו נעול דברים הללו וכיוצא בהם יוכל החכם לשאול לטוען אולי ירגיש בתוך דבריו שאינו בקי בפתח פתוח ותנוח דעתו:

הלכה כא

ההוא דאתא לקמיה דר"ג ב"ר אמר לו בעלתי ולא מצאתי דם אמרה לו רבי עדיין בתולה אני אמר להם הביאו לי ב' שפחות אחת בתולה ואחת בעולה הביאו לו הושיבום על פי חבית של יין בתולה אין ריחה נודף בעולה ריחה נודף הושיבה לזו ולא היה ריחה נודף אמר לו זכי במקחך ולבדוק מעיקרא בגוויה דידה. גמרא הוה שמיע ליה ומעשה לא חזא וסבר לא קים ליה במילתא שפיר ולאו אורח ארעא לזלזולי בבנות ישראל. ההוא דאתא לקמיה דר"ג הזקן א"ל בעלתי ולא מצאתי דם אמרה לו בתולה שלימה נבעלתי אלא ממשפחת דורקטי אני שאין להם לא דם נדות ולא דם בתולים ובדק ר"ג בקרובותיה ומצא כדבריה אמר לו לך זכי במקחך. ההוא דאתא לקמיה דרבי א"ל בעלתי ולא מצאתי דם אמרה לו רבי בתולה הייתי ושנת בצורת הואי וראה רבי פניהם שחורים צוה עליהם והכניסום למרחץ והאכילום והשקום והכניסום לחופה ובעל ומצא דם א"ל לך זכי במקחך קרא רבי עליהם צפד עורם על עצמם יבש היה כעץ: גרסינן בפרק אלו נערות (דף לו.) החרשת והשוטה והבוגרת ומוכת עץ אין להם טענת בתולים הסומא ואילונית יש להם טענת בתולים ומקשינן ובוגרת אין לה והאמר רב בוגרת נותנין לה לילה הראשון אלמא אית לה דם בתולים דאי לית לה טענת בתולים אמאי נותנין לה לילה ראשון האי דם נדה הוא ופרקינן אי דקא טעין פתח פתוח הכי נמי דיש לה טענת בתולים דכל בתולה בוגרת פתחה סתום הוא אלא הכא במאי עסקינן דאין לה טענת בתולים דקא טעין טענת דמים דאמרינן בתולה היא אלא שכלו דמיה נמצא עכשיו הבתולות הבוגרות יש מהם שיש להם דמים ומשום הכי אמר רב נותנין לה לילה הראשון ויש מהם שאין להם דמים והיינו דקתני והבוגרת אין להם טענת בתולים אבל טענת פתח פתוח יש וכן הלכה. ומקשינן על גירסא זו למה האריך הש"ס לומר אי דקא טעין טענת פתח פתוח הכי נמי לא הוה צריך למימר אלא יש בוגרת שיש לה דמים ויש שאין לה דמים הלכך כי בעל ומצא דם תלינן בדם בתולים ואי לא מצא דם אנו אומרים שכלו בתוליה ופתח פתוח מאן דכר שמיה. ורש"י גרס איפכא אי דקא טעין טענת דמים הכי נמי הכא במאי עסקינן דקא טעין פתח פתוח פירוש אי טעין ואמר לא מצאתי דם הכי נמי דיש להם טענת בתולים ומפסדת כתובתה דכל הבוגרות יש להם דמים הלכך נותנין לה לילה הראשון והא דקתני אין להם טענת בתולים דטעין פתח פתוח מצאתי דבטענה זו אינה מפסדת כתובתה דדרך הבתולות כשמגיעות לימי הבגרות אבריהן מתפרקין ואע"פ שיש להן דמים הפתח פתוח. והרמב"ן ז"ל כתב כן וכן מוכח בירושלמי דקאמר בוגרת כחבית פתוחה דמיא:

הלכה כב

מתני' בתולה כתובתה מאתים ואלמנה מנה בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן האירוסין כתובתה מאתים ויש להן טענת בתולים. הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד כתובתה מאתים ויש להם טענת בתולים:

הלכה כג

גמ' אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד שזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו. והא דקי"ל דעובד כוכבים בהפקירא ניחא ליה ה"מ גדול דקא טעים טעמא דאיסורא אבל קטן זכות הוא לו. אמר רב יוסף אם הגדילו יכולים למחות קודם שראינום שנוהגים דת יהודית אבל מיום שהגדילו וראינום מקיימי מצות שוב אין יכולים למחות ורב אלפס הביא הך דגר קטן בפ' החולץ ולא הביא דברי רב יוסף ותימה הוא אי משום דאביי ורבא הקשו על דבריו הרי נתרצו קושיותיהן וה"ר יוסף הלוי פסק כרב יוסף וכן מסתבר:

הלכה כד

א מתני' הגדול שבא על הקטנה וקטן שבא על הגדולה ומוכת עץ כתובתה מאתים דברי ר' מאיר וחכמים אומרים מוכת עץ כתובתה מנה בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן הנשואין כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים:

ב גמ' קטן הבא על הגדולה רב אמר עשאה (לה) מוכת עץ ושמואל אמר אין מוכת עץ בבשר. ובשלא השיר בתוליה מיירי דאילו השיר בתוליה לא עדיפא ממוכת עץ והלכחא כשמואל ושריא לכ"ג מדקבע הש"ס למילתייהו אמתני' דהכא אלמא לענין דינא איתשיל והלכתא כשמואל בדיני ועוד מתני' כשמואל דייקינן. אמר רבא מוכת עץ יש לה כתובה מנה בין הכיר בה בין לא הכיר בה וכן הלכתא דהדר ביה מההיא קמייתא דאמרי' הכיר בה מנה לא הכיר בה ולא כלום אבל כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום דתנן הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות ואמר רבא מקח טעות לגמרי משמע ולית לה ולא כלום וכן הלכתא:

הלכה כה

א מתני' הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ונתגיירו ונשתחררו יתירות על בנות שלש שנים ויום אחד כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים. האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים אינו יכול לטעון טענת בתולים מפני שהוא מתייחד עמה:

ב גמ' תניא א"ר יהודה ביהודה היו מייחדין את החתן ואת הכלה קודם כניסתן לחופה כדי שיהא לבו גס בה ובגליל לא היו עושין כן ביהודה בראשונה היו מעמידין שני שושבינין אחד לו ואחד לה כדי למשמש את החתן ואת הכלה בשעת כניסתן לחופה ובגליל לא היו עושין כן וכל שלא נהג כמנהג זה אינו יכול לטעון טענת בתולים. אהייא אילימא ארישא כל שנהג מיבעי ליה אלא אסיפא כל שלא מושמש מיבעי ליה אמר רבא לעולם ארישא והכי קאמר כל שלא נהג מנהג גליל בגליל אלא מנהג יהודה בגליל אינו יכול לטעון טענת בתולים רב אשי אמר לעולם אסיפא ותני כל שלא מושמש. פירש הריב"ם דלית ליה חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה ור"ת פירש שאני הכא כיון שנהגו למשמש ונשתנה המנהג אנו תולין שבגרמתו נשתנה המנהג ורמאי הוא ואין לסמוך אחזקה תדע לך שהרי בגליל שאין נוהגין למשמש יכול לטעון טענת בתולים מדקאמר רבא לעולם ארישא וה"ק כל שלא נהג מנהג גליל בגליל אלא מנהג יהודה בגליל אין יכול לטעון טענת בתולים ודווקא שנהג מנהג יהודה בגליל שנתייחד עמה הוא דאינו יכול לטעון אבל לא נתייחד עמה אע"פ שאין מעמידין שושבינים בגליל יכול לטעון וה"נ אמרינן לעיל (דף ט:) גבי האוכל אצל חמיו ביהודה אינו יכול לטעון וכו' הא בגליל מצי טעין מאי לאו טענת פתח פתוח לא טענת דמים אלמא לכ"ע בגליל מצי טעין אע"ג דלא מוקמי שושבינין וכ"ש טענת פתח פתוח שאינו מתברר ע"י שושבינין:

הלכה כו

מתני' אחת אלמנת ישראל ואחת אלמנת כהנים כתובתה מנה ב"ד של כהנים היו גובין לבתולה ד' מאות זוז ולא מיחו בידם חכמים. ואפילו לא כתב לה כתובה כיון שתקנו הכהנים ביניהם לגבות לבתולה ד' מאות זוז הוי כתנאי ב"ד להם ואוקמינן בגמ' דה"ה משפחות מיוחסות שתקנו ונהגו ביניהם מנהג זה. ואשה שאבדה כתובתה יש לה לבדוק בקרובותיה כמו שנהגו כל אותה משפחה לכתוב בכתובה לנשותיהן כך מגבין לה ב"ד:

הלכה כז

א מתני' הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והוא אומר לא כי אלא עד שלא אירסתיך נאנסת והיה מקחו מקח טעות ר"ג ור"א אומרים נאמנת ור' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי היא. בחזקת בעולה עד שלא תתארס עד שתביא ראיה לדבריה. היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את ר"ג ור"א אומרים נאמנת ורבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי היא בחזקת דרוסת איש עד שתביא ראיה לדבריה:

ב גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל:

הלכה כח

א מתני' ראוה מדברת עם אחד [וא"ל] מה טיבו של זה איש פלוני וכהן הוא ר"ג ור"א אומרים נאמנת ור' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי היא בחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה. היתה מעוברת [וא"ל] מה טיבו של עובר זה מאיש פלוני וכהן הוא ר"ג ור"א אומרים נאמנת רבי יהושע אומר אינה נאמנת אלא הרי היא בחזקת מעוברת לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה.

ב גמ' א"ר יוחנן לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה לדברי הפוסל בה פוסל בבתה רבי אלעזר אומר אף לדברי המכשיר בה פוסל בבתה וקי"ל כר' יוחנן דרביה דרבי אלעזר הוה ועוד דקאי כאבא שאול דאיפסיקא הלכתא כוותיה בפרק עשרה יוחסין (קידושין דף עד.) דתנן אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי ואמרינן מאי בדוקי שבודקין את אמו ואי אמרה לכשר נבעלתי נאמנת ואע"ג דאיכא רוב פסולים אצלה ואמר רבא הלכה כאבא שאול:

הלכה כט

ההוא ארוס וארוסה דאתו לקמיה דרב יוסף היא אמרה מיניה והוא אומר אין מינאי אמר רב יוסף למאי ניחוש לה חדא דהא קא מודי ועוד הא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג. הא דקאמר ועוד לא בעי למימר ועוד אפילו לא יודה דהא מילתא דפשיטא היא אי אמר לא מינאי בהא לא מכשיר ר"ג [דאמרינן] לקמן בריש פ"ב (דף טז.) דבברי ובברי לא קאמר ר"ג. ועוד דקי"ל כרבי יהודה דאם אמר על אחד מבניו שהוא ממזר נאמן (קדושין דף עח:) כ"ש על עובר זה. אלא הכי פירושא ועוד אפילו אי לא ידענא דמודה כגון שמת או הלך למדינת הים כשר דלגבי עובר חשיב דיעבד שאם לא נכשריה אסור בכשרה ובממזרת. א"ל אביי ובהא כי לא מודי מי מכשר ר"ג והא אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא הלכה כר"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים אצלה ולטעמיך תקשי לך היא גופא הלכה ואת לא תעביד עובדא. אלא הא לכתחלה הא בדיעבד והא נמי כדיעבד דמי:

הלכה ל

א מתני' אמר רבי יוסי מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין ונאנסה אמר ר"י בן נורי אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה הרי זו תנשא לכהונה:

ב גמ' אמר רב יהודה אמר רב בקרונה של צפורי היה מעשה כרבי ינאי דאמר נבעלת בשעת קרונות כשרה לכהונה. והוא שהיתה סיעה של בני אדם כשרים עוברת שם

דהוויין תרי רובי רוב העיר ורוב סיעה ומיירי בדלא טענה ברי הלכך בעינן תרי רובי אפילו לרבן גמליאל: הדרן עלך בתולה נשאת

פרק ב

הלכה א

א האשה שנתאלמנה או שנתגרשה היא אומרת בתולה נשאתני והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך. אם יש עדים שיצתה בהינומא וראשה פרועה כתובתה מאתים . רבי יוחנן בן ברוקא אומר אף חילוק קליות ראיה:

ב גמ' טעמא דאיכא עדים הא ליכא עדים הבעל מהימן ואף שבועה דאורייתא לא בעי אע"פ שהיא תובעת מאתים והוא מודה לה במנה. ולא חשבינן ליה כמודה מקצת משום דהוה ליה כהודאת שיעבוד קרקעות דכתובה שיעבוד קרקע היא. ואפילו לבתר דתקינו דכתובה גובה ממטלטלי לפי שאינו יכול לומר פרעתי כרבי יוחנן דאמר הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום. הלכך האי מנה דמודה ביה הוה ליה הילך כיון דאין לו טענה ליפטר הימנו ואאידך מנה הוה ליה כופר הכל ופטור משבועה. והכי איתא בירושלמי דפרקין דגרסינן סלעים דינרים ונמחקו אין פחות משנים מכאן ואילך מלוה אומר חמש ולוה אמר שלש. בן עזאי אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע. וחכמים אומרים אין ההודאה ממין הטענה. פי' שההודאה בקרקעות היא. נהי נמי דשטרא לית בה אלא שנים מ"מ כיון שהודה בשלישי הוי כאילו נכתב בשטר והכפירה הוי במטלטלין. ובעי עלה הא אם ההודאה ממין הטענה יהא חייב והכא כמי שההודאה ממין הטענה כלומר שהרי אין לה שטר והיא טוענת מאתים והוא אומר מנה. ופריק כ"ע מודו שהוא חייב לה מנה פירוש שאינו יכול לכפור באותו מנה שהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום הלכך כאילו יש לה שטר על אותו מנה ושעבוד קרקעות הוי והיא תובעת ממנו מאתים והמוציא מחבירו עליו הראיה. ומתני' אתיא כרבן גמליאל משום דהוי ברי וברי. ואלמנה נמי חשבינן טענת היורשין ברי כיון דטענינן ליתמי כל מה דמצי אבוהון למיטען:

הלכה ב

ת"ר כיצד מרקדין לפני הכלה. בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא וב"ה אומרים כלה נאה וחסודה. אמרו להם בית שמאי לבית הלל לדבריכם הרי שהיתה חגרת או סומא אומרים כלה נאה וחסודה והתורה אמרה מדבר שקר תרחק. אמרו להם ב"ה מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו הוי אומר ישבחנו בעיניו. מכאן אמרו

חכמים לעולם יהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות אמרו עליו על רבי יהודה בן אילעאי שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה ואמר כלה נאה וחסודה:

הלכה ג

א"ר שמואל בר נחמני א"ר יוחנן מותר להסתכל בכלה כל שבעה כדי לחבבה על בעלה. ולית הלכתא כוותיה. וי"א דכל שבעה אסור אבל יום ראשון שהוא עיקר החיבוב אצל בעלה מותר. דאל"כ מי יעיד שיצתה בהינומא וראשה פרוע. וליתא דאפילו שעה אחת אסור להסתכל אלא כיון שרואין ההינומא שעשו ואומרים זו היא של כלה פלונית היינו עדות. אי נמי ראיית ההינומא כשהיא עליה או פריעת הראש אין זו הסתכלות בפניה:

הלכה ד

ת"ר מעבירין את המת מלפני הכלה. זו וזו מלפני מלך ישראל אמרו עליו על אגריפס המלך שעבר מלפני הכלה ושבחוה חכמים. מכלל דשפיר עבד והא אמר רב אסי אפילו למאן דאמר נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. פרשת דרכים הוה:

הלכה ה

ת"ר מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה אמרו עליו על רבי יהודה בן אילעאי שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה. בד"א כשאין עמו כל צרכו אבל יש עמו כל צרכו אין מבטלין. האי דקאמר מבטלין בכל מתים איירי ואף דאמרינן בפ"ק דמגילה (דף ג:) מת מצוה ותלמוד תורה מת מצוה עדיף כדתניא מבטלין וכו' האי דנקט התם מת מצוה אגב מילי אחריני דאיירי בהו התם דנהיגי דווקא במת מצוה. והא דאמרינן בפ' ואלו מגלחין (מועד קטן דף כז:) מת בעיר כל בני העיר אסורין במלאכה ומוקי לה בדליכא חבורתא אבל איכא חבורתא שנתחלקו בני העיר לחבורות שתתעסק כל חבורה וחבורה במת שלה בפני עצמה אז אין חבורות אחרות צריכות להתבטל ממלאכתן היינו שלא בשעת הוצאת המת אבל בשעת הוצאת המת כולן צריכין לבוא. יש מפרשים הא דקאמר מבטלין תלמוד תורה כלומר רשאין לבטל. ומביאין סעד לדבריהם מההיא דמגילה דמשמע דוקא מת מצוה עדיף מתלמוד תורה אבל מת אחר לא ואין חובה לבטל אבל רשאי לבטל. והא דמייתי ראיה על מת מצוה מהא דתניא מבטלין תלמוד תורה הכי פירושא מת מצוה עדיף וחייב לבטל מהא דתניא דרשאי לבטל בשאר מתים ממילא שמעינן דמת שאין לו קוברין עדיף מתלמוד תורה וחייב. ועוד מביאין ראיה מהא דתניא דאמרו עליו על רבי יהודה בן אלעאי שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת ואי כל אדם חייב לבטל ת"ת מאי רבותיה דר' יהודה בן אלעאי. אלא ודאי כל אדם

רשאי ואמרו עליו על ר' יהודה בן אלעאי שהיה מלהיג עצמו כחיוב ומבטל תמיד. ועוד מביאין ראיה מן הירושלמי דגרס פ' בתרא דכלאים אין מדקדקין לא במת ולא בכלאים בבית המדרש. רבי יוסי הוה יתיב ומתני והוי תמן מיתא מאן דנפק לא אמרו ליה כלום מאן דיתיב לא אמרו ליה כלום. אלמא רשות הוא למי שירצה יצא ויפסיק ומי שירצה ישב וילמוד. ומיהו לישנא דהש"ס דקאמר דנטילתה כנתינתה מורה על דרך חובה. וההיא דמת מצוה הא פרשתי דמת מצוה לאו דוקא וההיא דר' יהודה מייתי סייעתא מיניה אע"פ שהיתה תורתו אומנתו ולא היה לו עסק אחר אלא ת"ת היה מבטל וכ"ש שאר העם וההיא דירושלמי הכי פירושא אין מדקדקין בבית המדרש כהן שיושב בבית המדרש וטומאה מאהלת עליו אין מצריכין אותו לצאת דסבר דמותר לטמאות לתלמוד תורה ובגמרא דידן (עירובין מז.) פליגא דלא שריא אלא בבית הפרס וחוצה לארץ אבל טומאה דאורייתא לא. וכן בכלאים אם היה יושב בבית המדרש ולבוש כלאים אין מזקיקין אותו להפשיטו. ומייתי תרי עובדי חד דלעיל דכהן ויתיב לא א"ל ר' יוסי לצאת. ועוד מייתי עובדא אחרינא רבי אמי הוה יתיב ומתני אמר חד לחבריה את לבוש כלאים א"ל ר' אמי שלח מאנך והב ליה. בירושלמי בפרק אלו עוברין (ה"ז) נמנו בעלית בית אריס בלוד תלמוד קודם למעשה רבי אבהו שלח לרבי חייא בריה ללמוד בטבריא שלחון אמרין גומל חסדים הוא שלח ואמר ליה המבלי אין קברים בקסרין שלחתיך לטבריא כבר נמנו בעלית בית אריס התלמוד קודם למעשה רבנן דקסרין אמרי הדא דתימא בשיש שם מי שיעשה מעשה אבל אין שם מי שיעשה מעשה המעשה קודם לתלמוד. וכמה כל צרכו א"ר שמואל בר אויא משמיה דרב תריסר אלפי גברי ושיתא אלפי שיפורי ואמרי ליה תריסר אלפי גברי ומינייהו שיתא אלפי שיפורי א"ר ששת ואיתימא ר' אמי ואיתימא רבי יוחנן כנתינתה כך נטילתה מה נתינה בששים רבוא כך נטילתה בס' רבוא והני מילי למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ניה שעורא. כתב רב אחאי ממילא שמעינן דלמאן דלא קרי ולא תני אין מבטלין עליו אם יש מתעסקין בקבורתו:

הלכה ו

ומיהו לענין עשיית מלאכה לא מפליג בפ' אלו מגלחין אלא כל בני העיר בטלין היכא דליכא חבורתא אפילו למאן דלא קרי ולא תני ובאשה י"מ דינה כמאן דלא קרי ולא תני. וי"מ כיון שאינה מצווה לקרות אין לזלזולי בה מפני חסרון קריאה כיון דלא נצטוית ומשגחת על לימוד בעלה ובניה ראויה לכבוד כמאן דקרי ותני כדאמרי' בברכות פ' היה קורא (ברכות דף יז.) גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים שנאמר

נשים שאננות א"ל רב לר' חייא נשים במאי זכיין באקרויי בנייהו בבי כנישתא ואתנויי בי רבנן ומתאחרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן:

הלכה ז

מתני' ומודה ר' יהושע באומר שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו שהוא נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שהיתה של אביו והוא אומר לקחתיה הימנו אינו נאמן. רש"י פי' דמיירי שהיורש אינו יודע שהיתה של אביו אלא על פיו של זה ונראה דאפילו אם יודע נמי שהיתה של אביו ותובע למחזיק בדין נאמן דמה לו לשקר דכיון שהוא מוחזק בה מצי למימר לא היתה של אביך מעולם הלכך כי אמר נמי של אביך היתה ולקחתיה הימנו נאמן תדע מדקתני סיפא אם יש עדים שהיתה של אביו אינו נאמן וכו' מה צריך עדים ליתני אם הוא יודע שהיה של אביו ועוד דאמרינן בגמ' וליתני שדה זו שלך היתה אלמא אין חילוק בין שהוא יודע ובין שאינו יודע:

הלכה ח

[א] העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו [קטנים היינו] פסולי עדות היינו הרי אלו נאמנים ואם יש עדים שהוא כתב ידם או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר אין נאמנים:

[ב] גמ' אמר רמי בר חמא לא שנו אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות אבל אנוסים היינו מחמת ממון אין נאמנין מאי טעמא לפי שאין אדם משים עצמו רשע:

הלכה ט

א"ר יהודה אמר רב האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן. דקאמר מאן אילימא דקאמר לוה פשיטא כל כמיניה ואלא דקאמר מלוה תבא עליו ברכה אלא דקאמרי עדים אי כתב ידם יוצא ממקום אחר פשיטא דלא מהימני ואי דאין כתב ידן יוצא ממקום אחר אמאי לא מהימני אמר אביי לעולם דקאמר מלוה וכגון שחב לאחרים כלומר שחב לאחרים בדיבורו כגון שחייב לאחרים ואין לו נכסים שיוכל לפרוע אלא מחוב זה וכדר' נתן דתניא רבי נתן אומר מנין לנושה ממון בחבירו וחבירו בחבירו שמוציאין מזה ונותנין לזה ת"ל ונתן לאשר אשם לו. ואם תאמר ולהימני' במיגו דאי בעי מחיל כדאמרי' לקמן (דף פה:) המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול וי"ל דהאי לאו מיגו הוא שאין דעתו למחול ולהפסיד חובו אבל במה שאומר שטר אמנה הוא לא יפסיד חובו שיודע שהלוה אינו גזלן ולא יעכב מעותיו וא"ת ואכתי להימניה במיגו דאי בעי מצנע ליה ולא מפיק ליה וי"ל דכבר איתחזק בבי דינא ותו ליכא מיגו כדאמרי' בפ' זה בורר (סנהדרין דף לא.) גבי ההיא אתתא דנפק שטרא מתותי ידה. אי נמי מיירי שהשטר ביד שליש והוא הדין

נמי דלא מצי למימר פרוע הוא. והיכא דפרע לבעל חובו אחר שאמר שטר אמנה הוא ובא לגבות מן הלוה כתב הראב"ד ז"ל דגבי ליה מיניה כיון דמעיקרא לא הימניה לגבי אחרים דאמרינן לאשתמוטי מינייהו הוא דקאמר לגבי לוה נמי לא תפסינן ליה בהכי דהא אי לא פרע לאחרים מדידיה הוה מפקינן מיניה דלוה ויהיבנא ליה השתא דפרע להו מדידיה גבי מיניה דלוה דלא גרע מאחרים. וה"ר יונה ז"ל היה אומר דאם תבע בעל חוב בב"ד לגבות משטר זה ובא המלוה ואומר שטר אמנה זה יש לדון בזה כדברי הרב שלא אמר זה אלא לדחות את בעל חובו אבל אם אמר המלוה בלא תביעת ב"ח נראה דלגבי עצמו מהימן דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי ולגבי ב"ח אינו נאמן וכן מסתבר ואף אם לא נודע לנו בשעת הודאתו שהוא חייב לאחרים כיון שנודע לנו אח"כ איגלויי מילתא למפרע שכוון לחוב לאחרים ולאו כל כמיניה:

הלכה י

רב אשי אמר לעולם דקאמרי עדים ודאין כתב ידן יוצא ממקום אחר ודקאמרת אמאי לא מהימני כדרב כהנא דאמר רב כהנא אסור לאדם שישהא שטר אמנה בתוך ביתו שנאמר אל תשכן באהליך עולה ואמר רב שישא בריה דרב אידי ש"מ מדרב כהנא עדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנין מ"ט כיון דעולה היא עדים אעולה לא חתימי אבל אם אמרי שלא ידעו בשעה שחתמו שהיו שטר אמנה ושוב נתברר להם מהימני:

הלכה יא

אריב"ל אסור לאדם שישהא שטר פרוע בתוך ביתו שנאמר אל תשכן באהליך עולה. מ"ד שטר פרוע כ"ש שטר אמנה מ"ד שטר אמנה אבל שטר פרוע זימנין דמשהי ליה אפשיטי דספרא. פי' ע"י אותה שהיה משתלי לשהותו אחר שפרע לו פשיטי דספרא הלכך לא פסיק ביה למיקרי עולה ומ"ד שטר פרוע היה לו ליזהר אחר שפרע לו פשיטי דספרא שלא ישהה אבל אין לפרש משום שהייתו אפשיטי דספרא קרי ליה עולה דמה פשע בזה: איתמר ספר שאינו מוגה אמר ר' אמי עד שלשים יום מותר לשהותו מכאן ואילך אסור לשהותו משום שנאמר אל תשכן באהליך עולה. פרש"י ס"ת נביאים וכתובים. ואפשר שפירש כך משום דבימי רב אמי לא היה להם כתובים ספרים אחרים ולא למעט ספרים המצויים לנו עתה דאם נמצא טעות בגמ' או בספר מפוסקים יבא להתיר האסור ולאסור את המותר ולזכות את החייב ולחייב את הזכאי ואין עולה גדולה מזו:

הלכה יב

אמר רב נחמן עדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנין מודעא היו דברינו אין נאמנין. מר בר רב אשי אמר אמנה היו דברינו אין נאמנין מודעא היו דברינו נאמנין מאי טעמא

האי ניתן ליכתב והאי לא ניתן ליכתב. ומיירי באין כתב ידן יוצא ממקום אחר מדתלי טעמא באין ניתן ליכתב הא ניתן ליכתב מהימני א"כ ע"כ מיירי כדפרישית ואע"ג דאין כתב ידם יוצא ממקום אחר לא מהימני [אאמנה] משום דמשוי נפשייהו רשעים והילכתא כמר בר רב אשי. עדים שאמרו תנאי היה דברינו נאמנין וכי אתו לקמיה דר"נ אמר להו זילו קיימו תנאייכו וחותו לדינא. עד אחד אומר תנאי ועד אחד אומר אינו תנאי רב פפא אמר תרוייהו בשטרא מעליא מסהדי והאי דאמר תנאי הוה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע אי הכי תרוייהו נמי אלא אמרינן הני למיעקר סהדותא קא אתו וכיון דתנאי מילתא אחריתא הוא מהימני האי נמי למיעקר סהדותא קא אתי והילכתא כרב הונא בריה דרב יהושע:

הלכה יג

ת"ר שנים שהיו חתומים על השטר ומתו ובאו שנים ואמרו כתב ידם הוא זה אבל אנוסים היו קטנים היו פסולי עדות היו הרי אלו נאמנים. ואם יש עדים שהוא כתב ידם או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד אין נאמנין. יראה דהא דקאמר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד לאו דוקא דהוא הדין נמי אם הוחזק בלא ערער דכיון דמקויים בב"ד הוא בתר בי דינא לא דייקינן דודאי לא קיימוהו עד שנתברר להם שהוא חתימתן אלא שבימיהם לא היו נוהגים לקיים חתימת העדים בב"ד בלא ערער. אין נאמנין ומגבינן ביה אמאי תרי ותרי נינהו דעדים החתומים על השטר אע"פ שאלו מעידין עליהם שהיו פסולין הוי כאילו שנים אחרים מעידין עליהם שהם כשרים דחזקה דמלוה לא מחתים עדים פסולין על שטרו והך חזקה חשיבא כעדים ולא מיירי דמעידים שהם עתה פסולין דאהא לא הוה פריך תרי ותרי נינהו דפסולין לגמרי הן דלא עדיפא עדים החתומים ממה שאם היו עומדים לפנינו דהוו מצו אמרי פסולין הן אלא מיירי דקאמרי פסולין היו כשחתמו השטר ועכשיו כשרים הן כך פירשו התוספות. ולי נראה דאפילו אי אמרי פסולי עדות הם גם עכשיו לא מהימני לפסול השטר שהרי מן הדין אע"פ שכתב ידם יוצא ממקום אחר היה לנו להאמין לאחרונים שהרי אינם באים לזייף חתימתם אלא מגרעין השטר בפסול אחר והאי דלא מהימני היינו טעמא דאנן סהדי דכל שטר שנכתב ונחתם בלא שום פסול נחתם הלכך אפילו אי אמרי פסולי עדות הם עכשיו לא מהימני לפסול השטר כיון דכתב ידם יוצא ממקום אחר. א"ר נחמן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מאריה פרש"י והא דקתני אין נאמנין לאו דליהוי שטרא מעליא למגבי ביה אלא דלא קרעינן ליה ואי תפיס מדידיה והדר אתי האי ותבע מיניה לא מפקינן מיניה והא דמהני תפיסה מספק כתבתי בפ"ק דב"מ (סי' יג) גבי תקפו כהן מוציאין

אותו מידו ומירי בדתפס קודם שנולד הספק א"נ שאני הכא שטוען ברי. ומצאתי כתוב בשם ה"ר יונה ז"ל דתפיסה לא מהניא מדאמר לקמן בפרק אלמנה (דף צח.) גבי אלמנה שתפסה דאמרינן לה מאן שם לך ולא מהני תפיסה אלא מיירי הכא כשהתפיסוהו בית דין או שהתפיס המלוה קודם שבאו עדים. וה"ר מאיר הלוי כתב דאף תפיסת בית דין לא מהניא דאף אם התפיסוהו ב"ד קודם הספק כשיבואו עדים האחרונים מוציאים מידו כדאמרי' בחזקת הבתים (דף לב.) אנן אחתינן ליה ואנן מסקינן ליה לזילותא דבי דינא לא חיישינן וכי תימא הנ"מ במקרקעי משום דקרקע בחזקת בעליה עומדת אבל במטלטלי לא הא אשכחן בב"ק (דף קיב:) דאפילו במטלטלי אמרי' הכי דאינה מועלת התפסת ב"ד דאמרי' התם לא שנא הכי ולא שנא הכי אדרכתא אמטלטלין לא כתבינן דילמא משתדפו מקרקעי דמלוה ומייתי הך סהדי ומרע לי' לשטרא וליכא לאישתלומי מיניה משמע הא איכא לאישתלומי מיניה אע"פ שכבר הורידוהו ב"ד חוזרין ומוציאין ממנו אפילו במטלטלין. ואין בהם ממש בכל אלו הדברים דההיא דאלמנה ששמה לעצמה איירי ששמה לעצמה נכסי היתומים בכתובתה ואח"כ הוקרו הנכסים דאמרי' אין שומתה כלום ולא יצאו הנכסים מרשות היתומים וברשותם הוקרו וההיא דאדרכתא דקאמר אי מרע לשטרא ואיכא לאישתלומי מיניה מפקינן מיניה מיירי דמרע לשטרא בעידי פרעון אבל אם היה מביא עדים להכחיש השטר כיון שתפס לא מפקינן מיניה כיון שטען ברי. דלא אשכחן דלא מהניא תפיסה אלא בספק בכור וכן בבא בסוף החדש דאמרי' כולו למשכיר דבהני אין לתופס טענת ברי אבל כל היכא שהמוחזק במטלטלין טוען ברי אין כח בב"ד להוציא מידו:

הלכה יד

בר שטיא זבין נכסי אתו בי תרי ואמרי כשהוא שוטה זבין ואתו בי תרי ואמרי כשהוא חלים זבין א"ר אשי אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת בר שטיא. ודוקא במקרקעי הוא דאמרינן הכי אבל במטלטלי הוו בחזקת המוחזק בהן עתה כדמוכח בכמה מקומות פרק השואל (דף ק.) גבי המחליף פרה בחמור דפריך וליחזי ברשותא דמאן קאי ולהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה ומוקי לה דקאי באגם ולא אמרן אלא היכא דאית ליה חזקה דאבהתא אבל לית ליה חזקה דאבהתא אמרינן כשהוא שוטה זבין וכשהוא שוטה זבן. כתב הר"ר מאיר הלוי ז"ל נכסים שנתנו לו במתנה הווין ברשותו ואם הקנו לו אותם בקנין או בחזקה על ידי אחר דקנאם קנין גמור ואין מכירתו בהן כלום אבל קנה נכסים אפילו זיכן לו על ידי אחר לא זכה בהן זכיה גמורה. דזכיית המקח אינה באה מכח המוכר בלבד עד שיהא גם הלוקח בר דעת וראוי להקנאה כי צריך גם הלוקח

להתחייב לו בדמים ואדעתא דהכי קא מקני ליה ואם אין בו דעת להתחייב בדמים שיוכל המוכר להוציאן ממנו בדין לא גמר ומקני ליה אבל מתנה זכין לאדם שלא בפניו ואית ליה זכייה לשוטה מידי דהוה אקטן דאית ליה זכייה הואיל ואתי לכלל דעת גם זה היה עתים חלים:

הלכה טו

א"ר אבהו אין מזימין את העדים אלא בפניהם ומכחישין את העדים שלא בפניהם והזמה שלא בפניהם נהי דהזמה לא הויא הכחשה מיהא הויא:

הלכה טז

א אמר ר' אסי אין מקיימין את השטר אלא משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד. אמרי נהרדעי אין מקיימין את השטר אלא משני שטרי שדות ומשתי כתובות והוא שאכלום בעליהם שלש שנים ובשופי. לא פליגי אדרבי אסי דלרבי אסי מקיימין את השטר משטר מקויים מאחר שמקויים משנים ורב אלפס ז"ל גרס אין מקיימין השטר משטר שקרא עליו ערער אא"כ הוחזק בב"ד ואין גירסא זו נכונה דמילתא דפשיטא היא דמאחר שמערערין עליו לומר שהוא מזוייף היאך יקיימו ממנו מאי אולמיה דידיה מזה שרוצים לקיים ממנו ועוד דמשמע דאם לא קרא עליו ערער מקיימין מאחד. אמר רב שימי בר אשי וביוצא מתחת ידי אחר אבל מתחת ידו לא. חיישינן דילמא זיופי זייף ואם יש לאדם ב' שטרות מחתימה אחת אומר ר"ת דלא אמרי' שיהא פסולין דשמא זייף אחד מחבירו דהכא הוא דוקא דחיישינן לפי שאין מכירין אנו החתימה אלא על ידי שאנו מדמין חתימה לחתימה אבל היכא דמכירין חתימת ידי העדים בטביעת עין אם איתא דזיופי זייף הוה ניכר ומדבריו נלמוד מי שיש לו שתי שטרות בחתימת שני עדים שאין לקיימן אלא בטביעת עין ולא בדימוי וא"ת ביוצא מתחת ידי עצמו חיישינן דילמא זייף א"כ אם העד סופר אפילו ביוצא מתחת ידי אחר היאך מקיימין אפילו משתי שדות ניחוש שמא זייף מתחת ספרו וי"ל דהכא ליכא למיחש לזיוף אלא מחתימת יד העדים אבל מתוך ספר אין אדם יכול ללקט האותיות יחד ולזייף וכן מוכח קצת לקמן (דף כא.) דקאמר לכתוב חתימת ידיה אחספא ולא קאמר לכתוב אלפא ביתא אפילו אמגילתא אלא ודאי אי אפשר לדמותם יחד אלא כשחותם שמו (ועיין במרדכי): ת"ר כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו לאחר כמה שנים. פי' רב האי גאון ז"ל כגון שיש בידו עדות בקנין ושהתה לזמן מרובה ואח"כ תבעו מלוה לכתוב לו אותה עדות בשטר או שתבעו להעיד לו בבית דין הרי זה כותב לו עדותו על השטר או מעיד לו בה בב"ד ואפילו לאחר כמה שנים ואינו חושש שמא נפרע אותו החוב או שמא נמחל ואמר רב

הונא והוא שזוכרה מעצמו ורבי יוחנן אמר אע"פ שאין זוכרה אלא אחרים הזכירוהו והוא נזכר הרי זה מעיד. אמר רבא ש"מ מדר' יוחנן הני בי תרי דידעי סהדותא ומינשי חד מינייהו ומדכר ליה חבריה מדכר. וי"מ כותב אדם עדותו על השטר אין זה שטר שביד המלוה אלא כגון ספר דוכרנא שיש לאדם בתוך ביתו לכתוב עליו זכרונותיו ובא אליו התובע ותובעו להעיד לו ונמצא בזכרונותיו כתוב שביום פלוני נמסרה לו עדות בכך ובכך לאיש פלוני הולך ומעיד לו עליה אפילו לאחר כמה שנים. אמר רב הונא והוא שזוכרה מעצמו פי' שזוכר עיקר העדות מעצמו ומתוך הכתב הוא מתבונן עליו לעמוד על כל העניינים והתנאים בלי פקפוק ורב יוחנן אומר אע"פ שלא נזכר מעצמו אלא מן הכתב שלו נזכר. ודייק רבא מדאמר ר' יוחנן ואע"פ שלא נזכר מעצמו אלא מתוך הכתב הולך ומעיד הכי נמי תרי דידעי סהדותא ומינשי חד מינייהו ומדכר ליה חבריה ומדכר לסהיד בהדי חבריה ושפיר דמי. האי דיוקא דרבא ניחא לפי' בתרא דדייק דכי היכי דכשהוא נזכר ע"י הכתב יכול להעיד ה"נ כשנזכר ע"י חבירו אבל לפי' קמא מה צריכי לדיוקא דרבא היינו מימרא גופא דרבי יוחנן הלכך פירושא בתרא עדיף וטפי מסתבר ומ"מ יראה שיש לסמוך על דברי גאון שיכול אדם לחתום עדות הנמסר לו ולהעיד עליו אחר כמה שנים ואין לחוש לפרעון או למחילה (דלוה) דאית ליה למימר דאם איתא דפרע איבעי ליה לאודועי לסהדי שלא יחתמו או שלא יעידו ואיהו הוא דאפסיד אנפשיה. איבעיא להו לעצמו מאי פי' אם שכח העד מהו שיזכירו בעל דין רב חסדא אמר אפי' לעצמו מדכר רב אשי אמר לעצמו לא והלכתא לעצמו לא. ואי צורבא מדרבנן הוא אפי' לעצמו כי הא דרב אשי הוה ידע בסהדותא לרב כהנא א"ל מדכר מר ההוא סהדותא א"ל לאו א"ל ולא הכי והכי הוה א"ל לא ידענא לסוף אידכר רב אשי אזל לאסהיד ליה חזייה לרב כהנא דקא מחסם א"ל מי סברת דעלך סמיכנא אנא רמאי אנפשאי ואדכרי. ואדם הזוכר עדותו יכול להעיד עליה לעולם וא"צ לפקפק ולומר אולי נתישן הדבר כ"כ ואינו זוכרו על בוריו אלא כל כמה דרמי עלה אנפשיה ומידכר יכול להעיד:

ב מתני' זה אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי וזה אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי הרי אלו נאמנים. זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי צריכים שיצטרף עמהם אחר דברי רבי וחכ"א אין צריכין שיצטרף עמהם אחר אלא נאמן אדם לומר זה כתב ידי:

ג גמ' כשתימצי לומר לדברי רבי על כתב ידם הם מעידין לדברי חכמים על מנה שבשטר הם מעידין וקי"ל כרבנן. ומתוך הירושלמי מוכיח דאם העדים שכחו לגמרי המלוה דאף מתוך ראיית השטר אינן זוכרין אותו מודו רבנן דצריכין לצרף עמהן אחר דגרסינן

בירושלמי על מתני' דהכא תניא כותב אדם את עדותו ומעידה אפי' לאחר כמה שנים רב הונא אמר והוא שיהא זוכר עדותו ורבי יוחנן אמר אע"פ שאין זוכר עדותו ומוקי להא דרב הונא כרבי ור' יוחנן כרבנן והכי פירושא דסבירא דהיכא שהעדים הבאים לקיים חתימתם זוכרין ההלואה בלא ראיית השטר אין צריכין לצרף עמהם אחר מן השוק אפי' לרבי מתוך שהן באים להעיד על המלוה מעידין נמי על השטר ואם אינן זוכרין ההלואה על ידי ראיית השטר אפילו רבנן מודו דצריכין לצרף עמהן אחר מן השוק כי פליגי היכא שזוכרין המלוה על ידי ראיית השטר רבנן סברי הואיל וע"י ראיית השטר הן זוכרין זכירתן זכירה והוי כאילו העידו על מנה שבשטר ורבי סבר זכירתן לאו זכירה היא ואינן מעידין אלא על כתב ידם הלכך צריך לצרף עמהם אחר. והכי איירי הך ברייתא כותב אדם עדותו רב הונא סבר צריך שיהא זוכר עדותו בלא ראיית השטר כרבי ואז מעיד יחיד על כתב ידו ור' יוחנן כרבנן. הא דאמרינן דלדברי רבי על כתב ידם הם מעידים פירוש לעולם אנו חושבין אותם כמעידין על כתב ידם ואפילו אמרו בפירוש שמעידין על מנה שבשטר וכן לרבנן אפילו אמרו בפירוש שמעידין על כתב ידם אנו חושבין אותם כמעידין על מנה שבשטר אבל אין לפרש דבסתם פליגי אבל אם פרשו הכל לפי פירושו דאם כן הא דקאמר בסמוך אי ליכא תרי אלא חד לכתוב חתימת ידיה אחספא הוה ליה למימר שיאמרו לו שיפרש בהדיא שמעיד על כתב ידו:

הלכה יז

אמר רב יהודה אמר רב שנים החתומים בשטר ומת אחד מהן צריכין שנים מן השוק להעיד עליו כי היכי דלא ליפוק נכי ריבעא דממונא אפומא דחד סהדא וכן הלכתא. ואי ליכא תרי אלא חד מאי אמר אביי לכתוב חתימת ידיה אחספא ושדי ליה בבי דינא ומחזקי ליה דלא צריך איהו לאסהודי אחתימת ידיה ואזיל איהו והאי ומסהדי אאידך ודוקא אחספא אבל אמגילתא לא דלמא משכח ליה אינש דלא מעלי וכתב מעילויה מאי דבעי ותנן הוציא עליו כתב ידו גובה מנכסים בני חורין. ואע"פ שפסק רב אלפס ז"ל וכן הרמב"ם ז"ל (פי"א מהל' מלוה ולוה) וכן ר"י ז"ל שיכול לומר פרעתי מ"מ איכא למיחש שמא יטעון האמת שלא לוה ממנו כלום וכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי וי"א דלא מצי למימר פרעתי מידי דהוי אשטר שאין בו אחריות דאע"פ שאינו גובה ממשועבדים לא מצי למימר פרעתי דמצי א"ל (שטרא בידך) מאי בעי ומיהו איכא למימר מתוך שאין עליו עדים לא חשש לתבוע כתב ידו וגם שטר שיש עליו עדים יש לו קול ולא מינשי ליה אבל כתב ידו פעמים שאדם שוכח שמסר לו כתב ידו:

הלכה יח

אמר רב יהודה אמר שמואל עד ודיין מצטרפין. אם עד אחד החתום בשטר מעיד על כתב ידו ושני עדים מעידים על כתב יד אחד מן הדיינין או הדיין עצמו ואחר עמו מצטרפין אבל הדיין לבדו לא אפילו לרבנן דאין מעיד על מנה שבשטר וכן העד אינו מצטרף עם הדיין להעיד על כתב ידו דאם כן נפיק כולי ממונא נכי ריבעא על ידו: אמר רמי בר חמא כמה מעליא הא שמעתתא א"ר מאי מעליותא מאי דקא מסהיד סהדא לא מסהיד דיינא ומאי דקא מסהיד דיינא לא מסהיד סהדא אלא לא מצטרפין וכן הלכתא הלכך כיון שאין השטר מתקיים ע"פ עד אחד ודיין אחד אין אנו חוששין אם הדיינין קרובים לעדים ואע"פ דגרסינן בירושלמי בפרק שבועת העדות (ה"א) שלא יהיו העדים קרובים לדיינין היינו בעדים המעידין לפני הדיינין לפי שלא יקבלו עליהן הזמה וטעמא דהזמה לא שייך הכא. וה"ר יונה ז"ל כתב אם שני דייני הקיום כל אחד מעיד על כתב ידו השטר מקויים ולא אמרינן על כתב ידן הן מעידים אלא כל אחד ואחד מהן מעיד על קיום השטר שהוא כשר והרי הם כשני עדים שמקיימין השטר ודברים של טעם הם:

הלכה יט

אמר רב הונא אמר רב שלשה שישבו לקיים השטר שנים מהם מכירין חתימת ידי העדים ואחד אינו מכיר עד שלא חתמו מעידין בפניו וחותם משחתמו אין מעידין בפניו וחותם. ש"מ תלת ש"מ עד נעשה דיין בקיום שטרות דרבנן וש"מ דיינין המכירין חתימת ידי העדים אין צריך להעיד בפניהם ושמע מינה דיינים שאין מכירין חתימת ידי העדים צריך להעיד בפני כל אחד ואחד. וצריך להעיד בפניו קודם שחתמו כולן אבל אם חתמו השנים ואח"כ העידו בפני השלישי פסול מפני שהשנים חתמו חתימת שקר שכתבו במותב תלתא הוינא ואשתמודע לנא דהאי חתימת ידייהו ובשעה שחתמו לא ידע השלישי שהוא חתימת ידם. ויש לדקדק מכאן שאין צריך להעיד על חתימת העדים בפני כל שלשתן יחד אלא די שיעידו בפני כל אחד ואחד בפני עצמו דלא פסלינן הכא אלא בשביל שחתמו שקר. ודייק הש"ס עד שלא חתמו הא מיכתב כתבי והאמר רב פפי משמיה דרבא האי אשרתא דדייני דכתיבא מקמי דמיחוי סהדי אחתימת ידייהו פסול אלמא מיתחזי כשיקרא הכא נמי מיתחזי כשיקרא אלא אימא עד שלא כתבו מעידין לפניו וחותם משכתבו אין מעידין לפניו וחותם. תימה מאי פריך מרב פפי הא אמרינן לקמן בפרק הכותב (דף פה.) וכן בפרק כל הגט (גיטין דף כו:) וליתא לדרב פפי מדרב נחמן וכו' ואין לומר דהכא פריך אליבא דרב דאמר משחתמו אין מעידין בפניו וחותם אם כן חייש רב למיחזי כשיקרא כדאמר רב פפי א"כ משכתבו עד שלא חתמו נמי דכתיבה נמי

מחזי כשיקרא כדאמר רב פפי דאם כן הוה אמרינן דטעמא דרב משום דמיחזי כשיקרא ואי אפשר לומר כן דאם כן תיקשי מדרב אדרב דהכא חייש למיחזי כשיקרא ובפ' כל הגט [שם] אמרינן אמר רב אדא בר אהבה אמר רב הלכה כרבי אלעזר דקרי רב עליה טובינא דחכימי ואפי' בשאר שטרות והא אמר רב פפי משמיה דרבא האי אשרתא דדייני וכו' וליתא מדרב נחמן אלמא לא חייש רב למיחזי כשיקרא והא דקאמר רב הכא משחתמו אין מעידין בפניו וחותם משום דהוי שקר גמור כיון שחתמו והשתא תיקשי שסותר דברי רב מההיא דרב פפי והא רב לית ליה דרב פפי כמו שהוכחתי מההיא דפרק כל הגט הלכך נ"ל דהא דקאמר ליתא לדרב פפי היינו דוקא בשאר שטרות דאינן מעשה ב"ד כי ההיא דכל הגט. ובפ' הכותב הכי פירושא ליתא להך פירכא דפריך מרב פפי לרב ביבי בר אביי דלא חייש למיחזי כשיקרא בשאר שטרות מדרב נחמן דקאמר רב נחמן אומר היה רבי מאיר אפי' מצאו באשפה חתמו ונתנו לה כשר ואפי' רבנן לא פליגי עליה דר"מ אלא בגיטי נשים דבעי כתיבה לשמה אבל בשאר שטרות מודו דאמר רב אסי א"ר יוחנן שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו טעמא דנמחל שעבודו הא לשקרא לא חיישינן אבל דרב פפי איתא בקיום שטרות והכא פריך מקיום שטרות אקיום שטרות דרב מודי דחיישינן למיחזי כשיקרא בקיום שטרות ודלא כרב אלפס שפסק דליתא לדרב פפי כלל:

הלכה כא

אמר רבי אבא אמר רב הונא שלשה שישבו לקיים השטר וקרא ערער על אחד מהם. עד שלא חתמו מעידים עליו וחותם משחתמו אין מעידין עליו וחותם. פרש"י משום שנוגעין בעדות הן שגנאי הוא להם כשחתמו עם פסול ורב אלפס ז"ל פירש וקרא ערער על אחד מהם בגזלנות עד שלא חתמו מעידין עליו שחזר בתשובה וחותם דהא במותב תלתא כחדא נינהו. משחתמו אין מעידין עליו שחזר בתשובה וחותם משום דלא במותב תלתא כחדא הוו דבעידנא דחתמי הנך תרתי לא הוי האי חזי לאצטרופי בהדייהו וכאילו לחודייהו הוו יתבי ונתבטל ועד המושב וצריכין לישב. שלשתן ביחד כיון שלא היה ראוי לישב באותה שעה עמהם ודוקא ערעור דגזלנותא הוא דמבטל לצירופא דידהו אבל ערער דפגם משפחה ואיתברר השתא דכשר הוא כיון דמעיקרא כשר הוה גילוי מלתא בעלמא הוא ולא בטיל צירופא דידהו וערער דגזלנותא נמי לא אמרן אלא דקא מסהדי תרי ואמרי דגזלנא הוא וקא אתו תרי אחריני ומסהדי דחזר ליה בתשובה דלא מכחשי להנך אבל אי אתו תרי אחריני ואמרי דלאו גזלנא הוא דקא מכחשי להנך לא חתים כלל דהוו להו תרי לבהדי תרי והוי גברא ספק כשר ספק פסול ולא מפקינן ממונא אפומיה

ולא אמרינן דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא בחזקתיה כדאמרינן בשתי כתי עדים המכחישות זו את זו (שבועות דף מז:) דאמר רב הונא זו באה בפ"ע ומעידה וזו באה בפ"ע ומעידה משום דאמרינן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא בחזקתיה דהתם פסולי דידהו הוי משום דמכחישין זו את זו בעדות זו וחד מנייהו לפי דבריהם מסהדי שקרא וכיון דלא ידעינן הי מנייהו קא מסהיד שקרא מוקמינן כל חד מנייהו אחזקתיה אבל הכא דקא מסהדי לפסול אחד בגזלנות לעדות ולשבועה כי האי גוונא לא מוקמינן ליה אחזקתיה דכל תרי ותרי אע"ג דאית ליה חזקה דכשרות ספיקא דרבנן היא כדאיתא בפ' ד' אחין (יבמות דף לא.) וכן מוכח לקמן (דף כו:) בשמעתין דזילותא דב"ד הוא והכי אמר לקמן (ד' כב:) גבי שנים אומרים נתקדשה דפריך הש"ס מ"ש רישא ומ"ש סיפא וכן בפרק האומר בקדושין (דף סו.) גבי ינאי המלך ויבוקש הדבר ולא נמצא דפריך הש"ס אילימא דבי תרי אמרי אישתבאי ובי תרי אמרי לא אישתבאי אמאי לא נמצא תרי ותרי נינהו אלמא כל היכא דאיכא תרי ותרי לא מוקמינן ליה אחזקתיה ופסלינן ליה:

הלכה כב

א"ר זירא הא מילתא מר' אבא שמיע לי ואי לאו ר' אבא דמן עכו שכחתיה. שלשה שישבו לקיים השטר ומת א' מהן צריכין למיכתב במותב תלתא כחדא הוינא וחד ליתוהי שאם לא יכתבו במותב תלתא הוינא אתי למימר דקיום שטרות בשנים הילכך כיון שאין חתומין עליו אלא שנים צריך לכתוב שהיו מתחלה שלשה וכיון שכותבין שהיו ג' טוב הוא שגם יכתבו וחד ליתוהי שאם לא יכתבוהו אתי למיטעי ולומר שאין צריך ב"ד בקיום השטר ומה שכתבו במותב תלתא הוינא לא לשם ב"ד כתבו אלא שהיה בדעתם לרבות ולא נזדמן להם אלא שנים שחתמו אבל כשכתבו וחד ליתוהי תו ליכא למיטעי. אבל כשלא כתבו וחד ליתוהי לא מיפסיל בהכי תדע מדקאמר ואי כתב ביה בי דינא תו לא צריך ומיירי דלא כתיב ביה וחד ליתוהי מדפריך ודילמא ב"ד חצוף הוה א"ר נחמן ואי כתב ביה בי דינא תו לא צריך ודילמא ב"ד חצוף הוה כשמואל דאמר שמואל שנים שדנו דינן דין אלא שנקראו ב"ד חצוף דכתב ביה בי דינא דרב אשי ודילמא בי דינא דרב אשי כשמואל סבירא להו דכתב ביה ואמר לן רבנא אשי. בפרק קמא דסנהדרין כתבתי אי הלכתא כשמואל:

הלכה כג

מתני' האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שהיתה אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת:

הלכה כד

גמ' תנו רבנן אמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אינה נאמנת. אם אמרה אחר כדי דיבור אבל בתוך כדי דיבור יכולה לחזור ולסתור דבריה הראשונים ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת ומעשה באשה אחת שהיתה גדולה בנוי וקפצו עליה בני אדם לקדשה ואמרה להם מקודשת אני לימים עמדה וקדשה א"ע אמרו לה חכמים מה ראית אמרה להם בתחילה באו עלי בני אדם שאינם מהוגנים אמרתי להם מקודשת אני ועכשיו שבאו עלי ב"א מהוגנים עמדתי וקדשתי עצמי וזו הלכה העלה ר' אחא שר הבירה לפני חכמים באושא ואמרו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת. בעא מיניה שמואל מרב אמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני מהו א"ל אף בזו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת. תנא מיניה ארבעין זימני ואפ"ה לא עביד שמואל עובדא בנפשיה:

הלכה כה

ת"ר שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה ה"ז לא תינשא ואם נישאת לא תצא ר' מנחם בר' יוסי אומר תצא א"ר מנחם בר' יוסי אימתי אני אומר תצא בזמן שבאו עדים ואח"כ נישאת אבל נישאת ואח"כ באו עדים לא תצא. מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי. אמר רב ששת כגון שנישאת לאחד מעידיה היא גופה באשם תלוי קיימא באומרת ברי לי. א"ר יוחנן שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת ה"ז לא תינשא ואם נישאת לא תצא שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה ה"ז לא תינשא ואם נישאת תצא מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר רבא ראה ר' יוחנן דבריו של ר' מנחם בגירושין ולא ראה דבריו במיתה מ"ט מיתה אינה יכולה מכחישתו גירושין יכולה מכחישתו ואע"ג דאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה הנ"מ היכא דליכא עדים אבל היכא דאיכא עדים דמסייעין לה מעיזה פניה ומעיזה. רב אשי אמר דאמרי עדים עכשיו מת עכשיו גירשה מיתה ליכא לברורה גירושין איכא לברורה דאמרינן לה אי איתא דהכי הוא אחוי לן גיטך. ושמעינן מינה מרב אשי דהיכא דמסהדי לאחר זמן ל"ש מיתה ול"ש גירושין היכא דקא מכחשי אהדדי לא תינשא לכתחילה ואם נישאת לא תצא ולית הילכתא כר' מנחם בר' יוסי לא במיתה ולא בגירושין דקי"ל כרב אשי דבתראה הוא ולא כר"ח דפסיק דלית הילכתא כרב אשי אלא כרבא משום דמילתיה דרב אשי פריכא הוא דהיכי קאמר רב אשי עכשיו מת לא תצא הא קי"ל (יבמות דף מא.) כל הנשים צריכות להמתין ג' חדשים. ולאו פריכא הוא דה"ק עכשיו מת לא תינשא עד לאחר ג'

חדשים ואם נשאת לאחר ג' חדשים לא תצא אבל עכשיו נתגרשה אמרינן נשאת לאחר שלשה חדשים תצא:

הלכה כו

ת"ר שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה ה"ז לא תינשא ואם נישאת לא תצא שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה ה"ז לא תינשא ואם נישאת תצא מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר רב פפא תרגמא בעד אחד עד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה תרוייהו בפנויה קא מסהדי האי דאמר נתקדשה הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים סיפא עד אומר נתגרשה ועד אומר לא נתגרשה תרוייהו בא"א קא מסהדי והאי דקאמר נתגרשה הוה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים רב אשי אמר לעולם תרי ותרי ואיפוך שנים אומרים ראינוה שנתקדשה ושנים אומרים לא ראינוה שנתקדשה הרי זו לא תינשא ואם נישאת תצא מ"ט לא ראינוה אינו ראיה ואע"פ דדיירי כולהו בחד חצר לא אמרינן אם איתא דקדיש קלא אית ליה למילתיה משום דעבידי אינשי דמקדשי בצינעא סיפא ב' אומרים ראינוה שנתגרשה ושנים אומרים לא ראינוה שנתגרשה הרי זו לא תינשא ואם נישאת לא תצא דעבידי אינשי דמגרשי בצינעא:

הלכה כז

[א] מתני' אמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת ואם משנישאת באו עדים לא תצא:

[ב] גמ' רבי אושעיא מתני לה אריש רבה בר אבוה מתני לה אסיפא מאן דמתני לה אריש כ"ש אסיפא דבשבויה הקילו מאן דמתני לה אסיפא אבל אריש לא. פסק ר"ח כמאן דמתני לה אסיפא וכן משמע מתוך דברי רב אלפס שכתב הך דאם משנישאת באו עדים אהך דנשביתי ולא הביא פלוגתא דאמוראי: ואם משנישאת באו עדים וכו' אמר אבוה דשמואל לא עד שנישאת אלא כיון שהתירוה לינשא אע"פ שלא נישאת והא לא תצא קתני לא תצא מהתירה הראשון. ת"ר אמרה נשביתי וטהורה אני ויש לי עדים שטהורה אני אין אומרים נמתין לה עד שיבאו עדים אלא מתירין אותה מיד התירוה לינשא ואח"כ באו עדים שנשבית הרי זו לא תצא ואם באו עידי טומאה אפילו יש לה כמה בנים תצא:

הלכה כח

מתני' שתי נשים שנשבו זאת אומרת נשביתי וטהורה אני וזאת אומרת נשביתי וטהורה אני אינן נאמנות ובזמן שמעידות זו את זו הרי אלו נאמנות וכן שני אנשים זה אומר כהן אני וזה אומר כהן אני אינם נאמנים ובזמן שהן מעידין זה את זה הרי אלו נאמנים ר'

יהודה אומר אין מעלין לכהונה ע"פ עד אחד אמר ר' אלעזר בד"א במקום שיש עוררין אבל במקום שאין עוררין (עליו) מעלין לכהונה ע"פ עד אחד רשב"ג אומר משום ר"ש בן הסגן מעלין לכהונה ע"פ עד אחד:

הלכה כט

א מתני' האשה שנחבשה בידי עובדי כוכבים ע"י ממון מותרת לבעלה ע"י נפשות אסורה לבעלה. הא דקתני מותרת לבעלה מיירי אפילו באשת כהן דמשום הפסד ממונן נמנעין מלאונסה וכן מוכח בגמ' דקאמר לא שנו אלא שיד ישראל תקיפה על עובדי כוכבים אבל יד עובדי כוכבים תקיפה על עצמם אפילו ע"י ממון אסורה לבעלה ועל כרחך היינו לבעלה כהן מדקאמר אף אנן נמי תנינא העיד ר' יוסי הכהן וכו' טעמא דעדים מעידין אותה הא אין עדים מעידין אותה לא פי' שפיר הוו עבדי בני משפחה דריחקוה והא לא שייך אלא בכהונה דבישראל לא שייך וריחקוה משפחה דאינה אסורה אלא לבעלה אלמא כשיד ישראל תקיפה מותרת לבעלה כהן. ועוד ראיה מפרק אין מעמידין (עבודה זרה דף כב.) דתנן לא תתייחד אשה עם עובדי כוכבים מפני שחשודים על העריות ופריך עלה (שם כג:) ממתניתין דהכא האשה שנחבשה ע"י ממון דמותרת לבעלה אי אמרת דמותרת לבעלה כהן ניחא דפריך שפיר דמדמותרת לבעלה כהן לא חיישינן שיבאו עליה באונס וא"כ אמאי לא תתיחד עמהן אבל אי אמרת דמותרת לבעלה ישראל דלא חיישינן שנתרצת להם אבל לבעלה כהן אסורה דחיישינן שמא נאנסה א"כ מאי פריך דין הוא שלא תתייחד עמהן שמא תאנס אלא וודאי מותרת אפילו לבעלה כהן דאף לאונס לא חיישינן ומן הדין הוה ליה למיתני מותרת לכהונה ובפנויה דלכהונה אין חילוק בין פנויה לאשת איש אלא נקט לבעלה אגב סיפא. על ידי נפשות אסורה לבעלה פירוש אפילו ישראל דחיישינן שמא מחמת פחד נפשה נתרצת להן למצוא חן בעיניהם:

ב גמ' אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב לא שנו אלא שיד ישראל תקיפה על עובדי כוכבים אבל יד עובדי כוכבים תקיפה על עצמם אפילו על ידי ממון אסורה פי' לבעלה כהן כיון שאינן יראין להפסד ממונן חיישינן שמא אנסוה. היכי דמי על ידי נפשות אמר רב כגון הני נשי דגנבי ולוי אמר כגון אשתו של בן דינאי אמר חזקיה והוא שנגמר דינו להריגה ורבי יוחנן אומר אע"פ שלא נגמר דינו להריגה והילכתא כחזקיה שהיה רבו של רבי יוחנן:

הלכה ל

א מתני' עיר שכבשוה כרכום כל הכהנות שבתוכה פסולות ואם יש להן עדים אפילו עבד ואפילו שפחה הרי אלו נאמנים ואין נאמן אדם ע"י עצמו א"ר זכריה בן הקצב המעון

הזה לא זזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו עובדי כוכבים לירושלים עד שיצאו אמרו לו אין אדם נאמן ע"י עצמו:

ב גמ' והא דתנן כל הכהנות לאו דווקא דה"ה כל הנשים אפילו פנויות כיון דחיישינן שבא עליה עובד כוכבים ופסלה בביאתו והא דתנן כל הכהנות משום דבעי למיתני עובדא דרבי זכריה בן הקצב. ורמינהו בלשת שנכנסה לעיר בשעת שלום חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין להם פנאי לנסך א"ר מרי לבעול יש פנאי לנסך אין פנאי ר' יצחק בן אלעזר אומר כאן בכרכום של אותה מלכות כאן בכרכים של מלכות אחרת וקי"ל כשינויא דרב מרי דבמסכת ע"ז (דף עא.) רמו מתניתין אהדדי ומשני להו כדרב מרי ולא כשנויא אחרינא ולכך לא הביא רב אלפס ז"ל הסוגיא זו לפי שאינו מחלק בין אותה מלכות למלכות אחרת אלא בכל ענין הכהנות אסורות והיין מותר. אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן אם יש מחבואה אחת מצלת על כל הכהנות בעי רבי ירמיה אינה מחזקת אלא אחת מהו מ"ש משני שבילין אחד טמא ואחד טהור וכו' הכי השתא התם ודאי איכא טומאה הכא מי יימר דאיטמי. לכאורה לא איפשיטא בעיא זו ורב אלפס ז"ל פסק לקולא כיון דדחי הש"ס הכא מי יימר דאיטמי אלמא דמקילנא ביה דאמרינן בכל חדא וחדא שמא נחבית ואת"ל לא נחבית שמא לא נטמית ויש שפסקו דלא תינשא לכהן ואם נישאת לא תצא ומסתבר כרב אלפס דקל היה לחכמים בדבר זה: בעי רב אשי אמרה לא נחביתי ולא נטמאתי מהו מי אמרינן מה לה לשקר או דילמא לא אמרינן מה לה לשקר ומאי שנא מההוא גברא דאגר חמרא וכו' הכי השתא התם דוודאי איכא מיא מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן הכא ודאי איטמי חששא הוא דאיכא ובמקום חששא אמרינן מה לי לשקר גם כאן פסק רב אלפס לקולא. ואם יש לה עדים אפי' עבד ואפי' שפחה וכו' תניא זו עדות איש ואשה תינוק ותינוקת אביה ואמה אחיה ואחותה נאמנין אבל לא בנה ובתה ועבדה ושפחתה. תניא אידך הכל נאמנין להעידה חוץ מהימנה ובעלה ומוקי רב פפא להך בתרייתא במסיח לפי תומו כי הא דכי אתא רב דימי אמר רב חנא קרטיגנא משתעי מעשה בא לפני ריב"ל ואמרי לה אמר ריב"ל מעשה בא לפני רבי באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו אני ואמי נשבינו לבין עובדי כוכבים יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקט עצים דעתי על אמי והשיאה רבי לכהונה על פיו וכן הילכתא דבנה ובתה ועבדה ושפחתה לא מהימני אלא במסיח לפי תומו אבל בעלה אפילו מסיח לפי תומו לא מהימן. ויש שפוסקים כר' אשי דבתראה הוא ואיהו אמר דשפחה דידה מהימנא ורב אלפס ז"ל פסק דשפחה דידה לא

מהימנא כרב פפא וכן מסתבר דברייתא קמייתא מסייע ליה ובתרייתא מוקי לה במסיח לפי תומו:

הלכה לא

גרסינן בפרק אלו נערות (דף לו:) הפודה את השבויה ומעיד בה ישאנה לא שדי איניש זוזי בכדי. מעיד בה כדי לא ישאנה שמא עיניו נתן בה:

הלכה לב

א"ר זכריה בן הקצב המעון הזה וכו' תנא אעפ"כ ייחד לה בית בחצרו וכשהיא יוצאה יוצאה בראש בניה וכשהיא נכנסת היא נכנסת בסוף בניה והנ"מ בשבויה דבשבויה הקילו אבל בגרושה לא דתניא המגרש את אשתו לא תינשא בשכונתו ואם היה כהן לא תדור עמו במבוי [אם היה כפר קטן] זה היה מעשה ואמרו כפר קטן נדון כשכונה שכונה גדולה ממבוי ובאשת איש החמירו רבנן טפי מגרושה שהיא בלאו ואשתו שנישאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה אינה כי אם בלאו ויש לה דין גרושה לכהן: מי נדחה מפני מי. היא נדחית מפניו בחצר של שניהן וכ"ש בחצר של שכירות דטילטולא דגברא קשה מדאיתתא אבל בחצר שלה הוא נדחה מפניה:

הלכה לג

ת"ר לוה הימנה מנכסי אביה אינה נפרעת אלא על ידי אחר אמר רב ששת ואי אתו לקמן לבי דינא לא מזדקקינן להו רב פפא אמר שמותי היו משמתינן להו רב הונא בריה דרב יהושע אומר נגודי היו מנגדינן להו. א"ר נחמן תא באבל רבתי בד"א שנתגרשה מן הנישואין אבל נתגרשה מן האירוסין נפרעת ע"י עצמה שאין לבו גס בה ואינה מכרת ברמיזותיו ובקריצותיו והנ"מ דלא גייסי בהדדי אבל גייסי בהדדי אפילו מן האירוסין אינה נפרעת אלא ע"י אחר:

הלכה לד

מתני' אלו נאמנים להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן. נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא זה כתב ידו של רבי זה כתב ידו של אחי. זכור אני באשה פלונית שיצתה בהינומא וראשה פרוע ושאיש פלוני יצא מבית הספר לטבול לתרומה ושהיה חולק עמנו על הגורן ושהמקום הזה בית הפרס ועד כאן היינו באים בשבת אבל אין אדם נאמן לומר דרך זה היה לפלוני במקום הזה מעמד ומספד היה לפלוני במקום הזה: גמ' א"ר הונא בריה דרב יהושע והוא שיש שם גדול עמו דלא מפקינן ממונא אלא בתרי וכן הינומא אבל בתרומה לא בעינן שיהא אחר עמו דהא מוקמינן לה בתרומה דרבנן ובלא גדול שעמו סגי כיון דלא מעלינן מתרומה דרבנן ליוחסין. וכן בית הפרס שהוא מעיד על גבולו לטהר סביבותיו

וכן על תחום שבת א"צ שיהא גדול עמו דכיון דמדרבנן הם נאמנים. וצריכא דאי אשמעינן אביו משום דשכיח גביה אבל רבו לא ואי אשמעינן רבו דאית ליה אימתיה מיניה אבל אביו אימא לא קא משמע לן. ואי אשמעינן הני תרתי הוה אמינא הנ"מ אביו דשכיח גביה רבו דאית ליה אימתיה אבל אחיו אימא לא קא משמע לן כיון דקיום שטרות דרבנן הימנוהו רבנן בדרבנן: ונראה דדוקא בהני תלת אבל באיניש דעלמא לא והכי נמי אמרינן בירושלמי תני ובלבד דברים שהם רגילים בהן כלומר באלו השלשה שהוא תמיד מצוי ורגיל אצלם אבל באיניש דעלמא אפילו אם היה רגיל אצלו אינו חשוב רגילות: זכור אני באשה פלונית שיצתה בהינומא וראשה פרוע מ"ט כיון דרוב נשים בתולות נישאות גילוי מילתא בעלמא הוא. ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול לתרומה ליחוש שמא עבד הוא מסייע ליה לריב"ל דאמר אסור לו לאדם שילמד את עבדו תורה: ועד כאן היינו באים בשבת תחומין דרבנן. ואינו נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה מ"ט אפוקי ממונא לא מפקינן ובכולן אם היה עובד כוכבים ונתגייר עבד ונשתחרר אין נאמנין: הדרן עלך האשה שנתארמלה

פרק ג

הלכה א

א אלו נערות שיש להן קנס הבא על הממזרת ועל הנתינה ועל הכותית. על הגיורת ועל השפחה ועל השבויה שנפדו ונשתחררו ונתגיירו פחותות מבת שלש שנים ויום אחד. הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה אע"פ שהן בכרת אין בהן מיתת בית דין:

ב גמ' נערה אין קטנה לא מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב ר"מ היא דתניא קטנה מבת ג' שנים ויום אחד עד שתביא שתי שערות יש לה מכר ואין לה קנס משתביא שתי שערות עד שתבגר יש לה קנס ואין לה מכר דברי ר"מ שהיה ר"מ אומר כל מקום שיש קנס אין מכר וכל מקום שיש מכר אין קנס. וחכ"א קטנה מבת שלש שנים ויום אחד עד שתבגר יש לה קנס קנס אין מכר לא אימא אף קנס במקום מכר. והני בני קנסא נינהו אקרי כאן ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו אמר ריש לקיש אמר קרא נערה נערה הנערה חד לגופיה וחד לאיתויי חייבי לאוין וחד לאיתויי חייבי כריתות:

הלכה ב

ת"ר היוצאת משום שם רע אין לה קנס ולא פתוי. יוצאת משום שם רע בת סקילה היא אמר רב ששת ה"ק ושיצא עליה שם רע בילדותה אין לה קנס ולא פיתוי:

הלכה ג

אמר רב פפא ש"מ האי שטרא ריעא לא מגבינן ביה היכי דמי אי דנפיק עליה קלא דשטרא זייפא הוא דכוותה הכא דנפיק עלה קלא דזנאי. והאמר רבא יצא לה שם מזנה בעיר אין חוששין לה אלא דאתו בי תרי ואמרי לדידן תבעתינהו באיסורא דכוותה הכא דאתו בי תרי ואמרי לדידהו אמר להו זייפו לי האי שטרא בשלמא התם שכיחי פרוצין אלא הכא אם הוא הוחזק כל ישראל מי הוחזקו. כיון דקא מהדר אזיופא אימור זיופי זייף י"מ כיון דהעידו עליו דמהדר אזיופא כל שטרות היוצאין מתחת ידו מחזקינן להו בחזקת מזוייפין עד שיבואו העדים החתומים עליהם ויעידו שחתמו עליהן ולא מסתבר כן דלישנא דהש"ס לא משמע הכי דקאמר האי שטרא ריעא לא מגבינן ביה דמשמע דוקא האי שטרא דאית ביה ריעותא כגון שאמרו העדים פלוני בקשנו לכתוב ולחתום לו שטר של מנה על פלוני ואח"כ הוציא שטר מנה על פלוני האי שטרא ודאי איתרעי ולא שאר שטרות היוצאים מתחת ידו שלא הוחזק לזייף שטרות על כל בני האדם אלא דווקא על אותו פלוני שהזכירו עדים דתלינן שמא מנה היה אצלו בע"פ וירא שמא יכפור. אבל אם העדים לא הזכירו שם הלוה וסכום המעות בהא מסתבר קצת שחשוד לזייף כל שטרותיו ותלינן שזייף שטר אחד ולא ידענא הי ניהו:

הלכה ד

מתני' ואלו שאין להם קנס הבא על הגיורת ועל השפחה ועל השבויה שנפדו ונתגיירו ונשתחררו יתירות על בנות ג' שנים ויום אחד ר' יהודה אומר שבויה שנפדית הרי היא בקדושתה אף על פי שהיא גדולה. ולית הילכתא כר' יהודה: הבא על בתו על בת בתו ועל בת אשתו על בת בתה ועל בת בנה אין להם קנס מפני שמתחייב בנפשו וכל המתחייב בנפשו אינו משלם ממון שנאמר ולא יהיה אסון ענש יענש:

הלכה ה

א נערה שנתארסה ונתגרשה ר"י הגלילי אומר אין לה קנס ר"ע אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה. והלכה כר"ע דקי"ל הלכה כר"ע מחבירו ועוד דלקמן במתני' דיתומה שנתארסה ונתגרשה סבר ר' אלעזר כר"ע ופסק רב הלכה כר"א. והרמב"ם ז"ל (פ"ב מהל' נערה) כתב דקנס לבד לעצמה אבל בושתה ופגמה לאביה ואפשר דטעמיה מהא דאמרי' לקמן (דף מ:) על בושת ופגם ואימא לדידה ומסיק דבושת ופגם לאביה משום דאי בעי מסר לה למנוול ולמוכה שחין והאי טעמא שייך נמי כשנתארסה ונתגרשה וקרא דלא אורשה לא קאי אלא אקנסא דכתיב בקרא אבל בושת ופגם יליף מדכתיב ונתן האיש השוכב עמה וכו' הנאת שכיבה חמשים מכלל דאיכא בושת ופגם כמו בשאר חבלות אבל

בהאי קרא לא כתיבי ומיהו נראה דגם בושתה ופגמה לעצמה מדקאמר ר"א ביתומה שנתארסה ונתגרשה המפתה פטור ואם איתא דבושתה ופגמה לאביה לא ה"ל למיתני דמפתה פטור בסתם כיון דחייב בבושת ופגם והיינו טעמא משום דלענין גביית האב יש לבושת ופגם דין קנס משום דאיתקוש לקנס דכתיב ונתן לאבי הנערה חמשים כסף ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה ודרשינן מהאי קרא מכלל דאיכא בושת ופגם ולענין גביית האב איתקוש דבמקום שהקנס לאב גם הוא לאב ומהאי טעמא תנן לקמן בפ' נערה (דף מא:) לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה ואבושת ופגם נמי קאי מדקתני הרי הן אלמא בשת ופגם אע"ג דממונא הוי אין מורישו לבניו משום דאיתקוש לקנס לענין גביית האב (דאיתקש לקנס) הלכך נתארסה ונתגרשה כיון שנתמעט האב מלא אורשה מדין קנס נתמעט נמי מדין בשת ופגם והכל לעצמה. והא דפריך הש"ס ואימא לדידה ולא אמרינן דאיתקוש לקנס פי' ר"י (דף מ: ד"ה ואימא לדידה) דדוקא בתר דידעינן שהם לאב מקשינן להו לכל דינם לגביית האב אבל משום ההיא היקישא לא מפקינן מינה למיתבינהו לאב:

ב גמ' אמר אביי בא עליה ומתה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה ולא לאבי המתה ואע"ג דהך מילתא מיבעיא ליה לרבא כיון דלאביי פשיטא ליה אזלינן בתר פשיטותא דאביי. בא עליה עד שלא נתארסה ונתארסה קנסה לאביה דאכתי לא נפקא מרשות האב כדתנן (בנדרים דף סו:) נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה אבל אם בא עליה ואח"כ נשאת או בגרה קנסה לעצמה דנשואין ובגרות מפקי מרשות האב והוא שלא עמד בדין קודם בגרותה או קודם נישואיה אבל אם עמד בדין קנסה לאביה הוא:

הלכה ו

א מתני' המפתה נותן ג' דברים והאונס ארבעה המפתה נותן בשת ופגם וקנס מוסיף עליו האונס שהוא נותן את הצער: מה בין אונס למפתה אונס נותן את הצער מפתה אינו נותן את הצער אונס נותן מיד והמפתה לכשיוציא אונס שותה בעציצו ומפתה אם רצה להוציא יוציא:

ב גמ' והמפתה לכשיוציא אשתו היא אמר אביי אימא כשלא יכנוס תנ"ה אע"פ שאמרו המפתה נותן לכשלא יכנוס אבל בושת ופגם נותן מיד ואחד המפתה ואחד האונס בין היא בין אביה יכולין לעכב תניא אידך אע"פ שאמרו אונס נותן מיד כשתצא היא אין לה עליו כלום מת יצאה כסף קנסה בכתובתה רבי יוסי בר' יהודה אומר יש לה כתובה מנה והלכה כרבנן:

ג מתני' כיצד שותה בעציצו אפי' היא חגרת או סומא. נמצא בה דבר ערוה או שאינה ראויה לבא בקהל אינו רשאי לקיימה שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו:

ד גמ' וניתי עשה ונידחי לא תעשה כי אמרינן דעשה דוחה לא תעשה כגון מילה בצרעת וכלאים בציצית דלא אפשר לקיומי לעשה אבל הכא אי אמרה לא בעינא ליה מי איתא לעשה כלל הלכך אפי' אי אמרה בעינא ליה לא דחי כיון דלא דמיא למילה בצרעת:

הלכה ז

א מתני' יתומה שנתארסה ונתגרשה ר"א אומר האונס חייב והמפתה פטור:

ב גמ' אמר רב אדא בר אהבה אמר רב הלכה כרבי אלעזר קרי רב עליה דר' אלעזר טובינא דחכימי:

ג מתני' איזהו בושת הכל לפי המבייש והמתבייש פגם רואין אותה כאילו היתה שפחה נמכרת בשוק כמה היתה יפה וכמה היא יפה קנס שוה בכל האדם:

הלכה ח

א והבא על הבתולה בין כדרכה בין שלא כדרכה משלם קנס כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף ט:) באו עליה עשרה בני אדם ועדיין היא בתולה פי' שבאו עליה שלא כדרכה הראשון בסקילה וכולן בחנק וקאמר עלה התם מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמין. וכן בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף נט.) גבי הא דתניא ולו תהיה לאשה באשה הראויה לו פרט לאלמנה לכהן גדול ופריך היכי דמי אילימא כדרכה מאי אריא משום אלמנה תיפוק ליה משום בעולה אלא לאו שלא כדרכה אלמא דיש קנס שלא כדרכה ודלא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל (פ"א מהל' נערה) דאין משלם קנס אלא כדרכה. פגם רואין אותה כאילו היא שפחה מפרש בגמ' בעבד שיש לו לרבו קורת רוח הימנו וחביב עליו כ"כ שרוצה להוציא ממונו להשיא לו בתולה ולא אשה כיוצא בה כזאת שנאנסה ובאשה זו שמין כמה יש בין בתולה לבעולה נמצא כל אשה נישומית לפי ערכה ומשפחתה:

ב כל מקום שיש מכר אין קנס וכ"מ שיש קנס אין מכר קטנה יש לה מכר ואין לה קנס נערה יש לה קנס ואין לה מכר בוגרת אין לה קנס ולא מכר.

ג גמ' א"ר יהודה אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכ"א יש קנס במקום מכר וכו' כדכתבינן לעיל (סי' א') איכא מ"ד הלכה כר"מ משום דסתם מתני' כוותיה ואנן לא ס"ל הכי חדא דא"ר יהודה אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים וכו' אלמא דיחידאה הוא ולית הלכתא כוותיה ובכל דוכתא שאומר האמורא זו דברי פלוני משמע זו ולא ס"ל עד דמפרש ליה הש"ס בהדיא זו וס"ל כההיא דבפרק בית כור (בבא בתרא דף קה.) אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי בן ננס ובו' ופריך זו ולא סבירא ליה והא רב ושמואל

דאמרי תרווייהו וכו' אלא זו וס"ל וכן בריש פרק שור שנגח (בבא קמא דף מו.) א"ר יהודה אמר רב זו דברי סומכוס ועוד דאי זו וסבירא ליה קאמר איכא לאקשויי עלה מאי קמ"ל כדמקשי עלה ביבמות פרק אלמנה לכ"ג (יבמות דף סז.) והתם משני קמ"ל דפליגי רבנן עליה דרבי יוסי אבל הכא פשיטא דברייתא היא דפליגי רבנן עליה דר"מ. ועוד הביא רב אלפס ז"ל ראיה מרבא (דף לח:) דבעי יש בגר בקבר ודבנה הוי או אין בגר בקבר ודאבוה הוי ש"מ דכרבנן ס"ל דאמרו קטנה יש לה קנס דלא משכחת ליה דיש לה בן קודם בגר אלא היכא דנאנסה כשהיתה קטנה דאע"ג דאיפרכא הך בעיא לאו מהאי טעמא איפריכא. ועוד דגרסינן בפרק נערה שנתפתתה (דף מד:) אמר ריש לקיש המוציא שם רע על הקטנה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה נערה מלא דבר הכתוב וכו' עד אלא כאן נערה מלא דבר הכתוב וכו' הא כל מקום שנאמר נער אפילו קטנה במשמע אלמא כרבנן ס"ל וכן הלכתא. ור"ח והראב"ד ז"ל פסקו כר"מ וכמו שפסק רב אלפס ז"ל נראה דאין סתם משנה כנגד דברי האמוראים: בוגרת אין לה לא מכר ולא קנס דייקינן מינה הא בושת ופגם אית לה ודוקא אנוסה בוגרת אבל בוגרת מפותה אין לה כלום:

הלכה ט

מתני' האומר פתיתי בתו של פלוני משלם בושת ופגם על פי עצמו ואינו משלם קנס ע"פ עצמו האומר גנבתי וטבחתי ומכרתי משלם קרן ע"פ עצמו ואינו משלם תשלומי כפל ולא ד' וה' המית שורי את פלוני או שורו של פלוני ה"ז משלם ע"פ עצמו המית שורי עבדו של פלוני אינו משלם ע"פ עצמו זה הכלל כל המשלם יתר על מה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו: הדרן עלך אלו נערות

פרק ד

הלכה א

א נערה שנתפתתה בושתה ופגמה וקנסה לאביה והצער בתפושה. עמדה בדין עד שלא מת אביה הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחין לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה עמדה בדין עד שלא בגרה הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחין לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה הרי הן של עצמה ר"ש אומר לא הספיקה לגבות עד שמת האב הרי הן של עצמה מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין:

ב גמ' בעי מיניה רבי אבינא מרב ששת בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה למי מי אמרינן אחין במקום אב קיימי מה התם מעשה ידיה לאב ה"נ מעשה ידיה לאחין או דלמא לא

דמי התם מדיליה מתזנא הכא לאו מדידהו מיתזנא ופשיט רב יוסף דמעשה ידיה לעצמה ודייק לה ממתני' דקתני מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה כו' מציאה ממאן גביא אלא לאו הכי קאמר מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה בחיי האב לאב לאחר מיתת האב לעצמה אף מעשה ידיה בחיי האב לאב לאחר מיתת האב לעצמה ואיתמר נמי א"ר יהודה אמר רב בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה לעצמה א"ר כהנא מ"ט דרב דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם מכאן שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו וכן הלכתא:

הלכה ב

מתני' המארס את בתו וגירשה אירסה ונתארמלה כתובתה שלו השיאה וגירשה השיאה ונתארמלה כתובתה שלה ר"י אמר הראשונה של אב אמרו לו משנישאת אין לאביה רשות בה:

הלכה ג

גמ' טעמא דהשיאה וגירשה השיאה ונתארמלה אבל נתארמלה תרי זימני לא שריא לאינסובי ולא ניחא ליה לתנא לאשתעויי בקלקולא דאשה שאסורה לינשא וי"מ דלהכי לא תני נתארמלה תרי זימני מפני שאין לה כתובה מן השני דאיגלאי מילתא למפרע דקטלנית היא. וכן היה אומר ה"ר משה ב"ר יהודה ז"ל מנרבונ"א דאין לה כתובה מן השני משום דכיון דלא שריא לאנסובי לא קרינא ביה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי וליתא להך פירושא דודאי מן השני יש לה כתובה אע"ג דאיגלאי מילתא למפרע דקטלנית היא דכהאי גוונא אמר בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סה.) נישאת לראשון ולא היה לו בנים לשני ולא היה לו בנים לשלישי לא תינשא אלא למי שיש לו בנים ואם נישאת תצא בלא כתובה ומשמע הא משני היה לה כתובה ועוד מדקאמר התם נישאת לשלישי ולא היו לו בנים מהו דלתבעוה הנך קמאי אלמא תרי קמאי נתנו לה כתובה אלמא אע"ג דסבר הך תנא כרבי דבתרי זימני הוי חזקה מדקאמר לשלישי לא תנשא אפ"ה יש לה כתובה מן השני וטעמא כדפרישית התם משום דלענין ממון לא סמכינן אחזקה דתרי זימני עד דאיתחזק בג' כדאשכחן בשור המועד דלכ"ע לא איתחזק עד תלתא זימני. ומה שאמר ה"ר משה ז"ל משום דלא קרינן ביה לכשתנשאי לאחר האי טעמא ליתא דכיון דקדושין תופסין בה וגם אם נישאת אין כופין אותו להוציא קרינא ביה לכשתנשאי לאחר ודוקא גבי יבם הוא דאמרינן כיון דמחמת זיקתו אסור לינשא לא קרינא ביה לכשתנשאי לאחר הלכך מן השני יש לה כתובה ומן השלישי אם לא הכיר בה אין לה כתובה ואם הכיר בה יש לה כתובה. ויראה שכופין אותו להוציא דחמירא סכנתא

מאיסורא וכמו שמחויבין ב"ד להפריש את האדם מן העבירה כך מחויבין להפרישו שלא יפשע בנפשו וסתם לן תנא כרבי דאמר בתרי זימני הוי חזקה וכן הלכתא כדאמרינן בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף סד:) נישואין ומלקות כרבי וסתות ושור המועד כרשב"ג:

הלכה ד

מיגבא מאימת גביא פרש"י לענין זכיית האב חזינן דלאו בתר אירוסין אזלינן אפי' לר' יהודה כדקתני ומודה ר"י במארס את בתו ובגרה וכו' אלמא בתר כתיבה אזלינן. לענין מיטרף לקוחות מאימת טרפא ממשעבדי משעת אירוסין דהא מההיא שעתא מחייב בתקנתא דרבנן או דלמא עד שעת כתיבה דהויא מלוה בשטר לא טרפא וקשה לפירושו דמאי שייכא האי בעיא למיבעי הכא בכולה הש"ס מצי למיבעי זמן טריפת כתובת אירוסין דהיינו מנה ומאתים מאימתי. ועוד מדנקט מאימת גביא משמע דמבעי ליה בנשואה אם גובה ממשעבדי מן האירוסין או מן הנשואין ליבעי ארוסה שנתגרשה או שנתארמלה אי טרפא ממשעבדי או לא. ונראה לפרש דדוקא אהך מילתא דר"י שייך למבעי הך בעיא דקתני ומודה רבי יהודה במארס את בתו כשהיא קטנה ובגרה ואח"כ נישאת שאין לאביה זכות בה ומפרש טעמא משום דלא נכתבה ברשותו ומספקא ליה בטעמיה דרבי יהודה אי טעמיה דמודה דאין לאביה רשות בה משום דמסתמא כל אשה בשעת כתיבת כתובתה בשעת נישואין היא מוחלת לזכיה קמייתא ושעבודא דאירוסין מדכתבה למנה מאתים בהדי תוספת דהשתא ואינה מקפדת לכותבו משעת אירוסין ש"מ מחלה לשעבודא קמא לגמרי הלכך היא גופא לא גביא מידי ולאביה נמי אין לו זכיה בה. והא לא תקשי לך הואיל ואם לא היתה מוחלת היה האב זוכה היאך יכולה היא למחול זכות האב די"ל דתקנתא דרבנן בעלמא היא מה שזוכה בה כיון דאין הגביה ברשותו ולא תקינו רבנן אלא כשלא מחלה בתו או דלמא טעמא דר' יהודה דאמר דלית ליה זכיה לאביה לאו משום דמחלה לזכיה קמא לשעבודא אלא משום דלא תקינו ליה חכמים זכיה כלל אלא כשנכתבה ברשותו דאז אלים כחו דקצת כגבוי דמי ולעולם לא מחלה וא"כ יכולה היא לגבות מזמן ראשון ותפשוט מינה דבכ"מ גובה מזמן ראשון. אבל הא לא מיבעיא ליה להש"ס דארוסה אי טרפא ממשעבדי או לא דהואיל וקים ליה דאית לה כתובה בדלא כתב לה כדפרישׁ' והיינו בתנאי ב"ד אם כן אמאי לא תטרוף ממשעבדי כמו מן הנשואין היכא דלא כתבינן וכ"ת התם נמי מספקא ליה א"כ ליבעי נמי מן הנשואין אלא ודאי מן הנשואין פשיטא דטרפא ממשעבדי אע"ג דלא כתב לה דכיון דאית לה בתנאי ב"ד כמלוה בשטר דמיא ומספקא ליה מן האירוסין מהני טעמי דפרשי'. אמר רב הונא מנה ומאתים מן האירוסין ותוספת מן הנשואין משום דלא מחלה

לשעבודא קמא ורב אסי אמר אחד זה ואחד זה מן הנשואין. ולדברי המפרשים דארוסה אין לה כתובה מפרשים הכא בדכתב לה מן האירוסין וכן פי' ר"ח דמיירי בדכתב לה מן האירוסין מנה או מאתים וכתב לה בשעת נשואין ואוסיפת לך כך וכך אמנה או מאתים ואפ"ה קאמר רב אסי דאינה גובה מנה ומאתים אלא מן הנשואין דקסבר דכיון שהזכיר המנה והמאתים עם התוספת בשטר הכתובה מחלה שיעבודא הנכתב לה מן האירוסין. ומילתא דתמיה היא דבשלמא היכא דלא כתב לה אע"ג דגביא ממשעבדי בתנאי ב"ד מ"מ איכא למימר בשעת הנשואין כשכתב לה הבעל כתובתה וכלל המנה ומאתים עם התוספת ולא הקפידה לכתוב זמן מנה ומאתים מן האירוסין מחלה אותו שיעבוד שהיה לה בעל פה כדי שיכתבו לה עתה בשטר עם התוספת ותגבה הכל מזמן הכתיבה אבל היכא דכתב לה למה תמחול שיעבוד שטר שבידה במה שנכלל המנה והמאתים עם התוספת אין זה הוכחה שמחלה כי אי אפשר לכתוב בענין אחר כי כן דרך להוסיף על עיקר כתובתה וכן כתב רב שרירא דאם כתב לה כתובה מן האירוסין ונתארמלה או נתגרשה לא טרפא ממשעבדי ואם נשאת לא טרפה מנה ומאתים אלא משעת נשואין וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"י מהל' אישות) המארס את האשה וכתב לה כתובה ומת או גירשה גובה עיקר מבני חרי ואינה גובה תוספת כלל. וכל אלו דברים תמוהין הן דמ"ש שטר כתובה משאר שטרות שלא תטרוף בו ממשעבדי ועוד דקאמר ראב"ע (לקמן דף נד.) מן הנשואין גובה הכל מן האירוסין בתולה מאתים ואלמנה מנה משמע דגובה מנה ומאתים מן האירוסין ממשעבדי כי היכי דגובה הכל מן הנישואין ממשעבדי. ואפי' לא כתב לה בכתובת אירוסין אחריות הא קי"ל אחריות טעות סופר הוא אף בכתובה דהא בכתובה נחלקו ר"מ ורבנן (לקמן נא.) אי אמרינן אחריות טעות סופר הוא אם לאו. וה"ר יונה ז"ל דחק ליישב דברי הגאונים דאיירי בשלא כתב לה אחריות והא דפליגי באחריות טעות סופר הוא בכתובה היינו כשנכתבה בנישואין דתקנת שמעון בן שטח שיהו כל הנכסים אחראין וערבאין לכתובה בנשואין תיקן בזה נחלקו ר"מ ורבנן רבנן סברי כיון שתיקן שמעון בן שטח שיהא כותב לה כל נכסיו אחראין וערבאין לכתובה אע"פ שלא כתב כמאן דכתב דמי ור"מ סבר נהי דתיקן לכתוב אם לא כתב לא אמרינן טעות סופר הוא ולא פליגי אלא בנשואין שבזה היתה התקנה אבל כתב לה כתובה מן האירוסין אף רבנן מודו דלא אמרינן אחריות טעות סופר הוא. מאי הוי עלה דכתובה ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל משום ר' אלעזר בן שמוע מנה ומאתים מן האירוסין ותוספת מן הנשואין וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה מן הנשואין והלכתא אחד זה ואחד זה מן הנשואין. ותימה הא דמיבעי ליה הש"ס בשילהי פ"ק דב"מ (דף יז:) ולקמן בפרק הכותב

(דף פט:) אלמנה מן האירוסין מנלן דאית לה כתובה היכא דלא כתב לה אמאי לא פשיט משמעתין ממילתייהו דרב הונא ורב אסי דאית לה ולפי' ר"ח דמוקי שמעתא בדכתב לה ניחא אבל אי אפשר לומר כן כמו שפרשתי וי"ל דפשיטא ליה להש"ס דארוסה יש לה כתובה אע"ג דלא כתב לה אבל התם לא בעי לאוכוחי מדברי אמוראים אלא ממשנה או מברייתא. וכן היה יכול לפשוט מהא דתנן בקדושין בפ' האומר (דף סה.) היא אומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתיך וכו' וקאמר עלה בגמ' אמר רב אם נתן גט מעצמו דכופין אותו ליתן כתובה אלמא מוכח שהיו נוהגין להגבות כתובה לארוסה אע"ג דלא כתב לה דאי לאו הכי מצי למימר ודאי קדשתיך ולהכי גירשתיה אבל לא נשאתיה ולא אתן לה כתובה וע"כ בדלא כתב לה מיירי מדקאמר לא קדשתיך ואין לומר באתרא דכתבי והדר מקדשי דאין הכתיבה ראיה דא"כ ה"ל לפרושי ועוד כל כמה דלא מיקדשה אין הכתובה בידה אלא ודאי לא רצה לפשוט מדברי אמוראי והא דלא מוכח ממילתיה דר' אלעזר בן שמוע האי נמי מימרא הוא וממתני' דהמארס את בתו ליכא למיפשט דאיכא למימר בדכתב לה. מיהו תימה אמאי לא פשט ליה מהא דתניא לעיל מודה ר' יהודה במארס את בתו כשהיא קטנה ובגרה ונישאת וכו' וע"כ בדלא כתב לה איירי דאי בדכתב לה של אב הויא הואיל וברשותו נכתבה ואי ארוסה אין לה כתובה פשיטא דאין לו בה כלום ותירץ ה"ר שמעון מנויטרזא דאיכא למימר לעולם בדכתב לה ואין לו בה כלום דקתני אתוספת קאי שהוסיף לה בשעת נשואין קאמר דסד"א הואיל ומנה ומאתים שלו תוספת נמי שלו וכ"ת תפשוט מהא דתניא בפ' מי שמת (בבא בתרא דף קמה.) המארס את האשה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה וי"ל משום דאיכא לאוקמי בדכתב לה וסיפא אצטריכא ליה מקום שנהגו להחזיר קידושין מחזירין וכל הני שינויי דחיקי נינהו ומוכחא מילתא דתקנת חכמים היא אף מן האירוסין וגביא ממשעבדי בתנאי ב"ד אף בדלא כתב לה וכן נוהגין באשכנז ובצרפת:

הלכה ה

אמר רב נחמן שתי שטרות היוצאין בזה אחר זה ביטל שני את הראשון אמר רב פפא ומודה רב נחמן דאי אוסיף ביה דיקלא לתוספת כתביה ולא ביטל שני את הראשון אלא השטר הראשון קיים וקנה הדקל בשטר השני (לכאורה משמע דכיון דאיכא למימר לתוספת כתביה לא ביטל שני את הראשון ושניהם קיימין) וקשה מאי שנא מהא דאמר רב הונא הוציאה עליו שתי כתובות אחת של מאתים ואחת של שלש מאות באתה לגבות מאתים גובה מזמן ראשון שלש מאות גובה מזמן שני אלמא אע"פ שהוסיף בכתובה שניה לא אמרינן שתיהן קיימות ותגבה מאתים מזמן ראשון ומאה מזמן שני אלא מדלא

כתב לה ואוסיפת לך מאה אמאתים אחילתא לשעבודא קמא אם באת לגבות השני וכן הכא לישנא דאי אוסיף בה דיקלא לא משמע דכתב ליה ואוסיפת לך אשטר הראשון אלא שטר אחר כתב לו ממש ויש בו דקל יותר מבשטר ראשון וא"כ אמאי שניהם קיימין. ומיהו רש"י פירש גם כאן לתוספת כתביה לא שיהו שניהם קיימין אלא אם ירצה בשטר הראשון יגבה השדה בלא הדקל ואם ירצה בשטר השני יגבה גם הדקל וכן כתב רב אלפס ז"ל בתשובה ולישנא דאי אוסיף בה דיקלא לתוספת כתביה משמע דבהא מודה רב נחמן דלא בטל השני את הראשון ושניהן קיימין. וה"ר יצחק בר ברוך ז"ל תירץ דלא דמיין אהדדי דבכתובה שדרך העולם כשמוסיפין על עיקר כתובה שכותבין ואוסיף לה כך וכך והשתא לא עביד ליה הכי אלא כתב לה שתי כתובות סתם ולא הזכיר באחרונה לשון תוספת כמנהג העולם מוכחא מילתא דלא נתכוון להוסיף על הראשונה אלא שאם תרצה לזכות בשניה שתתבטל הראשונה אבל במכר שאין דרך המוכרים שני דברים לכתוב בשטר שני ואוסיפת לך דבר זה על המכר הראשון סתמא דמילתא אנו אומרים שלא בטל שני את הראשון אלא השני לתוספת הדקל נכתב והשטר הראשון קיים ויגבה הדקל בשטר השני וכן עיקר. וא"ת תקשי הלכתא אהלכתא דקי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני וכן מדפליגי רפרם ורב אחא אליביה אלמא הלכתא כוותיה ולקמן נמי בשילהי הכותב (דף פט:) דייק סוגיא דשמעתין כוותיה ולעיל פסקינן הילכתא כרב אסי דאמר אחד זה ואחד זה מן הנשואין ובטלה כתובה שניה את הראשונה אע"פ שיש בה תוספת ולמאי דפרישית דאיירי בדלא כתב לה מן האירוסין ניחא דבטלה השניה את התנאי הראשון שהיה בע"פ אבל הכא דאיכא שני שערות לא בטל שני את הראשון ואף לדברי המפרשים דאיירי בשמעתין בדכתב לה יש לחלק כיון שמנהג לכלול יחד מנה ומאתים ותוספת אומדנא דדעתא הוא שזהו עיקר תחילת השעבוד וכתב האירוסין לא נכתב אלא שאם תתאלמן או תתגרש מן האירוסין וכשבאו לכלל נשואין ונכתב הכל בשטר אחד נתבטל הראשון לגמרי אבל בשאר שטרות השני לתוספת נכתב ולא נתבטל הראשון: פשיטא ראשון במכר ושני במתנה ליפות כחו הוא דכתב ליה משום דינא דבר מצרא שאם יבא בעל המצר לסלקו יראה שטר מתנה ולא יראה שטר המכר וכיון דאיכא למיתלי דליפות כחו נכתב האחרון הראשון קיים והשני אינו כלום ואי לא שייך ביה דינא דבר מצרא כגון שהלוקח או המוכר עצמו מצרנין אי דאית ביה שום יפוי כח אחר משום מתנה כגון לענין דרך דנותן בעין יפה נותן ומוכר בעין רעה מוכר לא בטל האחרון את הראשון. ואם לאו בטל האחרון את הראשון וכל שכן ראשון במתנה ושני במכר דאמרינן משום דינא דבע"ח כתביה ויראה שטר האחרון ולא הראשון אם יבא בעל חוב לטרוף

ממנו שאם יראה שניהם השני אינו כלום כיון דליפות כחו כתביה ולא נתבטל הראשון. ודאי שניהם במכר ושניהם במתנה בטל השני את הראשון מ"ט רפרם אמר אודויי אודי ליה רב אחא אמר אחולי אחליה לשעבודא קמא מאי בינייהו א"ב אורועי סהדי לרפרם דאמר אודויי אודי כיון שהודה המקבל מתנה שהשטר הראשון מזוייף כל שטר שיצא מתחת ידו שאלו העדים חתומים בו לא מגבינן ביה הואיל והודה שהם פסולים או שמא הוא זייפו כמו שזייף חתימתן בשטר הראשון ולרב אחא לא מרעינן סהדי דאמר אחולי אחליה לשעבודיה ואפילו במתנה דלית ביה אחריות שייך מחילת שיעבוד כגון שבין זמן הראשון לזמן השני קנה הנותן שדה אצל שדה זו שנתן ואחליה המקבל לשעבודיה שלא יוכל לסלקו משום דינא דבר מצרא אי נמי לענין זה שיטרפו בעל חוב של נותן שבין זמן ראשון לזמן שני א"נ אם הנותן אכל פירות בין זמן ראשון לזמן שני מחל לו וא"ת למה יש לנו לתלות שמחל שעבודו בדבר שיש לו הפסד וי"ל שמא שמע שמסר הנותן מודעא על השטר הראשון. וכתב הר"מ ז"ל דהלכתא כרב אחא דכיון דאיכא פלוגתא ולא ידעינן כמאן הלכתא לא מרעינן סהדי דאוקי סהדי אחזקתייהו וגם נוקי המקבל בחזקת אדם הגון ולא זייף העדים וגם לענין פירי וטסקא קרקע בחזקת מקבל עומד ע"י שטר הראשון ולא מבטלינן האי חזקה מספק ועוד הביא ראיה מדקאמר הש"ס לעיל אליבא דרב הונא אחולי אחלתיה לשעבודא קמא ולאו ראיה היא דהתם מחלה בשביל מאה שהוסיף ולדעת כן הוסיף לה שאם תרצה לגבות שלש מאות שתמחול הראשונה אבל הכא שהשטרות שוין אין לנו לתלות שמחל השעבוד הראשון ומיהו הלכה כרב אחא מטעמי קמאי. פי' רב אלפס הא דאמר רב נחמן בטל שני את הראשון הנ"מ בשטרי קרקעות ומאי דדמי להו כגון בכתובת אשה אבל בהודאות ובהלואות גבי תרווייהו כל חד וחד לפום שעבודו ולא אמרינן האי שטרא היינו האי שטרא ואע"ג דתרוייהו חד סכום נינהו דגרסינן בפרק גט פשוט (בבא בתרא דף קעב.) אמר רבא האי מאן דנקיט תרי שטרי בר חמשין חמשין ואמר שוינהו ניהלי בר מאה לא משוינן ניהליה עבוד רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה ניחא ליה למלוה כי היכי דלא ליפגום שטריה וניחא ליה ללוה כדי שלא יכוף לפורעו אלמא דגבי תרווייהו:

הלכה ו

א מתני' הגיורת שנתגיירה ובתה עמה וזינתה הרי זו בחנק אין לה לא פתח בית אב ולא מאה סלע. היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה הרי זו בסקילה ואין לה פתח בית אב ולא מאה סלע. היתה הורתה ולידתה בקדושה הרי זו כבת ישראל לכל דבר. יש

לה אב ואין לה פתח בית אב יש לה פתח בית אב ואין לה אב הרי זו בסקילה. לא נאמר בית אביה אלא למצוה:

ב גמ' אמר ר' יוסי בר' חנינא המוציא שם רע על היתומה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה פרט לזו שאין לה אב רבא אמר חייב וכן הלכתא. אמר ר"ל המוציא שם רע על הקטנה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה נערה מלא דבר הכתוב הא כל מקום שנאמר נער אפילו קטנה במשמע:

הלכה ז

תניא כיצד הוצאת שם רע בא לב"ד ואמר פלוני לא מצאתי לבתך בתולים אם יש עדים שזינתה תחתיו בסקילה זינתה מעיקרא כתובתה מנה נמצא ששם רע אינו ש"ר הוא לוקה ונותן מאה סלע בין בעל בין לא בעל ר' אליעזר בן יעקב אמר לא נאמרו דברים הללו אלא כשבעל והוא שאמר לעדים בואו והעידוני אבל באו עדים מאליהם וכ"ש אם לא באו עדים שהוא פטור והא דקתני זינתה מעיקרא יש לה כתובה ליתא דקי"ל כרבא דאמר מקח טעות לגמרי משמע כדכתבינן בפ"ק (סימן כה) שלח רב כהנא משמיה דרבי יוחנן המוציא ש"ר אינו לוקה עד שיבעול כדרכה ויוציא ש"ר שכדרכה נבעלה והמוציא שם רע ולא בעל לוקה מכת מרדות דרבנן:

הלכה ח

מתני' האב זכאי בבתו בקידושיה בכסף ובשטר ובביאה וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ומקבל את גיטה ואינו אוכל פירות בחייה נישאת יתר עליו הבעל שהוא אוכל פירות בחייה וחייב במזונותיה ובפרקונה וקבורתה רבי יהודה אומר אפי' עני שבישראל לא יפחות משני חלילין ומקוננת:

הלכה ט

גמ' נישאת יתר עליו וכו' ת"ר כתב לה פירות כסות וכלים שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה ומתה לא זכה הבעל בדברים הללו משום רבי נתן אמרו זכה הבעל בדברים הללו פירש רש"י דמן האירוסין מיירי ולא נהירא לר"ת דאילו מן האירוסין מיירי אמאי קתני לה אמתני' דקתני נישאת ועוד הא קתני שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה ואמאי זכה לר' נתן והלא לא באו ועוד דמסיק אבל הכא משום איחתוני והא איחתנו להו ואי באירוסין לא קרי חיתון אלא איקרובי דעתא כדלקמן בפרק אע"פ (דף נו.) אע"ג דלקמן בפרק הכותב (דף קב.) אמרינן עמדו וקדשו הן הן הדברים הנקנין באמירה ומפרש טעמא בההיא הנאה דמיתחתני אהדדי גמר ומקנה הכי פירושא בההיא הנאה דסופו להתחתן בנישואין גמרי ומקני אהדדי משעת אירוסין הלכך נראה לר"ת דהך ברייתא בנישואין

איירי ופסק לו פירות כסות וכלים שיבואו עמה ועדיין לא באו והיינו טעמא דלא זכה לת"ק דאנן סהדי שלא היה דעת האב להקנות וליתן הנדוניא אלא על מנת שתהנה בתו ממנה הלכך אם לא באו לידי החתן בחיי בתו לא זכה בהם ורבי נתן סבר קנה דלית ליה האי אומדנא לימא בפלוגתא דר' אלעזר בן עזריה ורבנן קא מיפלגי דתנן אע"פ שאמרו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה רצה להוסיף אפילו מאה מנה מוסיף נתארמלה או נתגרשה בין מן האירוסין בין מן הנישואין גובה את הכל ר' אלעזר בן עזריה אומר מן הנישואין גובה את הכל מן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה. מ"ד לא זכה כרבי אלעזר בן עזריה דכי היכי דאזיל רבי אלעזר בתר אומדנא דלא כתב לה אלא על מנת לכונסה הכי נמי אזלי רבנן בתר אומדנא דלא כתב לה אלא על מנת שתהנה בתו ממנה אע"ג דהאי אומדנא דרבי אלעזר מהאירוסין לנישואין וההיא דלעיל בנישואין גופייהו נראה לו לבעל הש"ס לדמינהו אהדדי ומ"ד זכה כרבנן לא דכ"ע כרבי אלעזר בן עזריה כו'. וכן היה פוסק ר"ת בנדוניות חתנים שלא גבו דלא זכה בהם הבעל דהלכה כרבנן וכן פסק ר"ח כרבנן ואע"ג דרבי נתן דיינא ונחית לעומקא דדינא לית הילכתא כוותיה כנגד רבים ועוד דבעי הש"ס לאוקומי רבנן כרבי אלעזר וכוותיה פסקינן לקמן בפרק אע"פ (דף נו:) אע"ג דדחי ליה הש"ס דיחויא הוא ולא סמכינן עילויה והא דאמרינן לקמן בפרק מציאת האשה (דף סו.) הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו יכול הוא לומר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך איני רוצה ליתן ופריך עלה בירושלי (שם הל"ב) והלא דברים הנקנין באמירה הן ומשני כשפסק על מנת לכנוס הא אם לא פסק על מנת לכנוס גובה אחיו אע"פ שלא גבה שאני התם דבתו קיימת ותהנה מהן והא דקתני לקמן (דף מח:) או שהיתה לו חצר בדרך ונכנסה עמו לשם נישואין אע"פ שכתובתה בבית אביה בעלה יורשה אתי' כרבי נתן:

הלכה י

וחייב במזונותיה ובפרקונה וכו' ת"ר תקנו מזונות תחת מעשה ידיה ופרקונה תחת פירות וקבורתה תחת כתובתה לפיכך בעל אוכל פירות מאי לפיכך מהו דתימא מיכל לא נכלינהו אנוחי ננחינהו דאם כן מימנע ולא פריק קמ"ל דהא עדיפא דזימנין דלא מלו ופריק לה מדידיה. משמע דתקנתא דידה היא מה שהבעל אוכל פירות וכן משמע לעיל דקאמר בשלמא בעל תקינו ליה רבנן פירי דא"כ מימנע ולא פריק וא"כ משמע דאי אמרה איני נפדית ואיני נותנת פירות הרשות בידה. וקשה מהא דקתני בברייתא פרקינה תחת פירות משמע דפירי עיקר ואינה יכולה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות דהא לקמן (דף נח:) פרכינן לרב הונא דאמר יכולה אשה לומר איני ניזונת ואיני עושה דסבר מזוני

עיקר ותקנו לו חכמים מעשה ידיה תחת מזונות מהא דקתני תקנו מזונות תחת מעשה ידיה אלמא מעשה ידיה עיקר והוצרך להגיה הברייתא ולשנות תקנו מעשה ידיה תחת מזונות ועוד דבפרק חזקת הבתים (בבא בתרא דף מט.) ובגיטין פרק הזורק (גיטין דף עז.) לא מצי לאשכוחי שיהא לאשה חצר בלא בעלה דפריך חצרה מה שקנתה אשה קנה בעלה ודחיק לשנויי בכותב לה ועודה ארוסה ולוקמא כגון שאמרה איני נפדית ואיני נותנת פירות אפילו לאחר שנישאת אלא ע"כ אינה יכולה לומר כן וצריך ליתן טעם כיון דתקנתה דידה היא מאי שנא ממעשה ידיה למ"ד מזוני עיקר וי"ל דשאני התם דלא פקעה תקנתא ממעשה ידיה לגמרי שאם אמרה איני ניזונת היום ואיני עושה למחר היא ניזונת ועושה אבל הכא מיד שאמרה איני נפדית ואיני נותנת פירות היא מפקעת תקנת פירות דפירות כל ימיה הן תחת פרקונה אפילו את"ל שיכולה לגמרי להפקיע מעשה ידיה ולומר איני ניזונת לעולם ואיני עושה לעולם אכתי מצינא למימר דפרקונה היינו טעמא כדי שלא תיטמע בין עובדי כוכבים אי נמי שאני פירות שהבעל זוכה בתקנת חכמים בגוף השדה לפירות אבל מעשה ידיה לא שייך למימר שיזכה בגוף הידים: רבי יהודה אומר אפילו עני שבישראל וכו' ומסיק דפליגי כגון דהוי אורחיה דידיה ולאו אורחה דידה תנא קמא סבר כי אמרינן דעולה עמו ואינה יורדת ממו הני מילי מחיים אבל לאתר מיתה לא ורבי יהודה סבר אפילו לאחר מיתה א"ר חסדא אמר מר עוקבא הלכה כר' יהודה:

הלכה יא

ואמר רב חסדא אמר מר עוקבא מי שנשתטה בית דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו ובניו ובנותיו ודבר אחר:

הלכה יב

אמר ליה רבינא לרב אשי מאי שנא מהא דתניא מי שהלך למדינת הים ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר אמר ליה ולא שני לך בין יוצא לדעתו בין יוצא שלא מדעתו. מאי דבר אחר אר"ח תכשיט רב יוסף אמר צדקה מ"ד תכשיט כל שכן צדקה ומ"ד צדקה אבל תכשיט לא ניחא ליה דתינוול. אמר רב חייא בר אבין אמר רב הונא מי שהלך למדינת הים ומתה אשתו ב"ד יורדין לנכסיו וקוברין אותה לפי כבודו לפי כבודו ולא לפי כבודה אלא אימא אף לפי כבודו דקי"ל דעולה עמו ואינה יורדת עמו אף לאחר מיתה. אמר רב מתנא האומר אם מתה אשתו אל תקברוה מנכסיו שומעין לו מ"ש כי אמר דנפלו להו נכסי קמי יתמי ואין היורשין חייבין בקבורתה דתנן אלמנה ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן מתה אין חייבין בקבורתה כי לא אמר

נמי רמו נכסי קמי יתמי אלא האומר אם מת הוא אל תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו לאו כל הימנו שיעשיר את בניו ויפיל את עצמו על הציבור:

הלכה יג

א מתני" לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לחופה מסרה האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל הלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל הרי היא ברשות האב מסרוה שלוחי האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל:

ב גמ' מאי לעולם לאפוקי ממשנה ראשונה דתנן הגיע זמן ולא נישאת אוכלת משלו ואוכלת בתרומה קמ"ל לעולם אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה כמשנה אחרונה דתנן וב"ד של אחריהם אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה: ת"ר הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או שהיתה לה חצר בדרך ונכנסה עמו ללון אע"פ שכתובתה בבית בעלה ומתה אביה יורשה מסרה האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל או שהיה לו חצר בדרך ונכנסה עמו לשם נישואין אע"פ שכתובתה בבית אביה מתה בעלה יורשה בד"א לירושתה אבל לתרומה אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה:

הלכה יד

א מתני' האב אינו חייב במזונות בתו זה מדרש דרש רבי אלעזר בן עזריה לפני חכמים בכרם ביבנה הבנים יירשו והבנות יזונו מה הבנים אין יורשין אלא לאחר מיתת אביהם אף הבנות אין ניזונית אלא לאחר מיתת אביהם:

ב גמ' א"ר אילעא אמר ר"ל משום רבי יוסי בר' חנינא באושא התקינו שיהא אדם זן בניו ובנותיו כשהם קטנים. הלכתא כוותיה או אין הילכתא כוותיה ת"ש דכי הוו אתו לקמיה דרב חסדא אמר כפו אסיתא בציבורא וליקום ולימא עורבא בעי בני וההוא גברא לא בעי בני כי אתו לקמיה דרבא א"ל ניחא לך דליתזנן בנך מצדקה ולא אמרן אלא דלא אמיד אבל אמיד כייפינן ליה בעל כרחיה לא יהא אלא אחר כי הא דרבא אכפייה ליה לר' נתן בר אמי ואפיק מיניה ד' מאות זוזי לצדקה והני מילי בניו ובנותיו קטנים אבל קטני קטנים אע"ג דלא אמיד כייפינן ליה בעל כרחיה כדגרסינן בסוף אע"פ (דף סה.) דרש ר' שמלאי אפיתחא דבי נשיאה אף על פי שאמרו אין אדם זן בניו ובנותיו קטנים אבל זן את קטני קטנים ועד כמה עד בן שש ותנן נמי אם היתה מינקת פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה דשמעינן מינה דחייב לזון בניו ובנותיו כשהן קטני קטנים ואפילו יש להם נכסים שנפלו להם מבית אבי אמם פסק רבינו מאיר דחייב לזונם דכיון דתקנת חכמים היא זכו במזונותיהם אפי' יש להם להתפרנס משלהן דומיא דמזונות

האשה מדכלל מזונות האשה דקתני ומוסיפין לה על מזונותיה בשביל הקטן אלמא דין אחד להם:

הלכה טו

ואמר רבי אילעא אמר ריש לקיש הכותב כל נכסיו לבניו הוא ואשתו ניזונין מהם ולית הלכתא כוותיה. אמר רבי אילעא באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש שמא יצטרך לבריות ירושלמי פעם ראשונה יכול לבזבז חומש ואח"כ חומש מן הריוח בכל שנה והני מילי מחיים אבל לאחר מיתה יכול לבזבז יותר מחומש:

הלכה טז

אמר ר' יצחק באושא התקינו שיהא אדם מגלגל עם בנו בתלמוד תורה עד שתים עשרה שנה ומכאן ואילך יורד עמו לחייו איני והאמר ליה רב לרבי שמואל בר שילת בציר מבר שית לא תקביל מכאן ואילך קביל וספי ליה כי תורא לא קשיא הא למקרא והא למשנה דאמר אביי אמרה לי אם בר שית למקרא בר עשר למשנה בר)תריסר לתעניתא ובתינוקת:

הלכה יז

אמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות דשוויה רבנן כלוקח ראשון הילכך מוציא בלא דמים ומוציא לאו דווקא דכל ימי האשה הקרקע ביד הבעל ואוכל פירות והיא מוכרת הגוף מעכשיו והפירות לאחר מיתתה והבעל מוציא מיד הלוקח הגוף שמכרה לו מעכשיו וישאר אצלו ואי איתנהו להנהו דמי דשקלה איתתיה מהדר להו ללוקח דגזל הוו כיון דהמכר לא הוה מכר ואם נמצאו מעות בידה אנו תולים שדמי מכר זה הן ולא מצי בעל למימר דילמא מציאה אשכחה:

הלכה יח

אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת וכי אפשר לו לאדם לעשות צדקה בכל עת רבותינו שביבנה ואמרי לה רבי אלעזר אומר זה הזן בניו ובנותיו קטנים רבי שמואל בר נחמני אומר זה המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו ומשיאן. הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד רב הונא ור"ח חד אמר זה הלומד תורה ומלמדה לאחרים וחד אמר זה הכותב תורה נביאים כתובים ומשאילן לאחרים:

הלכה יט

זה מדרש דרש רבי אלעזר בן עזריה וכו' יתיב רב יוסף קמיה דרב המנונא ויתיב רב המנונא וקאמר כשם שאין הבנים יורשין כתובת בנין דיכרין אלא מן הקרקע כך אין הבנות ניזונות אלא מן הקרקע והאידנא תקנו רבנן למיזן אפילו ממטלטלי:

הלכה כ

מתני' לא כתב כתובה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה מפני שהוא תנאי ב"ד כתב לה שדה זו שוה מנה תחת מאתים ולא כתב לה כל נכסי דאית לי אחראין לכתובתה חייב שהוא תנאי בית דין לא כתב לה אם תשתבאי אפרקינך ואותבינך לי לאינתו ובכהנת אהדרינך למדינתך חייב מפני שהוא תנאי ב"ד:

הלכה כא

גמ' אמר אבוה דשמואל אשת ישראל שנאנסה אסורה לבעלה חיישינן שמא תחילתה באונס וסופה ברצון ופליגא דרבא דאמר רבא כל שתחילתה באונס ובסוף אומרת להם הניחו לו שאלמלא נזקק לה היא שוכרתו מותרת מ"ט יצר אלבשה תניא כוותיה דרבא והיא לא נתפשה אסירה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת ואיזו זו כל שתחילתה באונס וסופה ברצון א"ר יהודה הני נשי דגנבי גנבי שריין לגברייהו דכל מאי דעבדין להו לגנבי מיראה עבדי להון אבל שבקינהו ואזלי מנפשייהו ודאי אסורי. ת"ר שבויי מלחמה הרי הן כשבויין גנובי לסטים אינן כשבויין:

הלכה כב

א ובכהנת אהדרינך למדינתך אמר אביי אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט חייב לפדותה שאני קורא בה ובכהנת אהדרינך למדינתך ממזרת ונתינה לישראל אינו חייב לפדותה שאין אני קורא בה ואותבינך לי לאינתו רבא אמר כל שאיסור שבייה גורם לה חייב לפדותה איסור דבר אחר גרם לה אינו חייב לפדותה והלכה כרבא:

ב מתני' נשבית חייב לפדותה אמר הרי גיטה וכתובתה תפדה את עצמה אינו רשאי דכבר נתחייב בפרקונה בשביל פירות שאכל עד היום הזה לקתה חייב לרפאותה אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה רשאי דרפואה כמזונות של כל יום ויום:

ג גמ' ת"ר נשבית לאחר מיתת בעלה אין היורשין חייבין לפדותה ולא עוד אלא אפילו נשבית בחיי בעלה איו היורשין חייבין לפדותה שאין אני קורא בה ואותביך לי לאינתו הלכך לית להו פירי דכי תקינו רבנן פירות לבעל תחת פרקונה הוא דתקון והני כיון דלא מיחייבי בפרקונה לית להו פירי תדע דהא תנן אלמנה ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהם ואינן חייבין בקבורתה אלמא כיון דמחייבי במזונותיה מעשה ידיה שלהן

וכיון שאין יורשין כתובתה אין חייבין בקבורתה הכא נמי כיון דלא מיחייבי בפרקונה לית להו פירי וכן יבם נמי לא אכיל פירי ואינו חייב בפרקונה. ואית ספרים דגרסי ואין היבמין חייבין לפדותה וכן גורס רב אלפס. והא דיבם לא אכיל פירות היינו בנכסים שנפלו לה כשהיא שומרת יבם אבל נכסים שנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל אוכל יבם פירי לרבא דאמר לקמן בריש פרק הכותב (דף פג.) דידו עדיפא מידה כדמוכח בפרק החולץ (יבמות דף לט.) ומיהו לא מיחייב בפרקונה כל זמן שלא כנסה דלא קרינא ביה ואותבינך לי לאינתו: ת"ר נשבית והיו מבקשין ממנה עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אין פודה רשב"ג אומר אין פודין השבויים יתר על כדי דמיהם מפני תיקון העולם. פסק רב אלפס ז"ל הלכה כרשב"ג משום דקתני סתמא דמתני' בגיטין (דף מה.) אין פודין את השבוים יתר על כדי דמיהם מפני תקון העולם ומשמע כל שבויי אפילו אשתו נמי והר"ר מאיר הלוי ז"ל פסק כתנא קמא דהלכה כרבים ומתני' דגיטי איירי בשאר שבויין אבל אשתו כגופו וכמו שאדם יכול לפדות עצמו בכל ממונו אשתו נמי כיון דחייב לפדותה בתנאי כתובה כמו שיש לה ממון דמי וכן מסתבר. ת"ר נשבית והיו מבקשין ממנה עד עשרה בכתובתה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה דברי רבי רשב"ג אומר אם היה פרקונה כנגד כתובתה פודה ואם לאו אינו פודה. הא דקאמר רצה אינו פודה פירש רש"י אינו פודה כלל דלא תקינו לאשה אלא פדיון אחד וי"מ ביתר מכדי כתובה ומסתבר כפי' רש"י דמאי שנא פדיון שני מפדיון ראשון אם חייבוהו חכמים בפרקונה לעולם כי היכי דבפדיון ראשון עבדי טפל חמור מן העיקר ה"ה בפדיון שני ופסק רב אלפס ז"ל הלכה כרבי ואע"ג דקי"ל הלכה כרבי מחבירו ורשב"ג אביו היה הכא מתני' דייקא כרבי דקתני סתם נשבית חייב לפדותה בכל מקום שנשבית אפי' ביותר מכתובתה והרמב"ם ז"ל כתב (פי"ד מהל' אישות הל' יט) אם נשבית פעם שנייה ורצה לגרשה הרי זה מגרשה ותפדה את עצמה בכתובתה:

הלכה כג

לקתה חייב לרפאותה. ת"ר אלמנה ניזונת מנכסי יתומים ואם היתה צריכה רפואה הרי היא כמזונות רשב"ג אומר רפואה שיש לה קצבה תתרפא מכתובתה רפואה שאין לה קצבה הרי היא כמזונות והלכתא כרשב"ג. אמר ר' יוחנן עשו הקזת דם בארץ ישראל כרפואה שאין לה קצבה לפי שבארץ ישראל היו רגילין להקיז דם תדיר ואין לה קצבה והויא כמזונות אבל רפואה שיש לה קצבה דמיא לפרקונה דאתי בבת אחת וכי היכי דאין היורשין חייבין בפרקונה הכי נמי לא מיחייבי בה. לכאורה דווקא ביתומין הוא דיש חילוק בין רפואה שיש לה קצבה לשאין לה קצבה מטעמא דפרישית דדמיא לפרקונה

אבל בחיי הבעל לא ועוד מדלא מפליג אלא גבי אלמנה אבל בירושלמי משמע דה"ה בחיי הבעל דגרסינן בפרק מי שמת (הלכה ו) קרובתיה דר"ש בר אבא חששא עינא אתת גבי ר' יוחנן אמר לה אי קיצא הוא אסיא מפורניך ואי לא בעליך יהיב לך אלמא אפילו בחיי הבעל רפואה שיש לה קצבה מתרפאת מכתובתה ותו גרס התם בעלה בעי הן דקציצין והיא בעיא הן דלא קציצין למאן שומעין לאו לבעלה אתמהה כלומר ודאי לבעלה שומעין לקיצוץ כדי שתתרפא מכתובתה. ויראה לי כיון דלכארה לפום גמרא דידן לגבי בעל אין חילוק בין יש קצבה לאין קצבה וכן מסתבר מפרשי' גמרא דבני מערבא ואי לא בעליך יהיב לך פירוש מן בעליך יהבי ליך כי היכי דלא ליפלוג אגמרא דידן וכן דרך תנא ירושלמי בקיצור לשון: קריביה דר' יוחנן הוה ליה איתת אבא דהות צריכה רפואה כל יומא אתו לקמיה דרבי יוחנן אמר להו זילו וקוצו מידי לרופא דהויא רפואה שיש לה קצבה אמר רבי יוחנן עשינו עצמינו כעורכי הדיינין מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר מבשרך לא תתעלם ולבסוף סבר אדם חשוב שאני:

הלכה כד

א מתני' לא כתב בנין דיכרין דיהוון ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך יתר על חולקהון דעם אחוהון חייב מפני שהוא תנאי ב"ד בנן נוקבן דיהוון ליכי מינאי יהון יתבין בביתי ומיתזנן מנכסי עד דתנסבן לגוברין חייב מפני שהוא תנאי ב"ד:

ב גמ' אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי מפני מה תקנו כתובת בנין דיכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו ועד כמה אביי ורבא דאמרי תרוייהו עד עישור נכסים ואימא דאב לירות דבעל לא לירות א"כ אב נמי מימנע ולא כתיב ואימא היכי דכתיב אב לירות היכא דלא כתיב לא לירות לא פלוג רבנן בת בין הבנים נמי תירות כנחלה שויוה רבנן בת בין הבנות תירות לא פלוג רבנן תיגבי ממטלטלי ככתובה שוייה רבנן תיטרוף ממשעבדי יירתון תנן ואימא אע"ג דליכא מותר דינר במקום דמיעקרא נחלה דאורייתא לא תיקון רבנן. רב מתתיה גאון ז"ל היה אומר שאין דנין כתובת בנין דיכרין בזמן הזה כיון שאין הטעם אלא כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו ועכשיו נהגו ליתן יותר ויותר וכן כתב בעל העיטור ז"ל תשובה לרב חנינא ברבי יהודה ז"ל היום כמה שנים בטלה כתובת בנין דיכרין מישיבתינו ולמה בטלה לפי שצריך לדקדק בנכסים שיש להם אחריות בראוי ובמוחזק ובמותר דינר ואם אומרים יתומים הרי אנו מעלין על נכסי אבינו מותר דינר אין שומעין להן וצריך שומת בבית דין וחקירת זקנים שלא להוסיף על הדמים ועוד דעיקר דתקנתא כדי שיקפוץ ויתן לה והיום הלואי שיתן לבנו כבתו וכמה הוצרך הדבר לנדות כל מי שירבה במתנת בתו (וכמה עד) והיום הזה כמה שנים שאין

ישיבתינו דנה בכתובת בנין דיכרין ומר בר רב דוסא אמר לא חזינן רבוותא דהוו מקמן דדייני כתובת בנין דיכרין ומפני נפישתא לא דייני לה בתרתי מתיבתא וכיון דעברי להו כמה שנין אנן לא דיינינן אלא דמר רב האי גאון אמר היכי מבטלי רבנן כתובת בנין דיכרין ומר בר רב שמואל אמר הרבה חכמים נהגו כן לבטל כתובת בנין דיכרין בזמן הזה ואפילו למ"ד לא בטלה הני מילי במקרקעי ולא במטלטלי. ורבינו מאיר כתב דנראה לו כדברי רב האי וכן אומר ריצב"א בכתובת בנין דיכרין דגביא אף במטלטלי בזמן הזה כיון דתקינו דכתובה גביא ממטלטלי ה"ה כתובת בנין דיכרין דתנאי כתובה ככתובה. וה"ר מאיר הלוי ז"ל וה"ר יונה ז"ל כתבו דודאי כתובת בנין דיכרין נהגו האידנא דאין לעקור תקנת חכמים אבל כיון שמרבין ליתן לבנות נעמיד התקנה בחזקת מעיקרא ממקרקעי ולא ממטלטלי ולענין מה שתקנו הגאונים דכתובה גביא ממטלטלי נאמר דלענין זה לא יעשו כתובת בנין דיכרין ככתובה וכן עיקר: אמר רבא פשיטא לי מוכרת כתובתה בין לבעלה בין לאחרים יש לה כתובת בנין דיכרין מ"ט זוזי אנסוה. מוחלת כתובתה לבעלה אין לה כתובת בנין דיכרין מ"ט אחולי אחילתא ומוחלת כתובתה אע"ג דקי"ל דאסור לשהות עמה בלא כתובה מ"מ מחילתה מחילה ואי מיית לאלתר או שהה עמה באיסור אין לה כתובת בנין דיכרין או אם כתב לה מאתים יורשיה נוטלין מאתים ולא כתובה הראשונה יתיב רבין בר חיננא קמיה דרב חסדא ויתיב וקאמר משמיה דר' אלעזר מחלה כתובתה לבעלה אין לה מזונות א"ל אי לאו דאמרת משמיה דגברא רבה הוה אמינא לך משיב רעה תחת טובה וגו'. ראיתי מפרשים אין לה מזונות אפילו מן הבעל והא ליתא כלל דמזונות אשתו אינם כתנאי כתובה אלא למ"ד דאורייתא ולמ"ד דרבנן תיקנו לה מעשה ידיה תחת מזונות ואם נוטל מעשה ידיה צריך לזונה אבל מזונותיה מן היורשין הוי כתנאי כתובה:

הלכה כה

אמר ר"ל ארוסה שמתה אין לה כתובה פי' אין הארוס חייב לקוברה תחת כתובתה שיורש ממנה כי חכמים תקנו שיקבור האיש את אשתו תחת נדוניא שהכניסה לו ולא תחת כתובתה וארוסה אביה יורש נדונייתה. א"ר הושעיא מ"ט שאין אני קורא בה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי:

הלכה כו

בנן נוקבן דתיהווין ליכי מינאי אינון וכו' רב תני עד דתילקחן לוי תני עד דתיבגרן בגרה ולא אינסיב או אינסיב ולא בגרה כ"ע ל"פ דלית לה כ"פ בארוסה רב סבר לית לה ולוי סבר אית לה עד דתיבגרן או עד דימטי זימנהון להתנסבא כתנאי עד מתי הבת ניזונת

עד שתתארס משום רבי אלעזר אמרו עד שתיבגר והילכתא כרב דקאי לה כת"ק. א"ל רב חסדא לרב יוסף מי שמיע לך מיניה דרב יהודה ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות א"ל מישמע לא שמיע לי מסברא לית לה כיון דאירסה לא ניחא ליה דתיתזיל א"ל אי מישמע לא שמיע לך מסברא אית לה דכיון דלא קים ליה בגווה לא שדי איניש זוזי בכדי. ואיכא לישנא אחרינא איפכא זו היא גירסת רש"י ומפרש לה ביתומה ארוסה אם ניזונת מן האחין ולא שמיע ליה פלוגתא דהנך אמוראי אי נמי שמיע ליה ומבעיא ליה הילכתא כמאן וקי"ל כלישנא בתראה דאמר מסברא לית לה והיינו כרב ורב אלפס גרס א"ל מישמע לא שמיע לי מסברא אית לה דכיון דאירסה לא ניחא ליה דתיתזיל א"ל אי משמע לא שמיע לך מסברא לית לה דלא שדי איניש זוזי בכדי לישנא אחרינא איפכא ומפרש לה במארס יתומה הניזונת מן האחין ומשום דידע ארוס דאחר שנתארסה אינה ניזונת מן האחין דקי"ל כרב מספקא ליה אי אירסה אדעתא דהכי שיזונה או לא ופסק הלכה כלישנא בתראה דאית לה ופרש"י עיקר דלאידך פירושא הוה ליה לפרושי ארוסה יתומה יש לה מן הארוס או לא:

הלכה כז

בעו מיניה מרב ששת ממאנת יש לה מזונות או אין לה מזונות א"ר ששת תניתוה אלמנה בבית אביה וגרושה בבית אביה ושומרת יבם בבית אביה יש לה מזונות ר' יהודה אומר עודה בבית אביה יש לה מזונות אינה בבית אביה אין לה מזונות ר' יהודה היינו ת"ק אלא לאו ממאנת איכא בינייהו דת"ק סבר אית לה ור' יהודה סבר לית לה והלכתא כתנא קמא:

הלכה כח

איבעיא להו בת יבמה יש לה מזונות או אין לה מזונות כיון דאמר מר כתובתה על נכסי בעלה הראשון לית לה דלא קרינא ביה בנן נוקבן דתיהוון ליכי מינאי ומיירי דאית ליה נכסי לראשון או דילמא כיון דאי לית ליה נכסי לראשון תקנו רבנן משני ואית לה דלגבי תנאי כתובה ה"ל כאילו לית ליה נכסי לראשון אבל יבמה גופה לא קמיבעיא ליה דפשיטא דאית לה דקרינא ביה שפיר כל ימי מיגר אלמנותיך בביתי כיון שנשאה אחיו להקים לו שם תיקו וכן בת שניה עלתה בתיקו וכן בעיא דבת ארוסה וכן בת אנוסה וה"ה דבאנוסה גופיה מצי למיבעי וכיון דעלו בתיקו לית להו. דכל תיקו דממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע והנ"מ לאחר מיתה אבל בחיי האב חייב לזונן בתקנת אושא עד שש שנים והראב"ד ז"ל פירש בת ארוסה שנשאת ומיבעי ליה כיון שנולדה קודם שנכתבה

הכתובה והאי פירושא ניחא טפי דאילו לא נשאת כיון דהיא עצמה לית לה אף בתה לית לה:

הלכה כט

א מתני' את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך בביתי חייב שהוא תנאי ב"ד:

ב גמ' תני רב יוסף בביתי ולא בבית עקתי שאם היה בית קטן מהכיל אלמנה והיתומים ובחיי אביהן היו יורשין שוכרין בתים ועתה רוצים לחזור לביתם או שהיה בעלה שוכר בית ובניו היו דרים בביתו וכשמת אין היורשין חייבין לשכור לה בית שלא התנה אלא שתהא יושבת בביתו והבית קטן מהכילם תצא האלמנה מן הבית אבל מזוני אית לה וה"ה נמי אם אין הנכסים מספיקין לזונה והיא רוצה לשבת בבית בעלה בלא מזונות ובלא תביעת כתובה תשב דאין המזונות והדירה תלויין זה בזה. מר בר אשי אמר אף מזונות לית לה ולית הלכתא כמר בר רב אשי. גרסינן לקמן בפרק הנושא (דף קג.) ת"ר משתמשת במדור שנשתמשה בו בחיי בעלה בעבדים ובשפחות שנשתמשה בהן בחיי בעלה בכרים ובכסתות שנשתמשה בהן בחיי בעלה. וגרסינן התם מדור אלמנה שנפל אין היורשין חייבין לבנותו ולא עוד אלא אפילו היא אומרת הניחו לי ואני אבננו משלי אין שומעין לה בעי אביי שיפצה מהו תיקו הלכך לא תשפץ וכ"ש שאין היורשין חייבין לשכור לה בית. וכן מוכח שמעתין דכשהבית צר מוציאין אותה ואין שוכרין לה בית דירה דאי חייבין לשכור לה דירה פשיטא דמזונות אית לה והיאך קאמר מר בר רב אשי דלית לה מזונות. ובירושלמי משמע שחייבין לשכור לה בית דגרס ר' זעירא שלח שאלה לרב נחמן בר יצחק ולר' אבימי בר פפא לא היה שם בית מאי א"ל היורשין שוכרין לה בית מכאן ואילך היא אומרת קרקע והם אומרים מעות הדין עם היתומים כהדא חדא איתתא הות פורנא כ' דינרים והות תמן חד בית טב עשרה דינרין אתא עובדא קמיה דר"ח ואמר אי יהבין לה ביתא יהבין לה עשרה דינרין א"ל ר' מנא מכיון דלית ביתא אלא בי' דינרין כמאן דלית לה פורנא אלא בעשרה דינרין מכאן ואילך היא אומרת קרקע והיתומים מעות הדין עם היתומים ע"כ הירושלמי. וזה פירושו לא היה שם בית ראוי לדירת אלמנה והיתומים מהו א"ל היורשין שוכרין לה בית ואם היא אומרת קרקע פירוש בבית בעלי אני רוצה לדור והם אומרים מעות פי' נשכור לך בית למדור ונדור בבתינו הדין עם היורשין לפי שאין גוף הקרקע קנוי לה אלא לדירה בעלמא הלכך יכולין לשכור לה בית אחר וידורו הם בביתם. והא דאמרינן משתמשת במדור שנשתמשה בו בחיי בעלה היינו כשיש לכולם דירה והם רוצים ליתן דירה פחותה מבית בעלה. כהדא חדא

איתתא וכו' שהיתה כתובתה עשרים דינרין ולא היה ליתומים קרקע אלא בית שוה י' דינרין ואמר ר' חנינא שיתנו לה הבית או עשרים דינרים ואמר ר' מנא שלא תטול הקרקע אלא שיתנו לה דמיו שאין גוף הקרקע קנוי לה אלא שעבוד בעלמא יש לה עליו הכא נמי כיון שאין לה בגוף הבית כלום אלא שעבוד דירה יסלקוה במעות וישכירו לה בית אחר. וי"מ גמרא דידן כמו הירושלמי בביתי ולא בבית עקתי כגון שהבית צר מהכיל כולם ישכירו לה בית אחר ואינה יכולה לומר אדור בבית בעלי ואתם תשכרו לכם בית. והא דקאמר מר בר רב אשי אף מזוני לית לה פי' אין לה מזונות משלם אלא לפי ברכת הבית ורב יוסף סבר דמזוני משלם אית לה ולא דמי להא דאמרינן לקמן (דף קג.) יכולין היורשין לומר אם את אצלינו אית לך מזונות אין את אצלינו אין לך מזונות ואסיקנא דכשאינה אצלם דיהבו לה לפי ברכת הבית דהתם היורשין רוצים לזונה אצלם והיא רוצה לצאת אבל הכא שהיורשין מוציאין אותה נותנין לה מזונות משלם ומדור אלמנה שנפל אין חייבין לבנותו אלא שוכרין לה בית וגם אין מניחין לה לבנותו ולא לשפץ כי חפצים יותר לשכור לה בית:

הלכה ל

אמר רב יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות ודוקא בב"ד אבל שלא בב"ד יש לה מזונות ומשעת תביעה איבדה מזונותיה אפילו לא פרעו לה כדאיתא בגיטין פ' השולח (גיטין דף לה.) ירושלמי ובלבד מן השופי אבל מן האונס לא כהדא ארמלתא דרבי אבהו רימו בה ואמרו לה בר כהן בעי לך תבעת פורנא ואבדה מזונות. מן דאתידעון מיליא עלון עובדא קמיה דרב אסי חזר לה מזונות פי' רימו בה ואמרו אדם גדול רוצה לישא אותך וכשידע רב אסי שרימו בה החזירה למזונותיה. וכן נמי אם לא רצו לזונה ומחמת זה תבעה כתובתה אין זה מן השופי ואית לה מזונות. רב אלפס ז"ל לא הביא הגמרא א"ר נחמן אמר שמואל תבעוה לינשא ונתפייסה אין לה מזונות הא לא נתפייסה יש לה מזונות אמר רב ענן לדידי מיפרשא לי מיניה דמר שמואל מחמת פלוני בעלי יש לה מזונות מחמת בני אדם שאינם מהוגנים לי אין לה. אמר רב חסדא זינתה אין לה מזונות רב יוסף אמר כחלה ופרכסה אין לה מזונות ולית הילכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דא"ר יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה וכו' וסבירא לרב אלפס הא דקאמר לית הילכתא ככל הני שמעתתא קאי אכל הני דאמר לעיל הלכך לא הביא אלא הך מימרא דהתובעת כתובתה והתוס' כתבו הא דקאמר לית הילכתא ככל הני שמעתתא לא קאי אלא אמילתייהו דרב חסדא ורב יוסף דאי קאי אכולהו קשה דשמואל אדשמואל וכה"ג אשכחן בפרק במה מדליקין (שבת דף כד.) דקאמר לית הילכתא ככל

הני שמעתתא ולא קאי אכל הנך דלעיל ונראה לי כדברי רב אלפס ז"ל ולא קשה מידי דשמואל אדשמואל דודאי שמואל אית ליה תבעוה לינשא ונתפייסה או תובעת כתובתה אין לה מזונות והש"ס סבר כוותיה בחדא ולא באידך: תניא מכרה כתובתה משכנה כתובתה עשתה כתובתה אפותיקי בין בב"ד בין שלא בב"ד אין לה מזונות:

הלכה לא

א מתני' כך היו אנשי ירושלים כותבין ואנשי גליל היו כותבין כאנשי ירושלים ואנשי יהודה היו כותבין עד שירצו היורשין ליתן לה כתובתה לפיכך אם רצו היורשין נותנין לה כתובה ופוטרין אותה:

ב גמ' איתמר רב אמר הלכה כאנשי יהודה ושמואל אמר הלכה כאנשי גליל בבל וכל פרודהא נהוג כרב נהרדעא וכל פרודהא נהוג כשמואל ועד היכא נהרדעא עד היכא דסגיא קבא דנהרדעא. פסק ר"ת במקום שיש מנהג ידוע יש לילך אחר המנהג ובמקום שאין מנהג ידוע יעשו כשמואל דהלכתא כוותיה בדיני והא דבעי עד היכא נהרדעא לאו משום דבשאר כל המקומות יש לעשות כרב דהילכתא כוותיה אלא נוהגין היו כרב בשאר מקומות וקא בעי עד היכן נהרדעא לידע באיזה מקום נהגו כרב ובאיזה מקום נהגו כשמואל וכן פסק רב אלפס. ומר רב משה גאון ז"ל הביא מהא דתנן לקמן (דף צה:) אלמנה ניזונת מנכסי יתומים ואיבעיא לן ניזונת מנכסי יתומים תנן כאנשי גליל או הניזונת כאנשי יהודה ואסיקנא דניזונת תנן כאנשי גליל ולאו ראיה היא כי התוס' פירשו דלא קא מיבעי היכי תנן במתני' לענין פסק הלכה דהא פלוגתא דרב ושמואל היא ואפילו אי הוה מחלוקת ואח"כ סתם אפשר דהוי הלכתא כחד מהנך אמוראי דבמקום דאיכא פלוגתא דאמוראי לא אזלינן בתר מחלוקת ואח"כ סתם ועוד היכי בעי למיפשט ממילתיה דשמואל הא שמואל פסק כאנשי גליל הכא ומאי ראיה מייתי מדברי שמואל ועוד היכי מצי למיפשט ממילתיה דשמואל דהניזונת תנן וכאנשי יהודה הא איהו קאמר הכא איפכא אלא לענין דינא קא בעי ניזונת תנן וכאנשי גליל שתהא ניזונת בעל כרחם של יתומים הלכך מעשה ידיה שלהן אבל לאנשי יהודה שניזונת מדעתן ויכולין לסלקה אין מעשה ידיה שלהן או הניזונת תנן וכאנשי יהודה דאפילו לאנשי יהודה כל זמן שניזונת מיהא מעשה ידיה שלהן. ועוד הביא ראיה מקריביה דרבי יוחנן דקריביה דרבי יוחנן הוה להו איתת אבא דהות מפסדא מזוני אתו לקמיה דרבי יוחנן ואמר להו זילו ואמרו לאבוכון דנייחד לה ארעא למזוני ואי סלקא דעתיך דס"ל לרבי יוחנן כאנשי יהודה למה ליה לייחד ארעא ליתבו לה כתובתה וליפטרה אלא שמע מינה כאנשי גליל סבירא ליה. ונראה לי דלאו ראיה היא כל כך דשמא היתה כתובתה מרובה

ויותר היו חפצים שתהיה ניזונת ויתפרנסו כולם מן הנכסים. ועוד הביא ראיה מההוא דשילהי יש נוחלין (בבא בתרא דף קלט.) דשלח רבין באגרתיה מי שמת והניח אלמנה ובת אלמנתו ניזונת מנכסיו נישאת הבת אלמנתו ניזונת מנכסיו מתה הבת א"ר יהודה בן אחותו של רבי יוסי בר חנינא על ידי היה מעשה ואמרו אלמנתו ניזונת מנכסיו גם זו אינה ראיה מטעמא דפרישית. ובתוספתא תניא כל הארצות כותבין כאנשי ירושלים ובירושלמי גרסינן קסרין כיהודה ושאר כל המקומות כירושלים וכן משמע מהא דתנן האשה שאמרה מת בעלי רצתה ניזונת רצתה גובה כתובתה וכן כתב רב שרירא גאון ז"ל דבמקום שאין מנהג יש לעשות כאנשי ירושלים וכשמואל:

הלכה לב

איתמר אלמנה רב אמר שמין מה שעליה שמואל אמר אין שמין מה שעליה אמר רבא א"ר נחמן אע"ג דתנן במתני' כוותיה דשמואל הילכתא כוותיה דרב דתנן אחד המקדיש את נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו לא בכסות אשתו ולא בכסות בניו ולא בצבועין שצבע לשמן ולא בסנדלים חדשים ולא בכלים חדשים שלקחן לשמן. אמר ליה רבא לרב נחמן וכי מאחר דתנן מתני' כוותיה דשמואל. אמאי הלכתא כוותיה דרב אמר ליה לכאורה מתניתין כוותיה דשמואל רהיטא וכי מעיינת בה הלכתא כוותיה דרב מאי טעמא כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא למשקל ומיפק לא אקני לה וכן הילכתא רב כהנא מתני וכן בלקיט ומתנח בה סימנא יתמא וארמלתא שלח ופוק. שמעינן מהא מאן דמגרש לאיתתיה מדעתיה דנפשיה אין שמין מה שעליה דלאו איהי קא בעיא למיפק אלא איהו קא מפיק לה. לקיט הוא עני המלקט בביתו של בעל הבית ואוכל פתו של עצמו ומסייע לבעל הבית במלאכתו ובעל הבית מהנהו לפעמים במאכל ובמשתה ופעמים נותן לו מלבוש אבל אין לו שכר קצוב ואם יצא מעצמו מפשיט בגדיו מעליו אבל שכיר שנשכר אצל בעה"ב לזמן ידוע וקנה לו בגדים אם יצא תוך זמנו כההיא דאמרינן (ב"מ דף עז.) פועל חוזר ואפי' בחצי היום אדעתא דהכי לא יהיב ליה אבל אם יצא בזמנו כיון דידע בעה"ב דאורחיה דשכיר למיפק בזמניה איבעי ליה לאתנויי ומדיהיב ליה בסתם גמר ומקני ליה ולהכי נקט לקיט ולא נקיט שכיר כי ההיא דלקמן (דף נז:) לקיט כהן לישראל לא ליכול ובגדי אלמנה וגרושה אין חילוק בין בגדי חול לבגדי שבת ולא דמי להההיא דאמרינן בפ"ק דב"ק (דף יא:) האתין שחלקו מה שעליהן שמין ומה שעל נשיהם ובניהם אין שמין וקאמר עלה בירושלמי דבגדי שבת שמין דהתם איכא טעמא למילתא דאחין מקני להו בגדי חול דגנאי הוא שיפשיטו בגדיהם מעליהם כדי

לשומם מה שאין כן בבגדי שבת אבל הכא (בגרושה) אקנויי אקני לה כל מה שקנה וצבע לשמה ובאלמנה [וגרושה] אדעתיה למיפק לא אקני מידי:

הלכה לג

ההוא דאמר נדוניא לברת זל נדוניא אמר רב אידי בר אבין פורנא ליתמי וה"ה נמי אם הוקרה ההפסד ליתומים ובספרים כתוב ארבע מאה זוזי נדוניא לברת ואותה גירסא נראה לי עיקר דאם לא הוזכר סכום המעות מה חידוש הוא זה דפורנא ליתמי אבל עתה שהזכיר סכום מעות שהיתה הנדוניא שוה באותה שעה השתא הוי חידוש אע"פ שהזכיר סכום מעות הריוח ליתומים כי לא היה דעתו אלא שיתנו לה הנדוניא ההוא דאמר להו ד' מאות זוזי מן חמרא לברת אייקר חמרא א"ר יוסף רווחא ליתמי כתב הראב"ד ז"ל דווקא דאמר מדמי חמרא אבל אמר מחמרא רווחא לברתא כדאיתא בפ' התקבל (גיטין דף סו.) ולא דמיא כלל להך דהכא דהתם לא קאמר אלא לענין אם קנה אם לא קנה דר' אבא סבר לא קנה משום דחמרא לא אמר דמי חמרא לא אמר מחמרא קאמר ומסיק דמחמרא ליפות כחו קאמר וקנה אבל הכא לא שנא:

הלכה לד

קריביה דר' יוחנן הוה להו איתת אבא דהוה קמפסדא מזוני אתו לקמיה דר' יוחנן אמר להו זילו ואמרו לאבוכון דנייחד לה ארעא למזוני אתו לקמיה דר"ל אמר להו כ"ש שריבה מזונות וכו' א"ר אבא לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן אמר למזונות ריבה לה מזונות אמר במזונות קצץ לה מזונות: הדרן עלך נערה שנתפתתה

פרק ה

הלכה א

א אע"פ שאמרו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה יוסיף נתארמלה או נתגרשה בין מן האירוסין בין מן הנשואין גובה את הכל ראב"ע אומר מן הנשואין גובה את הכל מן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה. שאלו את רבינו אליהו ז"ל היאך יכול האדם לשעבד לו עצמו על מאה מנה כיון שאין לו עכשיו וגם אינו מחוייב בהן בשלמא כשהוא מחוייב ממון יכול לשעבד לו הואיל וגופו מחוייב דאע"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם משעבד הוא דבר שלא בא לעולם הואיל וכתב דאנא עתיד למיקני כדאמרי' בפ' מי שמת (בבא בתרא דף קנז.) דאקני קנה ומכר משתעבד וגם אם היו לו נכסים היה יכול לשעבד לחוב זה שחייב לאח"כ אבל זה שאין לו נכסים וגם אין משעבד עצמו לחוב זה שיתחייב מיד

אלא לכשתתאלמן או תתגרש ומתני' דהכא איכא לאוקומי בדאית ליה אבל קשה על המנהג שלנו דנהגו לשעבד עצמו בכתובה גדולה אע"פ שאין לו כלום והשיב דמצינו כענין זה בפ' השוכר את הפועלים (בבא מציעא דף צד.) מתנה שומר חנם להיות כשואל ופריך במאי ומשני כשקנו מידו ומשמע דאיירי בכל ענין אפי' אין לו נכסים עכשיו וגם אינו חייב לו כלום עד שיבא האונס ומשעבד עצמו לכשיתחייב. ואין זה קנין דברים דלא מיקרי קנין דברים אלא כי ההוא דריש ב"ב שותפין שהתנו לחלק שאין לו לקנין על מה לחול אבל הכא הוא משעבד עצמו לחוב גמור מעכשיו והנכסים כשיקנה חל עליהם השעבוד וי"מ הואיל וכותב סתמא ושעבדתי לו כל נכסי הרי הודה שיש לו נכסים אע"פ שאנו יודעין בבירור שאין לו אמרי' הודאת בעל דין כמאה עדים דמי מידי דהוה אמה שאנו כותבין בשטרות והקניתי לו ד' אמות קרקע בחצירי אע"פ שאנו יודעין בבירור שאין לו קרקע ואומר ר"ת ז"ל דהיינו טעמא דהואיל ומודה שיש לו הודאת בע"ד כק' עדים דמי ונ"ל שאין טעם זה מספיק לנכסים הידועים שלא היו לו באותה שעה והראשון עיקר:

ב גמ' רצה לכתוב לא קתני אלא להוסיף מסייע ליה לרבי איבו דא"ר איבו א"ר ינאי תנאי כתובה ככתובה דמי למאי נ"מ למוכרת למוחלת ולמורדת ולפוגמת ולתובעת ולעוברת על דת ולשבח ולשבועה ולשביעית ולכותב כל נכסיו לבניו ולגבות מן הקרקע ומן הזיבורית וכל זמן שהיא בבית אביה ולכתובת בנין דיכרין. תנאי כתובה ככתובה דמי פרש"י תוספת שהוא נותן לה וכן מזונות וכל הנך דתנן בפירקין לעיל (דף נב) ולא היה לו להזכיר הני דבפ' דלעיל דאמר ר"י למנ"מ למוכרת ואמרי' בפרקא דלעיל (דף נג.) מכרה כתובתה יש לה כתובת בנין דיכרין הלכך אין להזכיר כאן אלא תוספת כתובתה ונדוניא נמי דמיקריא כתובה כדאמר לעיל (דף מז.) קבורתה תחת כתובתה אין דינו ככתובתה וכל הנ"מ דאמרי' לקמן (דף קא:) אם היא זינתה נכסים מי זינו ועוברת על דת יש לה נדוניא ואין לה כתובה וגם יש דברים שתוספת כתובתה אינם ככתובה כגון אלמנה לכ"ג וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט וממזרת ונתינה לישראל אין להן כתובה ויש להן תוספת ולהכי פרט כל הדינין ולא אמר בסתם תנאי כתובה ככתובה: למוכרת כיצד מכרה כתובתה לבעלה או לאחר אינה יכולה לומר לא מכרתי התוספת אלא עיקר וכן אם מחלה כתובתה מחלה גם התוספת. מורדת ועוברת על דת איבדו כתובתן ואיבדו התוספת. ולפוגמת אם פגמה כתובתה נשבעת אף על התוספת ואפי' הכתובה בשטר אחד והתוס' בשטר אחר דאי שניהם בשטר אחד אפילו לא הוי תוספת כתובה ככתובה כך הדין בכל השטרות הפוגם שטרו לא יפרע אלא בשבועה. ולתובעת ל"ש תובעת

כתובתה בב"ד ול"ש תובעת תוספת אין לה מזונות כך פירשו רב אלפס ורש"י ז"ל ולא נהירא דקי"ל כרבנן בפ' אלמנה (דף צז:) דאמרה מכרה או משכנה או נתנה מקצתה יש לה מזונות הלכך נראה לפרש שאם תבעה מנה או מאתים ושיירה תוספת כאילו לא תבעה אלא מקצת מנה או מאתים וניזונת בשביל התוספת א"נ אם תבעה כתובתה בסתם התוספת בכלל ואבדה מזונותיה. ולשבח אין האשה גובה כתובתה משבח שהשביחו בנכסי אביהם. אבל ב"ח גובה את השבח כדאיתא בבכורות פ' יש בכור (בכורות דף נב.) ותוספת ככתובה לשבועה כשם שאינה נפרעת כתובתה אלא בשבועה כך אינה נפרעת תוספת אלא בשבועה וקשיא דא"נ לאו ככתובה דמיא כל שטרי חובות אין נפרעין מן היתומים אלא בשבועה: וכן אם עד אחד מעיד שהיא פרועה והנפרעת שלא בפניו. ומפרש ר"ת שאם נשבעה בסתם על הכתובה התוספת בכלל ואינה צריכה לשבע שנית כשתבעה לגבות התוספת וה"ר מאיר הלוי ז"ל פירש דאם לא תוספת ככתובה לא היתה צריכה לישבע על התוספת כשנפרעת מן היתומים דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים דבעל חוב ולא מטא זימניה בחיי הלוה גבי בלא שבועה דקי"ל כר"ל בפ' השותפין (בבא בתרא דף ה:) דאפילו מיתמי אמרינן חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו וגבי כתובה הוא דתקינו רבנן שבועה משום דלא ניחא ליה שתתבזה בב"ד וחיישינן דלמא אתפסה צררי ותוספת כתובה ככתובה לעניין שבועה זו: לשביעית שאם פגמה הכתובה ולא פגמה התוספת משמטת הכל כאילו פגמה גם התוספת. ולכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה וגם התוספת. לגבות מן הקרקע ואפילו מיניה דאילו הוה תוספת כשאר חוב גבי מגלימא דעל כתפיה וכתובה אינה נגבית אלא מן הקרקע אפילו מיניה כדמוכח בנדרים (דף סה:) בההיא דא"ל ר"ע אפילו אתה מוכר שער ראשך אתה נותן כתובתה ומוקי לה כר"מ דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה אבל לרבנן לא. וכן מן הזיבורית ולא בבינונית כבעל חוב. וכל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם וכן התוספת כך פירש רב אלפס ז"ל. וקשה דהיינו דלא כהלכתא דקי"ל כרבנן דכשהיא בבית אביה אינה גובה אלא עד כ"ה שנים ועוד דלענין לגבות לעולם כ"ש דאם הוא כשאר חוב דגובה וי"ל שהספר הביא תחלת המשנה כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם וכו' דברי ר"מ ואסיפא קא סמיך דאמרי רבנן כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה עד כ"ה שנים ואשמעינן דאם שהתה כ"ה שנים מחילתה מחילה גם התוספת. לענין בנין דיכרין שיורשין בניה גם התוספת:

הלכה ב

איתמר כתובת בנין דיכרין פומבדיתאי אמרי לא טרפא ממשעבדי ירתון תנן בני מתא מחסיא אמרי טרפא ממשעבדי יסבון תנן והלכתא לא טרפא ממשעבדי ירתון תנן. מטלטלי ואיתנהו בעיניוהו בלא שבועה ליתנהו בעינייהו פומבדיתאי אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה והלכתא בלא שבועה והוא דידיע דהני מטלטלי מחמת מטלטלי קמאי נינהו פירוש שייחד לה ממטלטלי דהא עיסקא והיה נושא ונותן בהן ומכרן וקנה בהם סחורה אחרת אבל אי ליכא מידי אחרינא מחמתייהו לכ"ע צריכה שבועה ולישנא דליתנהו בעינייהו משמע הכי דהני ליתנהו בעינייהו אבל איתנהו לאחריני דאתו מחמת קמאי ורש"י פירש דליתנהו כלל כגון שנגנבו ואבדו ואפ"ה גובה אותן בלא שבועה כיון דאבדו אותן שייחד לה תו לא עביד דמיוחד אחריני. ולפי' רב אלפס קשה מאי טעמייהו דבני מתא מחסיא דאמרי צריכה שבועה מה לי מטלטלי קמאי מה לי מטלטלי אחריני דאתו מחמתייהו:

הלכה ג

ייחד לה ארעא בארבעה מצרנהא בלא שבועה בחד מצרנא פומבדיתאי אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה והלכתא בלא שבועה. כתב הראב"ד ז"ל שלא אמרו פטור שבועה בייחד לה מטלטלי ואיתנהו בעינייהו וארעא בארבעה מצרנהא אלא בכתובה לפי שאינו עשוי להתפיסה צררי אחריני על הסמך הזה אבל בב"ח חוששין לפירעון וכן כתב הר"ר יונה ז"ל:

הלכה ד

אמר לעדים כתבו וחתמו והבו ליה קנו מיניה לא צריך לאימלוכי ביה לא קנו מיניה פומבדיתאי אמרי לא צריך לאימלוכי ביה בני מתא מחסיא אמרי צריך לאימלוכי ביה והלכתא צריך לאימלוכי ביה. הא דאמר כתבו וחתמו והבו ליה וקנו מיניה לאו משום רישא איצטריך דכיון דקנו מיניה אע"ג דלא אמר כתבו והבו ליה לא צריך כדאמרי' בחזקת הבתים (דף מ.) קנין בשנים ואצ"ל כתובו דסתם קנין לכתיבה עומד אלא משום סיפא נקטיה דאע"ג דאמר כתבו וחתמו והבו ליה צריך לאימלוכי ביה. ואע"פ שאם אמר אדם לשלוחו תן חפץ זה לפלוני מסברא לא צריך לאימלוכי ביה שאני הכא דאיכא רגלים לדבר שהוא רוצה שימלכו בו מדלא הקנה מיד בקנין חליפין ש"מ דאין דעתו להקנות לו מיד. ירושלמי א"ל רב לחייא בריה כד אמרי לך הב מידי לפלניא אי איניש עשיר הוא אימלך בי תניינות ואי אינש מסכן הוא הב ליה מיד:

הלכה ה

רבי אלעזר בן עזריה וכו' אמר שמואל הלכה כר"א בן עזריה. כ' הרמב"ם ז"ל בפ' עשירי מהל' אישות המארס את האשה וכתב לה כתובה ולא נכנסה לחופה עדיין ארוסה היא ואינה נשואה שאין הכתובה עושה נשואין ואם מת או גירשה גובה עיקר כתובתה מבני חרי ואינה גובה תוספת כלל הואיל ולא נשאה. נראה שהוא מפרש שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה שהכתיבה אינה כלום כל זמן שלא כנסה ומנה או מאתים גובה כמלוה על פה ומיהו אהני כתיבה דאית לה כתובה דהא איהו גופיה כתב בחיבורו דארוסה אין לה כתובה אם לא שכתב לה ואין דבריו נראין דלמה לא תהא כתובת מנה או מאתים כשאר מלוה בשטר לגבות ממשעבדי נהי דתוספת לא כתב לה אלא ע"מ לכונסה מ"מ שטר גמור הוי לענין מנה או מאתים ואע"ג דאמרי' בפירקין דלעיל (דף מד.) והלכתא אחד זה ואחד זה מן הנשואין מיירי דחזר וכתב לה בשעת נשואין דאמרינן אחולי אחליה לשיעבודא קמא ונתרצה לגבות מזמן הכתוב בשטר בין עיקר בין תוספת ועוד משמע דגובה מן האירוסין ממשעבדי נמי כמו מן הנשואין:

הלכה ו

בעי ר' אבין נכנסה לחופה ולא נבעלה מהו חיבת חופה קונה או חיבת ביאה קונה ואיפשיטא חיבת חופה קונה מדתני רב יוסף שלא כתב אלא על חיבת לילה הראשונה ואע"ג דמקשין עלה הא פרקא להההוא קושיא אבל בעיא דרב אשי נכנסה לחופה ופירסה נדה עלתה בתיקו הלכך אינה קונה ומדבעי רב אשי שהוא בתראה ש"מ דחיבת חופה קונה ס"ל אע"ג דאת"ל קאמר. וכן פסק ר"ח וכן פסק רב אלפס ז"ל חופה דחזיא לביאה אין דלא חזיא לביאה לא: כתב הרמב"ם ז"ל בפ' עשירי מהלכות אישות משתיכנס לחופה נקראת נשואה אע"פ שלא נבעלה והוא שתהא ראויה לבעילה אבל אם היתה נדה אע"פ שנכנסה לחופה ונתייחד עמה לא גמרו הנשואין עדיין והרי היא כארוסה עדיין ונראה שדקדק זה מהך דשמעתין ומפרש כך את"ל חיבת חופה קונה חיפת חופה דחזי לביאה מיקרי חופה או דלמא ל"ש ועלתה בתיקו הלכך לא הויא חופה וקשה דמ"ש דמיבעיא לרב אשי על חופה דהכא אמאי לא מיבעיא ליה אמתני' דאין האשה אוכלת בתרומה עד שתיכנס לחופה נכנסה לחופה ופירסה נדה מהו שתאכל בתרומה וכן בכ"מ שנזכרה לחופה בש"ס מצי למיבעיא הך בעיא חופת נדה הוי חופה אי לאו והמדקדק בשמועה זו יבין דפשיטא ליה דחופת נדה הוי חופה אלא דמיבעיא ליה את"ל דלרבי אלעזר בן עזריה זכתה בחיבת חופה בלא ביאה חופת נדה מהו חופה דמתחזיא לביאה אין דמסתמא על חופה דחזיא לביאה כתב לה ולא על חופה דלא חזי לביאה דאע"ג דחופתה חופה

לא כתב לה אדעתא דחופה שאינה ראויה לביאה דמסתבר דעיקר האומדנא על קירוב דעת של חיבת ביאה ודי לנו אם נאמר אדעתא דחופה דחזיא לביאה ואין לומר דשאני הכי דפרסה נדה אח"כ מ"מ נהי דראיה אין כאן דחזי לחופה כשהיא נדה גם להם אין ראיה דלא חזיא לחופה. ועוד על כרחין הכי פי' נכנסה לחופה וכבר פרסה נדה דאי פרסה נדה אח"כ כבר קנאה בתחילת חופה דסוף חופה היא תחילת ביאה נמצא דחופה קונה בתחילתה ועוד כתב שם ולא תנשא עד שתטהר ואין מברכין לה ברכת חתנים עד שתטהר ונראה דראייתו היא מההיא דריש מכילתין (דף ב.) לפיכך חלה הוא או שחלתה היא או שפרסה נדה אין מעלה לה מזונות אלמא דפרסה נדה אינה יכולה לכנוס כמו בחלתה ולאו ראיה היא דההוא דחשיב ליה אונס לא בשביל שיהא אסור לכנוס אלא משום דבהגעת זמן הנשואין מיחייב הבעל במזונותיה משום שיש לו ליכנוס ומצי למימר למה אכנוס מאחר שאינה ראויה לביאה הכל יודעין למה כלה נכנסה לחופה ומאחר שאונס מעכבה שאינה ראויה לביאה אינו חייב במזונותיה ועוד מביאין ראיה מפרק בתרא דנדה (דף סו.) רבינא איעסק לבריה בי רב חביבא אמר להו לארבעה לכתוב כתובה כי מטא לארבעה א"ל לנטור עד ארבעה אחרינא א"ל מ"ט עבד מר הכי א"ל לא סבר מר להא דרבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה ז' נקיים אלמא אפילו בספק נדה אסור לכנוס ולברך ברכה נשואין. ונראה לי שאין ראיה משם לאסור אלא שלא רצה לישא כל זמן שאינה ראויה לביאה משום תוחלת ממושכה אבל איסור אין ללמוד משם וכן ראיתי בכל המקומות שאינן חוששין לברך ברכת חתנים לכלה נדה אבל אינה נכנסת עמו לסתר אלא הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים:

הלכה ז

א מתני' ר' יהודה אומר אם רצה כותב לבתולה שטר של מאתים והיא כותבת לו התקבלתי ממך מנה לאלמנה מנה והיא כותבת לו התקבלתי חמשים רמ"א כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זו בעילת זנות:

ב גמ' כל הפוחת ואפילו בתנאה והכי קאמר רבי מאיר לרבי יהודה לא מיבעיא אם כתבה לו התקבלתי דאז אין לה כתובה כיון דמחלה דהוי בעילת זנות אלא אפילו הפוחת בתנאה בשעת הקדושין דתנאו בטל הוי בעילת זנות דכיון דאמר לה לית ליך אלא מנה לא סמכה דעתה והויא לה בעילת זנות וכן אשה שהפסידה כתובתה בעלה צריך לכתוב לה כתובה אחרת כראשונה ואע"ג דאית לה בתנאי ב"ד לא סמכה דעתה דלמא אמר פרעתי כי הא דאחתיה דרמי בר פפא אנסיבא לרב אויא אירכס כתובתה אתא לקמיה דרב יוסף א"ל הכי א"ר יהודה אמר שמואל זו דברי ר' מאיר אבל חכמים אומרים משהה

אדם את אשתו שתים ושלש שנים בלא כתובה א"ל אביי והא אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כר"מ בגזירותיו א"ל אי הכי זיל כתוב לה:

הלכה ח

א מתני' נותנין לבתולה י"ב חדש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה כשם שנותנין לאשה כך נותנין לאיש לפרנס את עצמו ולאלמנה ל' יום הגיע זמן ולא נשאו אוכלת משלו ואוכלת בתרומה ר' טרפון אומר נותנין לה הכל תרומה ר' עקיבא אומר נותנין לה מחצה חולין ומחצה תרומה. ירושל' הוא אלמון והיא בתולה והוא בעי למיסב יכולה לומר חיבתו עלי יתירה מן הבחור בחור והיא אלמנה והיא בעיא למיסב יכול הוא לומר חיבתה עלי יותר מן הבתולה עשתה ו' חדשים בפני הראשון ואח"כ בא השני [אין] אומרין כבר המתינה יכולה למימר חיבתו עלי יותר מן הראשון:

ב גמ' מה"מ א"ר חסדא תשב הנערה אתנו ימים או עשור מאי ימים אילימא תרי יומי ומי משתעי איניש הכי אמר להו תרי יומי וא"ל לא הדר אמר להו עשרה יומי אלא מאי ימים שנה כדכתיב ימים תהיה גאולתו:

הלכה ט

א"ר זירא תנא קטנה בין היא בין אביה יכולין לעכב בשלמא איהי מצי מעכבא דא"ל לא יכילנא בבעל אלא אביה אי איהי ניחא לה אביה מאי נפקא ליה מינה סבר השתא לא ידעה ולמחר מימרדא ואתיא ונפלה עלואי:

הלכה י

אמר רבא בר ליואי אין פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא קטנה אבל פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא גדולה ולא חיישינן דילמא עייל בה פחדא מהשתא:

הלכה יא

ת"ר המארס את הבתולה בין שתבע הבעל והיא מעכבת בין שתבעה היא והבעל מעכב נותנים לה שנים עשר חדש משעת תביעה ולא משעת אירוסין בגרה הרי היא כתבועה כיצד בגרה יום א' ונתקדשה נותנין לה י"ב חדש משעת בגר ולארוסה שלשים יום מאי ולארוסה שלשים יום א"ר פפא ה"ק ארוסה בוגרת שעברו עליה י"ב חדש בבגרותה ונתקדשה נותנין לה ל' יום כאלמנה משעת תביעה:

הלכה יב

מתני' היבם אינו מאכיל בתרומה עשתה ששה חדשים בפני הבעל וששה חדשים בפני היבם ואפילו עשתה כולם בפני הבעל חסר יום אחד (או כולו) בפני היבם אינה אוכלת בתרומה זו משנה ראשונה. ב"ד של אחריהם אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד

שתכנס לחופה וכן היבמה נמי עד שתבעל אפילו נפלה מן הנשואין והלכה כמשנה אחרונה:

הלכה יג

א המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת המותר רבי מאיר אומר הקדש ר' יוחנן הסנדלר אומר חולין:

ב גמ' אמר שמואל הלכה כר' יוחנן הסנדלר דקסבר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם:

הלכה יד

אמר רב הונא אמר רב יכולה האשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה קסבר דתקינו רבנן מזוני עיקר ומעשה ידיה משום איבה וכי אמרה איני ניזונת ואיני עושה הרשות בידה וגרסינן בהדיא בפ' שני דייני גזירות (דף קז:) הלכה כרב הונא אמר רב דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה:

הלכה טו

תנן התם בנדרים (דף פה.) קונם שאני עושה לפיך איני צריך להפר רבי עקיבא אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו רבי יוחנן בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו כי אתא רבין אמר בהעדפה שלא על ידי הדחק כולי עלמא לא פליגי דבעל הוי כי פליגי בהעדפה שעל ידי הדחק רבנן סברי דבעל הוי ור' עקיבא סבר דאשה הויא. איכא מ"ד הלכה כר' עקיבא ואיכא מאן דאמר הלכה כרבנן ואנן סבירא לן כרבנן דר' יוחנן בן נורי סבר כרבנן דהעדפה דבעל הוי. אמר שמואל הלכה כר' יוחנן בן נורי ואע"ג דאמר שמואל הלכה כר' יוחנן הסנדלר דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם מוקי לה באומרת יקדשו ידי לעושיהן ואף על גב דהשתא מיהא לא מיגרשא ומשעבדי ידיה לבעלה:

הלכה טז

אמר רב אשי קונמות קאמרת שאני קונמות דקדושת הגוף נינהו כדרבא דאמר רבא הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שעבוד ותקדוש מהשתא אלמוה רבנן לשעבודא דבעל. וא"ת א"כ על ידי קונם יפקיע אדם כל בעלי חובות לאסור עליהם אשר לו בקונם וי"ל שיכולים בעלי חובין ללוות מאחרים ויפרעו ממנו מדר' נתן אע"פ שיכול לאסור גם עליהם זה לא יעשה שיהא מודר הנאה לכל העולם. ותימה הא דפריך בריש המדיר לקמן (דף ע.) וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה אמאי לא משני כשהדירה על ידי קונם ויש לומר דסבראהוא דכי היכי דאלמוה לשעבודא דבעל אלמוה נמי לשעבוד דאשה וכן

נמי יש לומר בבעל חוב דמשום נעילת דלת אלמוה רבנן לשעבודיה שלא יוכל לאסור נכסיו על בעלי חובין אפילו בקונם:

הלכה יז

א מתני' אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה טוחנת ואופה ומכבסת ומבשלת ומניקה את בנה ומצעת לו המטה ועושה בצמר הכניסה לו שפחה אחת לא טוחנת ולא אופה ולא מכבסת שתים אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה שלש אינה מצעת המטה ואינה עושה בצמר ארבע יושבת בקתדרה ר' אליעזר אומר אפי' הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי זימה. ירושלמי תני שבע גופי מלאכות מנו והשאר לא הוצרכו למנותן:

ב גמ' טוחנת ס"ד אימא מטחנת ואיבעית אימא בריחיא דידא. ומניקה את בנה ירושלמי אמר רבי חגי לא אמרו אלא אחד אבל תאומים לא ולא בן חבירתה כדקתני בירושלמי ואין הגירסא כך כמו שהביאה רב אלפס אלא הכי גרסינן א"ר חגי לא אמרו אלא בנה אבל תאומים לא ולמה אמרו בנה שלא תניק בן חברתה וה"פ הא תאומים לא בתמיה והלא יכולה להניק שניהם למה לא תניקם אלא ודאי חייבת להניק שניהם וא"כ למה אמרו בנה למעוטי בן חבירתה ואפילו הוא בן בעלה. ת"ר נדרה שלא להניק ב"ש אומרים שומטת דד מפיו וב"ה אומרים כופה ומניקתו נתגרשה אינו כופה ואם היה מכירה כופה ומניקתו ונותן לה שכרה. בן כמה הוא מכירה א"ר ירמיה בן ג' חדשים ורבי יצחק א"ר יוחנן נ' יום א"ר שימי בר אשי הלכה כרבי יצחק שאמר משום ר' יוחנן פי' פחות מבן חמשים הוא בחזקת שאינו מכירה ולא בעי בדיקה ואפי' הוא נראה כאילו אינו רוצה לינק מאחרת אקראי בעלמא הוא ולבסוף הוא יונק ולא בעי בדיקה אבל בן חמשים אם אינו רוצה לינק בעי בדיקה אבל אם רוצה לינק מאחרת אפילו בן שנה אין כופה ואם אינו רוצה לינק מאחרת אפילו קטן הרבה כופה ומניקתו מפני הסכנה. סומא מנא ידע א"ר אשי בריחא וטעמא. ההיא דאתיא לקמיה דשמואל הוה יתיב קמיה רב דימי בר יוסף א"ל לרב דימי בר יוסף זיל בדקה אותבה בדרא דנשי ושקליה לבנה וקא מהדר עילויה כי מטא לגבה קא מסוי לאפה כבשיתינהו לעינה מיניה א"ל נטוף עיניך קום דרי בנך:

הלכה יח

ת"ר יונק תינוק והולך כ"ד חדש מכאן ואילך כיונק שקץ דברי ר"א ורבי יהושע אומר אפי' ד' וחמש שנים פירוש ד' לבריא וה' לכחוש מכאן ואילך כיונק שקץ פירש לאחר כ"ד חדש וחזרהרי זה כיונק שקץ וכמה פרישתו שלשה ימים: ירושלמי רבי אבהו בשם

ריב"ל שלשה ימים מעת לעת בד"א שפירש מתוך בוריו אבל פי' מתוך חוליו מחזירין אותו כשאינה של סכנה אבל של סכנה אפילו אחר כמה ימים מחזירין אותו:

הלכה יט

תניא דם שעל הככר גוררו ואוכלו משום דאתי לאיחלופי בדם אחר כיון שפירש שבין השנים מוצצו ובולעו דם מהלכי שתים מותר וחילופיהם בחלב אם לא פירש אסור דאתי לאיחלופי בחלב בהמה טמאה אבל פירש מותר וכן נראה בבשר מהלכי שתים לחתוך ממנו ולאוכלו אסור דאתי לאיחלופי בבשר בהמה טמאה משום דאין דרך לאוכלו מיחלף בטמאה אבל פירש מותר:

הלכה כ

ת"ר מניקה שמת בעלה בתוך עשרים וארבעה חדשים הרי זו לא תינשא ולא תיארס עד כ"ד חדש דברי רבי מאיר ר' יהודה מתיר בי"ח חדש וקי"ל בהא כר' מאיר דרב ושמואל דאמרי תרווייהו צריכה להמתין כ"ד חדשים חוץ מיום שנולד בו וחוץ מיום שנתארסה בו ואפילו נתנה בנה למניקה או גמלתו אסורה להינשא עד כ"ד חדש דחיישינן שמא תמהר לגומלו כדי שתנשא ויסתכן הוולד וכן נתנו למניקה חיישינן שמא תחזור בה המניקה והא דשרא רב נחמן לנשי דבי ריש גלותא אלמים וחזקים היו ולא היו רשאות לחזור ודבר ידוע ולא אתי למישרי באשה אחרת אבל שאר נשים אפי' נשבעה המינקת או הדירה על דעת רבים שלא תחזור בה אסור דאתו למיחלף ולמישרי היכא דלא נשבעה. מר בריה דרב אשי אמר אפילו מת נמי חיישינן דלמא קטלא ליה הוה עובדא וחנקתיה ולא היא ההיא שוטה הואי דלא חנקן נשי לבנייהו. והיכא שגמלתו בחיי בעלה נראה שמותרת לינשא דליכא למיגזר מידי ולא גזרינן אטו לא גמלתו בחייו דכי האי גוונא לא גזרינן דא"כ היכי שרא לדבי ריש גלותא לגזור אטו לא נתנהו למינקת אלא לא גזרינן אלא שמא תחזור בה המינקת או שתמהר לגומלו דוודאי מינכר בין נתנה למניקה ובין לא נתנה למניקה ובין גמלתו ללא גמלתו וכן משמע הלשון מינקת שמת בעלה שהיתה מניקתו כשמת בעלה ומטעם זה נמי נראה להתיר אשה שדדיה צמקו ואינה רגילה להניק לעולם או שפסק חלבה בחיי בעלה ושכרו לו מינקת בחיי בעלה וה"ר שמשון הזקן ז"ל היה אומר דגרושה אינה צריכה להמתין עשרים וארבעה חדש שאין עליה להניק את בנה הואיל ובעלה קיים והביא ראיה מההיא דלעיל (דף נט:) נתגרשה אינו כופה ואין חילוק בין נדרה ללא נדרה אבל כשמת בעלה אע"פ שאינה מחוייבת להניקו מ"מ כיון שאין לו אב עשו חכמים תקנה שתניק האם ור"ת אומר דאסורה לינשא מדתנינן בפ' החולץ (יבמות דף מב.) לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו קפסיק ותני ל"ש נתגרשה ול"ש

לא נתגרשה. ועוד הביא ראיה מדמפרש התם (דף מב:) משום דסתם מעוברת למניקה קיימא דמשמע היינו טעמא דמניקה היינו טעמא דמעוברת ולמאי דהוה מפרש מעיקרא דטעמא דמעוברת משום דחסא אין שייך לחלק בין מעוברת גרושה לשאינה גרושה ואע"ג דהדר מההוא טעמא מדמפרש טעמא משום דסתם מעוברת למניקה קיימא מגופא דמילתא דמעוברת דאיירי אפילו בגרושה לא הדר ביה וכן כתב בשאלתות בפרשת וירא דאילו איתתא דפטרה בעלה או דמית בעלה בעי לאמתוני כל יומי מניקותא:

הלכה כא

ת"ר הרי שנתנו לה בן להניק הרי זה לא תניק עמו לא בנה ולא בן חברתה פסקה קימעא אוכלת הרבה ולא תאכל עמו דברים הרעים לחלב. פסקה קימעא אוכלת הרבה מהיכא אמר רב ששת משלה:

הלכה כב

א"ר פפא בדיק לן רב הונא בר חיננא היא אומרת להניק והוא אומר שלא להניק שומעין לה דצערא דידה היא הוא אומר להניק והיא אומרת שלא להניק מהו ופשטנא כל היכא דהיא לאו אורחה שומעין לה היא אורחה והוא לאו אורחיה עולה עמו ואינה יורדת עמו ומסתברא דה"ה בשאר כל המלאכות אינה חייבת בהן עד שיהא אורחיה ואורחה ונקט הנקה שיש בה צד דפעמים היא רוצה והבעל אינו רוצה:

הלכה כג

הכניסה לו שפחה א"ר חגי ואיתימא ר"ש בר נחמני לא שהכניסה ממש אלא כיון שראויה להכניס אע"פ שלא הכניסה פי' שהכניסה לו ממון שראוי לכל אדם שיש לו ממון כזה שיקנה ממנו ארבע שפחות לשמשו. תנא [אחת שהכניסה] ואחת שמצאתה משלו ארבע שפחות או ממון ראוי לארבע שפחות. ד' יושבת בקתדרה אמר רב יצחק בר חיננא אמר רב הונא אע"פ שאמרו יושבת בקתדרה אבל מוזגת לו כוס ומרחצת לו את פניו ידיו ורגליו ומצעת לו את המטה:

הלכה כד

אמר רב יצחק בר חיננא אמר רב הונא כל מלאכות שאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו הצעת המטה אמר רבא לא אמרן אלא בפניו אבל שלא בפניו לית לן בה מזיגת הכוס דביתהו דשמואל מחלפא ליה בידה דשמאלה דביתהו דאביי מנחא ליה אפומא דכובא דרבא אבי סדיא דרב פפא אשרשיפא. רבינו שמעיה כתב שרש"י היה נזהר שלא לקבל מפתח מיד אשתו נדה ומכאן אין ראיה דדווקא מזיגת הכוס שהיא דרך חיבה לא היתה נותנת לידו אלא

דרך שינוי אבל שאר דברים אין נראה שיהא אסור ולי נראה דהכא במזיגת הכוס לא היתה נותנת הכוס לידו אפילו דרך שינוי דלא איירי הכא כמו הושטת הכוס לידו אלא מוזגת לו הכוס כדרך שנותנין מים בכוס של יין ומניחין על השלחן ומגביה את הכוס ושותה כשהוא צמא ומזיגה זו דרך חיבה הוא כשהאשה מוזגת לבעלה ודביתהו דשמואל היתה מוזגת המים ביין ביד שמאל ומנחת הכוס על השלחן ואינך היו מוזגות בימין ולא היו נותנין הכוס על השלחן אבל להושיט חפץ לידו מיזהר זהירי כולי עלמא. ורבינו שמעיה הביא סעד לדבריו מההיא עובדא דפ"ק דשבת (דף יג.) שקרא ושנה הרבה וכו' ואמרינן בתנא דבי אליהו ששאל אליהו לאשתו שמא הבאת לו את הפך שמא הבאת לו השמן ונגע בך באצבע קטנה אמרה לו חס ושלום שאפילו באצבע קטנה לא נגע בי אלמא משמע שאסור לקבל חפץ מידה ואין ראיה משם דהכי קאמר שמא בשעה שהבאת לו את הפך לא נזהר מליגע בך ומתשובתה משמע כן שאמרה אפי' באצבע קטנה לא נגע בי אבל שלא הביאה את הפך לא אמרה. ולי נראה ללמוד מכאן איסור כי לפי שהיתה קוראת תגר על מדת הדין רצה אליהו להוציא מפיה שתתודה שלא היה נזהר במה שנוהגין שאר אנשים כי היה סומך על זהירתו שהיה יכול להזהר שלא יגע בה לכך אמר לה שמא בשעת הושטת הפך והשמן אי אפשר לו ליזהר שלא יגע בך ולא היה לו להקל בזה השיבה לו שמרוב זהירתו היה נשמר יפה אבל לכל אדם אסור שמא יגע בה. ורש"י פי' מיחלפא ליה בידא דשמאלא בימי ליבונה משמע שיש להקל יותר בימי ליבונה מבימי נדותה ואין נראה לר"ת דאין חילוק בזמן הזה אע"ג דקאמרינן בפ"ק דשבת בימי ליבוניך מהו אצליך בימי נדותיך מהו אצליך שמא היו רגילין לטבול אחר שבעה ימי נדות כשפוסקת קודם שתשב שבעה נקיים בשביל טהרות דלא אסירא השתא אלא מדרבנן אבל האידנא שאין רגילין לטבול עד שתשב שבעה נקיים ימי ליבונה כימי נדותה כדאמרינן במסכת שבת (דף סד:) בנדותה תהא עד שתבא במים:

הלכה כה

אמר רב יצחק בר חיננא אמר רב הונא הכל משהין בפני השמש חוץ מבשר ויין אמר רב חסדא בשר שמן ויין ישן אמר רבא בשר שמן בכל השנה כולה ויין ישן בתקופת תמוז אמר רב ענן בר תחליפא הוה קאימנא קמיה דמר שמואל ואייתי ליה תבשילא דארדי ואי לא יהיב לי מיניה איסתכנית רב פפא אמר אפילו תמרתא דהינוניתא כללא דמילתא כל דאית ליה ריחא ואית ליה קיוהא אבוה בר איהי ובנימין בר איהי חד ספי מכל מינא ומינא וחד ספי מחד מינא מר משתעי אליהו בהדיה ומר לא משתעי בהדיה:

הלכה כו

ועושה בצמר בצמר אין בפשתים לא מתניתין מני ר' יהודה היא דתניא אין כופין אותה לא לעמוד בפני אביו ולא לעמוד בפני בנו ולא ליתן תבן לפני בהמתו אבל כופה ליתן תבן לפני בקרו ה"ג רש"י ופירש בהמתו סוסים וחמורים משום רביעה ורב אלפס ז"ל גורס ולא ליתן תבן לפני בקרו אבל כופה ליתן תבן לפני בהמתו ויש לפרש לפני בהמתו שהוא רוכב עליה. רבי יהודה אומר אף אינו כופה לעשות בפשתן מפני שהפשתן מסריח את הפה ומשרביט את השפתים והני מילי בכתנא רומאה:

הלכה כז

א ר' אליעזר אומר אם הכניסה לו אפילו מאה שפחות כופה לעשות בצמר מפני שהבטלה מביאה לידי זימה וכו' אמר רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה הלכה כר' אליעזר:

ב מתני' רשב"ג אומר אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה יוציא ויתן כתובה מפני שהבטלה מביאה לידי שעמום:

ג גמ' היינו תנא קמא איכא בינייהו דמטללא בגורייתא קיטניתא ונרדשיר משום שעמום ליכא משום [זימה] איכא וכבר איפסיק הלכתא כר' אליעזר ואינה ראיה כל כך דפסיק הלכתא כרבי אליעזר במאי דפליג אתנא קמא אבל במאי דפליג ארשב"ג כ"מ ששנה רשב"ג הלכה כמותו:

הלכה כח

א מתני' המדיר את אשתו מתשמיש המיטה ב"ש אומרים שתי שבתות ובית הלל אומרים שבת אחת התלמידים יוצאין שלא ברשות שלשים יום והפועלים שבת אחת עונה האמורה בתורה הטיילים בכל יום והפועלים שתים בשבת והחמרים אתת בשבת והגמלים אחת לשלשים יום והספנים אחת לששה חדשים דברי ר"א:

ב גמ' ב"ש ילפי מיולדת נקיבה ובית הלל מנדה במאי קמיפלגי מר סבר ילפינן מידי דשכיח ממידי דשכיח ומר סבר ילפינן מידי דהוא גרם ממידי דהוא גרם לה אמר רב מחלוקת במפרש אבל בסתם יוציא ויתן כתובה לאלתר ושמואל אמר אפי' בסתם נמי ימתין שמא ימצא פתח לנדרו והלכתא כשמואל:

הלכה כט

התלמידים יוצאין ללמוד תורה וכו' איבעיא להו ברשות כמה כמה דיהבי ליה רשותא אלא אורחא דמילתא בכמה שלא ישאל ממנה דבר של צער דשמא אע"פ שנותנת לו רשות ע"י פיוסו או ע"י שמתביישה ממנו לבה מצטערת והני רבנן דנפקי טובא כתב

הראב"ד ז"ל לפי שהיתה תורתן אומנתן ולא חשו לאורחא דמילתא. אמר רב חדש אחד כאן וחדש אחד בביתו שנאמר לכל דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה ורבי יוחנן אמר חדש אחד כאן ושנים חדשים בביתו שנאמר חדש אחד בלבנון ושנים חדשים בביתו וכתב ה"ר מאיר הלוי ז"ל דמסתברא כרבי יוחנן דגמר מבנין בית המקדש ולי נראה כיון דלית כאן אלא אורחא דמילתא והיא קא יהבי רשות עבדינן להקל כרב. והטיילים בכל יום מאי טיילים אמר רב כגון רב שמואל בר שילת דאכל מדידיה ושתי מדידיה וגני בטולא דאפדני ולא חליף פריסתקא דמלכא אבביה. הפועלים שתים בשבת והתניא הפועלים אחת בשבת לא קשיא כאן בעושה מלאכה בעירו כאן בעושה מלאכה בעיר אחרת ובאים בכל לילה ולנים בביתם ומחמת טורח הדרך בצירא להו חד עונה והא דקתני מתניתין הפועלים שבת אחת שיוצאין שבעת ימים וביום השמיני באים לביתם מיירי בפועלים שאינם לנים בביתם בלילות: החמרין אחת בשבת א"ל רבא בר חנין לאביי איכפל תנא לאשמועינן טייל ופועל לענין המדיר את אשתו דהא ליכא מאן דמיחייב בעונה בתוך השבת אלא הנך אמר ליה אכולהו והא ששה חדשים קאמר אמר ליה אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו. א"ל רבא בר רב חנן לאביי חמר ונעשה גמל מאי אמר ליה רוצה אשה בקב ותפלות מתשעה קבין ופרישות וכן כולם לבד מטייל ונעשה תלמיד חכם דכיון דמצוי אצלה תמיד בעיר וגם שהוא לומד אינה מקפדת דברי רבי אליעזר. אמר רבא הלכה כרבי אליעזר אמר רב אדא בר אהבה זו דברי רבי אליעזר אבל חכמים אומרים יוצא אדם לתלמוד תורה שתים ושלש שנים שלא ברשות אמר רבא סמכי רבנן אדרב אדא בר אהבה ועבדי עובדא בנפשייהו. רב אלפס לא הביא דברי רב אדא בר אהבה משום דסבר דהלכה כרבי אליעזר והרמ"ה פסק כרב אדא בר אהבה מדקאמר סמכי רבנן אדרב אדא בר אהבה וקא עבדי עובדא בנפשייהו דאע"ג דהלכתא הכי לא מיבעי לעגוני לנפשייהו כולי האי דמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה ודמיא להא דאמרי' לעיל דאורחא דמילתא בכמה דאע"ג דיהבא ליה רשותא עצה טובה קמ"ל שלא יענגה אע"פ שהוא ברשות: עונה של תלמידי חכמים אימתי אמר רב יהודה מערב שבת לע"ש שנאמר אשר פריו יתן בעתו אמר רב יהודה זה המשמש מטתו מערב שבת לערב שבת:

הלכה ל

מתני' המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרין בשבת רבי יהודה אומר שבעה טרפעיקין ועד מתי הוא פוחת עד כדי כתובתה רבי יוסי אומר לעולם הוא פוחת

והולך שאם תפול לה ירושה ממקום אחר יחזור ויגבה ממנה וכן המורד על אשתו מוסיפין לה על כתובתה שלשה דינרין בשבת ר' יהודה אומר ג' טרפעיקין:

הלכה לא

גמ' מורדת ממאי רב הונא אמר מתשמיש ריב"ח אמר ממלאכה רב הונא אמר מתשמיש אבל ממלאכה לא הויא מורדת רב הונא לטעמיה דאמר לעיל (דף נח:) יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה ור"י בר' חנינא סבר כריש לקיש דאמר שיכול לכופה למעשה ידיה הלכך נקראת מורדת וא"ת וכיון שיכול לכופה למלאכה אמאי נקראת מורדת לפחות מכתובתה יכפוה בשוטים עד שתעשה מלאכה וי"ל דאפילו הכי הויא מורדת הואיל ואינה עושה מלאכה אלא ע"י כפיה ואין לומר דשפיר סבר ר' יוסי בר' חנינא כרב הונא דיכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה אפילו הכי מורדת ממלאכה דלרב הונא נמי כשאומרת איני ניזונת ואיני עושה לא מיפטרה אלא מעשיית צמר אבל כל שאר המלאכות היא מחוייבת לעשות ובהא פליגי ר' יוסי בר' חנינא סבר דבשאר מלאכות מיקריא נמי מורדת לפחות מכתובתה ורב הונא סבר דלא מיקריא מורדת משאר מלאכות וכן היה נראה קצת מדאמר לעיל (דף נט.) מידי דקיץ ממידי דקיץ אבל אי אפשר לומר כן דתנן לקמן (דף סד.) אם היתה מניקה פוחתין ממעשה ידיה ולאו דוקא נקט מניקה אלא ה"ה טוחנת ואופה וכל שאר מלאכות דפוחתין לה והאי דנקט מניקה משום דאיירי במשרה אשתו ע"י שליש דאינה לא טוחנת ולא אופה דכיון דאינה בבית היאך תעשה צרכי הבית אלא ודאי לא אמרו שהאשה עושה חמש סלעים אלא במשרה אשתו ע"י שליש שאינה עושה שום מלאכה:

הלכה לב

תנן וכן המורד בשלמא למ"ד מתשמיש כי היכי דאיהי משעבדא ליה איהו נמי משעבד לה אלא למ"ד ממלאכה למלאכה מי משעבד לה אין באומר איני זן ואיני מפרנס. מכאן היה רוצה להוכיח רבינו אליהו ז"ל שאדם מחוייב להשכיר את עצמו לעשות מלאכה לפרנס את אשתו מדקאמר באומר איני זן ואיני מפרנס משמע דהוי מורד ממלאכה שהוא משועבד לה לעשות כדי לזונה ולפרנסה וגם מספר כתובתה הוא מוכיח שכתוב בה אנא אפלח ואוקיר ואזון ואפרנס יתיכי ור"ת אומר מהכא אין ראיה דהכי פירושא באומר איני זן ואיני מפרנס דהיינו מרד האיש כנגד מרד האשה דמרד האשה היינו במלאכה שתחת מזונותיה ומרד האיש הוי ממזונות שהן כנגד מעשה ידיה ומכתובתה אין להוכיח דאפלח אינו רוצה לומר שכירות אלא עבודה שדרך האיש לעבוד בביתו כגון לחרוש ולזרוע. והאמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה כלומר

מה תוספת שייך הכא הואיל וצריך לגרשה מיד ותימה דמשמע דלשמואל ניחא דאמר לקמן בשילהי פרק המדיר (דף עז.) עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון ולדידיה נמי קשה הואיל וכופין אותו לזון מיד מאי תוספת שייך הכא וי"ל דלדידיה (נמי) ודאי ניחא הואיל ואינו רוצה לזונה אלא בכפייה נקרא מורד ומוסיפין לה על כתובתה דאין אדם דר עם נחש בכפיפה מידי דהוה אכל מורד דחייב לזונה וגם מוסיפין לה על כתובתה ואע"ג דאמר רב הונא דמורדת ממלאכה לא הויא מורדת משום דמצי למימר איני ניזונת ואיני עושה אבל איש דלא מצי למימר איני זן ואיני מפרנס ואיני מקבל מלאכתיך נקרא מורד אם אינו זן אם אינה מספקת במעשה ידיה מוסיפין לה על כתובתה אע"פ שכופין אותו לזון וא"ת דמשמע דלא פריך אלא למאן דאמר ממלאכה אבל למאן דאמר מתשמיש ניחא דפשיטא דכי היכי דאמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה הכי נמי מתשמיש וכי מה בצע לה שיוסיפו לה על כתובתה והיא תתעגן כל ימיה ועוד אמרינן לעיל (דף מח.) האומר אי אפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה וכ"ש מונע ממנה תשמיש וי"ל דאין ה"נ דמצי למימר וליטעמיך ולפי המסקנא ניחא דקאמר ולאו לאימלוכי בה בעי אם היא רוצה כופין לאלתר ואם היא רוצה ימתינו שמא יחזור בו ובינתים מוסיפין על כתובתה וכן לשמואל אע"פ שכופין אותו לזון מוסיפים על כתובתה כדפרישית וכן מורדת מתשמיש אפי' שהבעל משמש עמה בע"כ פוחת מכתובתה והלכתא כרב הונא דאמרינן לקמן היכי דמי מורדת אמר אמימר דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה שמעינן מינה דמתשמיש הויא מורדת כרב הונא. ואין נ"ל ראיה דאמימר אליבא דכו"ע קאי ועוד משום דבעי לסיומי למילתיה אבל אי אמרה מאיס עלי. ולמאי דפרישית דרב הונא לטעמיה דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה הוי ראייה דהלכתא כוותיה נמי בהא והראב"ד ז"ל כתב מדאמר ליה ר' חייא בר יוסף לשמואל נדה בת תשמיש היא אלמא דסבירא להו דדוקא מתשמיש הויא מורדת:

הלכה לג

ת"ר המורדת על בעלה פוחת לה מכתובתה שבעה דינרים בשבת רבי יהודה אומר שבעה טרפעיקין ורבותינו חזרו ונמנו שיהו מכריזין עליה ד' שבתות זו אחר זו ושולחין לה מב"ד הוי יודעת שאפי' כתובתך ק' מנה הפסדת אחת לי ארוסה ונשואה אפי' נדה ואפי' חולה ואפי' שומרת יבם א"ל ר' חייא בר יוסף לשמואל נדה בת תשמיש היא א"ל אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו. ואפי' נדה. ירושלמי במה אנו קיימין אי כשמרדה כשהיא נדה (מן התורה) המרידתה עליו אלא כך אנו קיימין שמרדה עליו עד שלא באתה לנדה ובאתה לנדה אז פוחתין אף בימי נדותה לפי שאין לו פת בסלו וכן

חולה אם יכולה לסובלו אף בתוליה הויא מורדת ואם אינה יכולה לסבול צריך שיתחיל המרד בימי הבריאות. והאי דפריך נדה בת תשמיש היא פירוש למה עולין ימי נדותה לארבעה שבתות של הכרוז ופירוש זה דחוק הוא דכיון שהתחיל המרד קודם הנדות והכריזו בב"ד למה יפסיד ההכרזה בימי נדותה כיון שאם תחזור בה לא הפסידה כלום ונראה כדברי המפרשים בגמרא דידן דחשיב לנדה פת בסלו ופליג אירושלמי ואף בימי נדותה חשיב מרד כיון דאין לו פת בסלו מידי דהוה אגמל ואספן שהדירו נשותיהן יותר משבת אחת יוציא ויתן כתובה לפי שאין לו פת בסלו: ואמר רמי בר חמא כשמכריזין עליה אין מכריזין אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אמר רמי בר חמא פעמיים שולחים לה מב"ד אחת קודם הכרזה ואחת לאחר הכרזה פי' ר"ת דרמי בר חמא בא להוסיף על רבותינו דשליחות דקודם הכרזה לא מיתניא בברייתא והוא אומר דקודם הכרזה נמי שולחים לה דטוב הוא להודיע קודם שיכלימוה אולי תחזור בה: דרש רב נחמן בר רב חסדא הלכה כרבותינו שלא הצריכו שליחות קודם ופליג אדרמי בר חמא. אמר רבינא האי בורכתא אלא הלכה כרמי בר חמא ואינהו כמאן סברי כי הא דאיתמר רבא אמר רב ששת הלכה נמלכין בה. ה"ג בספרים ישנים ובה"ג. ולא קאי אדרב נחמן בר רב חסדא ואדרב נחמן בר רב יצחק שהרי אמרה רב נחמן משמיה דרבי יוסי בר' חנינא שהיה גדול יותר מרב ששת אלא ארמי בר חמא ורבא ומייתי להו ראיה מרב ששת דאמר נמלכין בה פי' קודם הכרזה. וכן פי' רב שרירא גאון. ופסק ר"ת אע"ג דדרש רב נחמן בר רב חסדא הלכה כרבותינו מ"מ הלכה כרבא שאמר משמיה דרב ששת נמלכין בה דרבא ורמי בר חמא דאינון בתראי קיימי כוותיה ורש"י פי' בענין אחר ופירוש ר"ת עיקר:

הלכה לד

היכי דמיא מורדת אמר אמימר דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה אז ודאי כייפינן לה עד שתפחות כל כתובתה וזו היא כפייתה שתתעגן כי הבעל לא יגרשנה עד כלות כתובתה ולרבותינו להכלימה בהכרזה ד' שבתות דכיון דאמרה בעינא ליה משהינן לה אולי תחזור בה אבל אמרה מאיס עלי לא הוא ולא כתובתו בעינא ודאי לא תחזור בה ולא כייפינן לה בשהייה אלא אם ירצה יגרשנה בלא כתובה מיד ורשב"ם ז"ל פי' אבל אמרה מאיס עלי לא כייפינן לה שתשהה ותמתין עד כלות כתובתה ז' דינרין בשבת אלא יגרשנה מיד בע"כ. וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פי"ד מהל' אישות הל' ח') דבמאיס עלי כופין אותו להוציא דאינה כשבויה שתבעל לשנאוי לה. ואין נראה לר"ת דהא אמרינן בפרק בתרא דנדרים (דף צ.) בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני וכו' חזרו לומר שמא נתנה עיניה באחר ומקלקלת על בעלה ועוד אמרינן בפרק המגרש

(גיטין דף פח:) דגט מעושה אפי' בדין פסול ע"י עובדי כוכבים משום שלא תהא כל אחת תולה עצמה בעובד כוכבים ומפקעת עצמה מיד בעלה ואי מאיס עלי כייפינן ליה להוציא א"כ כל אשה שתתן עיניה באחר תאמר מאיס עלי. ויש דוחין דדוקא היכא דיוצאת ונוטלת כתובתה חיישינן דנתנה עיניה באחר ולאו דיחויא הוא דאם נתנה עיניה באחר אינה חוששת על מנה ומאתים שלו כי תתן עיניה בבעל ממון. וחזינא במשנה כי אמרה טמאה אני לך ונטולה אני מן היהודים כופין אותה להיות תחתיו ומשמשתו אע"ג דלפי דבריה אסורה לו משום דחשו שמא נתנה עיניה באחר כ"ש הכא דבשביל מעט ממון של כתובה שהיא מפסדת לא תניח מליתן עיניה. ועוד ראיה מההיא דנדרים (דף צא.) ההוא גברא דהוה מהרזיק בביתא הוא ואיתתא אתא מריה דביתא פרטיה נואף להוצא וערק אמר רבא איתתא שריא דאם איתא דעבד איסורא אירכוסי הוה אירכס והשתא מה צריך רבא להך טעמא פשיטא דאין האשה נאסרת על בעלה בסתירה בלא קנוי אלא ודאי מיירי כשאמרה האשה שנבעלה ומסתמא ברצון הוה ובאשת ישראל מדהוו מהרזקי יחד בביתא ולהכי מייתי הך עובדא התם אמתני' דהאומרת טמאה אני לך דחיישינן שמא נתנה עיניה באחר וזו האשה לא היה לה כתובה לפי דבריה כיון שהיא אומרת ברצון נבעלה והשתא מה הועילו במאי דאמר איתתא שריא ולא תפקיע עצמה מבעלה במה שניאפה והא מצי למימר מאיס עלי ורבינו תם פי' היכי דמיא מורדת כגון האומרת בעינא ליה ומצערנא ליה פי' בעינא ליה אם לא יגרשני ויתן לי כתובתי ומצערנא ליה עד כלות כתובתי והתוספת בשבעה דינרין בשבת וזימנין דבחמש ושש שנים לא יכלו וכל זמן דאגידא ביה לא יהבו ליה איתתא אחריתי אבל אם אמרה מאיס עלי [ולא בעינא] לא הוא ולא כתובתי אבל אני מוחלת הכל לא הויא כמחילה בטעות ולא כייפינן להשהותה אולי תחזור בה ויכול לגרשה בלא כתובה ומחילתה מחילה. מר זוטרא אמר כייפינן פי' כופין אותה שתשהה אולי תחזור בה כדין ובעינא ליה ומצערנא ליה וכיון דמחמת מרד מוחלת לא הויא מחילה ואם רצה לגרשה יתן לה כתובתה ואם אינו רוצה תשהה עד כלות כתובתה. הוה עובדא ואכפייה מר זוטרא נפק מיניה רב חנינא מסורא ולא היא התם סייעתא דשמיא הוה ומאיס עלי לא הוה מורדת. כלתיה דרב זביד אימרדא פי' דאמרה מאיס עלי מדמייתי עלה שהפסידה בלאותיה דמשמע לאלתר דאילו במרד דבעינא ליה ומצערנא ליה לא שייך בה למימר הפסידה בלאותיה מיד דהא אית לה כתובה כל זמן שלא כלתה והכריזו עליה הוה תפסה חד שיראי הוה יתיב אמימר ומר זוטרא ורב אשי יתיב רב גמדא גבייהו ויתבי וקאמרי מרדה הפסידה בלאותיה קיימין. ובעי לאפוקי מינה חד שיראי דהוה תפסה אמר להו רב גמדא משום

דרב זביד גברא רבה מחנפיתו ליה והאמר רב כהנא מיבעיא בעי ליה רבא ולא איפשיטא איכא דאמרי יתבי וקאמרי מרדה לא הפסידה בלאותיה קיימין ובעי למיתב אף שיראי אחרינא דלא הוה תפיסה. אמר להו רב גמדא משום דרב זביד גברא רבה הוא אפכיתו לדינא עילויה והאמר רב כהנא מבעיא בעי ליה רבא ולא איפשיטא והשתא דלא איתמר לא הכי ולא הכי דתפסה לא מפקינן מינה לא תפסה לא יהבינן לה. בלאותיה היינו נכסי צאן ברזל שהכניסה לו מטלטלין אבל קרקע שהכניסה לו בחזקתה קאי לעולם וכן נכסי מלוג ברשותה קיימי אבל מנה ומאתים ותוספת אין לה ואפילו בגדים שקנה לה יפשיט מעליה דאדעתא למישקל ולמיפק לא אקני לה ומשהינן לה תריסר ירחי שתא ולית לה מזוני מבעל. תקנה זו נעשית בימי האמוראים האחרונים כאשר ראו כי גבהו בנות ישראל ודעתם וזחה עליהם וכאשר היה להם כעס עם בעליהן היו אומרות לא בעינא ליה והבעל מגרשה מיד כיון שפטרתו מכתובה ושוב היו הנשים מתחרטות תקנו שתשהה שנה ואם יגרבשנה בתוך השנה שלא תהא מחילתה מחילה ויצטרך ליתן לה כתובה אולי יתפייסו בתוך השנה וכיון שתקנו כך לאומרת מאיס עלי שהיתה ראויה להתגרש מיד בלא כפייה כל שכן למורדת. ואינה ניזונת אותה שנה אבל הוא אוכל פירות וחייב בפרקונה דבמזונות קנסו אותה דרוב נשים אין מספיק מעשה ידיהם למזונותיהן אבל היתה חפצה שלא יאכל הבעל פירות נכסיה וולא יתחייב בפרקונה לאו כל כמינה הלכך הוא אוכל פירות וכיון שאוכל פירות חייב גם בפרקונה ויראה שחייב בקבורתה כיון שאינו יכול לגרשה בלא כתובה בתוך השנה:

הלכה לה

הדין הוא דינא דגמ' במורדת אבל האידנא דייני בבי דינא דמתיבתא כדאתיא ואמרה לא בעינא ליה להאי גברא ניתיב לי גיטא יהבינן לה גיטא לאלתר ואי תפסה מידי מכתובתה מפקינן מינה ויהבינן ליה לבעל ונכסי מלוג אם ישנן בעין או דבר אחר הבא מכחן כגון שמכרו בתים וקנו בדמים שדות שקלה להו אבל כלו לגמרי לא מיחייב בעל לשלומי אבל נכסי צאן ברזל כל שישנו בעין מהן אפילו כלו הרבה שקלה להו ואפי' נפחתו מדמיהן הרבה אינו משלם הפחת. ובלבד שיהו ראוין להשתמש בהן מעין מלאכתן ראשונה אבל אינן ראוין להשתמש מעין מלאכתן הראשונה חייב לשלם כל דמיהן כל שכן אם נגנבו או נאנסו משום דברשותיה קיימי כדתנן (יבמות דף סו.) אם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו. וחזינן לגאון דאמר דיהיב לה עיקר כתובה מנה או מאתים לחוד כי היכי דלא להוויין בנות ישראל הפקר אבל מאי דכתב לה מדיליה בין תוספת בין מתנה לא יהבינן לה מידי. הדין הוא דינא דמורדת דנהיגי בה רבנן דמתיבתא כמה שנין עד השתא

ואפשר לפי שראו הקלקול בבנות ישראל וכי משהו להו תריסר ירחי שתא תולות עצמן בעובדי כוכבים ויוצאות לתרבות רעה בטלו שהייה ונתנו רשות לבעל לגרשה מיד בלא שהייה אבל לא שיכפוהו לגרשה דאף במונע ממנה תשמיש או מזונות אין כופין אותו להוציא כדאיתא בירושלמי אין מעשין אלא לפסולות כ"ש כשהיא מונעת לעצמה שלא תקנו להרבות ממזרין בישראל מוטב שבנות ישראל הרעות יתגרשו ולא שיוסיפו רעה על רעתן. והדין תקנתא ליתא אלא היכא דאימרדא איתתא בבעלה דבעיא למיפק מיניה משום דלא בעיא ליה אבל אם חלתה או שהיה בה חשש מיתה ורוצה להפקיע עצמה מתחת בעלה כדי שלא יירשנה ליתא להא תקנתא ולא עבדינן בה עובדא ובכי האי מילתא איכא למימר היכא דמיעקרא נחלה דאורייתא לא תקון רבנן. ואע"ג דחזינן בהאי מילתא פלוגתא דרבוותא. מסתברא כמ"ד לא עבדינן תקנתא בהאי מילתא ולדברי הכל כל מאן דכייפינן ליה בין מעיקר דינא כדתנן ואלו שכופין אותו להוציא ומאי דדמי להו ובין מעיקר תקנתא אי מיתא הך איתתא מקמי דתיפוק מיניה דבעל בגט בעלה ירית דלא מיפקעת ירושה דבעל אלא בגירושין גמורין וכן הלכתא וכן היה דן רבינו מאיר ז"ל בדינא דמתיבתא אבל היה מצוה להחרים אם השיאה שום אדם עצה כדי להוציא נדונייתה מבעלה וכשהיה נראה לו ערמה בדבר לא היה מצוה להחזיר לה אפילו נדונייתה הלכך לא היה דן דין מאיס עלי אם לא שתתן אמתלא לדבריה למה אינו מקובל עליה או שהיה מכלה כל הממון:

הלכה לו

אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל כותבין איגרת מרד על ארוסה ואין כותבין איגרת מרד על שומרת יבם ואסקינן דהך דשמואל כמשנה אחרונה דתנן בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה היו אומרים מצות יבום קודמת למצות חליצה ועכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה חזרו לומר מצות חליצה קודמת למצות יבום: וכתב רב אלפס ז"ל דליתא למשנה אחרונה הלכך ליתא נמי להא דשמואל ואני כתבתי בפ' החולץ (סי' יז) בשם ר"ת דהלכה כמשנה אחרונה ואיתא נמי להא דשמואל וכן עמא דבר:

הלכה לז

רבי יהודה אומר שלשה טרפעיקין. תניא רבי יהודה אומר שלשה טרפעיקין שהן תשע מעין מעה וחצי ליום. א"ל רב חייא בר יוסף לשמואל מאי שנא איהו דיהבינן ליה דשבת ומ"ש איהי דלא יהבינן לה דשבת אמר ליה איהו דמפחת קא פחית לא מיחזי כשכר שבת אבל איהי דאוסופי קא מוספי מיחזי כשכר שבת ואע"ג דשכר שבת מותר ע"י הבלעה כדאיתא בפרק הזהב (בבא מציעא דף נח.) אם היה שכיר שבת שכיר חודש

שכיר שנה נותנין לו שכר שבת מיהו הכא אסיר דלא הוי הבלעה דאין מוסיפין אלא מה שיעלה בכל יום לרבי יהודה מעה וחצי ולרבנן שלש מעין ואם יתפייס בתוך ימי השבוע אין מצרפין כל ימי השבוע ביחד הלכך לא הוי הבלעה:

הלכה לח

א מתני' המשרה אשתו ע"י שליש לא יפחות לה משני קבין חטין או מארבעה קבין שעורין. א"ר יוסי לא פסק שעורין אלא ר' ישמעאל שהיה סמוך לאדום ונותן לה חצי קב קטנית וחצי לוג שמן וקב גרוגרות או מנה דבילה ואם אין לו פוסק לעומתן פירות ממקום אחר. ונותן לה מטה ומפץ ואם אין לו מפץ נותן לה מחצלת ונותן לה כיפה לראשה וחגור למתניה ומנעלים ממועד למועד וכלים של חמשים זוז משנה לשנה ואינו נותן לה חדשים בימות החמה ולא שחקים בימות הגשמים אלא נותן לה כלים של חמשים זוז בימות הגשמים והיא מתכסה בבלאותיה בימות החמה והשחקים שלה ונותן לה מעה כסף לצרכיה והיא אוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת ואם אינו נותן לה מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה. ומה היא עושה לו משקל חמש סלעים שתי ביהודה שהן עשר בגליל או משקל עשר סלעים ערב ביהודה שהם עשרים בגליל ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה בד"א בעני שבישראל אבל בעשיר הכל לפי כבודו:

ב גמ' ואלו יין לא קאמר מסייע ליה לר' אלעזר דאמר ר"א אין פוסקין יינות לאשה והני מילי בדלא רגילה אבל רגילה פוסקין לה דאמרינן דביתהו דרב יוסף בריה דרבא אתאי לדינא קמיה דרב נחמיה בריה דרב יוסף אמרה פסוק לי מזוני פסק לה פסוק לי חמרא פסק לה אמר ידענא בהו בבני מחוזא דשתו חמרא. דביתהו דרב יוסף בריה דרב מנשיא מדויל אתת לקמיה דרב יוסף אמרה פסוק לי מזוני פסק לה פסוק לי חמרא פסק לה פסוק לי שיראי אמר לה שיראי למה ליך אמרה לך ולחברך ולחברורך: ת"ר מותר מזונות לבעל מותר בלאות לאשה מותר בלאות לאשה למה לה אמר רב פפא שמתכסה בהם בימי נדותה כדי שלא תתגנה על בעלה אמר אביי נקטינן מותר בלאות אלמנה ליורשין התם כדי שלא תתגנה על בעלה הכא תתגנה ותתגנה. מאי אוכלת רב נחמן אמר אוכלת ממש ורב אסי אמר תשמיש כדכתיב אכלה ומחתה פיה והלכתא כרב נחמן בדיני:

הלכה לט

אמר רב הונא מנין לאכסנאי שאסור בתשמיש שנאמר וישיכימו בבקר וישתחוו לפני ה' וישובו ויבואו אל ביתם הרמתה וידע אלקנה את חנה אבל מעיקרא לא:

הלכה מ

ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה דרש עולא רבה אפיתחא דבי נשיאה אע"פ שאמרו אין אדם זן בניו ובנותיו קטנים אבל זן אותם קטני קטנים ועד כמה עד בן שש כדאמר רב אשי קטן בן שש יוצא בעירוב אמו ומתני' מסייע ליה דתנן אם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה משום דבעי למיכל בהדה. איתמר אמר רבי יהושע בן לוי מוסיפין לה יין שיין יפה לחלב: הדרן עלך אף על פי:

פרק ו

הלכה א

מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה וירושתה אוכל פירות בחייה בשתה ופגמה שלה ר' יהודה בן בתירא אומר בזמן שבסתר לה שני חלקים ולו א' בזמן שבגלוי לו שני חלקים ולה חלק אחד שלו נותנים לו מיד ושלה ילקח בו קרקע והוא אוכל פירות. הא דלא תנא שבת דמלתא דפשיטא היא דהוה דבעל שהיא מתבטלת ממעשה ידיה וצער פשיטא דהוי דידה כדאמרינן בפרק החובל (בבא קמא דף פז.) צערא דגופא לא תקינו ליה רבנן. ורפוי נותן לרופא לרפאותה ואי אמדוה לה' יומי ועבדו לה סמא חריפא ואיתסית בתלתא יומי היינו בכלל צער שצערה עצמה בסמא חריפא להשתכר המותר לדידה הוי ודלא כהרמב"ם ז"ל שכתב בפרק ד' מהלכות חובל ומזיק החובל באשת איש הריפוי לבעלה ועוד כתב בד"א בזמן שחבלו בה אחרים אבל חבל בה בעלה חייב בעלה לשלם לה מיד כל הנזק והצער והבושת ואין לבעל בהם פירות ואם רצתה ליתן לאחר הדמים נותנת וכזו הורו הגאונים והבעל מרפא אותה כדרך שמרפא כל חולייה. והראב"ד ז"ל הגיה עליו תימה הוא למה ישלם הכל שהרי נוטל בשל אחרים שליש או שני חלקים כשחבל בה איהו למה ישלם לה הכל ואולי טעה בדברי הגאונים שלא אמרו אלא על מה שראוי לה לקנסו שלא יאכל מהם פירות דבהכי לא תקון רבנן דהוא עשה שלא כהוגן דין הוא שלא יהא חוטא נשכר. כתב רבינו מאיר הלוי ז"ל הא דמציאתה לבעלה היינו דוקא בניזונת אבל באינה ניזונת תיהוי לה איבה ואיבה ולא דק בזה דלא משכחת אשה שאינה ניזונת אלא באומרת איני ניזונת ואיני עושה או כשאמר לה בעלה צאי מעשה ידיך במזונותיך והיא מספקת וכיון דברשות קא עבדי חיישינן לאיבה ומציאתה לבעל:

הלכה ב

גמ' תנן התם קונם שאני עושה לפיך אינו צריך להפר רבי עקיבא אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לה כי אתא רבין א"ר יוחנן בהעדפה שלא על ידי הדחק כ"ע לא פליגי דבעל הוי כ"פ בהעדפה שע"י הדחק כגון עשתה מלאכה בלילות בשעה שבני אדם ישנים ת"ק סבר לבעלה רבי עקיבא סבר לעצמה והלכה כת"ק והכי פסק רב האי גאון ז"ל אמר רב פפא מציאה כהעדפה שע"י שעת הדחק דמי פי' מציאה שע"י הדחק. בעי רב פפא עשתה שתים בבת אחת מהו בעי רבינא שלש וארבע מהו תיקו פי' רב האי דלרבנן קא מיבעי להו דדלמא אע"ג דבהעדפה שע"י הדחק אמרו רבנן דלבעלה שתים בבת אחת אפשר דלא מיחייבא ליה אלא ממלאכה אחת אבל לא שתים בבת אחת ואת"ל שתי מלאכות שכיח דעבדה והוי דבעל בעי רבינא שלש וארבע מהו וכיון דסלקא בתיקו הוי לעצמה. ור"ח ז"ל פי' דהני בעיות אליבא דר"ע ובעי לר"ע דאמר העדפה שע"י הדחק לעצמה הוא הדין נמי כשעשתה שתי מלאכות או דלמא כיון שלא ע"י הדחק הוי לבעלה הוא הדין שתי מלאכות הוי לבעלה דלא אמר ר"ע לעצמה אלא כשעושה מלאכה בשעה שבני אדם ישנים אבל לרבנן דאמרי דהעדפה שע"י הדחק לבעלה כ"ש עשתה שתים שלא ע"י הדחק מתוך זה (הפסק) נראה דהלכה כר"ע. רבי יהודה בן בתירא אומר וכו' כתב רב האי גאון כך העלו בישיבה אע"ג דיחיד ורבים הלכה כרבים בזו הלכה כר' יהודה בן בתירא וטעמא משום דשקלו וטרו אמוראי בתראי רבינא ורב אשי אליביה:

הלכה ג

א מתני' הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו. אמרו חכמים יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך אי אפשי ליתן:

ב גמ' ת"ר א"צ לומר ראשון ת"ח ושני עם הארץ אלא אפילו ראשון ע"ה ושני ת"ח יכול לומר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך אי איפשי ליתן. ירושלמי (הל' ב') ולאו דברים הנקנין באמירה הם. תני בר קפרא פוסק ע"מ לכנוס הוא [פירוש כל הפוסק לחתנו דעתו על מנת לכנוס הוא] וכיון שמת חתנו ולא כנסה אינו חייב לתת לאחיו והכי משמע מדקאמר פוסק ולא קאמר כשפסק ופי' רב האי דדוקא בפוסק לחתנו אבל אם פסק לבתו כגון שאמר בשעת קידושין הריני נותן לבתי כך וכך קנתה הבת ואע"פ שמת החתן שאינו יכול לומר לא פסקתי לבתי אלא על מנת שתבא לידי נישואי החתן דמכל מקום לבתו פסק ובתו קנתה כך מצאתי כתוב. ונראה לי שלא ביאר הכותב יפה דמשמע דאם מת החתן אפילו לא יבמה אחיו מיחייב ליתן לבתו מה שפסק לה והא לא מסתבר כלל דודאי לא פסק אלא ע"מ שתנשא בהם ואם לא נשאת ומתה והיה לה בן לא יירש הבן

אותו הממון אבל אם נתייבמה לא מצי למימר לאחיך הייתי רוצה ליתן שהרי לבתו פסק ולא פקעו הקידושין. פסק הגאון מי שפסק מעות לחתנו בשעת קידושין אם נתנן לו קודם החופה ומתה הבת ויש לה בן יחזיר החתן המעות לאב שכל הפוסק דעתו ע"מ לכנוס אבל מי שנתן לבתו מעות סתם שתנשא בו ולא הזכיר שתנשא בו לפלוני קנתה אותה מתנה וכיון שנתקדשה אע"פ שנתבטלו אותן הקדושין כשמת הארוס אין האב יכול לחזור בו:

הלכה ד

א מתני' פסקה להכניס לו אלף דינרים הוא פוסק כנגדן ט"ו מנה וכנגד השום הוא פוסק פחות חומש שום במנה ושוה מנה אין לו אלא מנה שום במנה [היא] נותנת שלשים ואחד סלע ודינר. בד' מאות [היא] נותנת חמש מאות. מה שהחתן פוסק הוא פוסק פחות חומש פי' ר"ח ז"ל כשהחתן מייחד לה כלים ושאר חפצים תוספת לכתובתה ובא לשומן ולכתוב השומא בכתובה פוחת חומש לפי ששמין אותם יותר מכדי שוויים לכבוד החתן. ירושלמי (הל' ג) מה ראו לומר בכספים אחד ומחצה ובשום פחות חומש אמר רבי יוסי ברבי חנינא שמו דעת אשה שרוצה לכלות כליה ולפחות חומש ושמו דעת האיש שרוצה לישא וליתן בכספים ולעשותו אחד ומחצה א"ר יוסי בר' חנינא הדא אמרה אין אדם רשאי למכור כלי אשתו. וכן מה שהחתן פוסק לאשה ומשתמשת בו אין הבעל יכול למוכרם כדאמרינן ביבמות פרק אלמנה (דף סו:) ולא עוד אלא אם הכניס לה שום משלו ורצה הבעל למכור לא ימכור. פסקה להכניס לו כספים סלע נעשה ששה דינרים והחתן מקבל עליו עשרה דינרים לקופה רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה אכולה מתני' קאי והכי נמי איתא בתוספתא (פ"ו) א"ר יוסי מקום שנהגו שלא לפחות מן השום ולא להוסיף על הכספים אין משנין ממנהג המדינה והלכה כרשב"ג:

ב גמ' עשרה דינרים לקופה מאי קופה א"ר אסי קופה של בשמים אמר רב אשי לא נאמרו דברים הללו אלא בירושלים אמר רב שמן בר אבא הכניסה לו זהב שמין אותו והרי הוא בשוויו ולא מוסיף חומש ולא פוחת שליש ומסיק דוקא בחתיכות גסות של זהב אבל בדהבא פריכא או בממלא פוחת חומש. הכניסה לו דינרי זהב מקום שנהגו לפורטן הרי הן ככספין ומוסיף שליש מקום שלא נהגו לפורטן הרי הן בשווין אמר רבי אמי בשמים של אנטוכיא הרי הן ככספים:

הלכה ה

א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן גמלים של ערביא אשה גובה מהן פורנא פי' רש"י ריווח שליש שהן ככספים וקשה לר"ת דהוי ליה למימר הרי הן ככספים כדאמר רבי ינאי

על בשמים ונראה לי לפרש דבגביית כתובה איירי דאסמכתינהו עלייהו דומיא דארנקי דמחווזא דפי' רש"י לענין כתובה. ומכאן פוסקים דמטלטלי דידן משתעבדי לכתובה דעיקר משא ומתן שלנו הוא במעות ומטלטלין והוי כגמלים של ערביא ואשלי דקמחוניא דאסמכתינהו עלייהו. ולא נהירא לר"ת דאי כקרקע דמו כהנהו דשמעתא אם כן אם מכרן הבעל תוציאם האשה מיד הלקוחות אחרי מותו ולדבריהן בטלה עכשיו תקנת השוק. ואומר ר"ת דהכי נהיגי האידנא לגבות מטלטלי דאנן מטלטלי ומקרקעי כתבינן דהכי כתבינן נכסים דאית להון אחריות ודלית להון אחריות כולהון יהון אחראין לכתובתך ואמרינן בפרק חזקת הבתים (בבא בתרא דף מד:) ואי אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי גבי ממקרקעי וגם ממטלטלי ואע"ג דמסקינן בפרק קמא דקדושין (דף כז.) דאגב וקני בעינן ולא כתבינן אגב להכי לא תקינו למיכתב אגב דלא למשוינהו כמקרקעי לגמרי לגבות מן הלקוחות אלא להכי אהני דאקני להו עם הקרקע לשוינהו כקרקעי לגבותם אי הוו בעין לאחר מיתה או לאחר גירושין:

הלכה ו

א מתני' המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מחמשים זוז פסק להכניסה ערומה לא יאמר לכשתבא לביתי אכסנה אלא מכסה לה ועודה בבית אביה וכן המשיאין את היתומה לא יפחתו לה מחמשים זוז ואם יש בכיס מפרנסין אותה לפי כבודה:

ב גמ' אמר אביי הני חמשין זוזי פשיטי:

הלכה ז

ת"ר יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסין את היתומה ואחר כך מפרנסין את היתום מפני שהאיש דרכו לחזר ואין האשה דרכה לחזר יתום ויתומה שבאו לינשא משיאין את היתומה תחלה ואח"כ משיאין את היתום מפני שבשתה של אשה מרובה משל איש: ת"ר יתום שבא לינשא שוכרים לו בית ומציעין לו מטה וכל כלי תשמישו ואח"כ משיאין לו אשה שנאמר די מחסורו אשר יחסר לו. די מחסורו זה בית אשר יחסר זה מטה לו זו אשה וכן הוא אומר אעשה לו עזר כנגדו:

הלכה ח

ת"ר די מחסורו אתה מצווה לפרנסו ואי אתה מצווה לעשרו. אשר יחסר לו אפי' סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו אמרו עליו על הלל הזקן שלקח לעני בן טובים סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו פעם אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו ורץ לפניו שלשה מילין:

הלכה ט

ת"ר אין לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו [לשם הלואה וחוזרין ונותנין לו] לשם מתנה (ואם אינו מקבל נותנין לו לשם הלואה): ת"ר העבט זה שאין לו ואין רוצה להתפרנס שנותנין לו לשם הלואה וחוזרין ונותנין לו לשם מתנה תעביטנו זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשם מתנה וחוזרין ונפרעין ממנו לאחר מיתה דברי ר' יהודה וחכ"א יש לו ואין רוצה להתפרנס אין נזקקין לו אלא מה אני מקיים תעביטנו דברה תורה כלשון בני אדם:

הלכה י

תני רבי חייא בר רב מדיפתי [ר' יהושע בן קרחה אומר] כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים כתיב הכא פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וכתיב התם יצאו אנשים בני בליעל מה להלן עבודת כוכבים אף כאן עבודת כוכבים: ת"ר המסמא את עיניו והמקפח את שוקו והמצבה את כריסו כדי ליטול צדקה אינו נפטר מן העולם עד שיבא לידי כך:

הלכה יא

תנן התם אין מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו והתניא היה משתמש בכלי זהב ישתמש בכלי כסף בכלי כסף ישתמש בכלי נחשת אמר רבה בריה דרבא במחרישה של כסף. יש מפרשים שהיא המגירה שמגררין בה בבית המרחץ רב פפא אמר לא קשיא כאן קודם שיבא לידי גיבוי כאן לאחר שיבא לידי גיבוי פי' כל זמן שאינו נוטל אלא בצינעא אין מחייבין אותו למכור כלי תשמישו אבל אם הוצרך ליטול מן הגיבוי של קופה של צדקה אין נותנין לו עד לאחר שימכור ור"ת פי' קודם שיבא ליטול מקופה של צדקה מחייבין אותו למכור לאחר שיבא לידי גיבוי שכבר נטל מן הקופה שוב נזדמנו לו כלי בית אין מחייבין אותו למכור ורש"י פי' לאחר שבא לידי גיבוי שנטל לקט שכחה ופאה ונודע שהיה עשיר ובאו ב"ד לגבות ממנו כדי מה שנטל ואע"פ שממון שאין לו תובעין הוא משום קנס גובין ואפי' את"ל בבעל חוב דעלמא מסדרין כי האי גוונא הכא משום קנס מחייבין אותו למכור:

הלכה יב

א מתני' יתומה שהשיאוה אמה או אחיה לדעתה וכתבו לה במאה או בחמשים זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מידם מה שראוי לינתן לה רבי יהודה אומר אם השיא בתו ראשונה ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא שמין את הנכסים ונותנין לה:

ב גמ' אמר שמואל לפרנסה שמין באב אומדין אילו האב היה קיים כמה היה נותן לבתו לפרנסת הבעל ונותנין לה ואותבינן עלה דשמואל ממתני' דקתני פעמים שאדם עשיר והעני או עני והעשיר אלא שמין הנכסים ונותנין לה. מאי עני והעשיר אילימא עני עני בנכסים עשיר עשיר בנכסים מכלל דת"ק סבר אפילו עשיר והעני כדמעיקרא יהבינן לה הא ליה אלא לאו עני עני בדעת עשיר עשיר בדעת וקתני שמין את הנכסים ונותנין לה אלמא לא אזלינן בתר אומדנא ופרקינן הוא דאמר כרבי יהודה דתנן רבי יהודה אומר אם השיא בת ראשונה ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה ולימא הלכה כרבי יהודה אי אמר הלכה כר' יהודה הוה אמינא דוקא השיא דגלי דעתיה אבל לא השיא לא קמ"ל דטעמיה דרבי יהודה דאזלינן בתר אומדנא לא שנא השיא ול"ש לא השיא והא דקתני השיא להודיעך כחן דרבנן דאע"ג דהשיא דגלי דעתיה לא אזלינן בתר אומדנא. א"ל רבא לרב חסדא דרשינן משמך הלכה כרבי יהודה א"ל יהא רעוא דכל כי הני מילי מעלייתא תדרשון משמי ומי אמר רבא הכי והתניא רבי אומר בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים ואמר רבא הלכתא כרבי לא קשיא הא דאמידניה הא דלא אמידניה וה"נ מסתברא דא"ר אדא בר אהבה מעשה ונתן לה רבי אחד משנים עשר בנכסים ש"מ הא דאמידניה הא דלא אמידניה ש"מ. וחזינן לגאון דכתב הא דאזלינן בתר אומדן דעתיה דאב לגרועי מעישור הוא אבל לאוסופי על העישור לא דלא אשכחן בהדיא מאן דמוסיף על העישור ובפ' נערה שנתפתתה (דף נב:) אמרי' א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מפני מה תקנו כתובת בנין דיכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו וכמה אביי ורבא דאמרי תרוייהו עד עישור נכסים הלכך לית לן לאפוקי מנכסי יתום טפי מעישור נכסים. וגאון אחר אמר דר' יהודה דאמר אם השיא בת ראשונה ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה דאזלינן בתר אומדן דעתיה דאב סתמא קאמר לא שנא לפחות מן העישור ולא שנא להוסיף על העישור וכיון דאיפסיקא הלכה כרבי יהודה כוותיה עבדינן והיכא דידעינן מה אומדן דעתיה דאב יהבינן לה כמה דאמיד בין לפחות מעישור בין להוסיף על העישור ואי לא ידעינן אומדן דעתיה יהבינן לה עישור נכסים ויש מביאין ראיה לסברא קמייתא מהא דאמרי' לקמן בשמעתין פרנסה טרפא ממשעבדי ותנאי כתובה לא טרפא ממשעבדי משום דפרנסה אית לה קצבה ומזונות אין להם קצבה ואם איתא דלהוסיף נמי שמין באב (כו') פרנסה נמי אין לה קצבה אלא וודאי להוסיף אין שמין אלא לפחות ויכולין לקוחות ליזהר שיניחו מבני חרי עישור נכסים ומיהו אינה ראיה כ"כ דתיקשי לך מהאי טעמא נמי יוציאו למזונות ממשעבדי דהא יש להן קצבה למעלה טפי מכדי עד דתיבגרן וא"ת אין קצבה למזונות שמא תלקה ותהא צריכה רפואה ואמרינן לעיל

(דף נב:) דרפואה שאין לה קצבה בכלל מזונות דא"כ אמאי חשיב ליה קצבה לקמן בפרק הנושא (דף קא.) כשפסק לזונה חמש שנים דקתני ניזונת מנכסים משועבדים אלא ודאי היינו טעמא דאע"פ שהם קצובין למעלה עד בגר כיון דאפשר שלא יעלו כל כך המזונות שתנשא קודם בגר לא חשיבי כקצובין כי הלקוחות לא נזהרו להניח בני חרי עד בגר כי אמרו שמא תנשא קודם אבל פרנסה יש לה קצבה אי לא אמידניה עישור נכסי ואי אמידניה יכולין הלקוחות לברר הדבר ע"י ב"ד דעתו של אב בין למעלה בין למטה ונ"ל דמזונות אין להם קצבה בשביל רפואה ולא תיקשי מההיא דהנושא שפסק לזונה חמש שנים דהא דאמרי' דרפואה שאין לה קצבה בכלל מזונות היינו בבתו דניזונת בתנאי כתובה מידי דהוה אאשה אבל אם אדם קבל עליו לזון איש נכרי לא מסתבר כלל שיתחייב ברפואתו ואם תקשי לך ממתני' דקאמרו חכמים פעמים שאדם עני בדעת ולא יהיב עישור נכסי והעשיר בדעת ויהיב טפי מעישור נכסי או שהיה עשיר והעני לא יהיב כולי האי אלא שמין את הנכסים ונותנין עישור נכסי וקאמר ר' יהודה ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה ואפי' טפי מעישור נכסי וי"ל דודאי לא קאמר ר' יהודה ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה אפי' טפי מעישור נכסי אלא כשנתן לה עישור נכסי או פחות וקאמרי רבנן פעמים שאדם עני בדעת כשהשיא את הראשונה ולא נתן לה עישור נכסי והעשיר בדעת ועכשיו היה נותן לה עישור נכסי ופעמים שאדם עשיר בדעת כשהשיא את הראשונה ונתן לה עישור נכסי והעני בדעת שעכשיו היה נותן לה פחות לא נוכל לאמוד דעתו הלכך לעולם יתנו עישור נכסי ורבי יהודה סבר דשמין באב לפחות. ואם תקשי לך הא דאמרינן לעיל (דף נ:) רב זן מחיטי דעלייה איבעיא להו לפרנתה הויא ומאי עלייה מעילויא דאב וכדשמואל דאמר שמואל לפרנסה שמין באב אלמא משמע דשמואל לעילויא אמרה וי"ל דה"ק עלייה מעילויא דאב כלומר מה שזן אותה מחיטי היינו מעילויא דאב וכדשמואל ושמואל תרתי אמר ששמין באב לעילויא לגבות מטלטלי אם השיא ראשונה ונתן לה מטלטלי ולהורע כחה לענין שומא ושמין לפחות ולא להותיר ודעת התוס' נוטה לסברא זו וכיון דאיכא פלוגתא (דמתני') דרבוותא לא מפקינן מיתמי טפי מעישור נכסי: גופא בת הניזונית מן האחין נוטלת עישור נכסים אמרו לו לדבריך מי שיש לו עשר בנות ובן אין לו לבן במקום בנות כלום אמר להם כך אני אומר ראשונה נוטלת עישור נכסים שניה במה ששיירה שלישית במה ששיירה וחוזרות וחולקות בשוה אמאי כל חדא וחדא דנפשה שקלה הכי קאמר אם באו לינשא כאחת חולקות בשוה וכן הלכה:

הלכה יג

ת"ר הבנות בין בגרו עד שלא נישאו ובין נישאו עד שלא בגרו אבדו מזונותיהן ולא אבדו פרנסתן דברי רבי ר"ש בן אלעזר אומר אף אבדו פרנסתן כיצד הם עושות שוכרות להם בעלים ומוציאין להם פרנסה א"ר נחמן אמר לי רב הונא הלכה כרבי איתיביה רבא לרב נחמן יתומה שהשיאוה אמה או אחיה לדעתה וכתבו לה במאה או בחמשים זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מידן מה שראוי לינתן לה טעמא דקטנה הא גדולה ויתרה לא קשיא הא דמחאי הא דלא מחאי וה"נ מסתברא דאי לא תימא הכי קשיא דרבי אדרבי דתניא רבי אומר בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים ניזונת אין שאין ניזונת לא אלא ש"מ הא דמחאי הא דלא מחאי. א"ל רבינא לרבא אמר לן רב אדא בר אהבה משמך בגרה או נשאת אינה צריכה למחות ומי אמר רבא הכי והא איתיביה רבא לרב נחמן יתומה שהשיאוה אמה או אחיה ושני לה הא דמחאי הא דלא מחאי לא קשיא הא דמיתזנא מינייהו הא דלא מיתזנא מינייהו שמעינן השתא מכל הני שמעתא דבגרו או אינסבו אי מיתזנן מינייהו אית להו פרנסה אע"ג דלא מיחו ואי לא מיתזנן מינייהו צריכי למחות ואי לא מיחו לית להן פרנסה ואי לא איבגרן ולא אינסבן אע"ג דלא מיתזנן אית להו פרנסה ולא צריכי למחויי ואי בגרן ואינסבן אע"ג דמיתזנן מינייהו צריכי למחויי ואי לא מחאן לית להו פרנסה:

הלכה יד

מצאתי כתוב בשם ה"ר יונה ז"ל הא דאמרינן דבוגרת לא הפסידה עישור נכסים הנ"מ היכא דבגרה אחר מיתת האב אבל אם בגרה בחיי האב אין האחין חייבין להשיאה שלא תקנו עישור נכסים אלא למי שמת והניח בנות קטנות דלישנא דהבנות קטנות משמע ותקנו להם מפני שאמדו חכמים דעת האב שאין רוצה להשהות בביתו בתו בוגרת וזו כיון שבגרה בחיי האב כיון דאישתהי אישתהי הלכך אם מת האיש והניח בת קטנה אע"פ שבגרה או נשאת ולא מחתה לא הפסידה עישור נכסים דכבר זכתה מיד כשמת אביה ולפיכך לא הפסידה אח"כ אבל אם בגרה בחיי אביה אע"פ שניזונת מן האחין ואע"ג דמחאי מיד כשמת אביה אין לה עישור נכסים כלל ומסתבר הכי דכי היכי דלא תיקנו מזונות לבגרה בחיי אביה דהא אפילו נערה שבגרה אבדה מזונותיה ה"ה בגרה בחיי אביה אין לה פרנסה ואע"ג דאם בגרה לאחר מיתת האב לא הפסידה פרנסתה שאני התם שהיה להם לאחין להשיאה קודם בגר וכן משמע דלא פליגי רבי ור"ש בן אלעזר אלא בבגרה לאחר מיתת האב אבל בוגרת בחיי האב כולהו מודו דאין לה פרנסה:

הלכה טו

אמר רב הונא אמר רבי פרנסה אינה כתנאי כתובה כדתניא האומר אל יזונו בנותיו מנכסיו אין שומעין לו אל יתפרנסו בנותיו מנכסיו שומעין לו שהפרנסה אינה כתנאי כתובה ואיכא נוסחאי דאית בהו איפכא ולהנהו דאית בהו איפכא לית הלכתא כרבי חדא דמזונות תנאי כתובה וחוב זה מוטל עליו משעת נישואין ולאו כל כמיניה להפקיעה ועוד היאך קאמר דבפרנסה אין שומעין לו הא רבי גופא ס"ל דאזלינן בתר דעתיה דאב למיפחת לה מעישור נכסי כדאמרינן מעשה ונתן לה רבי אחד משנים עשר מנכסיו ומסתמא כי היכי דאזיל בתר דעתיה למיפחת הוא הדין כשפירש דעתו שאינו רוצה שיתנו. ורב האי גרס איפכא ומפרש כשהתנה בשעת נשואין שלא יהא לה תנאי כתובה שומעין לו דכל דבר שבממון תנאו קיים אבל פרנסה לאו מכח דכתובה היא באה אלא שתקנת חכמים שתקנו לבנות ישראל ונתנו להם חלק בממון אביהם להיות נשאות בממון אין בידו להפקיע מה שזיכו להם חכמים ואע"ג דגלי דעתיה הכא בשעת נשואין שאינו רוצה שינשאו בנותיו מנכסיו וקי"ל דבפרנסה שמין באב הנ"מ היכא דגלי דעתיה בתר נשואין כשהשיא בנותיו או שראינו וותרנותו או קמצנותו או שצוה בשעת מיתה אבל גילוי דעתא בשעת נשואין לאו מלתא היא דאפשר שהיה בדעתו שלא לעשות חוב על בניו ועוד אפשר אחר כך שהיה רואה בנותיו שהגיעו לפרקן היה מרחם עליהם ומשיאן הלכך תנאי של שעת נשואין לא חשיב גילוי דעת ולפירושו הלכה כרבי אף לגירסא זו:

הלכה טז

תלה ליה רב לרבי ביני חטי האחין ששעבדו מהו הוה יתיב רבי חייא קמיה א"ל מכרו או משכנו א"ל מאי נפקא לך מינה בין מכרו בין משכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ור' יוחנן אמר אחד זה ואחד זה אין מוציאין. וליתא לדרבי יוחנן דקי"ל כרבי דאמר מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות משום דמספקא ליה להש"ס דלמא לא שמיע ליה לרבי יוחנן הא דאמר רבי ואי שמיע ליה הוה מקבל ליה אית לן למימר דלא שמיע ליה דמסתבר דר' יוחנן לא פליג עליה דרבי:

הלכה יז

איתמר מי שמת והניח שתי בנות ובן קדמה הראשונה ונטלה עישור נכסים ולא הספיקה השניה לגבות עד שמת הבן א"ר יוחנן השניה ויתרה א"ל רבי חנינא גדולה מזו אמרו מוציאין לפרנסה ואת אמרת שניה ויתרה ומסתברא לן דהלכה כר' יוחנן משום דאיכא ריוח ביתא דהא רב אשי דהוא בתראה הכי ס"ל דא"ל רב יימר לרב אשי אלא מעתה

אשכחה מציאה דאיכא ריוח ביתא ה"נ דלא יהבינן לה עישור נכסים א"ל אנא מהני נכסים קא אמינא אבל בירושלמי (ה"ו) פסק הלכה כר' חנינא דגרסינן התם מי שמת והניח שתי בנות ובן ונטלה הראשונה עישור נכסים ומת הבן רבי חנינא סבר למימר אף השניה נוטלת עישור והשאר חולקות בשוה רבי טבי בשם רבי יאשיה אמר טעמיה דר' חנינא אם מן המשועבד גובה לא כ"ש משלפניה ר' זעירא בעי קמיה רבי אסי היאך עבדין עובדא א"ל כרבי חנינא וכן נפק עובדא כר' חנינא וכיון דבירושלמי פסיק בהדיא כרבי חנינא עבדינן כוותיה ורב יימר ורב אסי שקלי וטרו להעמיד הא דקאמרינן דבתר הכי שמעה וקבלה ולא משום דסבירא להו כרבי יוחנן:

הלכה יח

אמר אמימר בת יורשת הויא דאי בעי לסלוקי בזוזי לא מצי לסלוקי ורב אשי אמר בעלת חוב הויא ומצי לסלוקה בזוזי והלכתא כרב אשי ואף אמימר הדר ביה. והשתא דאמרת בעלת חוב הויא דאבא או דאחי למאי נפקא מינה למיגבא מבינונית ושלא בשבועה ומזיבורית ובשבועה וה"ה לגבות מן הראוי ת"ש דרבינא אגבה לברתיה דרב אשי ממר בריה דרב אשי בינונית ושלא בשבועה ומבריה דרב סמא בריה דרב אשי זיבורית ובשבועה ש"מ בעלת חוב דאחי הויא ש"מ:

הלכה יט

אמר רבא הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי בין למזוני בין לפרנסה בין לכתובה והאידנא תקינו רבנן דמתיבתא למיגבי כתובה ממטלטלי הלכך מזוני נמי אפילו ממטלטלי דקי"ל דתנאי כתובה ככתובה דמיא אבל פרנסה דליתא מתנאי כתובה כדקיימא קיימא אף ע"ג דלעיל בשמעתין אמרי' דלרבי כיון דמזוני גביא ממטלטלי כל שכן פרנסה התם לענין דינא קאמר אבל האידנא דלא גביא ממטלטלי אלא בתקנת הגאונים במאי דתקון תקון ובמאי דלא תקון לא תקון אבל היכא דהשיא האב את בתו בחייו ונתן לה ממטלטלי אזלינן בתר אומדן דעתיה ויהבינן נמי להאי ממטלטלי והא דאמרי' פרנסה ממקרקעי לא בעי למימר שתטול רק עישור מן הקרקעות אלא עישור כל נכסים היא נוטלת שכן דרכן של בני אדם שנותנין נדוניא לבנותייהו לפי עשרן הן ממקרקעי הן ממטלטלי אלא שחוב זה אינה גובה אלא ממקרקעי דומיא דגביית כתובה ומזוני: שלח ליה ר' נחמיה בריה דרב יוסף לרבה בר רב הונא זוטי לנהרדעא כי אתיא ההיא איתתא לקמך אגבה עישור נכסי אפילו מאיצטרובולי א"ר אשי כי הוינא בי רב כהנא מגבינן אפילו מעמלי דבתי פי' שכר בתים אם השכיר הבית לשנה ועבר כבר חצי שנה היו מגבין גם מחצי שנה

שעברה דכיון דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף חשיב הכל כמקרקעי ואישתיק ולא אמר להו ולא מידי:

הלכה כ

מכאן היה רגיל ר"ת כשהיה יושב בדין והיה שומע אחד מבעלי דינין מגזם לחבירו כך וכך ממון תתחייב לי בדין היה מכחישו ואמר לו לא יתחייב לך שאם אין לו לדיין לומר כך מה הוכחתו של רב מניומי מדאישתיק אמימר:

הלכה כא

ובשמתא ליהוי מאן דלא אמר ליה היה אומר ר"ת דנידוי על תנאי כזה אין צריך התרה אע"ג דאמרי' במכות פ' אלו הן הגולין (מכות דף יא.) נידוי על תנאי צריך התרה מנלן מיהודה אם לא הביאותיו אליך אע"פ שקיים תנאו והביא את בנימין היו עצמותיו מגולגלין בארון היינו דוקא בדבר שהמנודה מסופק בשעת נידוי אם יוכל לקיים התנאי כי התם שקבל עליו להביא את בנימין ומאריא ומגנבי שהם בידי שמים לא יוכל לשומרו אבל הכא שבידו לקיים התנאי אין צריך התרה:

הלכה כב

א מתני' המשליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן עלי בעלי יעשה שליש מה שהושלש בידו דברי ר"מ רבי יוסי אומר וכי [אינה] אלא שדה והיא רוצה למוכרה הרי היא מכורה בד"א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום:

ב גמ' ת"ר המשליש מעות ליקח בהן שדה לבתו והיא אומרת ינתן לבעלי מן הנשואין הרשות בידה מן האירוסין יעשה שליש מה שהושלש בידו דברי ר"מ ר' יוסי אומר גדולה בין מן הנשואין בין מן האירוסין הרשות בידה קטנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין יעשה שליש מה שהושלש בידו ואיכא בינייהו גדולה מן האירוסין דר' מאיר סבר אף על גב דגדולה היא מצוה לקיים דברי המת לפיכך יעשה שליש מה שהושלש בידו ור' יוסי סבר כיון דגדולה היא הרשות בידה והא דקתני מתני' בד"א בגדולה רבי מאיר היא וחסורי מיחסרא והכי קתני יעשה שליש מה שהושלש בידו דברי רבי מאיר בד"א מן האירוסין אבל מן הנשואין הרשות בידה בד"א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום. איתמר א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי ורבא אמר רב נחמן הלכה כר' מאיר וקי"ל כרב נחמן בדיני ואפי' בבריא קי"ל הכי כדמוכח בגיטין בשילהי פ"ק (דף טו.) א"ר יוסף הלכה כר' שמעון הנשיא. והא דקי"ל דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו רב יוסף מוקי לה בבריא והא קיימא לן מצוה לקיים דברי המת תני יחזיר למשלח וא"ת מנ"מ דאמרי' מתנת שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו תיפוק ליה משום מצוה לקיים דברי

המת ועוד הא דאמרי' (ב"ב דף קנא:) מתנת שכ"מ במקצת בעיא קנין אפילו במת דומיא דמתנת שכיב מרע בכוליה דלא בעי קנין דאיירי במת דהא קי"ל דאם עמד חוזר ואמאי בעי קנין מי גרע מבריא דלא בעי קנין. ותירץ ר"ת דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אלא היכא דהוה ביד שליש כי הך דמתני' ודהולך מנה לפלוני בגיטין (דף יד.) וההיא דאמר תנו שקל לבני איירי נמי שהיו המעות ביד שליש וכיון שיצא מרשות נותן בשעת מיתה ובאו ליד שליש יש לו לקיים דברי המת והא דאמרי' בגיטין (דף מ.) פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח יעשה לה קורת רוח כופין את היורשין ועושין לה קורת רוח משום מצוה לקיים דברי המת ופרש"י שאם אין לה קורת רוח אלא בשיחרור צריכין לשחרר אותה התם נמי כביד שליש דמי לפי שהיא מוחזקת בגופה והביא ראיה מהא דתנן בפ"ק דגיטין (דף יג.) האומר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לו לאחר מיתה ואמרי' עלה בגמרא והוא שצבורין ומונחין בקרן זוית ופריך במאי עסקינן אי בבריא כי צבורין מאי הוי הא לא משך ומאי פריך הא קיימא לן מצוה לקיים דברי המת ואדרבה הוה ליה לאקשויי מאי איריא צבורין אפילו כי אינן צבורין נמי כדפריך בתר הכי גבי שכיב מרע אלא ש"מ דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אא"כ ביד שליש וגם נתן מתחילה לשם כך שיתנם לזה אבל אם לאחר הצואה בא לידו או אם היה בידו כבר לא אמרי' מצוה לקיים דברי המת והשתא ניחא ההיא דאיסור גיורא (ב"ב דף קמט.) דהוה ליה ארבע מאה זוזי ביד רבא אמר רבא היכי ליקנינהו רב מרי וכו' ואמאי לא קני להו משום מצוה לקיים דברי המת אלא ודאי משום שהיו כבר מופקדים ביד רבא ולא נתנם לו איסור גיורא לתתם לרב מרי בנו: תניא האומר תנו שקל לבני בשבת והם ראוים לתת להם סלע נותנין להם סלע ואם אמר אל תתנו להם אלא שקל אין נותנין להן אלא שקל ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהם בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנין להם אלא שקל. א"ר חסדא אמר מר עוקבא הלכתא בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנים להם כל צרכם והא דקי"ל הלכה כרבי מאיר דאמר מצוה לקיים דברי המת הני מילי במילי אחרניתא אבל בהא מינח ניחא ליה והא דאמר הכי לזרזינהו הוא דעבד:

הלכה כג

תנן התם הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין אמר רפרם בר פפא לא שנו אלא שאין שם אפוטרופוס אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחו מקח ואין ממכרו ממכר. מדקתני אין מעשה קטנה כלום ולא קתני יעשה שליש מה שהושלש בידו כדקתני בגדולה ש"מ אין מעשה קטנה כלום בין במקום שליש בין במקום אפוטרופוס וכן הלכתא. פסק ר"ח בשם רב האי גאון אבל מתנתו מתנה אע"ג דבגיטין פרק הניזקין

(גיטין דף נט.) מיבעיא כשאין שם אפוטרופוס אם מתנתו מתנה ופשיט דמתנתו מתנה ומדמבעיא לן היכא דמקחו מקח משמע דפשיטא דהיכא דאין מקחו מקת דאין מתנתו מתנה. מיהו לא דמי דלעולם מתנתו מתנה בין יש שם אפוטרופוס בין אין שם אפוטרופוס דהאי דאין מקחו מקח בשיש שם אפוטרופוס לפי שעל אפוטרופוס ליקח ולמכור אבל ליתן אין הרשות בידו והואיל ומתנתו מתנה משום דאי לא עביד ליה ניחא לנפשיה לא הוה יהיב ליה אין חילוק בין יש שם אפוטרופוס בין אין שם אפוטרופוס:
הדרן עלך מציאת האשה

פרק ז

הלכה א

המדיר את אשתו מליהנות לו. עד שלשים יום יעמיד פרנס יותר מכאן יוציא ויתן כתובה רבי יהודה אומר בישראל חודש אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה ובכהנת שנים יקיים ג' יוציא ויתן כתובה:

הלכה ב

א המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות יוציא ויתן כתובה ר' יהודה אומר בישראל יום אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה ובכהנת שנים יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה. המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין יוציא ויתן כתובה רבי יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה ובעשירות ל' יום:

ב גמ' שלא תטעום אחד מכל מיני הפירות גרס כדמוכח בתוספתא (פ"ז) דתניא שלא תטעום אחד מכל המינין בין מאכל רע בין מאכל יפה אפי' לא טעמה אותו המין יוציא ויתן כתובה:

הלכה ג

א והיה אומר ר"ת אם אדם אומר קונם כל הפירות שבעולם עלי לא חייל הואיל ואי אפשר שלא יעבור כדאשכחן בריש פרק ב' דנדרים (דף טו.) דאם אמר קונם עיני בשינה בסתם דלא חייל הנדר לאסור שינה עליו הואיל ואי אפשר להיות שלשה ימים בלא שינה וכן נמי אם אמר קונם כל פירות שבעולם עלי אם אעשה דבר זה היה אומר ר"ת דלא חייל אע"ג דאפשר לו שלא לעשות אותו דבר ולא יאסרו כל הפירות עליו מ"מ כיון שהוציא מפיו כל הפירות שבעולם נדר שוא הוא ולא חייל הנדר כלל בפרק הבע"י (סי' יא) כתבתי כל הני יוציא ויתן כתובה דפירקין אי כופין אותם להוציא או לאו):

ב גמ' וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה כל כמיניה דמפקיע לשעבודא ואע"ג דקונמות מפקיעין מידי שעבוד אלמוה רבנן לשעבודא דאיתתא כי היכי דאלמוה לשעבודא דבעל ואע"ג דאיצטלא דמילתא דפרסוה אמיתנא לא אלמוה רבנן לשעבודא דאיתתא היינו דוקא לגבי כתובה אבל שעבודא דמזונות אלמוה רבנן טפי שהוא דבר הצריך לה יותר והתנן קונם שאני עושה לפיך אינו צריך להפר אלמא כיון דמשעבדא ליה לאו כל כמינה דמפקעה לשעבודא ד' ע ע"ב באומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך א"ה פרנס למה לה בדספקא לדברים גדולים ולא ספקא לדברים קטנים דהוה רגילה בהו בבי נשא והוה מגלגלא בהדיה והשתא אמרה ליה עד השתא דלא אדרתן איגלגלי בהדך והשתא דאדרתן לא איגלגלי ואע"ג דאינה יורדת עמו וא"כ הרי משועבד לה לדברים שהיתה רגילה בהן בבי נשא וא"כ היאך חל הנדר וי"ל דהא דאינה יורדת עמו היינו בדברים של בני משפחתה שיש להן עושר ושאין להם עושר שוין בו אבל הנך דברים קטנים דרגילה בהו בבי נשא לפי שהיה עשיר אבל בני משפחתה שאין להם עושר אלא כמו שיש לבעלה אינם רגילין באותן דברים קטנים יש לה לגלגל עמו כ"ז שהיא אצלו הלכך חל הנדר אבל כשהדירה ואינה עוד אצלו חייב להנהיגה בכבוד בית אביה הלכך אמרה ליה השתא דאדרתן לא מגלגלי בהדך. ומ"ש עד שלשים יום עד שלשים יום לא שמעי אינשי ולא זילא בה מילתא טפי שמעין אינשי וזילא בה מילתא:

הלכה ד

ופרנס לאו שליחותיה קעביד באומר כל הזן אינו מפסיד היה אומר רשב"ם ז"ל דווקא כי ה"ג דקאמר כל הזן אינו מפסיד בלשון רבים הוא דשרי במודר הנאה אבל למימר ליחיד אם תזון לא תפסיד לא דמיחזי כשלוחו תדע דלקמן גבי בא בדרך לא שרינא ליה למימר הכי ובמסקנא נמי כי משני לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא כל הזן דלעלמא קאמר אבל האי דרגיל אצלו וכו' ואי הוה שרינן ליה למימר ליחידים הכי ה"ל למימר בחנוני הרגיל אצלו אם תזון לא תפסיד וכ"ש הך. אמר רב לא שנו אלא במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר ויתן כתובה ושמואל אמר אפי' בסתם נמי לא יוציא לאלתר שמא ימצא פתח לנדרו. תנן המדיר את אשתו שלא תטעום באחד מכל הפירות יוציא ויתן כתובה בשלמא לרב כאן בסתם כאן במפרש אלא לשמואל קשיא הכא במאי עסקינן כגון שנדרה היא וקיים לה איהו וסבר האי תנא הוא נותן אצבע בין שיניה והלכתא כשמואל ואם תקשי לך דהכא אמרי' דאינו יכול להעמיד פרנס אלא עד שלשים יום ובפירקין דלעיל (דף סד:) תנן המשרה את אשתו ע"י שליש אלמא יכול לפרנסה ע"י שליש כ"ז שירצה י"ל דהדירה שאני ובירושל' (הלכה א) פריך ויעמיד פרנס. רשות ביד אשה לומר אי אפשי להתפרנס

מאחר אלא מבעלי והא תנינן המשרה את אשתו ע"י שליש כאן כשקבלה עליה כאן כשלא קבלה עליה אי כשלא קבלה עליה ואפי' יום אחד לא יעמיד. מגלגלת עמו ל' יום שמא ימצא פתח לנדרו:

הלכה ה

מתני' המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה בזמן שהוא עמה בעיר חדש א' יקיים שנים יוציא ויתן כתובה בזמן שהוא בעיר אחרת רגל א' יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה:

הלכה ו

א המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה יוציא ויתן כתובה מפני שנעל דלת בפניה ואם היה טוען מפני ד"א רשאי. א"ל ע"מ שתאמרי לפלוני מה שאמרת לי או מה שאמרתי לך או שתהא ממלאה ומערה לאשפה יוציא ויתן כתובה:

ב גמ' בשלמא לבית המשתה איכא נעל בפניה אלא לבית האבל מה נעל בפניה איכא תנא למחר היא מתה ואין כל בריה סופדה ואיכא דאמרי אין כל בריה סופנה. תניא היה ר"מ אומר מאי דכתיב טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית המשתה וגו' מאי והחי יתן אל לבו דברים של מיתה דספד יספדוניה דקבר יקברוניה דלוויה ילווניה דיטען יטעוניה. ואם היה טוען משום ד"א רשאי מאי דבר אחר אמר רב יהודה אמר שמואל מחמת בני אדם פריצים המצוין שם אמר רב אשי לא אמרן אלא אתחזק אבל לא אתחזק לאו כל כמיניה לאחזוקי אינשי בפריצי:

הלכה ז

על מנת שתאמרי לאיש פלוני ותימא א"ר יהודה דברים של קלון. או שתהא ממלא ומערה לאשפה ותעביד א"ר יהודה אמר שמואל שתהא ממלאה ונופצת פי' אמר לה שתהא מתהפכת אחר התשמיש כדי שתנפץ שכבת זרע ולא תתעבר במתניתא תנא על מנת שתמלאי עשר כדי מים ותערי לאשפה בשלמא לשמואל משום הכי יוציא ויתן כתובה אלא למתניתא מאי נפקא לה מינה ותעביד אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מפני שנראית כשוטה:

הלכה ח

אמר רב כהנא המדיר את אשתו שלא תשאל ושלא תשאיל נפה וכברה ריחים ותנור יוציא ויתן כתובה מפני שמשיאה ש"ר בשכנותיה וכן היא שנדרה שלא תשאל ושלא תשאיל נפה וכברה רחים ותנור ושלא תארוג בגדים נאים לבניו תצא שלא בכתובה מפני שמשיאתו שם רע בשכיניו:

הלכה ט

א מתני' אלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית ואיזו היא דת משה מאכילתו שאינו מעושר ומשמשתו נדה ולא קוצה לה חלה ונודרת ואינה מקיימת ואיזו היא דת יהודית יוצאה וראשה פרוע וטווה בשוק ומדברת עם כל אדם אבא שאול אומר אף המקללת יולדיו בפניו ר"ט אומר אף הקולנית ואיזו היא קולנית כל שהיא מדברת בתוך ביתה ושכיניה שומעין קולה: האי דעוברת על דת משה ויהודית אין לה כתובה היינו בדבר שהיא מכשילתו כי הנך דמתניתין וכיוצא בהם כגון שהאכילתו חלב או דם וכן נודרת ואינה מקיימת בשביל בניו אבל אם היתה עוברת בשאר עבירות כגון שהיא עצמה אכלה דבר איסור לא הפסידה כתובתה ודת יהודית משום חציפותא ומשום חשד זנות הוא דמפסדה:

ב גמ' מאכילתו שאינו מעושר היכי דמי אי דידע נפרוש וא"ת אין ודאי ידע ופירש אבל היא היתה רוצה להאכילו שלא היתה סבורה שהוא יודע הלכך יוציאה שלא בכתובה כי תאכילנו פעם אחרת כשלא ידע ואין לומר דדייק מדקתני מאכילתו שאינו מעושר דמשמע שכבר אכל ומבעיא ליה היאך נודע שהאכילתו דמ"מ קשה אהא דדייק כה"ג אהא דקתני ואינה קוצה לו חלה וי"ל דרצתה להאכילו ולא אכל אינה יוצאה בלא כתובה דמצית אמרה משחקת הייתי בך וכשהיית בא לאכול הייתי מונעך ואי דלא ידע מנא ידע לא צריכא דא"ל פלוני תיקן לי את הכרי הזה ואזל שייליה ואשתכח שקרא וקאמרי בירושלמי כולהו בעדים פלוני עישר לי פלוני ראה כתמי פלוני קץ לי חלתי פלוני התיר לי נדרי בדקין כולהון ולא משתכחין משמע דאין המתקן נאמן לומר לא תיקנתי לה אם היא מכחישתו ומילתא דמסתבר הוא היאך יפקיע ממונא בעד אחד אלא עדים צריך כגון שאמרה פלוני תיקן באותה שעה והעידו עדים שבאותה שעה לא היה פלוני בעיר או אם הבעל אומר היא אמרה לי שפלוני תקן לה והיא אומרת לא אמרתי לו אין הבעל נאמן אם לא שיביא עדים שאמרה לו. ומשמשתו נדה היכי דמי אי דידע נפרוש אי דלא ידע נסמך עילוה דאמר רב חיננא בר כהנא אמר שמואל מניין לנדה שהיא סופרת לעצמה שנאמר וספרה לה לעצמה ואפי' אם מצא בגדיה מלוכלכין בדם נאמנת לומר בשוק של טבחים עברתי או בדם צפור נתעסקתי דאמרה ליה פלוני חכם טיהר לי הכתם ושייליה ואישתכח שקרא ואי בעית אימא כדרב יהודה דאמר רב יהודה הוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה משום נדה. וחלה נמי כגון דאמרה פלוני גבל תקן לי את העיסה ואזל ושייליה ואשתכח שיקרא. ונודרת ואינה מקיימת דאמר מר בעון נדרים בנים מתים. דת יהודית יוצאה וראשה פרוע. ראשה פרוע דאורייתא הוא דכתיב ופרע את ראש האשה

ותנא דבי רבי ישמעאל אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפריעת ראש אמר רב יהודה אמר שמואל דאורייתא בקלתה שפיר דמי דת יהודית אפי' בקלתה נמי אסור א"ר אסי א"ר יוחנן קלתה אין בה משום פריעת הראש אמר אביי ואיתימא רב כהנא מחצר לחצר ודרך מבוי. ירושלמי (בפירקין הלכה ז) חצר שהרבים בוקעין בו הרי הוא כמבוי שאין הרבים בוקעין בו הרי הוא כחצר. וטווה בשוק אמר רב יהודה במראה זרועותיה אל בני אדם אמר רב חסדא אמר אבימי בטווה ורד כנגד פניה ומדברת עם כל אדם אמר רב יהודה אמר שמואל במשחקת עם בחורים. אבא שאול אומר אף המקללת יולדיו בפניו אמר רב יהודה אמר שמואל במקללת ילדיו בפני מולידיו כדכתיב ומולדתך אשר הולדת אחריהם וגו'. אמר רבא לא תימא דליכליה אריה לסבא ולבריה אלא כגון דאמרה ליכליה אריה לסבא באפי בריה. ר' טרפון אומר אף הקולנית. אמר רב יהודה במשמעת קולה על עסקי תשמיש כגון דתבעה ליה בפה בקול רם אבל רש"י פירש בענין אחר ומסקינן בסוטה פרק ארוסה (סוטה דף כה.) דעוברת על דת צריכה התראה להפסידה כתובתה ואם רצה הבעל לקיימה מיבעיא התם אם יכול לקיימה אם לאו ולא איפשיטא ולא כייפינן ליה להוציא ומיהו מצוה לגרשה. כך כתב הראב"ד ז"ל:

הלכה י

מתני' המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא בלא כתובה על מנת שאין בה מומין ונמצאו בה מומין אינה מקודשת כנסה סתם ונמצאו עליה מומין תצא שלא בכתובה שכל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים. תימה אמאי קאמר המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ושאין בה מומין אפי' קדשה בסתם נמי ונמצאו בה מומין אינה מקודשת כדאמרי' לעיל בפ' אע"פ (דף נז:) דארוסה בת ישראל אינה אוכלת בתרומה שמא ימצא בה מום ונמצאת זרה למפרע אלמא אפי' בלא תנאי נמי מבטל מום הקידושין ומצינן למימר דלרב ניחא דקיימא סיפא אירשא דה"ה בסתם אינה מקודשת והאי דנקט על תנאי משום סיפא כנסה סתם תצא שלא בכתובה אלא לשמואל דמפרש סיפא לא קאי אירשא אמאי לא קאמר המקדש את האשה סתם ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת וי"ל דנהי דחיישינן לסימפון ולא תאכל בתרומה מ"מ צריכה גט מדבריהם או מדאורייתא מספיקא ומיהו כתובה לית לה דאפילו נדרה תחתיו תניא לעיל (דף עא.) האשה שנדרה בנזיר אם אמר אי אפשי באשה נדרנית תצא שלא בכתובה וכן לרב נמי דאוקי מתני' בקדשה על תנאי וכנסה סתם ה"ה בקדשה סתם תצא שלא בכתובה אלא נקט קדשה על תנאי לאשמועינן דאפ"ה בעי גיטא לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות (ומיהו) [ומש"ה]

גיטא בעיא. וא"ת הא נמצאת איילונית אפי' גט אינה צריכה כדמוכח בפ"ק דיבמות (ד' ב:) דתנן וכולן שמתו או שמיאנו או שנמצאו איילונית צרותיהם מותרות אלמא מדשריא צרתה א"כ חשבינן קידושי אחותה קידושי טעות ואפי' גט מדרבנן לא בעי' דאי בעיא גט מדרבנן היתה צריכה חליצה מידי דהוה אכל שיכולה למאן ולא מיאנה צרתה חולצת ולא מתיבמת והיתה צרת ערוה מדרבנן אלא ודאי לא בעיא גיטא כלל ומ"ש שאר מומין ממום דאיילונית וי"ל דשאני מום דאיילונית דעיקר דעתו של אדם הנושא אשה בשביל בנים הלכך הוי קידושי טעות אבל בשאר מומין צריכה גט אפי' כנסה סתם דמספקא לן אם אין אדם חפץ באשה נדרנית או באשה בעלת מום או לא ולכך צריכה גט מספק מדבריהם: א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר ולא תשתה יין ושלא תתקשט בבגדי צבעונים ואע"פ שאמר ע"מ שאין עליה נדרים בסתם והוא אומר שמקפיד על כל נדרים ורוצה להוציאה בלא כתובה לא צייתינן ליה דדווקא נדרי עינוי נפש דדרך אדם להקפיד עליהם כגון אכילת בשר ושתיית יין ובגדי צבעונים הוי קפידא אבל דברים שאין בהם עינוי נפש כגון קליות ואגוזין שאין דרך בני אדם להקפיד עליהן אינה יוצאה בלא כתובה ואע"ג דקפיד איהו כיון דלא קפדי אינשי לא הוי קפידיה קפידא ואע"ג דאמרי' לעיל המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות למ"ד היא נותנת אצבע בין שיניה תצא שלא בכתובה היינו דווקא בנדרה כשהיא תחתיו שהבעל רוצה שתהיה מוראו עליה ולא תדור תחתיו אבל היכא שנדרה מעיקרא אין קפידא אלא בהנך ודווקא כשהתנה ע"מ שאין עליה נדרים בסתם אבל אם פירש ע"מ שאין עליה שום נדר אפי' בנדר כל דהו תצא שלא בכתובה והכי איתא בירושלמי א"ר יוסי מתני' כשאמר ע"מ שאין עליה נדרים אבל אם אמר ע"מ שאין עליה כל נדר אפי' נדרה שלא לאכול חרובין נדר הוא:

הלכה יא

איתמר קדשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה הימנו גט ושמואל אמר אינה צריכה הימנו גט תנן כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא מאי לאו קידשה על תנאי וכנסה סתם ותיובתא דשמואל לא קדשה סתם וכנסה סתם ומדקדק הש"ס קדשה סתם וכנסה סתם תצא שלא בכתובה הא גיטא בעי ומ"ש כתובה דלא בעיא דאמר אי אפשי באשה נדרנית גט נמי לא תיבעי אמר רבה צריכה גט מדבריהם וכן אמר רב חסדא גט מדבריהם רבא אמר תנא ספוקי מספקא ליה גבי ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא. ופרש"י דהאי סוגיא אליבא דשמואל הוא דלרב דמוקי מתני' בקדשה על תנאי ניחא דבעי גט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות

ובועל לשם קידושין אף אם אין התנאי קיים כי היכי דלא ליהוי ביאת איסור ולענין כתובה עומד בתנאי כי היכי דאם נדרה אח"כ תצא שלא בכתובה אבל לשמואל דאית ליה אדם עושה בעילתו בעילת זנות פריך שפיר גט נמי לא תיבעי ומיהו גם לרב נמי דינא הכי דהא אפי' בקדשה על תנאי אמר רב דמוחל על תנאו כדי שלא יהא בעילת זנות כ"ש בקדשה סתם וכנסה סתם שרוצה שתהיה אשתו אף אם ימצאו עליה נדרים ומומין לענין להצריכה גט וקאמר רבה בטעות אשה אחת כעין שתי נשים פליגי אבל בטעות אשה אחת גרידתא דברי הכל אינה צריכה גט. ופי' רב אלפס טעות אשה אחת כעין שתי נשים כגון שקדשה על תנאי ואח"כ כנסה סתם וטעות אשה גרידתא היינו שקדש על תנאי ובעל לאלתר דלא מצי למימר אחולי אחליה לתנאי דכיון דבעל מיד אחר הקידושין כמאן דאתני בבעילה דמי ולית הלכתא כרבה בהא דאפי' אם בעל לאלתר אמרי' אחולי אחליה לתנאיה וצריכה גט דהא אסקינן אמר רב כהנא משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל צריכה ממנו גט וכל היכא דאמר המקדש על תנאי ובעל משמע שבעל לאלתר אחר הקידושין ודייק לה מדקתני בטעות אשה אחת (גרידתא) ובעל אלמא דכנסה לאחר זמן משמע ובעל לאלתר משמע זה היה מעשה ולא היה כח בחכמים להוציאה בלא גט לאפוקי מהאי תנא דאמר רבי יהודה אמר שמואל משום רבי ישמעאל והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאף על פי שלא נתפשה מותרת ואיזו זו (זו) שקידושיה קידושי טעות שאפילו בנה מורכב על כתיפה ממאנת והולכת לה אלמא ליתא לדר' ישמעאל וגרסי' התם בפ' בא סימן (נדה דף נב.) בענין תינוקת שהביאה שתי שערות אינה יכולה למאן ר' יהודה אומר עד שירבה השחור על הלבן אמר ר' אבהו א"ר אלעזר הלכה כרבי יהודה ומודה ר' יהודה שאם נבעלה לאחר שהביאה שתי שערות שוב אינה יכולה למאן. חבריה דרב כהנא סבר למיעבד עובדא כר' יהודה ואע"ג דנבעלה א"ל רב כהנא לא כך היה המעשה בבתו של ר' ישמעאל שבאתה לבית המדרש למאן ובנה מורכב על כתיפה היה ובאותו היום הוזכרו דבריו של ר' ישמעאל ורבתה בכיה גדולה בבית המדרש ואמרו דבר שאמר אותו צדיק יכשל בו זרעו דא"ר יהודה אמר שמואל משום ר' ישמעאל והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת ואיזו זו (זו) שקידושיה קידושי טעות שאפילו בנה מורכב על כתיפה ממאנת והולכת לה ונמנו וגמרו עד מתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערות. והא דקי"ל דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קידושין משמע מתוך פרש"י ומתוך דברי התוספתא דקידושין גמורין הן ואם קדשה אחר אינה צריכה גט משני וכן מסתבר דהא בקטנה שאין בעילתו בעילת זנות ממש דהא אשתו היא מדרבנן

ואפילו הכי אמר רב דבועל לשם קידושין גמורין ואינה צריכה גט משני כ"ש הכא דהוי ביאה ממש שבועל לשם קידושין גמורין שאינה צריכה גט משני. וראיתי מן הגדולים שדקדקו מדקאמרי' המקדש על תנאי ובעל צריכה גט משמע שצריכה גט להוציאה מן הספק וכן מדקאמר ולא היה כח ביד חכמים להוציאה בלא גט משמע שנסתפקו בדבר ומספק לא רצו להתירה וראוי להחמיר להצריכה גט משניהם ובקטנה אדם יודע שאין קדושי קטנה כלום ומיד כשגדלה הוא בועל לשם קידושין גמורין אבל הכא הוי ספיקא שמא היה סובר שתנאו קיים ולא נזכר לבעול לשם קידושין והא דאמרינן דבועל לשם קידושין היינו בדאיכא עידי ייחוד דאמרינן הן הן עידי ייחוד הן הן עידי ביאה:

הלכה יב

אמר רב יוסף בר אבא א"ר מנחם א"ר אבין המקדש בפחות מש"פ ובעל צריכה הימנו גט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. מדלא הביא רב אלפס המקדש במלוה ובעל משמע דס"ל דאינה צריכה גט לפי שאין הכל יודעין שהמקדש במלוה אינה מקודשת הלכך אינו בועל לשם קידושין. כתב בהלכות גדולות המקדש במלוה ובעל צריכה גט וכן כתב הרמב"ם (פ"ז מהל' אישות) וכן ראוי להחמיר:

הלכה יג

ת"ר הלכה אצל חכם והתירה מקודשת אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת מה בין חכם לרופא חכם עוקר את הנדר מעיקרו רופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא. אין לפרש דדוקא בלישנא תליא מילתא הואיל ואינו מרפא אלא מכאן ולהבא והרי הוא קדשה ע"מ שאין בה מומין והיו בה מומין דאם כן הלך הבעל אצל הרופא וריפא לא תהיה מקודשת מהאי טעמא אלא בקפידת המומין תליא שגם עתה לאחר שנתרפאה היא נמאסת עליו כשזוכר שהיו בה מומין אחר שנתקדשה לו אבל ביה ליכא קפידא דאיתתא בכל דהו ניחא לה אבל בנדרים לא קפיד הואיל ועוקרו למפרע אבל אי לא עקר למפרע אלא מכאן ולהבא קפיד נמי השתא על העונש שהיה עליה משעת הנדר עד שעת ההיתר. והתניא הלכה אצל חכם והתירה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת אמר רבה לא קשיא הא ר"מ דאמר אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד הא רבי אלעזר דאמר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד דתנן המוציא אשתו משום ש"ר לא יחזיר משום נדר לא יחזיר רבי מאיר אומר נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר שאין צריך חקירת חכם יחזיר רבי אלעזר אומר לא אסור זה הצריך אלא מפני זה שאין צריך ותניא א"ר אלעזר לא אסרו זה אלא מפני זה במאי קמיפלגי ר' מאיר סבר אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ר' אלעזר סבר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד והלכה כר' מאיר דאין אדם חש על

ביזוי זה שתוכל להביא שלשה הדיוטות לביתה ויתירו לה וכן סובר ת"ק דקאמר לא יחזיר בכל ענין הלכך לרבה הלכה אצל חכם והתירה מקודשת רבא אמר הכא באשה חשובה עסקינן דאמר לא ניחא לי דאיתסר בקרובותיה ומוקי תרוייהו כרבי מאיר ומיהו כיון דאמר אי אפשי באשה נדרנית לא ניחא ליה דליהוו קידושין כי היכי דלא ליתסר בקרובותיה אי הכי סיפא דקתני אבל הוא שהלך אצל חכם והתירו אצל רופא וריפא אותו מקודשת ליתני אינה מקודשת ולימא הכא באדם חשוב עסקינן דאמרה לא ניחא לי דאיתסר בקרוביו איתתא בכל דהו ניחא לה כדריש לקיש דאמר ר"ל טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו ומצאתי כתוב שנסתפקו הגאונים היכא דפליגי רבה ורבא הלכתא כמאן משום דקיימא לן דמאביי ורבא ואילך הלכתא כבתראי (אף אם הוא) כנגד רבה שהיה רבם או לא והלכך יש להחמיר ולהצריכה גט אף באשה חשובה וא"ת הא במתני' תנן אינה מקודשת ולא מיפלגא מידי בין הותר הנדר ללא הותר הנדר ויש לומר דהא דאמרי' הכא מקודשת היינו כשהותר הנדר קודם ידיעת הבעל וכיון שלא נודע לו אינו מקפיד על מה שהיה עליה אבל היכא דנודע לו בתחלה מיד כשנודע לו רוצה שיתבטלו הקידושין שמא לא ימצא לה חכם פתח להתירה. ירושלמי אית תנויי תני מותרת לינשא בלא גט ואית תנויי תני אסורה לינשא בלא גט מ"ד מותרת כרבי אליעזר ומ"ד אסורה כרבנן וא"ד כולה כרבנן מאן דאמר מותרת לינשא שמתוך שיודעת שאם הולכת אצל חכם והוא מתיר את נדריה יהיו בניה ממזרים אינה הולכת לפניו מותרת לינשא בלא גט ומ"ד אסורה לינשא בלא גט שמא תלך אצל חכם ויתיר נדריה וקידושין חלין עליה למפרע ונמצאו בניה באין לידי ממזרות לפום כן אסורה לינשא בלא גט:

הלכה יד

כל המומין הפוסלים בכהנים פוסלין בנשים. תניא הוסיפו עליהם זיעה ושומא וריח הפה וקולה עבה ודדין גסין מחבירו טפח וטפח בין דד לדד ונשיכת כלב ונעשית מקומה צלקת. תנא שומא שיש בה שער הרי זה מום אין בה שער גדולה הרי זה מום קטנה אין זה מום ואיזו היא גדולה פי' רשב"ג עד כאיסר האיטלקי והא דהוסיפו שומא באשה היינו בקטנה ואין בה שער ובעומדת בפדחתה תחת כיפה שעל ראשה זימנין מתחזיא וזימנין לא מתחזיא:

הלכה טו

א מתני' היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראיה שמשנתארסה נולדו בה מומין הללו ונסתחפה שדהו נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה מומין הללו והיה מקחו מקח טעות דברי ר' מאיר וחכמים אומרים

בד"א במומין שבסתר אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון ואם יש מרחץ בעיר אף מומין שבסתר אינו יכול לטעון מפני שבודקה ביד קרובותיו וכתבו הגאונים ז"ל לא קרובותיו ממש אלא ביודעיו ואפילו גר הוא בעיר ואין לו קרובות אי אפשר שלא יהו לו רעים בעיר וחברים ובודקין על ידי נשותיהן ודווקא בעיר שדרך הבנות לצאת מבית אביהן ולרחוץ במרחץ ביום אבל במקום שאין דרך הבנות לראותם חוצה ואף למרחץ אינן הולכות אלא באישון לילה ואפילה כמו בספרד אף על מומין שבגלוי יכול לטעון:

ב גמ' טעמא דמייתי האב ראיה הא לא מייתי האב ראיה הבעל מהימן מני ר' יהושע היא דאמר לא מפיה אנו חיין אימא סיפא נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה טעמא דמייתי הבעל ראיה האלא מייתי ראיה אב מהימן אתאן לר"ג דאמר נאמנת א"ר אלעזר תברא מי ששנה זו לא שנה זו רבא אמר רישא כאן נמצאו כאן היו סיפא נמי כאן נמצאו כאן היו רב אשי אמר רישא מנה לאבא בידך סיפא מנה לי בידך. רב אלפס ז"ל לא הביא כל הני אוקימתות לפי שסובר שאין נפקותא בין שינויא דרבא לשנויא דרב אשי וה"ר מאיר הלוי ז"ל כתב דלרב אשי אם היא בוגרת אפילו עודה בבית אביה על הבעל להביא ראיה דמנה לי בידך הוא ולרבא בוגרת נמי כל זמן שלא נכנסה לרשות הבעל כיון שנמצאו בבית אביה אמרי' כאן נמצאו כאן היו ועליה להביא ראיה וכיון דפליגי הלכתא כרב אשי דהוא בתראה ואני אומר דאף רבא מודה בבוגרת דאף בבית אביה על הבעל להביא ראיה דלא שייך למימר כאן נמצאו כאן היו אלא בנערה דכתובתה לאביה והיא עצמה ברשות האב לכל מילי (ועל האב להביא ראיה) הלכך איתרעי חזקתה ברשות האב ועל האב להביא ראיה ואע"ג דמן הדין מיד כשנתארסה היא ברשות הבעל לענין מומין דכל מומין שיולדו בה אמרי' נסתחפה שדהו כאילו נכנסה לרשות הבעל מ"מ כיון שהיא ברשות האב לכל מילי והכתובה שלו אמרינן כאן נמצאו כאן היו קודם אירוסין אבל בוגרת כיון שיצתה מרשות אביה ואינה נקראת עוד על שם בית אביה כך לי עומדת בבית אביה כאילו עומדת בבית אינש דעלמא וחשיבא כאילו נכנסה לרשות הבעל ולכך לא הביא רב אלפס כל הני אוקימתות וכן מוכח מן התוספות:

הלכה טז

אמר שמואל המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור על בעל החמור להביא ראיה שהיה חמורו קיים בשעת משיכת הפרה ותנא תונא כלה מיתיבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשירה. משני צדדים טריפה נמצא עליה קורט דם בידוע שהיה לפני שחיטה לא נמצא עליה קורט דם בידוע שהיא לאחר שחיטה הוגלד פי המכה בידוע שהיא שלשה

ימים קודם שחיטה לא הוגלד פי המכה המוציא מחבירו עליו הראיה ואי יהיב טבחא דמי בעי לאיתויי ראיה ומפיק ואמאי בעל בהמה נייתי ראיה ונוקים בדלא יהיב טבחא דמי מאי פסקא אלא כי אתא רמי בר יחזקאל אמר לא תציתו להני כללי דכייל יהודה אחי משמיה דשמואל אלא הכי אמר שמואל כל שנולד ספק ברשותו עליו להביא ראיה ופי' רש"י על בעל הפרה להביא ראיה שמת החמור קודם משיכה הואיל והספק ברשותו נולד שלא נמצא החמור מת עד אחר משיכת הפרה והתנא תונא כלה כדתריץ רבא לעיל ורישא וסיפא סייעתיה דכל שנמצא הסימפון ברשותו עליו להביא ראיה עודה בבית אביה על האב להביא ראיה נכנסה לחופה שהיא ברשות הבעל על הבעל להביא ראיה ואפילו הוא דר בבית חמיו ברשותו הוא הספיקא כך פירשו חכמי אשכנז וצרפת דכל מי שנולד ספק ברשותו עליו להביא ראיה בין להוציא בין להחזיק ממון שבידו מדפריך לקמן והא ספקא ברשות טבח אתיליד והיינו להחזיק. ורב אלפס כתב שאף לדברי רמי בר יחזקאל על בעל החמור להביא ראיה וקרי נולד ספק ברשותו לפי שהחמור היה עומד ברשותו וכאן נמצאו וכאן היו ואית לן למימר שמא מת החמור קודם משיכת הפרה אבל אם היה החמור עומד בסימטא על בעל הפרה להביא ראיה ולרב יהודה על בעל החמור להביא ראיה אפילו עומד בסימטא. ולא נהירא האי פירושא דמיד שמשך בעל החמור את הפרה נקנה חמור לבעל הפרה בכל מקום שהוא עומד וחזקת ממון וחזקת הגוף מסייע ליה לבעל החמור ולמה נזקיק אותו להביא ראיה ולא שייך כאן נמצאו כאן היו אלא נערה המאורסה והיא בבית אביה לפי שעדיין היא ברשות אביה לכל מילי כדפרישית לעיל אבל בהמה נחלטה מיד במשיכת בעל החמור לבעלים האחרונים אפי' עומדת בבית הראשונים וכאן נערה המאורסה אפי' יוצאה מבית אביה אפי' היא עומדת בבית הארוס כל זמן שלא נכנסה לחופה על האב להביא ראיה וכן נכנסה לחופה אפילו בבית אביה על הבעל להביא ראיה אלמא דאין רשות המקום גורם אלא רשות בעל הממון והיינו בעל הפרה שהחמור נכנס לרשותו בשעת משיכת הפרה ועוד מאי קאמר רמי בר יחזקאל לא תציתו להני כללי דכייל יהודה אחי כיון דלתרוייהו על בעל החמור להביא ראיה דלמא הא דקאמר רב יהודה על בעל החמור להביא ראיה היינו משום דמסתמא דמילתא כל זמן שלא משך בעל הפרה את החמור עדיין הוא עומד בבית בעל החמור אבל אם היה עומד. בסימטא היה מודה דעל בעל הפרה להביא ראיה אלא ודאי מלתא דרב יהודה ורמי בר יחזקאל הם דבר והפכו ואני אומר דטעות סופר הוא במה שכתוב בהלכות רב אלפס על בעל החמור וטעה בין פרה לחמור: מיתיבי מחט שנמצאת וכו' אי לא יהיב טבח דמי בעל בהמה מייתי ראיה ומפיק ואמאי ספיקא ברשות טבח אתיליד דיהיב

טבח דמי מאי פסקא סתמא דמילתא כל כמה דלא יהיב טבח זוזי לא יהבי ליה חיותא איכא מ"ד דליתא להא דשמואל דהא אותבינן עלה ואע"ג דפריק ההוא פרוקא שינויא בעלמא הוא ולא סמכינן עלה אלא בין שנולד ספק ברשותו בין שלא נולד ספק ברשותו המע"ה ואי לא יהיב טבחא דמי בעל בהמה בעי לאיתויי ראיה ואיכא מ"ד האי מתני' דכלה כיון דמסייע ליה לשמואל ממילא שמעינן דהאי פרוקא דשמואל דווקא הוא ולאו שינויא בעלמא הוא דאי לא תימא הכי קשיא הלכתא אהלכתא הלכך הלכתא כשמואל:

הלכה יז

וחכמים אומרים בד"א במומין שבסתר א"ר נחמן ונכפה כמומין שבסתר דמי והנ"מ דקביעא ליה זמן אבל לא קביעא ליה זמן כמומין שבגלוי דמי:

הלכה יח

א מתני' האיש שנולדו בו מומין אין כופין אותו להוציא רשבג"א בד"א במומין קטנים אבל במומין גדולים כופין אותו להוציא ונראה שגם צריך ליתן לה כתובה מידי דהוה אבאה מחמת טענה דאמר בשילהי הבא על יבמתו (יבמות דף סה.) הוא אומר מינה וכו' דברים שבינה לבינו נאמנת אמר איזיל ואינסיב איתתא אחריתי ואיבדוק נפשאי אמר ר' אמי אף בזו יוציא ויתן כתובה משמע אף בזו כמו בדברים שבינו לבינה ובהדיא קאמר התם בסוף הפ' דכופין אותו להוציא ויתן כתובה:

ב גמ' רב יהודה תני נולדו ורבי חייא בר רב תני היו מאן דאמר נולדו כ"ש היו דהא סברה וקבלה מאן דאמר היו אבל נולדו לא והלכה כרב יהודה ולכך לא הביא רב אלפס אלא המשנה כצורתה:

ג מתני' ואלו הן מומין גדולים פי' רשב"ג נסמת עינו נקטעה ידו נשברה רגלו.

ד גמ' איתמר אמר רבי אבא בר יעקב אמר רבי יוחנן הלכה כרשב"ג ורבא א"ר נחמן הלכה כדברי חכמים והלכתא כרב נחמן דקי"ל כוותיה בדיני ויש אומרים דווקא עינו אחת אבל שתי עיניו או שתי ידיו או שתי רגליו מודו רבנן וכן מסתבר שהרי הוא כעבר ובטל מן העולם:

הלכה יט

א מתני' ואלו שכופין אותם להוציא מוכה שחין ובעל פוליפוס והמקמץ והמצרף נחשת והבורסי בין שהיו בו עד שלא נשאו ובין משנשאו נולדו על כולן אמר רבי מאיר אע"פ שהתנה עמה יכולה היא שתאמר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל וחכ"א מקבלת היא בעל כרחה חוץ ממוכה שחין מפני שממקתו ומעשה בצידן

בבורסי שמת והיה לו אח בורסי אמרו חכמים יכולה היא שתאמר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל:

ב גמ' מאי בעל פוליפוס אמר רב יהודה אמר שמואל ריח החוטם במתניתא תנא ריח הפה. מקמץ אמר רב יהודה זה המקמץ צואת כלבים. מצרף נחשת זה המחתך נחשת מעיקרו. גרסינן בפרק אלו הן הלוקין (מכות דף כג.) אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה לפניו שנאמר לא תחסום שור בדישו וסמיך ליה כי ישבו אחים יחדיו. אמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה אזל רבי אלעזר ואמר לשמעתתא קמיה דשמואל אמר אכסוה שערי לאלעזר עד שכופין להוציא יכפוהו לזון ורב אמר אין אדם דר עם נחש בכפיפה והלכתא כשמואל ואע"ג דאיתמר נמי משמיה דרבי יוחנן כוותיה דרב הא דחייה ר' זירא ואמר על דא אכסוה שערי לאלעזר בבבל ובהלכות גדולות פוסקין כוותיה דרב וכרבי יוחנן וכרבי אבהו דאמר בירושל' (פ' בתרא דגיטין ה"י) עלה דההיא האומר איני זן ואיני מפרנס מפני ריח הפה כופין מפני חיי נפש לא כ"ש וכן מסתבר דאשה בושה לבא לב"ד כל פעם ותמות ברעב כדאמרינן בפרק החולץ (יבמות דף מב:) אשה בושה לבא לב"ד והורגת את בנה:

הלכה כ

אמר רב יהודה א"ר (אסי) אין מעשין אלא לפסולות כי אמריתה קמיה דשמואל אמר כגון אלמנה לכ"ג וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר ובירושלמי (שם) נמי קאמר דשניות דרבנן נמי כופין להוציא והא דאמר בשלמא לרב (אסי) דרבנן קתני דאורייתא לא קתני פירוש מה שתקנו חכמים להוציא לטובת האשה ולא מחמת איסור אבל שניות חשיבי כדאורייתא אבל נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אין כופין אותו להוציא ורב תחליפא בר אבימי אמר אפילו נשא אשה ושהה עמה עשר שנים כופין אותו להוציא וכולהו בין הני דרבנן דתנן במתני' ואלו שכופין אותם להוציא בין הני דאורייתא כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט כולהו כייפינן להו בשוטי דבדברים לא יוסר עבד וכל הני דרבנן אי אמרה הוינא בהדיה שבקינן לה בר ממוכה שחין ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה מוכה שחין אי אמרה דיירנא בהדיה בסהדי שבקינן לה אבל מי שנשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אע"ג דאמרה דיירנא בהדיה בסהדי לא שבקינן לה דכל כמה דאגידא ביה לא יהבי ליה איתתא אחריתי אלא יוציא ויתן כתובה ומותרת לינשא לשני ואע"פ שאין לו בנים כדגרסינן בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סה.) ת"ר נשאת לראשון ולא היו לו

בנים לשני ולא היו לו בנים לשלישי לא תינשא אלא למי שיש לו בנים נשאת למי שאין לו בנים תצא שלא בכתובה.

הלכה כא

תניא אמר ר' יוסי סח לי זקן אחד מאנשי ירושלים עשרים וארבעה מוכי שחין הן וכולן אמרו חכמים תשמיש קשה להן ובעל ראתן קשה מכולן עמאי הוי דתניא הקיז דם ושימש הויין ליה בנים ויתקין הקיזו שניהם ושימשו הויין להו בנים בעלי ראתן מכריז רבי יוחנן הזהרו מזבובי בעלי ראתן רבי זירא לא הוה יתיב בזיקיה ר"א לא עייל באהליה רבי אמי ורבי אסי לא אכלי מביעי דההוא מבואה: הדרן עלך המדיר

פרק ח

הלכה א

א א האשה שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס מודים ב"ש ובית הלל שמוכרת ונותנת וקיים נפלו לה משנתארסה ב"ש אומרים תמכור וב"ה אומרים לא תמכור אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים א"ר יהודה אמרו לפני ר"ג הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים אמר להן על החדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלים עלינו הישנים נפלו לה משנשאת אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה שהבעל מוציא מיד הלקוחות. עד שלא נשאת ונשאת ר"ג אומר מוכרת ונותנת וקיים א"ר חנינא בן עקביא אמרו לפני ר"ג הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים אמר להם על החדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלים עלינו הישנים:

ב גמ' רב ושמואל דאמרי תרוייהו בין שנפלו [לה] נכסים עד שלא תתארס ובין שנפלו לה משנתארסה ונשאת הבעל מוציא מיד הלקוחות דתניא רבותינו חזרו ונמנו בין נפלו לה עד שלא תתארס ובין נפלו לה משנתארסה הבעל מוציא מיד הלקוחות וכן הלכתא. נפלו לה משנשאת אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה הבעל מוציא מיד הלקוחות לימא תנינא לתקנת אושא דא"ר יוסי באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות לא מתניתין בחייה ולפירות תקנת אושא בגופה של קרקע ולאחר מיתה:

ג מתני' ר"ש חולק בין נכסים לנכסים. הידועים לבעל לא תמכור ואם מכרה ונתנה בטל. ושאינו ידועין לבעל לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים:

ד גמ' אלו הן ידועין ואלו הן שאינן ידועין א"ר יוסי בר חנינא ידועין מקרקעי ושאין ידועין מטלטלין ור' יוחנן אמר אלו ואלו ידועין הן ואלו שאין ידועין כל שיושבת כאן

ונפלו לה נכסים במדינת הים תניא נמי הכי אלו הן שאינן ידועין כל שיושבת כאן ונפלו לה נכסים במדינת הים והלכתא כר' יוחנן משום דתניא כוותיה ומסתברא שאם מכרתן קודם שנודעו לבעל. אבל לאחר שנודעו לבעל (אם) מכרה בטל. דלא גרע ממתנה שנתנו לה דבשעת מתנה לא ידע הבעל ואעפ"כ הוא אוכל פירות. או שמא במתנה נמי אם מכרה לאחר שנודע לו מכרה קיים. ומיהו לישנא דשאינן ידועין לבעל משמע דבשעת מכירה אכתי לא היו ידועין לבעל ואע"ג דמפרש שאינן ידועין לבעל שנפלו לה במדינת הים אלמא אינם ידועים אשעת נפילה קאי ואז אמרי' דמוכרת וקיים ואפילו נודעו אח"כ לבעל. לא היא דתרוייהו בעינן נכסים שלא היה הבעל מצפה שיפלו לה בירושה כגון שמת מורישה במדינת הים ולא הכיר הבעל באותן המורישין או כיוצא בזה שהיו נכסים לאב ביד אחר ולא נתברר שהיו של אביה עד אחר נישואין של זה. וגם בעינן שלא נודעו לבעל בין נפילה למכירה. דמיד שנודעו לבעל יש להם דין נכסי מלוג. וכן מוכיח לעיל פרק מציאת האשה (דף סה:) דתנן גבי בשתה ופגמה שלה ילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירות. ואין לך נכסים שאינם ידועין יותר מחבלה וקתני ילקח בהן קרקע וכי היכי דתנן במתני' נפלו לה נכסים ילקח בהן קרקע וה"ר מאיר הלוי ז"ל נתן טעם לדבר דטעמא מאי תקינו רבנן פירי לאיש תחת פרקונה. דאי לאו הכי לא פריק לה אמר כיסא נקיטה לה תיזיל ותיפרוק נפשה. והאי טעמא לא שייך אלא בידועין לבעל. אבל כשאינן ידועין לבעל לא תקינו רבנן לבעל שום זכות לא בגוף ולא בפירות ואם מכרה הפירות קודם ידיעת הבעל מכרה קיים. ואחר שנודעו לבעל הקרקע הוי נכסי מלוג. וכן הפירות או דמיהן הנמצא בידם ילקח בהן קרקע:

הלכה ב

ההיא איתתא דבעיא דתברחינהו לנכסה מגברא כתבתינהו לברתה פירש רש"י והודיעה לעדים שאין מתנתה מתנה אלא כדי להבריח ולא תזכה בהן הבת אם תתאלמן או תתגרש ולא נהירא לי דאם כן אפילו מקצתן נמי כיון דאיכא תנאי. ועוד דאי איכא עדים אמאי בעי רבא לפלוגי בין ברתא לאחריני ועוד כי כתב ידן יוצא ממקום אחר מה מועיל מה שהודיעה לעדים לא אתי בעל פה ומרע ליה לשטרא. ועוד אמרינן בפרק מי שמת (בבא בתרא דף קנא.) אימיה דרב זוטרא בר טוביה כתבה לנכסה לרב זוטרא בר טוביה דבעיא לאנסובי לרב זביד ואינסבה ואיגרשה. אתאי לקמיה דרב ביבי בר אביי אמר משום אינסובי הוא והא אינסיבה פי' והמתנה קיימת. אמר רב הונא בריה דרב יהושע משום דאתון ממולאי אמריתו מילי מולייתא. אפילו למ"ד מברחת קנה הנ"מ היכא דלא גליא דעתה דמשום אינסובי. והא גליא דעתה. והתם לא היה תנאי דאילו היה תנאי לא היה

טועה רב ביבי לקיים המתנה. אלא גילוי דעת שאמרה שהיתה רוצה לינשא והא גילוי דעת מועיל לכ"ע אפילו למ"ד מברחת קני. כי ההוא (קדושין מט:) דזבן ניכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל. מכלל דמברחת אפי' גילוי דעת אין כאן אלא שידוע לעולם שאשה זו עומדת לינשא. וכשכותבת כל נכסיה לאחר אנו אומדין דעתה שלהבריח מבעלה נתכוונה דלא שביק איניש נפשיה ויהיב כל מה דאית ליה לאחרים. מידי דהוה אשכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר אם עמד חוזר. וכן אם נישאת מיד סמוך לנתינת הנכסים הלכך אמדינן דעתה דנתכוונה להבריח הנכסים מבעלה שלא יאכל הפירות וגם לא יירשנה אם תמות. ושתוכל למכור פירות כל פעם שתרצה. הלכך הפירות יאכל מקבל המתנה כל זמן שישבת תחת בעלה וגם לא מכרתן ונתנתן לאחר. שהרי היא כוונה שלא יהיה הבעל נהנה מהם. ואם היו הפירות שלה היה הבעל נהנה מהן דאמרינן בהם ימכרו וילקח בהן קרקע כדפרישי' לעיל גבי פירות נכסים שאינן ידועין. ועוד אומדנא דמוכח הוא שכוונה שיהיו הפירות של המקבל מתנה. לפי שהיא יודעת שלא תמצא מי שישתדל בהן לעובדם ולשמרם ולא יכסיפם אם לא שיהנה בפירות. וגם אם תמות בחיי בעלה ישארו ביד המקבל מתנה. דאם לא כן יירשנה בעלה שאין לה יורש קרוב ממנו והיא כוונה להבריחם ממנו. הלכך על כרחך ישארו ביד המקבל מתנה ואם מת בעלה ומתה היא אחר כך אפילו קודם שחזרה בה מן המתנה חוזרין הנכסים ליורשיה דאזלינן בתר אומדנא שלא נתנתם לו אלא כדי להבריחם מבעלה. ומיד שמת בעלה בטלה האומדנא וחזרו הנכסים לרשותה. מידי דהוה אמתנת שכיב מרע בכולה דאם עמד חוזר. ואם עמד ונתרפא מאותו חולי ומת אח"כ קודם שחזר בו נתבטלה המתנה ממילא. אינסיבה ואיגרשה. אתאי לקמיה דרב נחמן קרעיה ר"נ לשטרא אזל רב ענן לקמיה דמר עוקבא א"ל חזי מר לר"נ חקלאה היכי קרע לשטרא דאינשי. א"ל אימא לי גופא דעובדא היכי הוה. א"ל הכי והכי הוה. א"ל מברחת קאמרת הכי א"ר חנילאי אמר שמואל אני מורה הוראה אם יבא שטר מברחת לידי אקרענו דלא שביק איניש נפשיה ויהיב אפילו לברתיה. מיתיבי הרוצה להבריח נכסיה מבעלה כיצד היא עושה כותבת שטר פסים לאחר דברי רשב"ג וחכמים אומרים רצה משחק בה עד שתכתוב לו מהיום לכשארצה פי' מהיום תחול המתנה לכשארצה לקיימה. אבל בכל פעם שארצה הרשות בידי לבטלה. טעמא דכתבה ליה הכי הא לא כתבה ליה הכי קננהו לוקח. א"ר זירא לא קשיא כאן בכולו כאן במקצתו. במקצתו עד דכתבה ליה הכי אבל בכולהו אע"ג דלא כתבה ליה הכי לא קננהו לוקח כדגרסי' בפרק מי שמת (בבא בתרא דף קנ:) חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם וחדא מינייהו מברחת נכסיה מבעלה. ושיעור השיור הוי כמו

שפירשתי שיור שכיב מרע בפ' מי שמת (סי' כו): ואי לא קננהו לוקח לקנינהו בעל. פי' רש"י לשמואל בכותבת כולן דאמר לא קני מאי הברחה איכא לקנינהו בעל. ודקדק רבינו שמשון מתוך לשונו מדקאמר מאי הברחה איכא משמע שרוצה לפרש כך והיא כוונה להבריח ואם יקנם הבעל לא נתקיימת כוונתה הלכך ע"כ מאחר שצריך לקנות או זה או זה יש לנו לילך אחר כוונתה והיא לא רצתה שיקנה הבעל אם כן יקנם הלוקח. ומשני עשאום כנכסים שאינן ידועים ואליבא דר' שמעון הלכך אפשר שלא קנאם הבעל אע"פ שלא קנאם הלוקח הלכך לא קנויה לא לזה ולא לזה:

הלכה ג

וגם כתב רבינו שמשון ז"ל שמעשה בא לפני ר"ת באחד שרצה ללוות וכתב כל נכסיו לאחר להבריחם שלא ישתעבדו לבעל חוב. וגם באחד שהבריח כל נכסיו לאחר שלא ישתעבדו לכתובת אשתו. ואומר ר"ת ז"ל שהמתנה מתנה. דמאי טעמא אמרי' שטר מברחת אינו קונה. מפני שאינה מתכוונת להקנות לו ועיקר כוונתה שלא יקנה הבעל והכא הוא דלא קנה הבעל כדאמרינן עשאום כנכסים שאינן ידועין וכו' הלכך גם מקבל המתנה לא קנה אבל הכא דליכא למימר כי האי טעמא דאי לא הוה קני ליה המקבל הוה קני ליה בעל חוב והאשה. א"כ לא מיקרי האי שטר מבריח כיון דבהכי אינו מבריח. הלכך ליכא למימר לאברוחי איכוין כיון דאינו מוברח. אלא למתנה גמורה איכוין וזכה מקבל המתנה. ולי נראה שהוציאו שיטת הש"ס ממשמעותא. ופשטא דסוגיא הכי אזלא. ואי לא קננהו לוקח כדאמר שמואל דבכולן לא קנה. ליקנינהו בעל דכיון שהן ברשות האשה לחזור בה בכל עת שתרצה א"כ לא יצאו מרשותה ומאי הברחה איכא וליקנינהו בעל ומשני אע"ג דלא זכה בהן מקבל המתנה ונשארו ברשות האשה לא קנאם הבעל כדמפרש טעמא. ומשמע הא בעלמא כגון מבריח נכסיו מבעל חוב ומכתובת אשה דמקבל מתנה אי אפשר לו לקנות דאנך סהדי דלא שביק נפשיה ויהיב מה דאית ליה לאחריני וכיון שלא כוון להקנות לו אלא להבריח לא יצאו הנכסים מרשותו. וכיון דליכא למימר טעמא דלא משתעבדי לבעל חוב ולכתובה אע"פ שנשארו ברשותו כדאיתא טעמא הכא גבי מברחת א"כ ע"כ משועבדים הן לבעל חוב ולכתובה. ומ"ש רבינו שמשון דאי לא הוה קני להו המקבל הוה קני להו הבעל חוב והאשה אם כן לא מיקרי האי שטרא מבריח הלכך ליכא למימר לאברוחי איכוין כיון דאינו מבריח אלא למתנה גמורה איכוין וזכה מקבל המתנה. הא סברא ליתא כלל דודאי לאברוחי איכוין כדמפרש הש"ס טעמא דלא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחריני. ונקרא שטר מבריח כיון דכוונתו היה להבריח אלא שטעה בזה כסבור היה שתועיל ההברחה אע"פ שלא יקנה המקבל. וכיון

שדין הוא שלא תועיל ההברחה אם לא שיקנה המקבל והמקבל אי אפשר לו לקנות כיון שלא כוון להקנות לו ממילא נשארו הנכסים ברשותו ונשתעבדו לכתובת אשה ולבעל חוב. ועוד עיקר הדין הזה הוא אומד הדעת. וזה האיש שכוון להבריח וכסבור הוא שתועיל ההברחה אע"פ שלא זכה המקבל וכשיודע לו שאי אפשר להיות זה אלא שצריך שיקנה המקבל או ישתעבדו לבעל חוב ולכתובת אשה. אנן סהדי דניחא ליה שלא יזכה בהו המקבל וישארו בחזקתו. ויאכל פירות נכסיו עד שיטרפם בעל חוב ויפרע חובו מנכסיו ולא יהיה לוה רשע ולא ישלם. או תמות אשתו בחייו וישארו לו נכסיו ממה שיזכה בהן המקבל ויפסיד נכסיו מעכשיו וגם לא יפרע חובו וכן פי' הר"ר מאיר הלוי ז"ל ושאר גדולי הארץ הזאת וכן עיקר: בנכסים שאין ידועים לבעל ואליבא דרבי שמעון פסק רבינו חננאל ז"ל הלכה כרבי שמעון מדקאמר ואליבא דרבי שמעון משמע דרב נחמן וכל הני אמוראי דסברי להך דשטר מברחת לא קנה אליבא דר' שמעון קאמרי שמחלק בין נכסים ידועים לשאינן ידועים. ורבנן דפליגי עליה סבירא להו דשטר מברחת קנה ואנן דסבירא לן דשטר מברחת לא קנה סבירא לן נמי כרבי שמעון ואין לומר דהכא משום תקנת מברחת הוא דתקון רבנן הכי. כדקאמר ר' שמעון בנכסים שאינן ידועין ואפי' רבנן דרבי שמעון מודו הכא. ולעולם לית הלכתא כוותיה במתני'. הא ליתא דהוה ליה למימר עשאום כנכסים שאינן ידועים אליבא דר' שמעון בלא וי"ו. דהוה משמע כי היכי דאליבא דר' שמעון לא הוו נכסים שאינן ידועין לבעל של בעל ה"נ בהברחה לא קני להו בעל ואפי' לרבנן דפליגי עליה דר"ש במתני'. ומדקאמר ואליבא דר' שמעון משמע דוקא לר"ש הוא דלא קנה:

הלכה ד

מתני נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. פירות התלושין מן הקרקע ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. פירות המחוברים לקרקע ר"מ אומר שמין אותם כמה הן יפים בפירות וכמה הן יפים בלא פירות. והמותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. וחכ"א פירות המחוברין לקרקע שלו. התלושין מן הקרקע שלה וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. ר"ש אומר מקום שיפה כחו בכניסתה הורע כחו ביציאתה מקום שהורע כחו בכניסתה יפה כחו ביציאתה. כיצד פירות המחוברים לקרקע ביציאתה שלה בכניסתה שלו התלושין מן הקרקע בכניסתה שלה ביציאתה שלו:

הלכה ה

גמ' פשיטא אמר חד מינייהו נזבון ארעא ואמר אידך נזבון בתי זבני ארעא. בתי ודיקלי בתי. דיקלי ואילני דיקלי. אילני וגופני אילני. אבא זרדתא ופירא דכוורי. אמרי לה פירא

ואמרי לה קרנא. כללא דמילתא גזעו מחליף פירא. אין גזעו מחליף קרנא. נוסחא אחרינא גזעו מחליף קרנא. אין גזעו מחליף פירא. לנוסחא קמייתא הכי פירושו. גזעו מחליף פירא כלומר הפרי יאכל הבעל ולא אמרינן ימכר וילקח בהן קרקע. אין גזעו מחליף קרנא כלומר יעשה ממנו קרן וימכר וילקח בהן קרקע. לנוסחא בתרייתא הכי פירושו כשבא לקנות בכספים שנפלו לה לא יקנה לעשות קרן אלא דבר שגזעו מחליף אבל דבר שאין גזעו מחליף לא יקנה דחשיב כפירא:

הלכה ו

תניא ולד בהמת מלוג לבעל. ולד שפחת מלוג לאשה. (ר') חנניא אמר עשו ולד שפחת מלוג כולד בהמת מלוג. מ"ט דרבנן. קסברי חיישי' למיתה הלכך בהמת מלוג דאי מיתה איכא עורה ולא קא כליא קרנא הוי ולדה דבעל [ולד שפחת מלוג דאי מתה כליא קרנא הוי ולדה לאשה]. (ור') חנניא סבר לא חיישינן למיתה ואפי' ולד שפחת מלוג דבעל הוי: אמר רב הונא בר חייא אמר שמואל הלכה כחנניא אמר רבא ומודה חנניא שאם נתגרשה נותנת דמים ונוטלתן משום שבח בית אביה. אמר ר' זירא אמר ר' אושעיא אמר ר' ינאי הגונב ולד בהמת מלוג משלם הכפל לאשה לדברי הכל. מ"ט. פירא תקינו ליה רבנן. פירי דפירא לא תקינו ליה רבנן. פירוש במידי דאתא מעלמא כגון כפל דולד בהמת מלוג וטובת הנאה דכתובתה בפ' החובל (בבא קמא דף פט.) אבל פירי דפירא דאתא מגופא כמו ולד ולד בהמת מלוג פשיטא דתקינו ליה רבנן. כדתנן לקמן בפ' הכותב (דף פג.) לעולם הוא אוכל פירות ופירי פירות וכו'. וק"ק דהגונב בהמת מלוג שהוא לאשה הוי הכפל לבעל דהוי פירא קמא. והגונב ולד בהמת מלוג שהוא לבעל משלם כפל לאשה. וריב"ן כתב דכ"ש גונב בהמת מלוג דמשלם כפל לאשה כיון דמעלמא קאתי ורב אלפס ז"ל חילק בענין אחר. דהא דאמרי' לקמן דאוכל פירי פירות מפרש לקמן כגון שמכר הפירות ולקח בדמיהן קרקע. דכיון דלא אכיל פירא דינא הוא דליכול פירי פירא דקיימי במקום פירא. אבל הכא דשקיל פירא לא שקיל לכפל דהוא פירי דפירא ולדידיה נמי הוי ולד ולד לאשה. ולא מסתברא כלל הכי דכיון דולד דידיה הוא ואי בעי שחיט ואכיל ליה דלהוי ולד דידיה לדידה ומסתבר כשינויא קמא. כתב בעל הלכות גדולות והיכא דמתו אימותיהן ולדות דכל חד וחד במקום אימיה קאי. והא דקי"ל כחנניא דלא חייש למיתה. היינו משום חשש מיתה לא יניח מלשחוט הולד אבל אם לא שחטו ומתה האם הולד במקומה:

הלכה ז

אמר רבא א"ר נחמן הכניסה לו עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ודקל לפירות אוכל והולך עד שיכלה הקרן פי' רש"י משום דאיכא שיור עור ונוצה ועצי דקל. ורב אלפס ז"ל פי' דלא היה לה אלא חלב וגיזה וביצה ופירות הדקל בלבד. ולא נהירא לי דכיון דליכא שיור כלל אין לכלות הקרן לגמרי דבגלימא איכא שחקים. גפרית ומחפורת של צריף נשאר המקום. ואע"ג דקי"ל כחנניה דלא חייש למיתה ואע"פ שלא נשאר כלל. התם אינו מכלה מה שהכניסה לו אבל הכא שלא הכניסה לו אלא החלב והגיזה מסתברא שאין לכלותם והראב"ד ז"ל פי' הטעם כיון דמקום החלב והגיזה קנוי לה הוי חלב של כל יום ויום פירא ולא מסתבר דלא מיקרי גזעו מחליף אלא היכא שנשאר מן הקרן קיים: אמר רב נחמן עיילא ליה גלימא פירי הוי. ומכסי ואזיל עד דבלי. כמאן כי האי תנא דתניא המלח והחול ה"ז פירי. גפרית ומחפורת של צריף ר"מ אומר קרן וחכ"א פירות: ר"ש אומר מקום שיפה וכו'. ר"ש היינו ת"ק. מחוברין בשעת יציאה א"ב. רבינו חננאל ורב אלפס ז"ל פסקו הלכה כר"ש משום דמסתבר טעמיה דמשוה מדותיו בכניסה וביציאה. והראב"ד ז"ל הביא ראיה מדקתני להא דרבי שמעון סתמא בתוספתא דפירקין. וגם תני לה גבי הלכתא פסיקתא אצל היורד לנכסי שבויין. ובהלכות גדולות כתב דר' שמעון לא פליג אתנא קמא. אלא מאי דלא פירשו רבנן אתא איהו לפרושי. וגרסינן מחוברין בשעת יציאה אתא לאשמועינן. ומצאתי כתוב בשם ה"ר יונה ז"ל דאפילו בפירות גמורים שהגיעו ליתלש בכניסתה שלו וביציאתה שלה ואע"ג דקי"ל דכל העומד לגדור כגדור דמי ורבי שמעון נמי מודה בהא [בב"ק] (דף נה:) גבי אכלה פירות גמורין. שאני הכא דאכילת פירות אינו אלא תקנת חכמים. וכן תיקנו פירות הנלקטין בעודה תחתיו שלו וכן מוכח בירושלמי (בפ' זה הלכה ד) דגרסינן התם כי קאמר ר"מ אפי' בכרם העומד ליבצר. וקמה העומדת ליקצר. וכיון דרבי מאיר ורבנן איירי בהכי רבי שמעון ורבנן נמי בהכי איירי. ובהכי מיתרצא נמי מה שהקשה ה"ר יוסף הלוי ז"ל על פסק רב אלפס ז"ל מההיא דיש נוחלין (דף קלו.) הכותב כל נכסיו לבנו לאחר מותו מכר האב מכורין עד שימות ושמין את המחובר ללוקח. אלמא בפירות מחוברין אזלינן בתר מאן דגדלי ברשותו. ומחמת קושיא זו פסק הלכה כרבנן. ולא קשיא מידי כדפרישית דאכילת פירות אינו אלא תקנת חכמים. וגם לדידיה קשה לרבנן על הכניסה. אלא ודאי חכמים השוו מדותיהם באכילת פירות שכל הנלקטים תחתיו הם שלו:

הלכה ח

א מתני' נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. פירוש אם הבעל רוצה למוכרם אין האשה יכולה לעכב אבל אין האשה יכולה לכוף את הבעל למוכרם כדי שיתקיים לה הקרן. רבן שמעון בן גמליאל אומר לא תמכור מפני שהן שבח בית אביה נפלו לה זיתים וגפנים זקנים ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. רבן שמעון בן גמליאל אומר לא תמכור מפני שבח בית אביה:

ב גמ' אמר רב נחמן אמר רב מחלוקת בשדה שאינה שלה דרבנן סברי כיון דלית לה קרקע תמכור משום דקא כליא קרנא. אבל בשדה שלה דברי הכל לא תמכור משום שבח בית אביה: ירושלמי (ה"ו) מתניתין בשאין עושין כדי טיפולן. אבל אם עושין כדי טיפולן לא תמכור מפני שעדיין שבח בית אביה קיים:

הלכה ט

א מתני' המוציא הוצאות על נכסי אשתו הוציא הרבה ואכל קימעא קימעא ואכל הרבה. מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל. הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול:

ב גמ' כמה קימעא. אמר רב אסי אפילו גרוגרת אחת. והוא שאכלה דרך כבוד. לא אכלה דרך כבוד מאי. אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא חד אמר בכאיסר וחד אמר בכדינר. אמרי דייני דפומבדיתא עבד רב יהודה עובדא בחבילי זמורות. וכן הלכתא. וכיון דלא יהיב שיעורא לחבילי זמורות מוקמינן לה אפחות שבממון והיינו שוה פרוטה: אמר רב חסדא המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה כמוציא הוצאת על נכסי אחר דמי. מ"ט. עבוד רבנן תקנתא כי היכי דלא ליפסדינהו. הלכך אם הוציא ולא אכל או הוציא הרבה ואכל קימעא שמין לו כאריסי העיר. אבל אם הוציא קימעא ואכל הרבה ברשות אכל ולא תקנו חכמים לגרע כחו. וכן אם הוציא ולא אכל וניחא ליה למישקל הוצאה שיעור שבחא שומעין לו. דלא תקינו להיות כמוציא על נכסי אחר אלא ליפות כחו ולא לגרע כחו: ההיא איתתא דנפלו לה ארבע מאה זוזי בי חוזאי. אזל גברא אפיק שית מאה זוזי. ואייתי ארבע מאה זוזי בהדי דקא אתי איצטריך ליה זוזא ואפיק מינייהו אתו לקמיה דר' אמי אמר להו מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל. אמרו ליה רבנן הני מילי דקאכיל פירא האי קרנא קא אכיל והוצאה היא. א"כ הוה ליה הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול עד שיעור שבח ששמין כמה שוין ארבע מאה זוזי שהן עתה בכאן ממה שהיו שוין כשהיו בי חוזאי. הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול. א"ר אסי והוא שיהיה השבח כנגד ההוצאה. למאי הלכתא. אמר אביי שאם היה השבח יותר על ההוצאה נוטל הוצאה בלא שבועה. אמר ליה רבא א"כ אתי לאיערומי. אלא אמר

רבא שאם היתה הוצאה יתירה מן השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח ובשבועה. מתניתין בנכסי מלוג. אבל בנכסי צאן ברזל כל שבח ששבחו נכסים בין מחמת הוצאה בין שלא מחמת הוצאה דבעל הויא. כדתנן (יבמות דף סו.) אם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו. ואמרי' נמי בגמרא (שם דף סז.) א"ר יהודה הכניסה לו שני כלים באלף זוז ושבחו ועמדו על אלפים זוז נוטלתן בכתובתה ונותנת דמי אחד מהן משום שבח בית אביה. מיסתברא לן דמתני' דקתני מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל היינו כשהבעל רוצה לגרשה. אבל במורדת ותובעת גט ומקנטת אותו עד שהוא צריך לגרשה בין אכל בין לא אכל ישבע כמה הוציא ויטול. דלא יהא אלא מתנה דיהיב לה הא אמרינן כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה. אדעתא למישקל וליפוק לא אקני לה. הלכך בין אכל בין לא אכל ישבע כמה הוציא ויטול. והוא שהיתה הוצאה כנגד השבח. אבל אם היתה הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה כשיעור שבח. ובשבועה שלא הוציא פחות משיעור שבח כדרבא:

הלכה י

איבעיא להו בעל שהוריד אריסין תחתיו מהו. אדעתא דבעל נחיתי אי איסתליק ליה בעל איסתלקו להו אינהו. ואיתתא לא יהבא להו מידי. וגם הבעל אינו חייב ליתן להם. ואע"ג דאמרינן (ב"מ דף עו.) השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם. שאני הכא שהאריסין יודעים שהקרקע של האשה הוא ועל מנת כן נכנסו שאם יגרשנה שיפסידו. ואין להם עליו כלום ואיבעו להו לאיתנויי שאם יגרשנה שהוא יפרע להם. ומדלא התנו אינהו דאפסידו אנפשייהו. או דילמא אדעתא דארעא נחית וארעא לאריסי קיימא. ואסיקנא אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינו אי בעל אריס הוא איסתלק ליה בעל איסתלקו להו אינהו. ואי בעל לאו אריס הוא ארעא לאריסי קיימא:

הלכה יא

איבעיא להו בעל שמכר קרקע לפירות מהו. מי אמרי' מאי דקני ליה אקני להו או דלמא כי תקינו ליה רבנן פירי משום רווח ביתא. אבל לזבוני לא. משמע דפשיטא ליה לאחר שליקט הפירות יכול למוכרן מדלא קא מיבעיא ליה אלא במוכר קרקע לפירות. והיינו טעמא כשמוכר פירות בכל שנה ושנה איכא רווחא בדמים. וגם נהנו מן הפירות קודם שמכרן. אבל כשמוכר הקרקע לפירות ולשנים מרובות ומקבל הדמים כאחד ומוציאן ליכא רווח ביתא מכאן ואילך. יהודה בר מרימר אמר משמיה דרבא מה שעשה עשוי. רב פפי משמיה דרבא אמר לא עשה ולא כלום אמר רב פפא הא דיהודה בר מרימר לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר. דההיא איתתא דעיילת ליה לגברא תרתי אמהתא

אזיל גברא נסב איתתא אחריתי. עייל לה חדא מינייהו. אתת לקמיה דרבא צווחא ולא אשגח בה. מאן דחזא סבר מה שעשה עשוי. ולא היא משום רווח ביתא הוא והא קא רווח ביתא. פירש רב אלפס ז"ל דהא איכא אחריתי. ומתוך דבריו משמע שגם היה יכול למוכרה לאחר כיון דאיכא אחריתי. ולא מסתברא כלל דלמה ימכור נכסי מלוג שלה דליכא רווח ביתא באחת כי היא רוצה להשתמש בשתיהן. לכך נראה כפירוש רש"י דמיירי כשהכניס צרתה לביתה היא משמשת לכל בני הבית כבתחלה אלא שייחד אותה לצרה להיות תדירה לשימושה. ולא נתמעט רווח ביתא. שכן דרך השפחות לשמש לארחי ופרחי ולכל הנכנסים לבית. והלכתא בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה ולא כלום. מאי טעמא אמר אביי חיישינן שמא תכסיף. רבא אמר משום רווח ביתא מאי ביניהו ארעא דמקרבא למתא. אי נמי בעל אריס הוא אי נמי זוזי ועביד בהו עיסקא והלכתא כרבא. וכתב רב האי בשער ד' בספר מקח וממכר שאם רחוק הקרקע ממנו ומכרו לפירות מכור. דכיון שהוא רחוק ממנו ואינו יכול להביא הפירות לביתו גם מעיקרא ליכא רווח ביתא ואע"פ שהיה מוכר פירות של כל שנה ושנה והיה לה ריוח בדמיהם. כיון שהוא רחוק ממנו וצריך להוציא הוצאות ולטרוח בכל שנה טוב יותר למכור לפירות:

הלכה יב

א מתני' שומרת יבם שנפלו לה נכסים. מודים בית שמאי ובית הלל שמוכרת ונותנת וקיים. מתה מה יעשו בכתובתה ובנכסים הנכנסים והיוצאין עמה. בית שמאי אומרים יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב. ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן וכתובתה בחזקת יורשי הבעל ונכסים הנכנסים והיוצאין עמה בחזקת יורשי האשה משנה זו פירשתיה בפרק החולץ (סי' יג.):

ב גמ' איבעיא להו שומרת יבם שמתה מי קוברה. יורשי הבעל קברי לה דהא ירתי כתובתה. או דלמא יורשי האב קא קברי לה דירתי נכסים הנכנסים והיוצאין עמה. אמר רב עמרם ת"ש דתניא שומרת יבם שמתה [יורשיה] יורשי כתובתה חייבין בקבורתה אמר אביי אף אנן נמי תנינא. אלמנה ניזונית מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן ואין חייבין בקבורתה. יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה. ואיזו היא אלמנה שיש לה שני יורשין. הוי אומר זו שומרת יבם:

הלכה יג

ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בפומבדיתא. בעא אחוה למפסלה בגיטא מיניה. א"ל מאי דעתך. משום נכסי. אנא בנכסי פליגנא לך. א"ר יוסף כיון דאמור רבנן לא ליזבון

אע"ג דזבין לא הוי זביניה זבינא דתניא מי שמת והניח שומרת יבם והניח נכסים במאה מנה. אע"פ שכתובתה אינה אלא מנה לא ימכור שכל נכסיו אחראין לכתובתה. כי אתא רבין אמר ריש לקיש בין יבם ואח"כ חלק ובין חלק ואח"כ יבם לא עשה ולא כלום והלכתא לא עשה ולא כלום: תניא רבי אבא אומר שאלתי את סומכוס הרוצה למכור בנכסי אחיו כיצד יעשה. אם כהן הוא עושה סעודה ויפייס. אם ישראל הוא מוציאה בגט ומחזירה. פירש רש"י מגרשה ומגבה לה כתובתה ומוכר מה שירצה ומחזירה ע"מ כתובתה הראשונה. או אפילו רצה להחזירה מיד מוכר כל זמן שירצה. שאין מעכבת מלמכור אלא יבמה שאין היבם כותב לה כתובה. ולא כתב דקנאי ודקנינא ואין כתובתה אלא על נכסי בעלה הראשון. אבל אי כתב לה כתובה כשמחזירה וכתב לה דקנאי ודקנינא לא מצי מעכבא ואי תיקשי לך הא אמרי' במתני' החזירה הרי היא ככל הנשים ואין לה כתובה. אלמא כשמחזירה כתובתה על נכסי בעלה הראשון כאשר בתחלה ולא על השני. י"ל היינו כשמחזירה סתם. אבל הכא יתנה שכתובתה על נכסיו ויכתוב לה דקנאי ודקנינא וכן שנינו בתוספתא (פ"ט) כונס ומגרש ושוברת לו על כתובתה אבל בלא גירושין לא היתה מתרצה שיכתוב לה דקנאי ודקנינא וימכור נכסי בעלה הראשון: תניא הרי שהיה נושה באחיו מנה ומת והניח שומרת יבם. לא יאמר הואיל ואני יורש החזקתי. אלא מוציאין מידו וילקח בהן קרקע והוא יאכל פירות והא מתני' רבי מאיר היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה. ואף ע"ג דלית הלכתא כוותיה. כיון דתקינו רבנן השתא למיגבא כתובה ממטלטלי עבדינן כוותיה. ותמה הראב"ד ז"ל היאך הביא רב אלפס ז"ל ברייתא זו לפסק הלכה הא אמרינן דזו אינה משנה ולא עבדינן תרי חומרי בכתובה ואי משום דתקינו רבנן בתראי דכתובה גבי ממטלטלי. מי עדיפא תקנתא דבתראי ממילתיה דרבי מאיר דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה. ואפי' הכי אמרינן דדוקא במטלטלי דאיתנהו בעין ברשות היורשים אבל מלוה דאיתא ברשות אחרים לא מפקינן מלוה בעל כרחו ויהבינן לאשה בכתובה מדרבי נתן דלא מחמרינן תרי חומרי בכתובה. וכל שכן שהיורש גופיה הוא הלוה דלא כייפינן ליה למפרע להנהו זוזי ולא ידענא מאי קשיא ליה דהא דחשיב הש"ס להא מתניתא טעות לפי שודאי מעצמו שנאה התנא ומשבשתא היא לפי שא"א לקיימה אם לא שנעשה המחלוקת תרי זוגי תנאי. ר"מ ובר פלוגתיה. ור' נתן ובר פלוגתיה. ואפי' אי ס"ל הלכה כר"מ והלכה כר' נתן לא מחמרינן תרי חומרי בכתובה. ואף אי ר"מ סבר כרבי נתן ורבי נתן כר' מאיר מודו תרווייהו דלא עבדינן כהך ברייתא אבל השתא דתקינו רבנן דגבי כתובה ממטלטלי יחזרו להיות המטלטלי כמו ממקרקעי ואין כאן אלא חומרא אחת כר' נתן:

הלכה יד

א מתני' הניח אחיו מעות ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. פירות התלושין מן הקרקע ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. המחוברין בקרקע ר"מ אומר שמין אותן כמה הן יפין בפירות וכמה הן יפין בלא פירות והמותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. וחכ"א פירות המחוברין לקרקע שלו והתלושין מן הקרקע כל הקודם בהן זכה. קדם הוא זכה. קדמה היא ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון:

ב גמ' [ד' פב ע"א] פירות המחוברין שלו והא כל נכסיו אחראין לכתובתה. אמר ריש לקיש תני שלה:

הלכה טו

כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר למאי הלכתא. לומר שמגרשה בגט ומחזירה דאמר קרא ולקחה לו לאשה כיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון מ"ט אשה הקנו לו מן השמים. ואי לית לה מראשון תקינו לה רבנן משני. כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה:

הלכה טז

מתני' לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השולחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה. וכן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתיך מונחת על השולחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה:

הלכה יז

א גרשה אין לה אלא כתובתה. החזירה הרי היא ככל הנשים ואין לה אלא כתובתה:

ב גמ' ת"ר בראשונה היו כותבין לבתולה מאתים ולאלמנה מנה והיו מזקינים ולא היו נושאין נשים. התקינו שיהיו מניחין אותה בבית אביה. וכשהיה כועס עליה היה אומר לה לכי אצל כתובתיך התקינו שיהיו מניחין אותה בבית חמיה. עשירות היו עושין אותה קלתות של כסף ושל זהב. עניות היו עושות אותה עביט. ועדיין כשכועס עליה אומר טלי לה כתובתיך וצאי עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב לה כל נכסי אחראין לכתובתיך: הדרן עלך ראשה שנפלו

פרק ט

הלכה א

א הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך הרי זה אוכל פירות בחייה. ואם מתה יורשה. א"כ למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך. שאם מכרה ונתנה קיים. כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן הרי זה אינו אוכל פירות בחייה. ואם מתה יורשה. רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפרי פירותרין עד לעולם. כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן בחייך ובמותך אינו אוכל פירות בחייה. ואם מתה אינו יורשה. רשבג"א אם מתה יירשנה מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה והמתנה על מ"ש בתורה תנאו בטל: ברוב ספרים גרסינן במתני' ובפירותיהן ובפירי פירותיהן וכן כתוב בפירוש רבינו חננאל. וא"כ סתם לן תנא כרבי יהודה. ונ"ל שצריך למיגרסיה. דאי לא גריס ליה אמאי קתני אינו אוכל פירות בחייה הא בבבא מציעתא נמי קתני אינו אוכל פירות. ולא ה"ל למיתני אלא אם מתה אינו יורשה דדבר זה ניתוסף בתנאי האחרון בחייך ובמותך וכן בבבא מציעתא לא חזר ושנה אם מכרה ונתנה קיים לפי שגם בבבא הראשונה הדין כך אלא משום דקאמר רבי יהודה לעולם הוא אוכל פירי פירות קתני הכא דאינו אוכל פירי פירות שניתוספו בתנאי זה. ואם תאמר א"כ בגמ' דמיבעיא לן אי פירי פירות דוקא או עד עולם דוקא תפשוט מהכא דעד עולם לאו דוקא. וי"ל דלא חש להאריך בלשונו אלא לאשמועינן סתמא כר' יהודה. אי נמי בחייך ובמותיך הוי כמו עד עולם. לכך פסקו הגאונים זכרונם לברכה דהלכה כר' יהודה:

ב גמ' תני רבי חייא האומר לאשתו. וכי כתב לה מאי הוי והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי מל שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום. אמרי דבי רבי ינאי בכותב לה ועודה ארוסה ומסתמא נמי מיירי דנפלו לה בעודה ארוסה וקשה דא"כ אפילו אם לא כתב לה נמי מכרה קיים דהא תנן לעיל (דף עח.) עד שלא נשאת ונשאת רבן גמליאל אומר אם מכרה ונתנה קיים וי"ל דמתני' דהכא כתנאי דאמרו לו והרמב"ם ז"ל (פכ"ג מהל' אישות) כתב דמסתלק הוא מנכסים שנפלו לה לאחר שתנשא דסלוק בעלמא הוא ובמה שאינו ראוי לו עדיין אדם מתנה שלא יזכה בו ומיהו בירושלמי לא משמע הכי דגרסי' התם אמר ר' ירמיה בעו קמיה דרבי זירא כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ונפלו לה לאחר מיכן מהו. ויש אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו. ולא דמי לכותב לה ועודה ארוסה דהתם הנכסים כבר ביד האשה. וקצת יש לדחות דירושלמי איירי דכתב לה אחר נשואין דכיון דידו כידה אין הסילוק מועיל לדבר שאינו ברשותו

אבל בעודה ארוסה מהני סילוק אפילו לנכסים שנפלו לה משנשאת. וכדרב כהנא דאמר רב כהנא נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה וכדרבא דאמר רבא האומר אי איפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו. מאי כגון זו כדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר איני ניזונת ואיני עושה. אי הכי אפילו נשואה נמי. אמר אביי נשואה ידו כידה. רבא אמר ידו עדיפא מידה. ונפקא מינה לשומרת יבם. איבעיא להו קנו מידו מהו. פירש"י דאברייתא קאי וקשה לר"י מה מועיל שם קנין למי הוא מקנה אותה. דדין ודברים אין לי בה אינו אלא לשון הפקר. הלכך נראה לר"י דאנשואה קאי דלא מהני דין ודברים משום דידו כידה ומבעיא להו אי מהני קנין. ויש לקיים פירוש רש"י דכיון שאומר לחבירו שהוא שותף עמו והקנה לו מוכח שהוא מקנה לו השדה. ורב אלפס ז"ל כתב קנו מידו של בעל ועודה ארוסה מהו. וקשה דהא אפילו באמירה מועיל. וכוונתו שאם אמר דין ודברים אין לי בנכסיך וקנו מידו אם נסתלק גם מפירות וירושה. וקשה כיון דטעמא דלא נסתלק משום דיד בעל השטר על התחתונה או מדקדוק הלשון דבנכסייך ולא בפירות. בנכסייך ולא לאחר מיתה. לרב אשי מאי מהני קנין לדבר שאינו שלו במשמעות הלשון. וכן בכל מקום שאנו אומרים יד בעל השטר על התחתונה אטו אי קנו מיניה תהיה ידו על העליונה. ופרש"י עיקר דקאי אברייתא כדפרישית: אמר רב יוסף מדין ודברים קנו מידו. ורב נחמן אמר מגופה של קרקע קנו מידו בין בעורר [על קניינו] בין בעומד: ת"ר אלו הן פירות ואלו הן פירי פירות. הכניסה לו קרקע ועשתה לו פירות הרי הן פירות מכר פירות ולקח בהן קרקע ועשתה לו פירות הרי הן פירי פירות. והך ברייתא אתיא אליבא דרבי יהודה. דלרבנן לא משכחת פירי פירות אם סילק עצמו מפירות גם מפירי פירות אינו אוכל. ואם סלק עצמו מקרקע הקרקע שלקח בפירות הוא שלו. איבעיא להו פירי פירות דוקא או עד עולם דוקא או תרוייהו דוקא. ולא איפשיטא הלכך בעינן תרוייהו. איבעיא להו דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירי פירותיהן מהו שיאכל פירות. מפירי פירות סליק נפשיה מפירות לא סליק נפשיה. או דלמא כ"ש מפירות. פשיטא מכל מילי סליק נפשיה דאי אמרת מפירות לא סליק נפשיה כיון דאכלינהו לפירות פירי פירות מהיכא. וליטעמיך הא דאמר רבי יהודה לעולם הוא אוכל פירי פירות כיון דאכלינהו לפירי פירי פירות מהיכא. אלא בדשיירא הכא נמי בדשיירא. מדקאמר בדשיירא משמע דהדבר תלוי בה אם תרצה תשייר. אבל אין הבעל יכול לכופה ליקח בהן קרקע והרמב"ם ז"ל (פכ"ג מהלכות אישות) כתב ילקח בהן קרקע והוא אוכל (פירי) פירות. ונראה שסמך על התוספתא דתנו רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות כיצד מוכר פירות וילקח

בהן קרקע והוא אוכל פירות. וכן מצאתי בירושלמי (ה"א). ר' זעירא רב יהודה בשם רב הכותב שדה מתנה לאשתו אין לו אכילת פירות. אמר רבי מתניתא לא אמרה כן אלו הן פירי פירות מוכר פירות וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. לאו ככותב שדה מתנה לאשתו הוא ואת אמרת אין לו לא פירות ולא פירי פירות. רבי אמי בעי אילו אחר כתב לה יש לו אכילת פירות. הוא כתב לה לא כל שכן. ונראה דירושלמי פליג אגמרא דידן דבפרק חזקת הבתים (בבא בתרא דף נא.) פליגי אמוראי במוכר שדה לאשתו אם הבעל אוכל פירות או לא ומודו דאם נתן לה מתנה דאינו אוכל פירות. הלכך לפום גמרא דידן לא אמרינן מוכר פירות ולוקח בהן קרקע אלא אם כן שיירה ולקחה בהן קרקע. אמר רב הלכה כרשב"ג. ולית הלכתא כוותיה דקי"ל בדבר שבממון תנאו קיים ירושלמי אמר ר' יוסי אלין דכתבין אי אמות בלא בני כל מה דילה (כלתה) דתיהדר לבי נשא. תנאי ממון הוא וקיים. ור"ח ז"ל פוסק כרשב"ג וכן פסק ר"י לעיל בפרק קמא. וכן פסק בעל הלכות והביא ראיה מדגרסי' בירושל' ר' ירמיה בשם רב הלכה כרשב"ג שאם מתה ירשנה. אבל לא לענין דבריו שאמר מפני שהתנה עמ"ש בתורה תנאו בטל. דהמתנה עמ"ש בתורה דתנאו בטל בתנאי גוף. והכא בתנא ממון אנן קיימין ולמה אמרו תנאו בטיל שבסוף זכה בהן כלומר דלאחר מיתתה הוא יורשה. וזהו כמי שסילק ידו מנכסי אביו שאם מת אביו בנו יורשו מפני שבחיי אביו לא היה לו כלום בנכסים כך הבעל אין לו בגוף נכסי אשתו בחייה כלום. ודבר שלא בא לידו הוא לפיכך התנאי בטל ויורשה לאחר מיתה. ובירושלמי דאמר אי אמות בלא בני כו'. לאו בתנאי הבעל מיירי אלא האב כשפוסק נדוניא לבתו והוי כמתנה על מנת להחזיר. והרמב"ן ז"ל דחה ראיה זו של הירושלמי דודאי אם היה כותב לה לאחר שנשאת אז דמי לבן שסילק עצמו מירושת אביו. אבל גמרא דידן מוקי למתניתין בכותב לה ועודה ארוסה ומייתי עלה דרב כהנא נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר שלא ממשפחתו ושלא מאשתו נשואה שהוא ראוי לירש לה מכבר אלא כגון ארוסה שהיא עתידה להיות ראויה לו כשישאנה אדם מתנה עליה שלא יירשנה אבל באשתו נשואה אפי' ת"ק מודה דאם מתה יירשנה. דהוי כבן שסילק עצמו מנכסי אביו לפי שכבר הוא ראוי לירש ובירושלמי מוקי רב למתני' בכותב לה משנשאת ופליג אגמרא דידן. ועוד מלתא דרב כהנא אזלא כת"ק אדם מתנה עליה שלא יירשנה. וכיון דליכא ראיה ברורה אית לן למימר כל תנאי שבממון קיים.

הלכה ב

א מתני' מי שמת והניח אשה ובעל חוב ויורשין והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים ר' טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן ר' עקיבא אומר אין מרחמין בדין אלא ינתנו ליורשין.

שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה. הניח פירות תלושין מן הקרקע כל הקודם בהן זכה. זכתה האשה יתר על כתובתה ובע"ח יתר על חובו. המותר ר' טרפון אומר ינתן לכושל שבהן ר' עקיבא אומר אין מרחמין בדין אלא ינתנו ליורשין שכולן צריכין שבועה ואי היורשין צריכין שבועה:

ב גמ' לכושל שבהן ירושלמי ר' יוסי בר חנינא אומר לכושל בראיותיו. כגון מלוה בשטר ומלוה בעדים יתננו למלוה בעדים ר' יוחנן אומר לכושל שבגופו. לכושל שבראיה פירש רש"י למי ששטרו מאוחר ורב אלפס ז"ל כתב מאי כושל בע"ח ואמאי קרי ליה כושל דלא גבי אלא בראיה. אבל אשה גביא בתנאי ב"ד והירושלמי סעד לפרש"י ולדברי רב אלפס ה"ל לר' יוסי בר חנינא למימר לבע"ח מפני שהוא כושל שבראיה כדקאמר ר' יוחנן לכתובת אשה משום חינא ומדקאמר לכושל שבראיה משמע איזה מהן שהיא הכושל שבראיה וכן שני בעלי חובין ינתנו למאוחר ואע"ג דאיפסיקא הלכתא כר' עקיבא הוצרכנו לפרש דברי ר' טרפון לפי דבתר תקנה דרבנן בתראי גבי ממטלטלין ועבדינן כר' טרפון ואליבא דר' יוסי בר חנינא דאיהו קשיש טפי מדר' יוחנן . וכן לקמן בפרקין (דף פו.) היכא דקיימי כתובת אשה ובעל חוב לגבות יפה כח בעל חוב משום נעילת דלת שכולן צריכין שבועה וכו' ירושלמי הגע עצמך שפטרום מן השבועה זו תורה וזו אינה תורה. פירוש עיקר טעמיה דר' עקיבא דניכסי כל היכא דאיתנהו ברשותא דיתמי איתנהו אבל בעל חוב מחוסר גובייא. ונקט טעמא דשבועה שאינו אלא תקנת חכמים ולא מן התורה לאלומי למילתיה. ור' עקיבא מאי איריא מותר כולהו נמי דיורשין הוו אין ה"נ ואיידי דאמר רבי טרפון מותר אמר איהו נמי מותר ולר"ע תפיסה לא מהניא כלל. אמר רבא אמר רב נחמן והוא שתפס מחיים והלכה כר"ע דקי"ל כר"ע מחבירו ורבי טרפון חבירו הוה ואמרי' נמי דון דייני כרבי טרפון ואהדריה ר"ל לעובדא מינייהו. וגם רבי יוחנן אמר מה אעשה שכנגדי חלוק עלי. ומיהו הנ"מ בזמן דלא הוי מטלטלי משעבדי לבעל חוב. אבל האידנא דתקינו דמטלטלי משעבדי לבעל חוב מפקינן להו מיתמי ויהבינן להו לכתובת אשה ובעל חוב.

הלכה ג

ההוא בקרא דיתמי דתפסי תורא מיניה. בעל חוב אמר מחיים תפיסנא ליה. ובקרא אמר לאחר מיתה. אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה אית לך סהדי דלאחר מיתה תפסיה כך כתוב ברוב ספרים ור"י אומר שאין צריך לגרוס לאחר מיתה אלא אית לך סהדי דתפס אע"פ שאין העדים יודעין אם היתה התפיסה לאחר מיתה או מחיים. דכיון שראו שבע"כ נטלו ליכא השתא מגו דלא מצי למימר לקוח הוא בידי. ואפי' הוא טוען שלקחו מאבי

היתומים כיון שראו עדים שנטלה בחזקה מן השומר תו לא מהימן לומר לקוח הוא בידי. ובלא מיגו לא מהימן למימר מחיים תפיסנא ליה דכל טענה שהוא טוען שבא לידו בלי דעת הבעל לאו טענה מעלייתא היא ולא מהימן עלה בלא מיגו. דאית ליה לאוקמא ממונא בחזקת מריה. א"ל לא. א"ל מיגו דיכול לומר לקוח הוא בידי יכול נמי למימר מחיים תפיסנא. והאמר ר"ל הנודרות אין להם חזקה שאני הכא דלרועה מסיר. והאי בקרא לא הוי כעד אחד שקם לשבועה. לפי שבעל דבר הוא שחייב לשלם ליתומים. כדאמרי' בפ' השוכר (דף צג:) דרועה חייב בלסטים שאינו מזויין שהיה לו להציל וכ"כ ר"ח ז"ל כיון דאודי בקרא דלאחר מיתה תפסיה ה"ל פושע בשמירתן וחייב לשלומי ליתמי מדיליה. והדין דינא לפום דינא דגמרא דלא משעבדי מטלטלי לבע"ח. אבל האידנא דמשעבדי לב"ח אי אית ליה לב"ח ראיה ברורה דיכול לפרוע ביה ההוא חוב מיתמי לא מחייב בקרא מידי ואי לית ליה לב"ח ראיה אלא שמחמת תפיסה הוא זוכה מיחייב בקרא לשלומי:

הלכה ד

אבימי בריה דר' אבהו הוו מסקי ביה זוזי בי חוזאי. שדרינהו ביד חמא בריה דרבה בר אבהו. פרעינהו ואמר להו הבו לי שטרא אמרו ליה סיטראי נינהו אתא לקמיה דר' אבהו אמר אית לך סהדי דפרעתינהו א"ל לא. אמר מיגו דיכלי למימר להד"ם יכלי לומר סיטראי נינהו אבל בלא מיגו לא מהימן דאלו טענה מעלייתא היא דיותר ברצון אדם פורע מלוה בשטר ממלוה על פה. לענין שלומי שליח מאי. א"ר אשי אי אמר שקול שטרא והב זוזי משלם. הב זוזי ושקול שטרא לא משלם. ולא היא ובין כך ובין כך משלם דאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. והני מילי דאידכר ליה שטרא או בתחלה או בסוף דכיון דהזכיר לו השטר איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שיקח השטר תחלה. אבל אי לא אמר ליה אלא הב זוזי בעלמא ולא הזכיר השטר לא בתחלה ולא בסוף מיפטר. דאמר ליה את הימנת להו דלא אמרת לי טול שטרא. וכן נמי אי ליכא שטרא אי לא א"ל פרעינהו באפי סהדי לא מחייב למיפרעינהו בסהדי והכי אמרי' גבי חניני על פינקסו (ב"מ דף ג.) דאמר חנווני לבעל הבית אנא שליחותא דידך עבדי מאי אית לי גבי שכיר אע"ג דמשתבע לי לא מהימן. את הימנת ליה דלא אמרת בסהדי הב ליה. וגרסי' נמי בקידושין פרק האיש מקדש (קידושין דף מג.) אמר רבא אמר רב נחמן האומר לשנים צאו וקדשו לי אשה פלונית הן הן שלוחיו הן הן עדיו. וכן בגירושין וכן בדיני ממונות. ואסקינן והשתא דתקון רבנן שבועת היסת משתבעי עדים דיהבי ליה ומשתבע מלוה דלא שקיל ופרע ליה לוה למלוה שמע מיניה דלא מיחייב שליח למיפרע באנפי סהדי:

הלכה ה

ההיא איתתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי. אתו יורשין וקא תבעי להו מינה. אמרה להו מחיים תפיסנא להו. כלומר היה בדעתי מחיי אביכם לתופסה בתורת משכון עד שיפרע לי אביכם. אבל לענין מיגבא להנהו חובות לא מהני תפיסה דאין אותיות נקנות במסירה אתו לקמיה דרב נחמן אמר לה אית לך סהדי דתבע מינך ולא יהבת ניהלייהו אמרה ליה לא אמר לה א"כ ה"ל תפיסה דלאחר מיתה ותפיסה לאחר מיתה לאו כלום הוא ולא מהימנא לומר מחיים תפיסנא להו במיגו דלקוחין הן בידי כדאמרי' לעיל גבי ההוא בקרא. משום דא. אמרה לקוחין הן בידי צריכה להביא ראי'. ואף ע"ג דאמרי' בפ' גט פשוט (בבא בתרא דף קעג.) אותיות נקנות במסירה אמר אביי צריך להביא ראיה ורבא אמר א"צ להביא ראיה. רבא לא מיירי אלא אליבא דמאן דאמר אותיות נקנות במסירה. אבל לדידן דקי"ל אין אותיות נקנות במסירה צריך להביא ראיה. והא דלא מהימנא למימר מחיים תפיסנא להו בתורת משכון במיגו דממושכנין היו אצלי מעיקרא דאז אינה צריכה ראיה כיון דאינה רוצה לגבות השטרות. או במיגו דנאנסו או החזרתים לך או לא היו דברים מעולם וצ"ל דמיירי שהפקידו אצלה בעדים וגם ראו עתה מלוגא דשטרי בידה הלכך אין לה שום טענה ליפטר אא"כ תביא עדים שתבע ממנה מחיים ואמרה שבתורת משכון היא רוצה לתופסם והדין דינא דגמרא אבל השתא דתקון רבנן דמתיבתא למיגבא ממטלטלי גבי מינייהו אפילו לא תפסה מחיים:

הלכה ו

ההיא איתתא דאיחייבה שבועה בבי דינא דרבא אמרה ליה בת רב חסדא ידענא בה דחשידה אשבועתא אפכה רבא אשכנגדה זימנין הוו יתבין רב פפא ורב אדא בר מתנה קמיה דרבא אייתו ההוא שטרא לקמיה אמר רב פפא ידענא ביה דשטרא פרוע הוא. א"ל איכא איניש בהדיה דמר. א"ל רב אדא בר מתנה ולא יהא רב פפא אלא כבת רב חסדא. א"ל בת רב חסדא קים לי בגווה ומר לא קים לי בגוויה. אמר רב פפא השתא דאמור רבנן קים לי בגווה מילתא היא כגון אבא מרי ברי דקים לי בגויה קרענא שטרא אפומיה קרענא סלקא דעתך אלא מרענא שטרא אפומיה פירש"י לא אזקק לגבות באותו שטר ומקרע נמי לא קרענא ליה אלא אניח השטר בידו ואם יתבענו בב"ד אחר דלא קים ליה באבא מרי ברי יגבה לו חובו. ורב אלפס ז"ל פי' מרענא שטרא אפומיה דלא מיפרע מיניה אלא בשבועה וקשה לפי' מאי רבותא דאבא מרי דקים ליה בגויה אפי' איניש דעלמא דתנן לקמן (דף פז.) עד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה וכן רבא אמאי לא הימניה (רבא) לרב פפא להצריכו שבועה וי"ל דרב פפא קרוב היה וכן

אבא מרי אפילו למי שהוא קרוב מרענא אפומיה מיהו לישנא דאיכא איניש אחרינא בהדיה דמר משמע דשני עדים צריך וגם משמע דרב פפא היה צריך להעיד בעד אחד ופי' ר"ת דרב אדא בר מתנה היה סבור דהיפוך שבועה הוי כמו קריעת השטר וקאמר ליה לא יהיה אלא כבת רב חסדא ולמה לא תקרע השטר ואהדר ליה לא מיבעיא דאפי' קים ליה בגוויה לא קרענא לשטרא אפומיה אלא אפילו להיפוך שבועה לא הוי כבת רב חסדא דלא קים ליה בגוויה ור"ח פי' דנפקא מיניה היכא שהיה בשטר נאמנות סתם כלומר שכתב שהאמינו אבל לא כתב שאמינו כשני עדים ומועיל נאמנות זה בסתם שעד אחד אינו יכול להשביעו ובכי ה"ג קאמר כגון אבא מרי ברי מרענא שטרא אפומיה להשביעו אע"פ שעד אחד אינו יכול להשביעו כתב רב אלפס ז"ל א"נ בשודא דדייני יהבינן להוא דלא איתרע שטרו ואע"ג דלא אמרי' שודא דדייני בשטרי הלואות אלא בשטרי מקח כגון שני שטרות מכר ומתנה היוצאין ביום אחד כה"ג עבדינן שודא דדייני אף בשטרי הלואות שאם היו ב' שטרי הלואות על אדם אחד ואין לו ממון כדי פירעון שתיהן ואדם דקים ליה לדיין בגוויה מעיד על האחד שהוא פרוע יתן הדיין הממון למלוה אחר וחזינן לגאון דקאמר והאידנא דלית ליה למימר לדיין קים ליה בגוויה דלא בריר לן קים ליה בגוויה היכי הוה הלכך לית לן לאורועי שטרא או לאפוכי שבועה אלא בעדות ברורה ואעפ"כ בעדות אדם נאמן מחמיצין הדין ודורשין וחוקרין עד שיתברר הדבר ויצא הדין לאמיתו:

הלכה ז

ההיא איתתא דאיחייבת שבועה בבי דינא דרב ביבי בר אביי וא"ל בעל דין תיתי ותשבע לי במתא פי' שניהן היו דרים בעיר א' האיש והאשה והלכו לבית מדרשו של רב ביבי לדון לפניו ואמר האיש אחרי שאנו בעיר אחת כשתחזור לעירנו תשבע לי אולי תתבייש מבני העיר היודעין בדבר אבל בע"א אין התובע יכול לכוף את הנתבע שילך עמו במקום שהוא רוצה אמרה ליה כתובו לי זכותי דכי משתבענא יהבו לי פי' אמרה שיכתבו לה פלונית נשבעת לפלוני ונפטרה הימנו ויתנוהו ביד נאמן שיתנהו לה אחר שתשבע אמר להו רב ביבי כתובו לה א"ר פפי משום דאתון ממולאי אמריתו מילי מולייתא האמר רבא האי אשרתא דדייני דמכתבא מקמי דניחוו סהדי אחתימת ידייהו פסולה אלמא מיחזי כשיקרא ה"נ מיחזי כשקרא וליתא מדר"נ דאמר ר"נ אומר היה ר"מ אפי' מצאו באשפה חתמו ונתנו לה כשר ואפי' רבנן לא פליגי עליה דר"מ אלא בגיטי נשי' דבעינן כתיבה לשמה אבל בשאר שטרות מודו ליה דאמר רב אסי א"ר יוחנן שטר שלוה בו ופרעו

אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו טעמא דנמחל שעבודו אבל למיחזי כשיקרא לא חיישינן:

הלכה ח

ההוא גברא דאפקיד שבע מרגניתא כי ציירן בסדיניה בי רב מיאשא בר בריה דר' יהושע בן לוי שכיב רבי מיאשא ולא פקיד אתא לקמיה דרבי אמי אמר חדא דידעינן ביה ברבי מיאשא דלא אמיד ואע"פ שאם היה ר' מיאשא קיים והיה אומר שלו הם מהימן מ"מ מילתא דלא שכיח לא טענינן להו ליתמי כדאמר בפ' המוכר את הבית (בבא בתרא דף ע:) גבי שטר כיס היוצא על היתומים דלא טענינן ליתמי נאנסו משום דלא שכיח אע"פ שאביהם היה יכול לטעון נאנסו ועוד האא קיהיב סימנא האי ועוד לא אתא לבטולי לטעמיה קמא ולמימר דאפי' אי אמיד יהבינן ליה נינהו כיון דקא יהיב סימנא דאם כן לא שבקת חיי לכל בני העשירים שאדם הרגיל אצלן ומכיר בסימני כלי כסף וזהב שלהם ילך ויגיד לאחרים ויתנו סימן אלא הני תרי טעמי שייכי אהדדי ואין מועילין זה בלא זה דבעינן דלא אמיד ויהיב סימנא ודוקא היכא שהיתומים טוענים שמא אבל אי טוענים ודאי אבינו אמר לנו שהיו שלו משתבעי דקושטא קאמרי ולא מפקינן מינייהו. וכן היה אומר ה"ר משה בר' יוסף ז"ל מנרבונ"א והביא ראיה מדקאמר ולא פקיד הא אי פקיד אע"ג דלא אמיד לא מפקינן מינייהו ולא אמרן אלא באיניש דלא רגיל דעייל ונפיק אבל רגיל דעייל ונפיק לא אימור איניש אחרינא אפקיד ומיחזא חזא. ההוא גברא נמי דאפקיד כסא דכספא בי חסא שכיב חסא ולא פקיד אתא לקמיה דר"נ ודן כי האי דינא דר' אמי ותו ההוא גברא דאפקיד מטכסא בי רב דימי שכיב רב דימי ולא פקיד אתא לקמיה דר' אבא ודן כי האי דינא דר' אמי ור"נ. למימרא דהלכה רווחת היא ולית בה פלוגתא. אימור אינש אחרינא אפקיד ומיחזא חזא. ומצאתי כתוב בשם ה"ר יונה ז"ל דכיון שלא זכה זה התובע מותר ליתומים להשתמש בו ולמוכרו שהרי זה התובע שטען ודאי נתבטלו דבריו ומעתה אין טענת ודאי על פקדק זה וכיון שהוא ספק ונמצא ברשות אביהם ישתמשו בו וכן מסתבר דאדם שלא אמיד ונמצא ממון ברשותו לא אמרי' שיהא מונח עד שיבא אליהו ושמא יבא אדם ויתן לו סימן אלא ודאי אמרי' שמא מצא מציאה כל זמן שלא בא עליהן בטענת ודאי בסימן מובהק:

הלכה ט

ההוא דאמר נכסי לטוביה שכיב אתא טוביה א"ר יוחנן הרי בא טוביה ואפילו יש טוביה אחר שראוי להסתפק בו לא נטרינן דאמרי' ודאי זה שבא תחילה ודאי ידע שהיתה דעתו קרובה אליו ונתנה לו לכך מיהר לבא. אמר לטוביה ואתא רב טוביה. לטוביה אמר לרב

טוביה לא אמר ואי אינישׁ דגייס ביה הא גייס ביה אתו תרי טוביה שכן ותלמיד חכם ת"ח קודם קרוב ותלמיד חכם ת"ח קודם איבעיא להו שכן וקרוב מאי. תא שמע טוב שכן קרוב מאח רחוק שניהם שכנים שניהם קרובים שניהם תלמידי חכמים שודא דדייני והא דאמרי' שכן קודם לא בעי למימר שכינו הדר אצלו דכמה אנשים דרים זה אצל זה ואין להן שייכות יחד אלא שכן היינו שהוא חבירו ורגיל אצלו תמיד במשא ובמתן על זה אמר הפסוק טוב שכן קרוב מאח רחוק ובפ' חזקת הבתים (סי' כג) כתבתי פירוש ר"ת לשודא דדייני:

הלכה י

אמר ליה רבא לבריה דרב חייא בר אבין בר אוריין תא ואימא לך מלתא מעלייתא דהוה אמר אבוך הא דאמר שמואל המוכר שטר חוב וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל מודה שמואל במכנסת שט"ח לבעלה וחזרה ומחלתה שאינו מחול מפני שידו כידה ואין קניין לאשה בלא בעלה ואין מחילתה כלום: קריבתיה דרב נחמן זבינתה לכתובתה בטובת הנאה איגרשה ושכיבה אתו לקוחות וקא תבעו לברתה פירש"י שהלוקח תבע הבת לדין שבאת לגבות כתובת אמה מאביה ואין הלשון משמע כן דמה לו ללוקח אצל הבת מסתמא כשקנה הכתובה מאמה מסרה לידו הכתובה וכתבה לו שטר מכירה עליה והאב לא יפרע אלא למי שיחזיר לו הכתובה הלכך הפירוש הנכון הוא שמתת גם האב ואין להן יורש אלא זו הבת ואשמועינן תלמודא דאף בכי האי גוונא שהמחילה היא לעצמה שיכולה למחול לאביה והיא זוכה במקום אביה וכיוצא בו מצינו בפ' הגוזל קמא (בבא קמא דף קח:) הגוזל את אביו ונשבע לו ומת הרי זה משלם קרן וחומש לבנו או לאחיו ופריך בגמ' (דף קט.) ואמאי ונמחול לנפשיה. אר"נ ליכא דליסבה עצה דתיזיל ותימחל לכתובה דאימה לגביה דאבוה ותיהדר ותירתה מיניה שמעה ברתה ואזלא ומחלתה א"ר נחמן עשינו עצמינו כעורכי הדיינין מעיקרא מאי סבור ולבסוף מאי סבור מעיקרא סבור מבשרך אל תתעלם ובסוף סבור אדם חשוב שאני בפ"ק דבב"מ (דף יע:) אההיא דמצא שובר כתבתי (סי' מח) אם חייב המוחל לשלם כל דמי השטר או דמים שקבל הראב"ד ז"ל כתב דאי כתב ליה לוה למלוה משתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך ומכר המלוה אותו השטר אינו יכול למוחלו דכמאן דכתב ליה שטרא לוה ללוקח דמי ונראה שדקדק דבר זהמהא דאמרינן בסוף פ"ק דגיטין (דף יג:) גבי הא דאמר רב הונא מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה ושקיל וטרי התם לפרושי טעמא דמילתיה דרב הונא למה קונה בדבור בעלמא במעמד שלשתן הא קי"ל דאפי' בקנין אגב קרקע אין הלואה ניקנית וקא יהיב אמימר טעמא למילתיה דנעשה באומר לו בשעת מתן מעות משתעבדנא לך

ולכל דאתי מחמתך אלמא היכא דא"ל הכי בשעת מתן מעות הוא משועבד לכל הבא מכחו כמו שהיה משועבד לו הלכך אינו יכול למחול לו. ונראה שאינה ראיה לכאן שלא יוכל למחול דהתם קאמר מטעם זה קונה דנעשה כמי שנשתעבד לו בשעת מתן מעות. אבל מאן לימא לן דאם חזר ומחלו שאינו מחול דמההוא טעמא דמפרש רבינו תם דמוכר שטר חוב שיכול למחול אע"פ שמדאורייתא הוי מכר משום דשני שיעבודים יש לו למלוה על הלוה אחד שיעבוד נכסיו ואחד שגופו משועבד לפרוע לו ושעבוד נכסיו של הלוה יכול המלוה למכור אבל שיעבוד גופו של הלוה אין קניין נתפס עליו הלכך כל זמן שלא מחל לו גובה נכסיו של לוה אבל אם מחל המלוה ללוה שיעבוד גופו שנשאר אצלו פקע נמי שיעבוד נכסין דנכסי דאינשי אינון ערבין ביה וכשנסתלק שיעבוד הלוה נסתלק נמי שיעבוד נכסיו ומהאי טעמא נמי נוכל לומר דנהי דבמעמד שלשתן קנה משום דנעשה כאומר לו בשעת מתן מעות משעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך מ"מ שיעבוד גופו נשאר ביד המלוה ויכול למחול. ואפי' לדברי המפרשים דבמעמד שלשתן אינו יכול למחול ומביאין ראיה מההיא דפרק שני דקדושין (דף מח.) התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה ביד אחרים וכו' כדמפדש בתוס' סוף פ"ק דגיטין. יש לחלק דשאני התם דשלשתן עומדין במעמד אחד ומחל המלוה ללוה שיעבוד גופו וחל שיעבוד גוף הלוה לשני משעת מתן מעות. אבל במוכר שטר כיון שאין קנין המלוה מועיל שיהא שיעבוד גופו של לוה קנוי ללוקח מכח קנין המלוה אלא מחמת שכתב לו הלוה למלוה משתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך אנן סהדי דאין הלוה רוצה שיהא גופו משועבד לשניהם. למלוה לפי שלא הועיל הקנין להיות גוף המלוה משועבד ללוקח מכח קנין המלוה ונמצא שנשאר עדיין שיעבוד גוף הלוה ביד המלוה. וגם ללוקח לפי שכתב למלוה משתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך אלא ודאי הא דכתב ליה ולכל דאתי מחמתך על שעבוד נכסיו דיכול המלוה למכור כתב לו דפקע שיעבוד המלוה ולא נשאר משועבד כי אם ללוקח ולא על שיעבוד גופו. ועוד יש לפרש הא דקאמר משעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך פי' כשארצה להשתעבד יחול שיעבודי מעתה ובכי האי גוונא פירשו התוס' בסוף פ"ק דגיטין כשרצו לדקדק דבמעמד שלשתן קנה בעל כרחו של לוה להאי טעמא דאמימר דמפרש טעמיה דמילתיה דרב הונא משום דמשתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך דכיון דבשעת הלואה נשתעבד לכל הבא מכחו נמצא שבעל כרחו של לוה צריך להשתעבד לשני ודחו ראיה זו דדילמא ה"ק לכל דאתי מחמתך שארצה להשתעבד מדעתי. הלכך כשנתרצה פקע שיעבוד ראשון וחל שיעבוד השני משא"כ במכירת השטר חוב אפי' כתב לו כל דאתי מחמתך לא פקע שיעבוד הראשון וכל שכן

לדברי רב אלפס ז"ל והגאונים שפירשו דמכירת שטר חוב דרבנן דאין קניין נתפס על שטר חוב כמו שאין נתפס על הלוה ומהאי טעמא יכול למחול. וכדבריהם משמע בפ' מי שמת (בבא בתרא דף קמז:) גבי הא דאמר רב נחמן מתנת שכיב מרע דרבנן וכו' הלכך אפילו אי אמר ליה משעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך אין קניין מועיל בו. ואע"ג דבסוף פ"ק דגיטין (שם) קאמר אמימר דאפילו במלוה בלא שטר קנה במעמד שלשתן דנעשה כאומר משתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך לפי שהקנין חל למפרע לשני משעת הלואה ומסתברא דכל שכן במוכר שט"ח וכתוב בו הריני משועבד לך ולכל הבא מכחך. לא היא דשאני התם שעומדין שלשתן כאחד ונתרצה להשתעבד לו כדפרישית לעיל. ועוד מקשי' על דברי הראב"ד ז"ל מההיא דפ"ק דמציעא (דף יט.) מצא שובר כתובה בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל ופריך וליחוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי וזבינתה לכתובתה בטובת הנאה מניסן ועד תשרי ומפיק ליה לשובר ומפסיד להו ללקוחות שלא כדין. ומשני אמר רבא שמע מינה איתא לדשמואל דאמר המוכר שטר לחבירו וחזר ומחלו מחול. פי' הלכך לפסידא דלקוחות לא למיחש שמא כתב לה בכתובתה ולכל דאתי מחמתך וא"ת לדברי המפרשים דבמעמד שלשתן אינו יכול למחול ליחוש שמא מכרה במעמד שלשתן דהיינו היא והבעל והלוקח ויש לומר דלהא ליכא למיחש דאם שתק הבעל כשמכרה כתובתה בפניו הרי הודה שהשובר שכתבו על כתובתה היה שקר שאם היה אמת היה לו למחות ולומר כבר נתקבלת כתובתיך. גופא אמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול. א"ר הונא בריה דרב יהושע אם פקח הוא מקרקיש ליה זוזי וכתב ליה שטרא בשמיה אמר אמימר מאן דדאין דינא דגרמי מגבי ליה מיניה דמי שטרא מעליא פירוש כל דמי שוויו שהיה עומד לימכר בהן לפי שעבוד נכסים של לוה ולפי אלמותו. ולמאן דלא דאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי ניירא בעלמא פרש"י אומר שלא מכר לו אלא הנייר והרי הוא בידך ולשון מגבי ביה קשיא וי"ל דעיקר מילתא איתמר בהגוזל קמא (דף צח.) על השורף שטר חבירו ולהכי קא מגבי ליה ניירא וחכמי פרווינצי"א ז"ל אומרים שגם כאן צריך לפרוע המוחל ללוקח דמי הנייר. דכיון דמוחלו הרי הוא כפרוע וצריך להחזירו ללוה כי הוא נותן שכר הסופר והנייר שלו. הוה עובדא ואכפיה רפרם לרב אשי ואגבה ביה כי כשורא לצלמויי והלכתא כוותיה:

הלכה יא

אמר אמימר האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובעל חוב ואית ליה ארעא ואית ליה זוזי פי' וליכא חד מינייהו דקדים. לבעל חוב מסלקינן ליה בזוזי. לאשה לא מסלקינן

לה אלא בארעא. האי כי דיניה והאי כי דיניה ואי ליכא אלא ארעא ולא חזיא אלא לחד מינייהו. לבעל חוב יהבינן לאשה לא יהבינן משום נעילת דלת. אבל אשה יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא. שמעי' מהא דאמימר דכל היכא דכי הדדי נינהו וליכא דינא דקדימה לחד מינייהו כגון מטלטלין בזמן הזה ולא אקני להו מטלטלי אגב מקרקעי וליכא אלא שיעורא דחד מינייהו. לבעל חוב יהבינן לאשה לא יהבינן דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא והכי שדר רב האי גאון ז"ל לרבי אברהם קבסאי ז"ל. ואיכא מאן דאמר דהא דאמימר ליתא אלא כששטר כתובה ושטר חוב יוצאין ביום אחד דדייניגן בהו שודא דדייני כדאמרינן לקמן (דף צד.) שני שטרות היוצאין ביום אחד רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדיינא. ואתא אמימר לאשמועינן דהיכא דחד מינייהו בעל חוב וחד מינייהו כתובת אשה איכא שודא דדייני בהא מילתא דלבעל חוב יהבינן ולכתובת אשה לא יהבינן דיותר ממה שהאיש רוצה וכו'. אבל היכא ששטר חוב וכתובת אשה שוין כנון לוה ונשא ואחר כך קנה. אי נמי מטלטלין בזמן הזה דקיימא לן חולקין. לא אמרי בכי האי מילתא לבעל חוב יהבינן לאשה לא יהבינן. דהא לאו שודא דדייני הוא. הלכך כתובה ובעל חוב חולקין כשאר בעלי חובין. וליתא חדא דלא אמרינן בגמרא דזמנן ביום אחד אלא סתמא קאמר האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובעל חוב. למימר דכל היכא דכי הדדי נינהו וליכא דינא דקדימה לבעל חוב יהבינן ולא לאשה. ועוד דהא דאמר שמואל שני שערות היוצאין ביום אחד דקא גמרי מינה לאו שטרי חובות נינהו אלא שטרי קרקעות נינהו בעובדא דרמי בר חמא ורב עוקבא דמפרש לקמן אבל בשטרי הודאות והלואות לא קאמר שמואל דעבדינן בהו שודא דדייני דהא תנן היו כולן יוצאין בשעה אחת חולקין בשוה. וליכא למימר דשמואל פליג אמתניתין. דאם איתא דפליג שמואל אמתניתין אדמותבינן עליה מברייתא דקתני שני שטרות יוצאין ביום אחד חולקין ומשני הא מני רבי מאיר היא דאמר עידי חתימה כרתי לותביה ממתניתין ומדלא אותביה ממתניתין שמעינן דלא פליג שמואל אמתניתין. אלא דשמואל לחוד ומתני' לחוד. אע"ג דחזינן בירושלמי דפריך אדשמואל וקאמר מתני פליגא אדשמואל מי שהיה נשוי שלש נשים ומת ואין שם אלא מנה חולקות בשוה ולית תמן שודא דדייני. אגמרא דילן סמכינן ומדחזינן לגמרא דילן דלא אקשי מינה לשמואל שמעי' דלית הא פליגא עליה. ולגמרא דבני מערבא דמתניתין פליגא עליה דשמואל מסתברא לן דהלכתא כרב דקיימא מתניתין כוותיה. וממילא הדרין תרין גמרי לחד טעמא דבהודאות והלוואות חולקין. ומסתייעא ליה נמי הך סברא מהא דגרסינן בפרק חזקת הבתים (בבא בתרא דף לד:) זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי אמר רב נחמן כל דאלים גבר. ופריך מאי

שנא משני שטרות היוצאין ביום אחד רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני. ומשני התם ליכא למיקם עלה דמילתא. והדר פריך מאי שנא מהא דתנן המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי ילדה וזה אומר משלקחתי ילדה יחלוקו. ומשני התם איכא דררא דממונא למר ואיכא דררא דממונא למר. הכא אי דמר לאו דמר ואי דמר לאו דמר. ומדקא משני בהא איכא דררא דממונא למר וכו' ולא קא משני בשני שטרות היוצאין ביום אחד אלא משני דליכא למיקם עלה דמילתא שפיר שמעינן דשני שטרות היוצאין ביום אחד דאמר שמואל שודא דדייני ליכא דררא דממונא למר ודררא דממונא למר אלא אי דמר לאו דמר ואי דמר לאו דמר. כההיא דזה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי והיינו בשטרי מכר או מתנה דאותו שקדם הוא שלו ואין לו לאחר כלום בו. אבל בשטרי הלואות דשניהם לוה ואיכא דררא דממונא למר ודררא דממונא למר. ועוד אי לאו דשני שטרות היוצאין ביום אחד חולקין לא הוה אמרינן דלוה ולוה ואחר כך קנה חולקין. אלא מאי טעמא אמרי' התם חולקין משום דשיעבודא דתרוייהו בהדי הדדי קא אתו. וכן נמי כששניהם יוצאין ביום אחד שיעבודא דתרוייהו בהדי הדדי קא אתו. ולהכי תנן היו כולן יוצאות ביום אחד בשעה אחת חולקין בשוה. וחדא יומא באתרא דלא כתבי שעות כחדא שעתא באתרא דכתבין שעות דמי. הלכך חד טעמא נינהו וחד דינא נינהו וליכא שינוייא בינייהו וכבר איבטיל האי סברא וליכא למיסמך עלה. הלכך בין שטר חוב וכתובה יוצאין ביום אחד בין ששניהם כעין לוה ולוה ואח"כ קנה בין מטלטלין בזמן הזה הואיל ושיעבודא דידהו בהדי הדדי קאתי וליכא קדימה לחד מינייהו ואי ליכא מאי דשקיל אלא חד מינייהו לבעל חוב יהבינן לאשה לא יהבינן דיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא: כתב הרמב"ם ז"ל (פ"כ מהל' מלוה הל"א) לוה ולוה ואח"כ קנה דאמרינן חולקין אם קדם אחד מהם ותפס הכל אין מוציאין מידו. לפי שלא אמרו חכמים אלא בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה. ואף בזו נחלקו לקמן (דף צד:) אבל בששניהם שוין לכולי עלמא אין מוציאין מידו. וכן משמע מתוך דברי רב אלפס שמשוה דין לוה ולוה לשני שטרות שזמנן ביום אחד וכתב דיהבינן לאיש. ובשלמא אי סבר דאי תפס חד מינייהו לא מפקינן מיניה ניחא דמטעם יותר משהאיש רוצה לישא מתפסינן ליה לבעל חוב ופקע כח האשה. אבל אי אמרינן דאפילו אי תפס חד מינייהו מפקינן מיניה לא מסתבר דמטעם דיותר משהאיש רוצה לישא מפקינן כח האשה כיון דאפילו לאחר שבא ליד בעל חוב עדיין יש לאשה זכות בהן. וה"ר יונה ז"ל כתב הא דאמרינן אם לוה ולוה ואח"כ קנה חולקין וכן בכל המקומות שאמר בש"ס חולקין אם קדם האחד וגבה מה שגבה גבה. ואע"ג

דאמרינן בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה. ה"מ מאוחר אבל זה שיש בו זכות קצת מה שגבה גבה. ודוקא כשגבה בבית דין שהגבוהו ב"ד קודם שידעו שהיה שם בעל חוב אחר. אבל אם גבה מעצמו אפי' ע"י שומא דליכא למימר מאן שם לך מה שגבה לא גבה. והביא ראיה מדאמרינן בפ"ק דמציעא (דף טו.) בעל חוב גובה את השבח ואמרי' עלה מאי שבח חצי שבח. לפי שהשבח שהשביח זה הלוקח שדה של המוכר אותו השבח הוא משועבד לו בשביל אחריות המכר שקבל עליו המוכר כמו שהוא משועבד לבעל חובו של המוכר והוה ליה זה השבח לבעל חוב ולוקח כמו לוה ולוה ואח"כ קנה שחולקין ויגבה בעל חובו חצי השבח. אע"פ שהלוקח מוחזק בכל השבח כיון שבא לידו שלא בכח בית דין לא מהניא חזקתו ואמרינן מה שגבה לא גבה. ונראה דבריו במקרקעי אבל במטלטלי מה שגבה גבה אפילו שלא בבית דין. כדאמר לעיל (דף פד.) בפירקין לר' טרפון בפירות תלושין דכל הקודם זכה. אע"ג דהיכא דלא תפסי חד מינייהו יהבינן לבעל חוב כמו שכתב רב אלפס ז"ל. אפ"ה אי קדמה האשה ותפסה זכתה. הלכך אם יש קרקע לחד מינייהו ינתן למוקדם. ואם קדם המאוחר מוציאין מידו. ואם יש מטלטלין לחד מינייהו אם קדמה האשה ותפסה זכתה. ואם לא תפסה לבעל חוב יהבינן. ואם הם שווין בזמן ויש קרקע לחד מינייהו או אם אינם שוין בזמן וקנה הקרקע אחר שעבוד שניהם לבעל חוב יהבינן. ואם קדמה האשה ותפסה מוציאין מידה ואם יש זוזי וארעא לשניהם ותפסה האשה זוזי יראה שמוציאין מידה ונותנים לה קרקע כיון שמספיק לשניהם יהבינן לכל חד כדיניה:

הלכה יב

אמר ליה רב פפא לרב חמא ודאי דאמריתו משמיה דרבא האי מאן דמסקי ביה זוזי ואית ליה ארעא [ואתא ב"ח וקתבע מיניה] ואמר ליה זיל שקול מארעא. אמרינן ליה זיל זבין את ואייתי זוזי והב ליה. אמר ליה ההוא דשמיעא לך תולה מעותיו בעובדי כוכבים הוה. הוא עשה שלא כהון לפיכך עשו לו שלא כהוגן. כי מן הדין היה לו לפרוע מן המעות שבידו והבריחם ממנו בטענת שקר לכך קנסוהו לטרוח ולמכור קרקעות וליתן לו מעות הא לאו הכי היו מגבין לו מן הקרקע בשומת ב"ד. ודיני פירעון כתבתי בפ"ק דב"ק (סי' ה):

הלכה יג

אמר ליה רב כהנא לרב פפא ולדידך דאמרת פריעת בעל חוב מצוה אמר לא ניחא לי למיעבד מצוה מאי אמר ליה היו מכין אותו עד שתצא נפשו. כדתניא במה דברים אמורים במצות לא תעשה אבל במצות עשה כגון שאומרים לו עשה סוכה ואינו עושה

לולב ואינו נוטל היו מכין אותו עד שתצא נפשו. היכא דאית ליה נכסי ללוה לא קא מיבעיא ליה דפשיטא דב"ד היו יורדין לנכסיו דכתיב לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו ואמרינן הוא דאינו נכנס אבל שליח ב"ד נכנס. ורב פפא גופיה הוא דאמר בפ"ק דקידושין (דף יג:) מלוה על פה גובה מן היורשים דשיעבודא דאורייתא וכיון דמשעבדי נכסיו נחתינן לנכסיה. וגם רב פפא אמרה למילתיה בפ' שום היתומים (ערכין דף כב.) אהא דאין נזקקין לנכסי יתומים קטנים ומפרש דטעמא משום דפריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו. מכלל דלנכסי יתומים גדולים נזקקין וכופין אותן לפרוע. אלא מיירי בדלית ליה קרקעי ומבריח מטלטלין או תולן בעובדי כוכבים ומיבעיא ליה אי היו כייפינן ליה בגופיה לקיים מצותו:

הלכה יד

והא דאמרי' דפריעת בעל חוב מצוה וכופין יתומים גדולים היינו היכא דהניח אביהן אחריות נכסים דעלה איתמר מלתא דרב פפא בערכין אבל בדליכא אחריות נכסים אלא מטלטלין מצוה על היתומים ואין כופין כדמוכח לקמן בפרק מי שהיה נשוי (דף צא:) גבי ההוא דשבק קטינא דארעא דא"ל אביי הני קמאי מצוה קא עבידתו השתא כי קטריף בדין קא טריף. וטעמא משום דהויא מצות כבוד אב מצות עשה שמתן שכרה בצדה ואין ב"ד של מטה מוזהרין עליה. והא דאמרינן בהגוזל (דף צד:) הניח להם אביהם פרה וטלית וכל דבר המסויים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהם. לאו דוקא כבוד אביהם קאמר אלא דאם לא מחזירין הוה קלון אביהם אבל משום כבוד אביהם לחודיה אין מחייבין אותן להחזיר. ומה שפירש רש"י לקמן גבי קטינא דארעא הואיל וליכא מצוה אלא מדרבנן לא כייפינן להו. לא נהירא דאשכחן כפייה במצות דרבנן כגון מצוה לקיים דברי המת דאמרינן בגיטין פרק השולח (גיטין דף מ.) כופין את היורשין ועושין אותה בת חורין. ויראה דהאידנא דתקון רבנן בתראי לגבות ממטלטלי וסמך המלוה אמטלטלי כמו אמקרקעי. כופין אף במטלטלין וכן עמא דבר:

הלכה טו

בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא הרי זה גיטך ואל תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום והלכה והניחתו בצידי רשות הרבים מהו אמר ליה מגורשת מדרב נחמן דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה האומר לחבירו משוך פרה ולא תהא קנויה לך אלא לאחר שלשים יום קנה ואפי' עומדת באגם. אדרבה אינה מגורשת מדרב ושמואל דאמרי תרוייהו והוא שצבורים ומונחים ברשות הרבים מאי לאו היינו רשות הרבים היינו צידי רה"ר לא רה"ר

לחוד וצידי רה"ר לחוד וכן הלכתא כלישנא בתרא. והכי אמרי' לעיל בפ' אלו נערות (דף לא:) דאפי' למ"ד דלענין שבת צידי רה"ר כרה"ר דמי מודה הוא דלענין מיקנא קני ביה:

הלכה טז

א מתני' המושיב את אשתו חנונית או שמינה אפוטרופסת ה"ז משביעה כל זמן שירצה ר"א אומר אפילו על פילכה ועל עיסתה:

ב גמ' איבעיא להו לר"א ע"י גילגול או לכתחלה ומסיק דר"א לכתחלה קאמר ומשמע דרבנן מודו דע"י גלגול מגלגל אפילו על פילכה ועל עיסתה אבל לכתחלה לא כדמפרש טעמא בירושלמי (ה"ד) שאם אתה אומר כן אין שלום בבית לעולם:

הלכה יז

עוד קאמר בירושלמי (שם) שברה כלים מה את עביד לה כשומר חנם או כשומר שכר מסתברא אפילו כשומר חנם אינה שאם אין אתה אומר כן אין שלום בבית לעולם ופטורה אף מן הפשיעה. אבל אם שברתן במזיד או נתנתן לאחר חייבת לשלם:

הלכה יח

א מתני' כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אין יכול להשביעה אבל משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותיך אינו יכול להשביעה לא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה אבל יורשין משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותיך אינו יכול להשביעה לא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו לא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה הלכה מקבר בעלה לבית אביה או שחזרה לבית חמיה ולא נעשית אפיטרופא אין היורשין משביעין אותה ואם נעשית אפיטרופא היורשין משביעין אותה על העתיד לבא ואין משביעין אותה לשעבר: תוס' (פ"ט) אלו הן הבאין ברשותה כל שמכרה להם או נתנה להם במתנה פירש רש"י שאם מכרה כתובתה [ונתגרשה] ומתה נשבעין הלקוחות שאינן יודעין שהיא נתפרעה מכתובתה ומשמע שאם היא חיה שאין הלקוחות גובין עד שתשבע היא בעצמה ואם אינה רוצה לישבע יפסידו הלקוחות וכן מסתבר:

ב גמ' כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך וכו' שבועה מאי עבידתה א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה על הפוגמת כתובתה. כתב הראב"ד ז"ל דפטור סתם לא מהני לעד אחד מעידה שהיא פרועה דנהי דטפי מנפשיה הימנה טפי מעד אחד לא הימנה ודכוותה בפרק שבועת הדיינין (שבועות דף מב.) כתלתא הימניה כארבע לא הימניה ודייק מדאדכר הכא פטור דאפטרופא ודפוגמת ולא אדכר דשבועת עד אחד שמע מינה דלא מיפטרא

בסתמא אלא אם כן פטרה בפירוש ולא נהירא לי דהנך שבועות דמתניתין הן שבועות שב"ד מחייבין אותה ולא שהוא תובע השבועה דאית לן למימר שהוא לא פטרה משבועה זו שהעד מכחישה הלכך כשפוטרה סתם פטרה מכל שבועה שב"ד מחייבין אותה. והא דמדכר שבועה דפוגמית רישא דמתני' נקט והוא הדין כולהו. ומה שהביא ראיה משבועת הדיינין לאו ראיה היא דשאני התם דנחית לדיעות כדמפרש התם אבל אי הימניה כתרי ה"ה כמאה וכן הכא נמי כשפטרה סתם פטרה מכל שבועות שחייבוה ב"ד. וכן פירש ר"ת לעיל (בפירקין סי' ו') גבי מרענא שטרא אפומיה דנאמנות בסתם מועיל כנגד עד אחד: הלכה מקבר בעלה לבית אביה או שחזרה לבית חמיה ולא נעשית אפיטרופא אין היורשין משביעין אותה ואם נעשית אפיטרופא יורשין משביעין אותה להבא ואין משביעין אותה לשעבר פירש רש"י דקאי אהיכא שפטרה מן השבועה. והקשו חכמי פרובינצי"א ז"ל למה חזר ושנה אין משביעין אותה לשעבר הא תנא ליה רישא אין היורשין משביעין אותה על אפיטרופא שנעשית בחיי בעלה. ותירץ ה"ר שמואל מנרבונא ז"ל דקמ"ל דאפילו ע"י גלגול אין משביעין אותה ואע"ג דתנן (שבועות מה.) השותפין והאריסין שחלקו אין להן שבועה זה על זה דכיון שלא תבעו שבועה בשעת חלוקה מחלו זה לזה ואפ"ה קתני נתחייב לו שבועה ממקום אחר מגלגלין עליו את הכל שאני הכא דפטרה בפירוש ורב האי ז"ל כתב דאיירי כשלא פטרה הבעל משבועה אפ"ה אין היורשין משביעין אותה על אפיטרופסת שנעשית בחיי בעלה דכיון דלא השביעה הבעל בחייו מחל לה השבועה ופירוש רש"י עיקר וכן מוכח בתוספתא: לשעבר מאי עבידתה אמר רב יהודה אמר רב על האפיטרופא שנעשית בחיי בעלה אבל בין מיתה לקבורה משביעינן לה אף אם לא היתה נותנת ונושאת אלא בצרכי המת וקבורתו שכן אין דרך לעשות משא ומתן בין מיתה לקבורה אלא בצרכי המת ואף בהא קאמר רב יהודה דמשביעין אותה רב מתנא אומר אפילו בין מיתה לקבורה לא משבעינן לה:

הלכה יט

דאמרי נהרדעי לכרגא ולמזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא הלכך כי היכי דמקילין לזבוני בלא אכרזתא ה"נ מקילין שלא להשביעה שאם היה לה לישבע מימנעה ולא עבדא. וגם מתוך המהירות א"א לה ליזהר שלא תוותר ושלא תהנה הלכך אפילו ע"י גלגול לא משבעינן לה אם לא נתנה ונשאה כי אם בצרכי המת. דהא רב מתנא אמתני' דאין משביעין אותה לשעבר קאי והיינו אפילו על ידי גלגול כדפרישית וקאמר רב מתנא דאף בין מיתה לקבורה אין משביעין אותה ע"י גלגול. ונראה דהלכה כרב מתנא

דמיסתבר טעמיה כדאמרי נהרדעי. וכן פסקו רבינו חננאל ורב אלפס ז"ל. וכן ראיתי שפסק ה"ר מאיר הלוי ז"ל כרב מתנא. לכרגא פי' רש"י של היתומים. ומשמע הא לשאר צרכי היתומים מכריזין. וקשה לפירושו מהא דפריך בריש פרק שום היתומים (ערכין דף כב.) למ"ד אין נזקקין לנכסי יתומים אלא שטר שיש בו ריבית ממתני' דשום היתומים שלשים יום. ואם אין נזקקין לנכסי יתומים היכי משכחת הכרזה כי בשטר שיש בו ריבית לא ימתינו עד שיכריזו ומאי קשיא ליה דמשכחת הכרזה למכור לצורכי היתומים. הלכך נראה דלצורכי היתומים מוכרין בלא הכרזה והאי כרגא ולמזוני דהכא לצורכי האשה דעל היתומים לפרוע כסף גולגלתה. כמו שעשה הבעל בחייו דבכלל מזוני הוא. לקבורה לא מיסתבר לפרושי שמוכרין בלא הכרזה לצורך הקבורה דמילתא דפשיטא שלא יהא המת מוטל בבזיון עד שיכריזו הלכך נראה לפרושי לכרגא ולמזוני ולקבורה אם לוו לצרכם כשבא בעל חוב לגבות חובו מזבנין בלא הכרזה דאם לא כן נמצא מכשילן לעתיד לבא ויבא לידי הפסד אם לא יפרעו הכרגא לאלתר וגם תמות האלמנה ברעב:

הלכה כ

אמר רבה א"ר חייא דלא נדר דלא שבועה הוא אינו יכול להשביעה אבל יורשיו משביעין אותה נקי נדר נקי שבועה בין הוא בין יורשין אין משביעין אותה ה"ק לה מנקיית משבועתך שלח ר' זכאי למר עוקבא בין דלא נדר בין נקי נדר מנכסי הוא אינו יכול להשביעה אבל יורשיו משביעין אותה. מנכסיא אילין בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה אמר רב נחמן אמר שמואל משום אבא שאול בן אימא מרים בין דלא נדר בין נקי נדר בין דלא שבועה בין נקי שבועה בין מנכסי בין מנכסיא אילין בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי היתומים לא יפרע אלא בשבועה אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כאבא שאול בן אימא מרים וה"מ דכתב לה דלא נדר ודלא שבועה א"נ נקי נדר נקי שבועה בלחוד ולא כתב לה בין ממני בין מיורשי אחרי אבל אי כתב לה בין ממני בין מיורשי אחרי גובה בלא שבועה ואפילו היא פוגמת כתובתה בין ממנו בין מיורשיו אחריו כסתם מתני' דקתני נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותיך אינו יכול להשביעה לא הוא ולא יורשיו וכו' ואמרינן שבועה מאי עבידתה ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אפוגמת כתובתה וקשה להאי פיסקא דאמרינן לקמן (דף פח.) אלא אמר אביי אהא נדר ושבועה אין לי עליך וכו' ואתא ר' שמעון למימר כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה וקא מפלגי בפלוגתא דאבא שאול בן אימא מרים ורבנן אלמא דחזינן דר"ש דמחייב שבועה אפילו היכא דאמר אין לי ולא ליורשי עליך ועל יורשיך

סבר כאבא שאול אלמא דאבא שאול מחייב שבועה בכל ענין ופסק רב נחמן כאבא שאול ויראה שכך היתה דעת רב אלפס ז"ל דאבא שאול סבירא ליה כשאמר נקי נדר או דלא נדר ולא אמר אין לי עליך משמע שתהא בלא נדר מכל אדם אף מן היורשין ואע"פ שאמר מנכסי כיון שפטרה עכשיו מאותם נכסים פטורה לעולם מהם אפילו לאחר שנפלו הנכסים לפני היורשין אבל מה אעשה שחכמים הזקיקוה שבועה כשאמר בלשון הזה אע"פ שיש במשמעותו שאף מן היורשין פטרה ומיהו היכא דפטרה בהדיא מן היורשין מודה אבא שאול ובהא פסיק רב נחמן כאבא שאול. והא דאמרינן לקמן ר"ש כאבא שאול פי' כשיטת אבא שאול קאמר ועדיפא מיניה כי היכי דלאבא שאול כי אמר דלא נדר נקי נדר משמע לדידיה בין ממנו בין מן היורשין ואפילו הכי קאמר שחכמים הזקיקוה לישבע הכי נמי לרבי שמעון אפילו פטרה בהדיא מן היורשין ס"ל דהזקיקוה חכמים לישבע ומיהו רבינו חננאל פסק כאבא שאול אפילו פטרה בהדיא מן היורשין וכן דעת התוספות ודעת רב אלפס ז"ל:

הלכה כא

הא דבעינן שיזכיר גם פטור מן היורשין ה"מ כשפטר הלוה את המלוה כי הך דמתני' שפטר הבעל את האשה בחוב שיש לה עליו. אבל בשטר שכתב בו המלוה נאמנות ללוה כשיאמר שהשטר פרוע שיהא נאמן אם מת המלוה ובאו יורשיו לגבות ואמר הלוה פרעתי לאביכם נאמן אע"פ שלא האמינו על היורשים מאי טעמא משום דשטר מעיקרא מיעקר דלא מצי למימר הוה לך למיקרעיה או למיכתב תברא עילויה דאמר ליה אנא אהימנותא דכתב לי סמכי ומיהו שבועה בעי כיון דלא כתב ליה מהימנת אף בלא שבועה דלמא ה"ק ליה מהימנת עלי לבטולי שטרא דידי ולמיהוי כמלוה על פה והוה כמה דטעין מנה לי בידך וא"ל אידך החזרתיו לך דמשתבע שבועת היסת ומיפטר ואשכחן נאמנות כי האי גוונא בפרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף ע.) בעא מיניה רב עמרם מרב חסדא המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר החזרתיו לך מהו מיגו דאי אמר נאנסתי נאמן כי אמר לו נמי החזרתי לך מהימן או דלמא א"ל שטרך בידי מאי בעי א"ל נאמן ולימא ליה שטרך בידי מאי בעי אילו אמר נאנסתי מי מצי אמר ליה שטרך בידי מאי בעי ולאו שבועה בעי הכא נמי מאי נאמן נאמן בשבועה הלכך האי מלוה כיון דכתב ליה ללוה מהימנת עלי סתם ולא פטריה משבועה בהדיא אמרינן יד בעל השטר על התחתונה והאי נאמנות דכתב ליה לבטולי שטרא הוא דכתב ליה אבל מידי שבועה לא מיפטר והכי שדר רב האי ז"ל ואם מת הלוה ואמרו בניו אבינו אמר לנו שהשטר פרוע יראה שאין בדבריהם כלום שיאמר המלוה לאביכם האמנתי כשיאמר לי שהוא

פרוע לכם לא האמנתי ואני אומר שלא אמרו אביכם מעולם אבל אם הביאו עדים שאמר אביהם שהוא פרוע נתבטל השטר:

הלכה כב

מתני' הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה עד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים ושלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה הפוגמת כתובתה כיצד היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה לא תפרע אלא בשבועה עד אחד מעידה שהיא פרועה כיצד אמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי ועד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה. מנכסים משועבדים כיצד מכר כל נכסיו לאחרים והיא נפרעת מן הלקוחות לא תפרע אלא בשבועה אע"ג דכתב לה בעלה נאמנות לא תפרע אלא בשבועה דלא מהניא נאמנות אלא דהמניה לוה למלוה עליה ועל ירתיה בתריה אבל היכא דאיכא עליה בעל חוב אינש אחרינא או כתובת אשה או לוקח דזבן מיניה לא מהניא ומסתייע הדין סברא מהא דגרסינן לעיל בפ' האשה (דף יט.) אמר רב יהודה אמר רב האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן ואמרינן דקאמר מאן אילימא דקאמר לוה פשיטא אלא דקאמר מלוה תבא עליו ברכה וכו' אמר אביי לעולם דקאמר מלוה וכגון שחב לאחרים וכדר' נתן דאמר רבי נתן מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה שנאמר ונתן לאשר אשם לו אלמא כל היכא דהוא חייב לאחרים וליכא גביה מהיכא דפרע אין הודאתו הודאה והא נמי דכוותיה ומקשינן על דבריו מהא דתנן במתני' (לעיל פו:) דמועיל נאמנות שכתב לאשה אף על הבאין ברשותה ותניא בתוספתא ואלו הן הבאין ברשותה כל שמכרה או נתנה לאחר וא"כ הבאין ברשותו נמי הוי שמכר נכסיו לאחרים וקתני דמועיל נאמנות וגובה האשה מהן בלא שבועה ויש לתרץ דבריו דהא דקאמר דלא מהניא נאמנות היינו אחר שמכר נכסיו דומיא דשטר אמנה דלאו כל כמיניה לגרועי כח הלקוחות אחרי שמכר להן כבר אבל אם קדם הנאמנות ללקוחות לא פקע בשביל שמכר נכסיו לאחרים וכן חילק בעל המאור אבל מתוך דברי רב אלפס ז"ל משמע שלא ירד לחילוק זה דמשמע דמפליג בין ירתי ללקוחות וכן כתב רבינו חננאל ז"ל ומעשים בכל יום שאין נפרעין מן המשועבדים אע"פ שיש להם נאמנות אלא בשבועה ומן היתומים שלא בשבועה ואיפשר דטעמיה משום דחיישינן לקנוניא שמא פרעו והחזיר לו השטר אע"ג דמפרש בתוספתא דבאים ברשותה היינו לקוחות הבאים ברשותו לאו היינו לקוחות אלא אפיטרופוס שמינה על נכסיו והראב"ד וה"ר מאיר הלוי ז"ל חלקו גם הם בין קדמו הלקוחות ובין קדם הנאמנות

והאידנא דנפישי רמאי נכון להחמיר כדברי רבינו חננאל ורב אלפס ז"ל: מנכסי יתומים כיצד מת והניח נכסיו ליתומים והיא נפרעת מן היתומים לא תפרע אלא בשבועה: שלא בפניו כיצד הלך למדינת הים והיא נפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה:

הלכה כג

גמ' איבעיא להו פוגמת כתובתה בעדים מהו מי אמרינן אם איתא דפרעה בעדים הוה פרע לה או דלמא איתרמויי אתרמי ליה ולא איפשיטא הלכך לא תפרע אלא בשבועה איבעיא להו פוחתת כתובתה מהו מי אמרינן היינו פוגמת או דלמא פוגמת מודי במקצת והא לא מודי במקצת תא שמע פוחתת כתובתה נפרעת בלא שבועה כיצד היתה כתובתה אלף זוז הוא אומר התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי ואינה אלא מנה נפרעת שלא בשבועה איבעיא להו פוגמת כתובתה בפחות משוה פרוטה מהו כיון דדייקא כולי האי קושטא קאמרה או דלמא איערומי קא מיערמא ובעיא אישתבועי תיקו במאי גביא בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא באומרת אמנה היתה לי בינו וביני ושמעינן מינה דאי לא אמרה הכי הוי ליה שטרא חספא בעלמא ולא גביא ביה ובמיגו נמי לא מהימנא כיון דלפי דבריה השטר אינו כלום ולא אמרינן מיגו לאפוקי ממונא כדאמרינן בחזקת הבתים (דף לב:) גבי ההוא דאמר ליה לחבריה וכו' גחין וא"ל לרבה אין שטרא זייפא הוא ושטרא מעליא הוה לי ואירכוס ומסיק התם היכא דקיימא ארעא תיקום והיכא דקיימי דמי לוקמי:

הלכה כד

עד אחד מעידה שהיא פרועה וכו' סבר רמי בר חמא למימר שבועה דאורייתא דכתיב לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה ואמר מר כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דכל נשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין וזו נשבעת ונוטלת ועוד אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות אלא אמר רבא מדרבנן כדי להפיס דעתו של בעל (הבית) אמר רב פפא אי פקח הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא היכי עביד ומסיק דיהיב לה כתובה זימנא אחריתי באפי סהדא קמאי ועוד סהדא אחרינא ומוקי להו לקמאי בהלואה ומודע להו לסהדי כי היכי דלא תימא שתי כתובות הוו:

הלכה כה

פירש רש"י ונפקא מינה בשבועה דאורייתא לאנקוטי חפצא ובדרבנן לא נקיט חפצא וסתר את דבריו מה שפי' בגיטין (דף לה.) גבי אדרה בבית דין ואשבעה חוץ לב"ד ולא רצו להשביעה בבית דין לאנקוטי חפצא: ונראה דהיינו חומרא דשבועה דאורייתא אליבא

דרבי אבא דאמר חזרה שבועה למחוייב לה והלכתא כוותיה והיכא דאינו יכול לישבע משלם אבל שבועה דרבנן אם הוא חשוד אינו משלם וכן מוכח בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מז.) ובנדון זה כתב רב אלפס ז"ל בתשובה דפוגם את שטרו והוא חשוד שכנגדו נשבע ופטור דהא דאמרינן (ב"מ ה:) תקנתא לתקנתא לא עבדינן היינו דוקא בשבועת היסת אבל לא בשבועת המשנה. ועוד כשנתחייב הנתבע שבועת היסת והוא חשוד אם היינו אומרים שישבע שכנגדו ויטול הוי תקנתא לתקנתא לאפוקי ממונא אבל הכא ישבע ויפטר והכי עדיף טפי ממה שנאמר שיטול החשוד בלא שבועה וליכא למימר דנפקא מינה הכא לענין היפוך שבועה דבדרבנן מפכינן ובדאורייתא לא מפכינן דהכא דאע"ג דמדרבנן היא לא מתהפכה דלא מפכינן שבועה אלא מנתבע לגבי תובע משום דאמר ליה אי אית לך מידי גבאי אישתבע ושקול ואי לא פקע אבל בדמחייב תובע שבועה לא מצי להופכה עליה דנתבע ולמימר אישתבע לי דפרעת לי ותיפטר דיכול למימר ליה אנא לא בעינא לאישתבועי אלא את אי ניחא לך לאישתבועי ושקול לחיי ואי לא זיל דלית לך גבאי ולא מידי ועוד נ"מ דאי קדמה ותפסה ואמרה לא משתבענא ולא מהדרנא דדידי שקלית אי דאורייתא נחתינן לניכסה ומוציאין מידה אם אינה רוצה לישבע ואי דרבנן לא נחתינן לניכסה:

הלכה כו

מנכסי יתומים וכו' תנן התם וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה ממאן אילימא מלוה השתא אבוהון שקול בלא שבועה אינהו שתלי בשבועה הכי קאמר וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה אמר ר' זריקא אמר רב יהודה לא שנו אלא שאמרו יתומים אמר לנו אבא לויתי ופרעתי אבל אמרו אמר לנו אבא לא לויתי נפרעין שלא בשבועה שכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי והא דיתומים נפרעין מן היתומים מוקי לה (שבועות מז:) התם כשמת מלוה בחיי לוה אבל אם מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה שבועה לבניו ואין אדם מוריש שבועה לבניו

הלכה כז

א והנפרעת שלא בפניו וכו' א"ר אחא שר הבירה מעשה בא לפני ר' יצחק נפחא באנטוכיא ואמר לא שנו אלא כתובה משום חינא אבל ב"ח לא ורבא אמר רב נחמן אפילו בעל חוב שלא יהא כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חבירו והולך ויושב לו במדינת הים ואתה נועל דלת בפני לוין כתב רבינו חננאל ז"ל מעשים בכל יום שאין מוכרים שלא בפני בעל חוב ולית דחש לה להא דרב נחמן דאמר אפילו בעל חוב נמי ואע"ג דבערכין פרק שום היתומים (ערכין דף כב:) מסיק נמי הכי ואי חיישת לשובר [התם] גבי הא דאמר

רבא אמר רב נחמן אפי' בעל חוב נמי ליחוש ומשני התם כדקתני טעמא שלא יהא כל אחד ואחד נוטל וכו' מכל מקום כיון דמעשים בכל יום סמכינן אהא דאיתא בירושלמי וכי נפרעין מן האדם שלא בפניו תפתר כשרבית אוכלת בו ובית דין גובין רבית כשערב לו מן העובד כוכבים ורב אלפס ז"ל כתב כיון דקיימא לן הילכתא כוותיה דרב נחמן בדיני וגם סתמא דהש"ס בערכין כוותיה לא עדיף ההיא דירושלמי מגמרא דידן דאמר ר' יצחק נפחא אבל בעל חוב לא ופליג עליה רב נחמן אבל ודאי אי מצי לשדורי ולאודועי משדרינן ליה כי ההיא דאמר התם (ב"ב דף קעד.) ההוא דיינא דאחתיה למלוה לנכסי דלוה מקמי דליתבע ללוה סלקיה רב חנן בריה דרב ייבא. אמר רבא מאן חכים למיעבד כי האי מילתא אלא רב חנן ברי' דרב ייבא קסבר נכסי דאינש אינון ערבין ביה וקיימא לן המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב תחלה ואי לא איפשר לשדורי ליה ולאודועי עבדינן כרב נחמן וכן עמא דבר. והאי איפשר לשדורי ולאודועי דכתב רב אלפס ז"ל יראה לפרש האי אפשרות בכדי שילך שליח ויחזור בתוך שלשים יום שהוא זמן בית דין דטפי משלשים יום אין לנו כח לאחר פירעון הלוה. והמלוה יוסיף על חובו שכר השליח ויגבהו עם חובו כההיא דערכין (דף כג:) המקדיש נכסיו והיו עליו כתובת אשה ובע"ח מוסיף עוד דינר ופודה הנכסים משום דרבי אבהו ולשון מוסיף משמע שמוסיף על הלואתו וגובה הדינר עם שאר חובו והוא הדין להוצאת השליח שהוא לטובת הלוה שמן הדין הוא ראוי לירד לנכסיו מיד משום נעילת דלת. ואם אין שליח יכול לילך ולחזור בתוך שלשים יום ב"ד יורדין לנכסיו מיד ומגבין לו חובו:

ב מתני' ר' שמעון אומר כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה אינה תובעת כתובתה אין יורשין משביעין אותה:

ג גמ' ר"ש אהייא ומסיק אמר אביי אהא כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך וכו' ואתא רבי שמעון למימר כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה. מתקיף לה רב פפא התינח כל זמן שתובעת כתובתה אינה תובעת כתובתה מאי איכא למימר אלא אמר רב פפא לאפוקי מדר' אליעזר ומחלוקותו ופליג ר' שמעון אכולה מתני' וסבר אם אינה תובעת כתובתה אינו יכול להשביעה אף אם הושיבה חנונית וכתב רב אלפס ז"ל דהילכתא כת"ק דהוא סתם מתניתין דקי"ל בכל דוכתא דלא איפסיק הילכתא בהדיא הלכה כסתם מתני' והכא לא איפסיק הילכתא בהדיא דרב פפא לא אתא למיפסק הילכתא אלא לפרושי בעלמא הוא דאתא והכי קאמר רב פפא רבי שמעון לאפוקי מדר' אליעזר ומחלוקתו הוא דאתא ולעולם הלכה כת"ק ועוד הא קתני לה גבי הילכתא פסיקתא דתנן (שבועות דף מה.) אלו נשבעין שלא בטענה השותפין והאריסין

והאפוטרופוס והאשה הנושאת והנותנת בתוך הבית ובן הבית וקי"ל דכולהו הילכתא נינהו ולא מצינן למימר דהאי אשה אלמנה היא דהא אשה סתם קאמר בין אלמנה בין אשת איש ועוד דלא קתני האשה הנושאת והנותנת בתוך הבית כשתובעת כתובה ור"ת פוסק הלכה כר"ש ומעשה בא לפניו באשה שמינה בעלה אפיטרופיא והושיבה חנוונית והיו לה הרבה מעות בידה ואמרה של אחרים הן ורצה בעלה להשביעה ופסק ר"ת שאינו יכול להשביעה בטענת שמא כר"ש דאמר כל זמן שאינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה ויורשין לאו דווקא ונקט יורשין אגב רישא דכיון דאוקימנא כ"ז שתובעת כתובה וכו' דקאמר ר"ש כאבא שאול בן אימא מרים ובהא פסיק לעיל הלכה כאבא שאול בן אימא מרים א"כ הילכתא נמי בכולה מילתא כר"ש דלית לן למימר דהילכתא כוותיה בהא ובאידך לא אלא היכא דמפרש לה הש"ס בהדיא וא"ת א"כ לעיל (דף פז.) דפסק הלכה כאבא שאול אמאי לא פסיק כר"ש דמתני' יש לומר משום דלא פסיקא ליה דאיכא שינויי טובא הכא אליבא דר"ש. וכן פסק רבינו חננאל כר"ש וזה לשונו וקיימא לן כוותיה דר"ש הילכך התובעת כתובתה משביעין אותה על כל דבר שהיה בידה אפי' בחיי בעלה ואם אינה תובעת כתובתה אין משביעין אותה אלא בטענת ברי והני כולהו דבעי לאוקמי ר"ש כוותייהו כגון חנן ואבא שאול בן אימא מרים הילכתא כוותייהו. והקשו לר"ת מההיא דחזקת הבתים (דף נב:) אשה הנושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאות. על שמה עליה להביא ראיה אלמא אינה נאמנת ותירץ דההיא ברייתא אייריי לאחר מיתת בעלה דמוריא היתירא דטרחא קמי יתמי וכן מוכחא סוגיא דהתם. ומתני' דהאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית דנשבעת שלא בטענה הוה מוקי לה ר"ת כשבאת לתבוע כתובתה:

הלכה כח

מסקנא דסלקא מהך שמעתתא המושיב את אשתו חנוונית או שמינה אפוטרופוס לרבנן משביעין אותה כל זמן שירצה אף בטענת שמא אם חושד אותה בשתי כסף כדמפרש בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מח:) גבי הנשבעין שלא בטענה אבל לא על פלכה ועיסתה בטענת שמא אם לא בטענת ברי או בטענת שמא על ידי גילגול ור' אליעזר סבר דאף על פלכה ועיסתה משביעין לכתחלה ור"ש פליג עלייהו ואמר דאף אם הושיבה חנוונית ומינה אפיטרופיא אינו יכול להשביעה בטענת שמא כל זמן שאינה תובעת כתובתה אבל אם גרשה והיא תובעת כתובתה משביעה על הכל. פסק רב אלפס ז"ל הלכה כת"ק ורבינו חננאל ז"ל פסק כר"ש וגם ר"ת עשה מעשה כר"ש ונראה דבריהם וראיותיהם וגם כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא לא עבדינן בה עובדא לחייבה שבועה. כתב לה נדר

ושבועה אין לי עליך אינו יכול להשביעה ואמרי' בגמרא שבועה מאי עבידתה וקאמר רב נחמן על הפוגמת כתובתה משום דמסקא אדעתא בשעת נישואין דילמא מצריך לה זוזי ושקלא מכתובתה ואמרה כתוב לי דלא משתבעת לי ואגב פטור זה בקשה לפוטרה אף אם הושיבה חנוונית או מינה אותה אפוטרופוס וגם נמי פטור דשבועת עד א' בכלל כאשר כתבתי למעלה (סי' יח) ולא כמ"ש הראב"ד ז"ל ויש להסתפק אם פטור דשבועה הנפרעת שלא בפניו הוי בכלל לפי שראוי היה שלא לירד לנכסי אדם שלא בפניו דחיישינן לשובר או לצררי אלא שאמרו חכמים לעשות כן לר' יצחק נפחא בכתובת אשה דוקא משום חינא ולרב נחמן אף בבעל חוב משום נעילת דלת הילכך ראוי שלא יועיל לה הפטור לענין זה דכיון דשלא בפניו היא מעיזה פניה אמנם יראה שהפטור מועיל לכל שבועה שבית דין מחייבין אותה מדתנן הכא הנך שבועות שצריכה לישבע ושנאן באמצע דבריהם קודם ששנה מחלוקת רבי שמעון דפליג אכולה מתניתין אלא לכך הפסיק בדבריהם לפרש מאיזה שבועה פטרה ומפרש כשאמר לה שבועה אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותיך פטרה משלש שבועות שבאו מכחו אבל לא שבועה דמנכסים משועבדים ומנכסי יתומים עד שיאמר אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי אבל משביע את יורשיה אם גירשה ומתה נשבעין שבועת יורשין שלא פקדנו ששטר זה פרוע: ואת הבאין ברשותה מפרש בתוספתא כגון שמכרה או נתנה כתובתה ופרש"י [ונתגרשה] ומתה ובאין הלקוחות לגבות כתובתה נשבעין שלא אמרה להם שהיתה פרוע. ודוקא אם מתה אבל אם היא קיימת היא צריכה לישבע שלא נפרעת ואם אינה רוצה לישבע יפסידו הלקוחות ואם היא אומרת שנפרעה אחר שמכרה נאמנת במיגו שיכולה למחול ולא דומה למלוה שאמר שטר אמנה הוא שאינו נאמן היכא שהוא חב לאחרים ולא מהימן במיגו דאי בעי מחיל לפי שאינו רוצה למחול ולהפסיד חובו אבל במה שאומר שטר אמנה הוא אינו מפסיד חובו כי מכיר בלוה שהוא ירא שמים ולא יעכב מעותיו אבל אם אמרה שנפרעה קודם המכר לא מהימנא במיגו דאי בעי מחלה דאין זה מיגו טוב דאי מחלה השתא היתה צריכה לשלם דמי שטרא מעליא אבל אם נפרעה קודם אינה חייבת לשלם אלא הדמים שקבלה מן המכר ומחזרת הדמים ואף לדברי המפרשים דכל מוחל שטר חוב אינו חייב לשלם אלא דמי המכר. מכל מקום כולי עלמא לאו דינא גמירי והוא יראה למחול שמא תתחייב לשלם כל דמי השטר אבל מה שאומרת שנפרעה קודם המכר דבר ידוע הוא כיון שמקח טעות היה הדמים חוזרין. וי"מ אבל משביעין את יורשיה ואת הבאים ברשותה אם פגמו הם הכתובה:

הלכה כט

ובירושלמי (הלכה ה) מפרש משביעין את יורשיה ואת הבאים ברשותה אשבועת אפוטרופוס כגון שנתן לה רשות למנות את יורשיה או אדם נכרי אפוטרופוס תחתיה אע"פ שפטרה מן השבועה משביע את יורשיה ואת הבאים ברשותה ומדקדק מזה בירושלמי דכל ארבעה שומרים אם כשפטרן מן השבועה והשאילו לאחרים ברשות משביע את האחרים. נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותיך אין יכול להשביע לא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה אבל יורשין משביעין אותה ואת כו' בגרושה מפרשא הך בבא אבל באלמנה לא משכחת יורשין משביעין יורשין דאם לא נשבעה האלמנה אינה מורשת שבועה ליורשין נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותיך אין יכול להשביע לא הוא ולא יורשיו לא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה ואף אם פגמה כתובתה מן היורשין או יורשיה מן הבעל או יורשין מן היורשין פטורין מן השבועה ולא דמי לשבועת אפוטרופסות דאע"פ שפטרה ממנו ומיורשיו אם נעשית אפוטרופוס אחר מיתת בעלה צריכה לישבע דהתם לא פטרה אלא מאפוטרופסות של ממונו שאף יורשין לא ישביעוה על שנעשית אפוטרופסת על ממונו וכשמת יצא הממון מרשותו ונכנס לרשות היתומים ואפוטרופסות של ממון יורשין לא פטרה אבל שבועה דפוגמת פטרה מכל פגם שיבא לאותה כתובה שכתב לה ממה שיהיה ולמי שיהיה ועוד מסקא אדעתא דלמא לא יכלו יורשיו לפרוע כתובתה בבת אחת ותיצטרך לפוגמה על כן בקשה שיפטרנה מן השבועה גם מיורשין אבל לא מסקא אדעתה כלל שיורשין ימנוה אפוטרופוס. הא דקתני ולא הבאים ברשותי היינו לקוחות שאחר הפטור אבל לקוחות שקדמו לפטור לאו כל כמיניה ומיהו טוב להשביעה אפילו אחר הפטור כדברי רבינו חננאל ז"ל מפני הרמאים: הלכה מקבר בעלה לבית אביה קאי אהיכא דפטרה מן השבועה ממנו ומיורשיו ואפ"ה יורשין משביעין אותה על אפוטרופא שמינוה על נכסיהן אבל לא על שנתעסקה בין מיתה לקבורה לצרכי המת. ובירושלמי מוכיח קצת דאפילו נתעסקה בין מיתה לקבורה בשאר דברים שאינו לצורך המת אין משביעין אותה דגרסי' בירושלמי ר' יוסי ור' יונה תרווייהו אמרין ולא סוף דבר נכסים ששלטה בהן בחיי בעלה אלא אפילו נכסים ששלטה בהן אחר מיתת בעלה אין היורשין משביעין אותה פתר לה משעת מיתה עד שעת קבורה דאמר ר' אבהו א"ר יוחנן משעת מיתה עד שעת קבורה אין היורשין משביעין אותה תני בר קפרא שלא תהא מניחתו והולכת לבית אביה אבל לפום גמרא דידן דמייתי עלה הא דנהרדעי משמע דאיירי דוקא בצרכי המת ואבא שאול פליג אמתני' וסבר דאפילו

פטרה ואת יורשיה ממנו ומיורשיו כשבאין לגבות כתובתה מן היורשין צריכין שבועה והלכתא כוותיה:

הלכה ל

א מתני' הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה כתובה ואין עמה גט היא אומרת אבד גטי והוא אומר אבד שוברי וכן בע"ח שהוציא שט"ח ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו רשב"ג אומר מן הסכנה ואילך אשה גובה כתובתה שלא בגט ובעל חוב גובה חובו שלא בפרוזבול:

ב גמ' הא דגובה כתובתה בגט בלא כתובה אוקמא שמואל במקום שאין כותבין כתובה והלכתא כוותיה מה שמקשין על דברי רב אלפס ז"ל ותירוץ הרמב"ן ז"ל כתבתי בפ"ק דב"מ (סי' מד):

הלכה לא

א מתני' שני גיטין וב' כתובות גובה ב' כתובות שתי כתובות וגט א' או כתובה ושני גיטין או כתובה וגט ומיתה אינה גובה אלא כתובה אחת שהמגרש את אשתו והחזירה ע"מ כתובתה הראשונה החזירה:

ב גמ' אי בעיא בהאי גביא ואי בעיא בהאי גביא לימא תהוי תיובתיה דרב נחמן דאמר ר"נ שני שטרות פי' והן של מכר או של מתנה היוצאין בזה אחר זה בטל שני את הראשון ולאו מי איתמר עלה דאי אוסיף ביה דיקלא לתוספת כתביה ה"נ בדאוסיף לה הלכך אי בעיא למיגבא (קמא) מזמן קמא גביא בלא תוס' ואי בעי למיגבא תוספת גביא מזמן בתרא: ת"ר גט וכתובה ומיתה אם גט קדם לכתובה גובה שתי כתובות אם כתובה קדמה לגט אינו גובה אלא כתובה א' שהמגרש את אשתו והחזירה ע"מ כתובתה הראשונה החזירה והנ"מ דהדרה סתמא אבל אי כתב לה אחריתי גביא תרוייהו כדתני רישא שני גיטין ושתי כתובות גובה שתי כתובות:

הלכה לב

א מתני' קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה וכן גר שנתגייר ואשתו עמו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה:

ב גמ' אמר רב הונא לא שנו אלא מנה ומאתים אבל תוספות אין לה וממשעבדי לא גביא דהו"ל שטר מוקדם תניל כוותיה דרב הונא חדשו נוטלת מה שחדשו לא חדשו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה אבא תוספת דמעיקרא לא: רדרן עלך הכותב

פרק י

הלכה א

א מי שהיה נשוי שתי נשים ומת הראשונה קודמת לשנייה ויורשי הראשונה קודמין ליורשי השניה נשא ראשונה ומת נשא שניה ומת הוא שניה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה אוקימנא בסוף כל הנשבעין (שבועות דף מח.) כשנשבעה ומתה אבל מתה ולא נשבעה אין יורשין של שניה נוטלין כתובתה דאין אדם מוריש שבועה לבניו:

ב גמ' שמע מינה ממתני' תלת שמע מינה אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דיכרין ולא חיישינן לאינצויי ממאי מדקתני שניה ויורשיה קודמין ליורשי ראשונה מיקדם הוא דקדמי הא איכא שקלי כתב רבינו חננאל ז"ל מסוגיא דהא שמעתתא שמעינן דאם מתה גם זו שנשארה אחריו יש להן כתובת בנין דיכרין לבני הראשונה אבל בדאיתא בחיים לא אשכחן ויש מן הגאונים שאמרו כן בתשובותיהם וטעמא דמילתא משום דאינצויי כי הא ודאי חיישינן לפי שאין בני השנייה נוטלין כלום אלא כתובת אמן ובני הראשונה נוטלין כל הנכסים והם יוצאין נקיים מהם לגמרי ויש מן הגאונים דאמרי שאפילו בחיי השניה נוטלין בני הראשונה ודייקי מדקתני מתני' שניה ויורשיה קודמין וכי היכי דדייקינן על יורשיה מיקדם הוא דקדמי הא איכא שקלי ה"נ דייקינן בשניה מיקדם הוא דקדמה הא איכא שקלי וכן מסתבר דאם איתא דבחייה לית להו לבני הראשונה גם אחרי מיתה נמי לית להו דכבר זכו בהן בני השניה בנכסים כי היכי דאמרי' במועטין ונתרבו. וש"מ כתובה נעשה מותר לחברתה מדלא קתני אם יש מותר דינר כי בפירעון כתובת השנייה מיקיימא נחלה דאורייתא ואם לא היו שם נכסים אלא כשיעור כתובה ראשונה ופרעו מהן כתובת השניה לא יטלו בני הראשונה המותר כיון דאי הוו שקלו כתובת אמן מיעקרא נחלה דאורייתא כי לא היה שם מותר דינר אע"פ שפרעו כתובת השניה לית כאן כלל דין כתובת בני דיכרין כיון שלא היה שם מותר דינר יתר על כתובת אמן וכן פרש"י בב"ח שיש שיעור שתי כתובות ומותר דינר והוא משועבד לב"ח אבל אם אין שם מותר דינר על שתי כתובות אע"פ שהן צריכין לפרוע חוב אביהן לא אמרינן הרי קיימו נחלה דאורייתא והמותר יחלוקו ביניהם כל אחד כפי חלק המגיעו והיינו טעמא כיון דבשעת מיתה לא היה שם מותר זכו מיד בני כתובה הקטנה לחלוק בשוה וכשבא אח"כ ב"ח לגבות חובו ה"ל כדבר שנתחדש ביניהם אח"כ דהא ק"יל ב"ח מכאן ולהבא הוא גובה ואינו מבטל הזכות שזכו בני הקטנה מידי דהוה אמועטין ונתרבו והיכא דהוה נכסי יותר מכדי כתובה הראשונה וכשפרע כתובת השניה לא נשאר לבני הראשונה כדי כתובתן ראיתי מן הגדולים שכתבו דלא תקינו כתובת בנין דיכרין אלא

היכא דמצי למשקל כל כתובת אמן ולא מיסתבר כלל כיון דבשעת מיתת אביהן היה בנכסים כדי לקיים נחלה דאורייתא לא הפסידו זכותן ומה שישאר אחר הפריעה יטלו הן רב הן מעט וכן בשתי כתובות וב"ח ויש יתר על שתי כתובות דינר אע"פ שהחוב גדול יחלוקו המותר ביניהם לפי הכתובות אע"פ שאינן גובין בו כתובת אמן וה"ה נמי בכתובה נעשית מותר לחברתה. וש"מ כתובת בנין דיכרין לא טרפא ממשעבדי דאי ס"ד טרפא ממשעבדא ליתו בני ראשונה וליטרפינהו לבני שניה אמר מר זוטרא הלכתא אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דיכרין וכתובה נעשית מותר לחברתה והני מילי אחת בחייו ואחת במותו אבל מתו שתיהן בחייו עד שיהא שם יותר על שני כתובות דינר.

הלכה ב

א מתני' מי שהיה נשוי שתי נשים ומתו ואח"כ מת הוא והיתומים מבקשים כתובת אמן ואין שם אלא שיעור שתי כתובות חולקות בשוה היה שם יתר דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואילו נוטלין כתובת אמן ואם אמרו יתומים הרי אנו מעלין על נכסי אבינו יתר דינר כדי שיטלו כתובת אמן אין שומעין להם אלא שמין את הנכסים בב"ד היו שם נכסים בראוי אינו כבמוחזק אע"פ שמת אבי אביהם קודם חלוקה הואיל ולא היו בשעת מיתה כבר זכו בני הקטנה לחלוק בשוה ולא דמי למועטין ונתרבו דמיבעיא ליה. התם היה השבח בגוף הנכסים כגון דיקלא ואלים ארעא ואסקא שרטון או נתייקרו הנכסים אבל הכא הני נכסים מעלמא קא אתו. ר"ש אומר אע"פ שיש שם נכסים שאין להן אחריות אינן כלום עד שיהו שם נכסים שיש להן אחריות יתר על שתי כתובות דינר:

ב גמ' ולרבנן אפי' מטלטלי הוי מותר דמיקיים בהו נחלה דאורייתא אבל בהא מודו רבנן לר' שמעון דבעינן מקרקעי שיעור שתי כתובות דתנאי כתובה ככתובה ודוקא ממקרקעי גבי כתובת בנין דיכרין. ואע"ג דתקינו רבנן בתראי למיגבי כתובה ממטלטלי לכתובת בנין דיכרין לא תיקון והיכא דאיכא בעל חוב ואיכא מותר על שני כתובות מאי דשקיל בעל חוב כולי עלמא ל"פ דהוה מותר והני שקלי כתובת אמן והני שקלי כתובת אמן: ת"ר לזו אלף ולזו חמש מאות אם יש שם מותר דינר אלו נוטלות כתובת אמן ואלו נוטלות כתובת אמן ואם לאו חולקות בשוה: פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן יורשין מועטין ונתרבו מאי אמר ר"נ כשם שמרובין ונתמעטו זכו בהן יורשין כך מועטין ונתרבו זכו בהן יורשין פרש"י וחולקין בשוה וכן פי' רבינו חננאל ז"ל ויש מפרשים כשם שמרובין ונתמעטו זכו בהן יורשין בני כתובה הגדולה כך מועטין ונתרבו זכו בהן יורשין בני הגדולה ולא נהירא דמסתבר טפי למיזל בתר שעת מיתה כמו במרובין ונתמעטו ועוד כדי לקיים נחלה דאורייתא:

הלכה ג

ההוא גברא דהוו מסקי ביה אלפי זוזי הוו ליה תרין אפדנא זבנינהו חדא בחמש מאה וחדא בחמש מאה אתא בעל חוב טרפא לחדא מינייהו והדר אתא וקא טריף ליה לאידך שקל אלפא זוזי ואזיל לגביה אמר ליה אי שויה לך ההוא קמא אלפא זוזי לחיי ואי לא שקיל אלפא זוזי ואסתלק סבר רמי בר חמא למימר היינו מתני' אם אמרו יתומים הרי אנו מעלין על נכסי אבינו יתר דינר אין שומעין להן אמר ליה רבא מי דמי התם אית להו פסידא ליתמי הכא מאי פסידא איכא אלפא יהיב ואלפא שקיל טרפא בכמה כתבינן רבינא אמר באלפא רב (עמרם) [עוירא] אמר בחמש מאה והלכתא בחמש מאה דאע"ג דקבלה בעל חוב באלפא זוזי לא היתה שוה לימכר בדמים הללו לאדם אחר שלא היתה חביבה עליו אבל אם השביחה כתבינן ליה טירפא כפי שוויה של שעת טירפא מצאתי כתוב בשם הר"י דמיירי בדלא אכריז כשטרף אפדנא ראשונה אבל אם עשו הכרזה בשומת בית דין והורידוהו לקרקע לא מצי תו לסלוקי דא"כ אין לדבר סוף וכן מצאתי בשם הרב ר' מאיר הלוי ז"ל אלא שהוא כתב דהיכא שמכרו או נתנו הב"ח לאחר תו לא הדרה השומא ויותר כיון יפה ה"ר יונה ז"ל דהא דאמרי' (ב"מ דף לה.) דשומא הדרא לעולם היינו דווקא כששמו ב"ד נכסי הלוה למלוה ומשום ועשית הישר והטוב עשו תקנה זו שישאר הקרקע ביד בעליו אבל לוקח שלקח שיעבוד המלוה לא שייך ביה הישר והטוב כי נכנס לשעבודו של מלוה ולקח במעותיו יחזור ויקבל מעותיו מן המוכר וישאר למלוה שעבודו דהא לרמי בר חמא אף כשבא המלוה לטרוף אין הלוקח יכול לסלקו בזוזי הלכך לרבא נמי נהי דבשעת טירפא יכול לסלקו בזוזי מודה הוא דלאחר שירד לקרקע בשומת בית דין תו לא מצי לסלוקי בזוזי:

הלכה ד

ועוד כתב הר"ם ז"ל שאם יבא שום אדם בתוך ימי ההכרזה ויעלה הקרקע יותר ממה ששמו אותה ב"ד אם רוצה המלוה להחזיק בקרקע צריך לקבלו באותו עילוי שהשומא והכרזה לתועלת הלוה היא שאם ימצא מי שיתן יותר הרי טוב ואם לא יקחם המלוה באותה שומא אבל אם הלוקח עצמו יעלה על השומא ששמו בית דין לא נחוש לדבריו כי ודאי לתועלתו הוא מכוין ואמר בלבו מה לי אם אוסיף וישאר הקרקע בידי אח"כ אחזור ואגבה הכל מן המוכר הלכך בעבור העילוי שלו לא נבטל שומת ב"ד ששוה לרובא דאינשי ורב האי גאון ז"ל כתב בשער כ"ח של מקח וממכר דבעל חוב והלוקח אם יוסיף האחד על חבירו לאותו שיוסיף יהיה הקרקע ואפשר דההיא איירי כשרוצה אחד מהם להוסיף עד כנגד כל החוב כי הך דשמעתין אבל אם ירצה הלוקח להוסיף מעט מעות

על שומת בית דין ולא יהיה כל החוב פרוע בההיא אזלינן בתר שומת בית דין ואם אומר המלוה אני רוצה לקבל את הקרקע בכל חובי בלא שומת בית דין והלוקח אמר לא כן אלא ישומו בית דין ואתן לך כפי שומתן אין שומעין ללוקח כי יש בו הפסד ללוה אבל אם היתומים אומרים כן שומעין להן ומכריזין עליו ומקבלו בשומתו דאי אתו זוזי לידי דיתמי מסלקי ליה בדמי שויו וכן היה עובדא בתרי קטיני דארעא וסבר רב יוסף למידן כרמי בר חמא ואהדריה אבייי והלכתא כאביי ורבא:

הלכה ה

ההוא גברא דהוה מסקי ביה מאה זוזי שכיב שבק קטינא דארעא דהוה שוי חמשין זוזי אתא ב"ח טריף לה אזול יתמי יהבו ליה חמשין זוזי והדר אתא וקא טריף לה אתו לקמיה דאביי אמר להו מצוה על היתומים לפרוע חובות אביהם הני קמאי מצוה קא עבידתו והשתא כי טריף בדינא טריף ולא אמרן אלא דלא אמרו ליה הנך חמשין זוזי דמי קטינא אבל אמרו ליה הני חמשין זוזי דמי קטינא סלוקי סלקוה וכן הדין בב"ח מאוחר אחר שסילקו בעל חוב מוקדם בדמי קטינא דגרסינן בירושלמי דשילהי פירקין א"ר יוסי הדין אמרה ההוא דיזיף מן תרי בר נש אתא תניינא א"ל קום פשר אמר ולית סיפך דקדמין אתי וטריף יכול למימר ליה קום פשר ואי טריף טריף פשר מן השני חזקה שהראשון בא וטריף פשר מן ראשון אמר רבי פנחס אתא עובדא קמיה דרבי ירמיה אמר פשר פשר כלומר אם התפשר עם הראשון אין האחרון יכול לחזור ולטרוף ממנו ופריך אמר ר' יוסי ולא אמרו כל דאקני לא איתיה אלא ביורש:

הלכה ו

ההוא גברא דזבנה לכתובתה דאמיה בטובת הנאה פי' רש"י שמכרה בחיי אביו אם ימות אביו ואח"כ תמות אמו וירש כתובתה שתהיה של זה הלוקח ואמר אי אתיא אמיה ומערערת לא מפצינה לך שכיבה אמיה ולא עירערה אתא איהו וקא מערער סבר רמי בר חמא למימר איהו במקום אמיה קאי א"ל רבא נהי דאחריות דאמיה לא קביל עילויה אחריות דנפשיה מי לא קביל עילויה. מכאן היה נראה לר"ת הא דאמר בפ' יש נוחלין (בבא בתרא דף קלו.) ובפ"ק דבבא מציעא (דף טז.) מה שאירש מאבא מכור לך לא עשה ולא כלום היינו כשאמר בסתם אבל אם אמר שדה זו שאירש מכור לך קנה. אפי' למאן דאמר אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דכיון שהירושה עתידה ליפול לפניו מאליה וגם בירר המכר לא חשיבא כולי האי דבר שלא בא לעולם דאי לא תימא הכי היאך מכר כל עיקר כתובת אמו דהיינו מה שאירש מאבא מכור לך דמל כרחך המכר היה מכר דאם לא היה מכר היה חייב להחזיר הדמים דהא דקאמר לא מפצינא לך היינו

על עירעור אמו אבל על זה לא התנה שאם לא היה המכר מכר מעיקרא שלא יחזיר הדמים והיאך ס"ד דרמב"ח למימר שלא יחזיר הדמים ולא מסתבר למימר דאתיא כמ"ד אדם מקנה דשב"ל דלא הוי מייתי הש"ס עובדא דלא כהלכתא אבל לפירוש שני דרש"י שמפרש שמכר שדה המיוחד לכתובת אמו אז אין ראיה מכאן ועוד הביא ראיה מהא דאמרי' בשלהי מי שמת (בבא בתרא דף קנט.) בין שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות ומפרש טעמא משום דאמר אנא מכח אבוה דאבא קאתינא ובלאו האי טעמא נמי דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אלא ודאי מיירי כגון שאמר שדה זו שאירש מאבא:

הלכה ז

אמר רמי בר חמא ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות וחזר שמעון ומכרה לראובן באחריות ואתא בעל חוב דראובן וקא טריף ליה מיניה דינא הוא דאזיל שמעון ומפצי ליה אמר ליה רבא נהי דאחריות דעלמא קביל עלויה אחריות דנפשיה מי קביל עלויה ורב אלפס ז"ל גורס נהי דאחריות דעלמא לא קביל עילויה אחריות דנפשיה מי לא קביל עילויה ופירש ה"ר מאיר הלוי ז"ל האי קביל ולא קביל לאו בקבלת המוכר דקביל עליה אחריות ללוקח קאי אלא בקבלת הלוקח דסביר וקביל דלא ליהדר אמוכר כדאמר (ב"ק דף ט.) חייתא דקיטרי סברת וקבילית והכי פירושא דכי הדר ראובן וזבנה מיניה דשמעון באחריות נהי דאחריות דעלמא לא קביל ראובן עילויה אלא אדעתא דמפצי ליה שמעון הוא דזבין מיניה אחריות דנפשיה דראובן מי לא קביל עילויה דלא ליהדר בה שמעון:

הלכה ח

אמר רמי בר חמא ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וזקפו עליו במלוה ומת ראובן ואתא בעל חוב וקא טריף לה משמעון ופייסיה בזוזי דינא הוא דאמרי בני ראובן לשמעון אנן מטלטלי שבק אבונא גבך ומטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי אמר רבא אי פקח אידך מגבי לה ניהלייהו ארעא והדר גבי לה מינייהו מדרב נחמן וכו' מכאן יש להוכיח דאע"ג דאמרינן לעיל בפרק הכותב (דף פו.) דדינא דבעל חוב בזוזי היכא דאית ליה פסידא כי הכא לא מחייב למיתב זוזי ואינו ראיה כ"כ דמלוה זו באה מחמת קרקע שקנה הלכך מצי למיהדר להו האי ארעא דזבן מאבוהון בהני זוזי הנך תלתא מימרות איתנהו בפ"ק דבבא קמא (דף ח:):

הלכה ט

א מתני' מי שהיה נשוי שלש נשים ומת כתובתה של זו מנה ושל זו מאתים ושל זו שלש מאות ואין שם אלא מנה חולקות בשוה היו שם מאתים של מנה נוטלת חמשים ושל

מאתים ושל שלש מאות שלשה שלשה של זהב היו שם שלש מאות של מנה טטלת חמשים ושל מאתים מנה ושל שלש מאות ששה של זהב וכן שלשה שהטילו לכיס פיחתו או הותירו כך' הם חולקין:

ב גמ' תניא זו משנת ר' נתן א"ר אין אני רואה דבריו של ר' נתן באלו אלא חולקות בשוה פי' רבינו חננאל ז"ל דקי"ל בהא הלכה כר' ואי אפשר להעמיד דבריו בזמן שיש שם שלש מאות שיחלקו בשוה אלא כל עזבון המת חולקין לששה חלקים של מנה נוטלת חלק א' ושל מאתים שני חלקים ושל שלש מאות שלשה חלקים וכל חדא וחדא נוטלת לפי מעותיה עד שתפרע כל כתובתה כי זה הדין דין צדק ומה שאמר רבי אין אני רואה דבריו של ר' נתן באלו בבבא דרישא ומציעתא אבל בבבא דסיפא לא פליג רבי אלא בין בתפיסה אחת בין בשתי תפיסות כך הוא הדין כל אחת נוטלת לפי מעותיה. ותו אשכחן משנה שלימה בפ' שור שנגח ארבעה וחמשה (דף לו.) שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום זה נוטל מנה וזה נוטל מנה חזר ונגח שור שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו זה נוטל חמשים וזה נוטל חמשים חזר ונגח שור שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו חמשים זוז ושנים הראשונים דינר זהב ומוקי לה כר"ע דאמר שותפי נינהו וקי"ל כוותיה וחלוקה זו כל אחד ואחד לפי מעותיו לפיכך העמדנו דברי רבי לחלוק כל מנה ומנה לששה שתהא חלוקה זו לפי המעות כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא ותו גרסינן ביש נוחלין (דף קכד.) תניא רבי אומר הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהם ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים אלמא כל אחד נוטל לפי מעותיו ואם היינו מעמידים דבריו הכא ממש בשוה א"כ קשיא דרבי אדרבי הלכך נראה להעמיד הדבר על בוריו אליבא דהלכתא להיות דברי רבי לפי המעות וכן ההלכות שוות עד כאן לשון רבינו חננאל ז"ל ולא דמי כלל האי דיש נוחלין דהתם ליכא שיעבוד אלא כל אחד יש לו חלק בקרקע ובכור זה יש לו פי שנים הלכך נועל כל מה שהשביח חלקו וכן ההיא דפרק שור שנגח כל אחד נוטל לפי מה שיש לו בשור אבל הכא כל הנכסים משועבדים לכתובה וכל השלש מאות משועבדות לבעלת מנה כמו לבעלת מאתים ולבעלת שלש מאות שכולן אחראים לכתובתה עד שיהא לה כל המנה שלה הלכך חולקות בשוה אבל סיפא דחולקית לפי מעות לא קרי ליה חולקות בשוה ודין צדק הוא אם היו שם שלש מאות כל אחת נוטלת מנה היו שם חמש מאות בעלת מנה נוטלת מנה ואינך כל אחת מאתים וכן פסק רב אלפס ז"ל:

הלכה י

וכן ג' שהטילו לכיס כו' אמר שמואל שנים שהטילו לכיס א' זה מנה וזה מאתים השכר לאמצע דאיבעי ליה לאתנויי בעל המאתים שיטול בריוח לפי הקרן ומדלא התנה אנו אומדים דעתו שהסכים שיטול בעל המנה חצי הריוח לפי שהוא חריף ובקי במשא ומתן או שום אמתלא אחרת לפי שדרך כל המשתתפין להתנות לחלוק הריוח לפי הקרן ומדלא התנה ודאי אומדנא דמוכח הוא. אמר רבה מסתברא מלתא דשמואל כשלקחו שור לחרישה ועומד לחרישה אבל לקחו שור לחרישה ועומד לטביחה פי' שנמלכו עליו להעמידו לטביחה לחלוק באברין ואח"כ נזדמן להם שמכרוהו חי זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו הואיל ואילו טבחוהו וחלקו איבריו הרי זה נוטל שליש מגופו וזה נוטל שני שלישים רב המנונא אמר אפי' לקחו שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע לאו דוקא כשלקחו לחרישה דה"ה נמי לקחוהו לטביחה ועומד לטביחה או לקחו פירות וכלים הראוין ליחלק אלא משום דרבה נקט שור לחרישה ועומד לטביחה נקט איהו נמי האי לישנא ותדע לך מדאקשי לרבה מהא דתניא שנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים השכר לאמצע אלמא לרב המנונא ניחא ואי אמרת דבשור לטביחה חולקין לפי המעות לרב המנונא נמי קשיא אדתני סיפא לקח זה בשלו וזה בשלו זה נוטל לפי מעותיו וכו' לפלוג וליתני בדידיה במה דברים אמורים בשור לחרישה ועומד לטביחה אבל בשור לטביחה ועומד לטביחה חולקין לפי המעות ועוד מדאקשי לרב המנונא ממתניתין דקתני וכן שלשה שהטילו לכיס ולא אשכחן פירוקא אלא בזוזי חדתי ומאי דוחקיה לאוקמא בשינויא דחיקי כי האי לוקמא כשלקחו סחורה דסתמא הכי דעת המשתתפין דלקנות פירות או סחורה הם משתתפין אלא על כרחך דלרב המנונא אפי' בשור לטביחה ועומד לטביחה או סחורה הראויה ליחלק פלגי בשוה וטעמא כדאיתא בירושלמי דגרסינן התם (ה"ד) אמר רבי אלעזר כשהיתה הסלע חסרה או יתירה אבל לשכר ולהפסד שלהן חולקין בשוה וקשה הדין יהב מאה דינרין והדין יהיב חמשין ואת אמרת הכין חבריא אמרין יכול הוא למימר ע"י עשרה דינרין סלקת פרקמטיא פירוש דרך קונה סחורה לקנות סחורה בק' דינרין ואלמלא עשרה דינרין דילי לא היית יכול לקנותה עד כדון דהות פרקמטיא זעירא הות פרקמטיא רבה מאי פי' אם נשתתפו במעות הרבה היה יכול לקנות כמה סחורות בלא שותפותו אמר רבי בון בר חייא יכול הוא למימר ליה עד דאת חד זבין אנא מזבין עשר זימנין עד כדון במקום קרוב היה מקום רחוק אמר רבי אילא יכול הוא למימר ליה עד דאת אזיל ואתי חד זמן אנא אזיל ואתי עשר זימנין וי"מ דרב המנונא לא אמר אלא בשור לחרישה ועומד לטביחה אבל בשור לטביחה

ועומד לטביחה מודה רב המנונא דחולקין לפי המעות ולא תקשי ליה אדתני סיפא לקח זה בשלו וכו' ליפלוג וליתני בדידיה כדלעיל דטפי קרי ליה בדידיה מאי דמוקי הכל בשור לחרישה ומפליג בין הטילו לכיס ובין לקח זה בשלו וזה בשלו ממאי דהוה תני הכל בהטילו לכיס והוה מפליג בין שור לחרישה ובין שור לטביחה והא דלא שני רב המנונא מתני' בשור לטביחה ועומד לטביחה משום דמילתא דפשיטא היא ומאי קמ"ל מתני' ומשני הותירו זוזי חדתי ולעולם בשור לחרישה ועומד לטביחה ואפ"ה חולקין לפי המעות שלדעת כן נשתתפו שאם לא ירויחו אלא חילוף המעות שבשביל ריוח מועט לא יקפידו אלא כל א' יטול מעותיו וכן נמי אם פיחתו אסתירא דצוניתא ורבינו חננאל ורב אלפס ז"ל פסקו כרב המנונא דפשטא דברייתא כוותיה ומדמשני נמי רב נחמן מתניתין כוותיה אלא שרב אלפס פי' דווקא שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע אם מכרוהו בעודו חי אבל אם טבחוהו חולקין לפי המעות וכ"ש לקחוהו לטביחה והיינו כשינויא בתרא דשנינן וממילא רווחא שמעתתא כפירושא קמא ואף הירושלמי אמר בהדיא כן ואף אם היה פי' קמא דחוק ראוי לדחוק ולפרש כדי להשוות שתי הגמרות יחד וכ"ש שהוא מרווח ומפורש וכן דעת רוב המפרשים שבכל מיני שיתוף סחורות אם נשתתפו בסתם לוקח המועט כמרובה בשכר ובהפסד והטעם כמפורש בירושלמי או משום אומדנא דמוכח כדפרישית:

הלכה יא

א מתני' מי שהיה נשוי ארבע נשים ומת הראשונה קודמת לשניה והשניה קודמת לשלישית והשלישית קודמת לרביעית הראשונה נשבעת לשניה והשניה לשלישית והשלישית לרביעית והרביעית נפרטת שלא בשבועה אמר בן ננס וכי מפני שהיא אחרונה נשכרת אף היא לא תפרע אלא בשבועה. היו כולן יוצאות ביום אחד כל הקודמת לחברתה אפילו שעה אחת זכתה וכך היו עושין בירושלים כותבין שעות היו כולן יוצאות בשעם אחת ואין שם אלא מנה חולקין בשוה:

ב גמ' במאי קא מיפלגי אמר שמואל כגון שנמצאת שדה אחת מהן שאינה שלו ובב"ח שקדם וגבה מה שגבה גבה קמיפלגי ת"ק סבר מה שגבה לא גבה ובן ננס סבר מה שגבר גבה ורב נחמן אמר רבה בר אבוה דכ"ע מה שגבה לא גבה והכא בחיישינן שמא תכסיף קמיפלגי וכו' הקשה ר"ח ז"ל מהא דאמר בפ' שני דערכין (דף ז:) היו בידו חמש סלעים ואמר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי ונתן ארבע לשניה ואחת לראשונה יצא מאי טעמא בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה והכא מסיק רב נחמן דכ"ע מה שקדם וגבה לא גבה ותנן נמי בשילהי פירקא (דף צה.) הראשונה מוציאה מיד השניה אלמא מה

שגבה לא גבה ותי' דגבי הקדש אמרי' מה שגבה גבה ואין לחוש הואיל והכל להקדש עוד תי' דהתם במטלטלים לכך מה שגבה גבה דלית להו דין קדימה ומשום דלית להו קלא אבל במקרקעי מה שגבה לא גבה והא דאמר בשלהי המניח (בבא קמא דף לג:) קדמו בעלי חובות וגבו בין חב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב לא עשה ולא כלום וקאמר התם בשלמא הזיק עד שלא חב נזקין קדמו אלא חב עד שלא הזיק ב"ח קדים ואפי' הזיק ער שלא חב נמי ב"ח קדים ותפיס ש"מ ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה ואע"ג דהתם במטלטלין איירי לא קשה מידי דשור המזיק הוי כמקרקעי כדאמרינן התם כוון דנגח תורא נגחנא קרו ליה ועוד דהתם דין הוא מה שגבה לא גבה דאין לניזק מקום לגבות אלא מגופו של שור דהתם אינו משלם אלא מגופו אבל מטלטלין בעלמא מה שגבה גבה ורב האי גאון ורבינו חננאל ורב אלפס ז"ל פסקו כמ"ד מה שגבה לא גבה דהלכתא כר"נ בדיני ושמואל נמי דאוקי פלוגתייהו בב"ח מאוחר שקדם וגבה רבנן סברי מה שגבה לא גבה ויחיד ורבים הלכה כרבים ולדינא דמתניתין הלכה כבן ננס דאביי דהוא בתראה מוקי פלוגתייהו כדאביי קשישא ובפרק הנזקין (דף נ:) מוכח דהלכתא כאביי קשישא ואף לרב נחמן ושמואל דמוקי פלוגתייהו בטעמי אחריני לית להו לרבנן הא דאביי קשישא אם לא נאמר דמיירי כשפטרם אביהן מן השבועה ומועיל הפטור לגבי יתמי אבל לא לגבי הנשים מ"מ הלכה כאביי קשישא אם לא פטרה:

הלכה יב

אמר רב הונא הנהו תרי אחי ותרי שותפי דאית להו דינא בהדי חר ואזיל חד מינייהו בהדיה לדינא לא מצי אידך למימר ליה לאו בעל דברים דידי את אלא שליחותיה קא עביד איקלע רב נחמן לסורא שיילוהו כה"ג מאי אמר להו מתניתין היא הראשונה נשבעת לשניה והשניה לשלישית ושלישית לרביעית ואילו ראשונה לשלישית לא קתני מ"ט לאו משום דשליחותיה קא עבדא מי דמי התם שבועה לא' שבועה למאה הכא אמר ליה אי הואי התם הוה טענינן טפי ולא אמרן אלא דליתיה במתא אבל איתיה במתא איבעי ליה למיתי ומיהו אם האחד סתם טענותיו ואמר אין לי עדים ואין לי ראיה והשני מצא עדים או ראיה לא הפסיד בטענת הראשון וכן אם הודה הראשון והפסיד בהודאתו לא יפסיד השני בהודאת הראשון אם הוא כופר ולא אמרינן דהפסיר במה שלא בא אלא בדבר שאין יכול לשנות בטענתו ממה שטען הראשון ונפקא מינה שב"ד יורדין לנכסיו ואינו יכול לדחות עצמו עד שירדו עמו לדין שכתבו פסק דין עליו כאילו כבר ירד לדין והרמב"ם ז"ל כתב (פ"ג מהל' שותפין ה"ג) דכי אזיל חד מינייהו לדינא בהדי חד מצי אידך למימר לא אדון עמך אלא על חלקך שהרי כשיבא חברך אצטרך לדון עמו וליתא

חדא דמה איכפת ליה שידון על הכל אם יזכה בדין נגדו הרי נפטר מחלקו ועוד מצי אמר ליה האי אם ארד עמך לדין על החצי ואזכה בדין אצטריך לחלק אותו עם שותפי משום דאמר לי מאן פלג לך הלכך כיון שאינו יכול לזכות בחלקו אם לא שירד עמו לדין על הכל צריך להשיב לו על הכל ובפרק שבועת הדיינין (סי' ב) הארכתי בזה הרבה:

הלכה יג

איתמר שני שטרות היוצאין ביום אחד רב אמר יחלוקו ושמואל אמר שודא דרייני והלכתא כשמואל ובשטר מכר או מתנה על שדה אחת מירי אבל שטרי הודאות והלואות היוצאין ביום אחד חולקין ובהא לא פליג שמואל כדתנן במתני' היו כולן יוצאות ביום א' ואין שם אלא מנה חולקות בשוה לפי שיש חילוק בין קנין לשיעבוד דקניין מכר או מתנה כל הקודם בקנין זכה אבל השיעבוד אינו חל עליו אלא מאותה שעה שמוכיח מתוך השטר שחל השיעבוד דהיינו ממחרת יום הכתיבה ובו ביום שנכתב השטר אין הוכחה בו מתי התחיל השיעבוד בבקר או בערב והארכתי לעיל בפרק הכותב (סימן יא): אימיה דרמי בר חמא בצפרא כתבינהו לנכסה לרמי בר חמא לאורתא כתבתינהו למר עוקבא בר חמא במתנת בריא בשטר בלא קניין הוה ולא נודע למי נמסר שטרא תחלה ואין זה עובדא דפרק מי שמת (בבא בתרא דף קנא.) דהתם מתנת שכיב מרע הוה אתא רמי בר חמא לקמיה דרב ששת ואוקמיה בנכסי אתא מר עוקבא בר חמא לקמיה דרב נחמן ואוקמיה בנכסי אתא רב ששת לקמיה דרב נחמן אמר ליה מ"ט עבד מר הכי א"ל ומר מ"ט עבד הכי א"ל משום דקדים לכתיבה ומסתמא כיון שנכתב תחלה גם נמסר תחלה כי היה ירא מאחיו שיקדמנו א"ל אטו בירושלים יתבינן דכתבינן שעות והואיל ואין ניכר זמן הכתיבה בשטר לא תלינן המסירה בכתיבה אלא מאי טעמא עבד מר הכי אמר ליה שודא דדייני א"ל אנא נמי שודא דדייני אמר ליה חדא דאנא דיינא ומר לאו דיינא ועוד מעיקרא לאו בתורת הכי אתית לה כתב רבינו חננאל ז"ל קבלה בידינו דשודא דדייני דוקא במקרקעי ודוקא בדיין מומחה דהא רב ששת גברא רבה הוה וא"ל רב נחמן שאינו דיין לעשות שודא דדייני ונראה דגבי מטלטלי נמי שייך שודא דדייני כי ההיא דפ"ק דגיטין (דף יד:) וכאן אמרו מה שירצה שליש יעשה וקרי ליה בשמעתין שודא דדייני ונ"ל דרבינו חננאל קאמר בשודא דדייני הבא לפני הדיין אבל ההיא דשליש עליו היה מוטל לעשות שודא דדייני:

הלכה יד

הנהו תרי שטרי דאתו לקמיה דרב יוסף חד הוה כתוב בחמשא בניסן וחד הוה כתוב בניסן סתם אוקמא רב יוסף להההוא דחמשא בניסן בנכסי א"ל אידך ואנא אפסיד א"ל

את ידך על התחתונה אימר בר תשעה ועשרים בניסן את אמר ליה לכתוב לי מר טירפא מאייר ואילך א"ל מצי אמר לך את בר חד בניסן והנחתי לך מקום לגבות ממנו מאי תקנתיה ליכתבו הרשאה אהדדי:

הלכה טו

מתני' מי שהיה נשוי שתי נשים ומכר את שדהו וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך השנייה מוציאה מיד הלוקח והראשונה מיד השנייה והלוקח מיד הראשונה וחוזרות חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם וכן ב"ח וכן אשה בעלת חוב:

הלכה טז

גמ' וכי כתבה לו מאי הוי והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום הכא במאי עסקינן כשקנו מידה וכי קנו מידה מאי הוי תימא נחת רוח עשיתי לבעלי מי לא תנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אלמא יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי ופריק רב אשי מתני' דקתני הלוקח מוציא מיד הראשונה ולא מציא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי בשני לקוחות לחד לא כתבה ולחד כתבה דאמרינן לה אם איתא דנחת רוח עבדת מקמא איבעי לך למיעבד כדתניא כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו איבדה כתובתה ומתני' דקתני לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל בחד לוקח דליכא למימר הכי וכן הלכתא:

הלכה יז

איבעיא להו אישתדוף בני חרי מהו דליטרוף ממשעבדי תא שמע כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו איבדה כתובתה דברי רבי מאיר ואי ס"ד אישתדוף בני חרי טרפא ממשעבדי נהי דאיבדה כתובתה משני מראשון מיהא תיגבי אמר רב נחמן בר יצחק מאי איבדה כתובתה נמי משני אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דאיבדה כתובתה לגמרי משמע ועוד תניא לוה מן האחד ומכר נכסיו לשנים וכתב בע"ח ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך אין לו על לוקח ראשון כלום מפני שיכול לומר לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו התם איהו דאפסיד אנפשיה פירש"י וכולה רבא קאמר לה ודחי לשינויא דרב נחמן בר יצחק ובין בעל חוב ובין אשה איהו דאפסיד אנפשיה ולא נהירא לרבינו תם ז"ל דהוה ליה למימר אלא ופי' רבינו תם דפירוקא דרב נחמן הוא והכי פירושא התם בע"ח איהו דאפסיד אנפשיה דידע דסופו לגבות ואפ"ה כתב ליה הלכך לא גבי מראשון אבל אשה ליכא למימר כולי האי איהי דאפסיד אנפשה דהא בשעה שכתבה לו לא היתה עדיין ראויה לגבות בברור דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים וכן

פי' רבינו חננאל ז"ל ובכמה מקומות בהש"ס לא חש לשנויי אלא חדא מן הקושיות וגם קמייתא אינה פירכא כ"כ דרב נחמן לא משמע ליה אבדה לגמרי אלא משני והרמב"ם ז"ל (פי"ז מהלכות אישות הי"ד) והעיטור כתבו דאבדה לגמרי וסוגיא דשמעתא אזלא כרבינו חננאל ורבינו תם וכן עיקר: והלכתא אישתדוף בני חרי טריף ממשעבדי: וכן בעל חוב תנא וכן בעל חוב ושני לקוחות וכן אשה בעלת חוב ושני לקוחות: הדרן עלך מי שהיה נשוי

פרק יא

הלכה א

א אלמנה ניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהם ואינן חייבין בקבורתה יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה:

ב גמ' אמר שמואל מציאת אלמנה לעצמה מאי טעמא אמור רבנן מציאת אשה לבעלה משום דלא תיהוי לה איבה הני תיהוי להו איבה א"ר יוסי בר' חנינא כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה אלמנה עושה ליורשין חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו:

הלכה ב

אריב"ל כל מלאכות שהעבד עושה לרבו תלמיד עושה לרבו חוץ מהתרת מנעל והנעלת (לו) מנעל אמר רבא לא אמרן אלא במקום שאין מכירין אותו אבל במקום שמכירין אותו לית לן בה א"ר אשי ובמקום שאין מכירין אותו לא אמרן אלא דלא מנח תפלין אבל מנח תפלין לית לן בה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המונע תלמידו מלשמשו מונע חסד ממנו שנאמר למס מרעהו חסד ר"נ בר יצחק אמר אף פורק ממנו יראת שמים שנאמר ויראת שדי יעזוב:

הלכה ג

אר"א אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה מה שתפסה תפסה וכן כי אתא רב דימי אמר מעשה בכלתו של רבי שבתאי שתפסה דסקיא מליאה מעות ולא היה כח בחכמים להוציא מידה אמר רבינא לא אמרן אלא למזונות אבל לכתובה מפקינן מינה מתקיף לה מר בר רב אשי מאי שנא כתובה דממקרקעי ולא ממטלטלי מזוני נמי ממקרקעי ולא ממטלטלי אלא מאי דתפסה תפסה א"ל רבי יעקב בר נפתלי לרבינא הכי אמרינן משמיה דרבא כוותיך והאידנא דתקינו רבנן כתובה אפי' ממטלטלין כיון דמזוני תנאי כתובה נינהו ותנאי כתובה ככתוב' דמיא ניזונת נמי ממטלטלי בין שתפסה בין שלא

תפסה ירושלמי (ה"ב) אלמנה שתפסה אלף זוז במזונותיה אין מוציאין אותן מידה מהו למימר לה חוי מה שבידך תלמידי דר' יונה אמרי אמרי' לה חוי מה שבידך אמר לון רבי יוסי בר בון מכיון שיש לה לישבע בסוף אפי' תיי מה שבידך לא אמרי' לה וריצב"א כתב לרבינו שמשון אחיו מה שכתבת אחי דאלמנה שתפסה למזונותיה כל מה שתפסה יכולה לעכב אפילו כמה וכמה מההיא ירושלמי דפ' אלמנה לפי זה לא שבקת חיי לכל בריה נשים גבירות ושולטות בממון בעליהן ויש להן בנים קטנים יקחו כל הממון ולא יתבעו לעולם כתובה ויתפסו הכל בשביל מזונות וכן נשים שאינן גבירות אם יש מטלטלין הרבה בתוך הבית או כסף וזהב יקחו הכל אלא יש לפרש הא דקאמר התם ר' יוסי בר' בון אמר מכיון שהיא עתידה לישבע בסוף אפי' חוי מה שבידך לא אמרי' לה. מתוך לשונו משמע דוקא בשביל שסופה לישבע הא אין סופה לישבע אמרי' לה חוי מה שבידך א"כ בנדון זה שלקחה הכל ואינה עתידה לישבע בסוף אמרי' לה חוי ומוציאין מידה כל המותר על מזונותיה לשנים עשר חודש כי יותר אין ראוי שישאר בידה ממה שראוי בפעם אחת למכור בקרקעות ובהא שיעורא אמרינן מה שתפסה תפסה ואלף זוז דקאמר לאו דוקא אי נמי בעשירה שראויה לכך בשנים עשר חדש אי נמי נראה מה שתפסה תפסה ראוי לומר אפי' ביתר משנים עשר חדש ובלבד שתפסה פחות מכדי כתובתה שסופה לישבע על כתובתה אבל אם תפסה יותר מכדי כתובתה שאין סופה לישבע על כתובתה לא והא דקאמר אפילו חוי מה שבידך לא אמרינן היינו היכא דידיע לן שלא תפסה כדי כתובתה לפי שסופה לישבע אבל אי לא ידעינן כמה תפסה לא ולכאורה אם היתה תובעת מזונותיה אחרי כן ואמרה שכבר אכלה כל מה שתפסה לא היו זנין אותה עד שתשבע כמה לקחה עד כאן דבריו ורבינו מאיר כתב השתא לפי דבריו אחרי שהיתומים אומרים שתפסה יותר מכתובתה היה לנו להשביעה אמנם לפי דברי רבינו שמשון אחיו שנחלק עליו אפילו בתפסה יותר אין להשביעה וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל (פי"ח מהל' אישות ה"י) שכתב אלמנה שתפסה מטלטלין כדי שתזון מהן בין שתפסה מחיים בין שתפסה אחר מיתה אפי' תפסה ככר זהב אין מוציאין מידה אלא שכותבין לה ב"ד מה שתפסה ופוסקין לה מזונות ומחשבין עמה והיא ניזונת ממה שבידה עד שלא יהא לה מזונות יותר או עד שתמות ויקחו היורשין את השאר וכו' ואחרי שכתב אפילו ככר זהב שמע מינה דסבירא ליה דתפיסה למזונות מהניא אפי' ביותר מכתובתה ולא מפקינן מינה ופשט הירושלמי דקאמר אלף זוז וגמרא דידן דקאמר דסקיא מליאה מעות משמע נמי הכי דאפילו טובא יותר מכדי כתובתה לא מפקינן מינה וטעמא הוי משום דלא ידעינן כמה תחיה וכמה תצטרך למזונות כי

שמא יאבד מהן או שמא תחלה ותצטרך לרפואה שאין לה קצבה שהיא בכלל מזונות וכיון דאף אם תפסה למזונותיה הרבה יותר ממזונותיה לא מפקינן מינה א"כ למה היה לנו להשביעה השתא הרי לא מצינו שום שבועה כיוצא בזו מצינו נשבעין ולא משלמין נשבעין ונוטלין אבל בנדון זה שבועה זו למה לא ליטול ולא ליפטר מעכשיו אמנם אם אחר זמן תאמר שכלו כל המטלטלין שתפסה ותבוא לתבוע מזונות לא יהבינן לה מידי עד שתשבע שלא נשאר בידה ממה שתפסה ולא נתנה ולא בזבזה כלום דבהא מודה הרמב"ם ז"ל שהרי הוא כתב (שם הי"ט) אלמנה שבאה לבית דין לתבוע מזונות יש מי שהורה שפוסקין לה מזונות ואין משביעין אותה ואין ראוי לסמוך על הוראה זו מפני שנתחלף לו הדבר באשה שהלך בעלה למדינת הים ורבותי הורו שאין לה מזונות מד שתשבע שהרי זו באה ליפרע מנכסי יתומים ולזה דעתי נוטה וכן ראוי לדון עכ"ל ואפי' לדברי הגדולים האומרים דבכל ענין קאמר חנן לא תשבע בתחלה אפי' כי אתיא לאפוקי מזוני מיתמי נראה לי דכל כהאי גוונא שעכבה ממון היתומים יותר מן הראוי להגבותה בבית דין בפעם אחת דהיינו כדי מזון שלשים יום מודו כ"ע דלא יהבינן לה עד שתשבע כי צריך לתת טעם מאי שנא למזוני דלא משביעינן לה משום דסופה עתידה לישבע על כתובתה ואע"פ דשמא לא תבוא לעולם לידי גיבוי כתובה ובשאר דוכתי לא אמרינן הכי שהרי אפוטרופא ושותפין ואריסין הנשבעין שלא בטענה אי בעי משבעי אהדדי כל יומא ולא אמרי' ימתין עד לבסוף ואז ישבע על הכל אלא נראה דהיינו טעמא גבי אשה דאי ידעה שעתידין להשביעה מל מזונותיה בימי מיגר אלמנותיה שהיא יושבת לכבודו הויא לה קטטה מעיקרא בהדי בעלה ואין אדם דר עם נחש בכפיפה אבל בנדון זה שרגלים לדבר וראוי לחושדה לפי שתפסה ממון היתומים והיה ראוי להשביעה מיד אלא שלא מצינו שבועה כיוצא בזו כדפרישית לעיל מ"מ ודאי אם תתבע מזונות אח"כ ראוי להשביעה לכ"ע ע"כ דברי רבינו מאיר ומתוך דברי הרמב"ם ז"ל משמע שפסק כתלמידי דרבי' יונה דאמרי' לה חוי מה שבידך וכן מסתבר:

הלכה ד

אמר רבי יוחנן משום ר' יוסי בן זימרא אלמנה ששהתה שתים וג' שנים ולא תבעה מזונות איבדה מזונותיה השתא שתים איבדה שלש מיבעיא לא קשיא כאן בענייה כאן בעשירה א"נ כאן בצנועה כאן בפרוצה הלכך לא איבדה בשתי שנים עד שתהא עניה ופרוצה ירושלמי (ה"ב) ר' אלעזר בשם רבי יוסי בן זימרא בשלא לותה ואין בידה משכון אבל אם לותה או שיש ביה משכון גובה אפילו למפרע אמר רבא לא אמרן אלא למפרע אבל להבא אית לה:

הלכה ה

בעי רבי יוחנן יתומים אומרים נתננו לה מזונות עד היום הזה והיא אומרת לא נטלתי ולא שהתה עדיין שתים ושלש שנים על מי להביא ראיה נכסי בחזקת יתמי קיימי ועל האלמנה להביא ראיה או דלמא נכסי בחזקת אלמנה קיימי כיון דאלים כחה למכור שלא בבית דין ועל היתומים להביא ראיה ודלא כפירש"י שפירש נתננו דמי מזונות שנה הבאה דהא פשיטא דעל היתומים להביא ראיה דהא רבי יוחנן הוא דאמר בפ"ק דב"מ דף יז. הטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום ואפילו מאן דלית ליה דר' יוחנן מודה הכא דאי מהימני לומר פרעתי מה הועילו חכמים בתקנתם שתקנו לה מזונות בכל שעה יאמרו פרענו מידי דהוה אכתובה במקום שאין כותבין כתובה דכולי עלמא מודו דלא מצי למימר פרעתי מטעמא דפרישית אבל מזונות שעברו מוכחא מילתא דקושטא קאמרי מדשתקה עד השתא וכן מוכח דפשיט מדתני לוי דאיירי במזונות שעברו. ת"ש דתני לוי אלמנה כל זמן שלא נשאת על היתומים להביא ראיה נשאת עליה להביא ראיה מדלא משכח דעליה להביא ראיה אלא בנשאת שמע מינה דאם פרעו לה כתובתה בב"ד דעל היתומים להביא ראיה על מזונות שעברו:

הלכה ו

בעו מיניה מרב ששת מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובתה קמיבעיא להו בדרב יוסף דא"ר יוסף ארמלתא דזבין אחריותא איתמי ובי דינא דזבין אחריותא איתמי מאי מי אמרינן כיון דאחריותא איתמי טרפא או דילמא מצי א"ל נהי דאחריותא דעלמא לא קבלית עלך אחריות דנפשך מי לא קבילית עלך אמר להו רב ששת תניתוה מוכרת והולכת עד כדי כתובתה וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר ש"מ שיירה אין לא שיירה לא:

הלכה ז

וכתב רב אלפס ז"ל מהא שמעינן דלית לה לזבוני אלא עד כדי כתובתה אבל יותר מכדי כתובתה לא וקשיא לן הא דגרסינן בפרק שני דייני גזירות (דף קז:) האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאת ואמרה מת בעלי רצתה ניזונת רצתה נוטלת כתובתה אמרה גרשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה ואוקמא שמואל כששמעו בו שמת ומקשי' ומ"ש עד כדי כתובתה ופרקינן איהי דאפסדה אנפשה דאמרה גרשני ושמעינן מינה דאי לא אמרה גרשני בעלי ניזונת לעולם ותירץ הא דתניא מוכרת והולכת עד כדי כתובתה אבל יותר מכדי כתובתה לא בדלא אפשר לה לאיתזוני אלא בזביני דמקרקעי הלכך לית לה לזבוני אלא עד כדי כתובתה והא אחריתי דשמעת מינה דניזונת לעולם

באפשר לה לאיתזוני מפירי דמקרקעי או מעמלא דבתי ומאי דדמי ליה ודייקינן מדקתני בהך מתניתא מוכרת ובהך לא קתני מוכרת אלא ניזונת ודברים של תימה הן היאך דקדקו מכאן דאינה מוכרת למזונות אלא עד כדי כתובתה הא בהדיא מוכח בברייתא שהשאר הוא כדי כתובתה שתגבה מהן כתובתה וקמ"ל דמה שמכרה למזונות אינה חוזרת וטורפת לכתובתה דאחריות דנפשה קבילת עילווה אבל אם אינה חוששת על גביית כתובתה יכולה להיות ניזונת לעולם:

הלכה ח

כיצד מוכרת אמר רב דניאל בר רב קטינא א"ר הונא מוכרת לשנים עשר חדש ולוקח מפרנס אחד לשלשים יום ורב יהודה אמר מוכרת לששה חדשים ולוקח מפרנס אחד לשלשים יום אמר אמימר הלכתא מוכרת לששה חדשים ולוקח מפרנס אחד לשלשים יום ויראה דוקא כשהיא מוכרת לא הרשוה למכור יותר מכדי מזון לששה חדשים אבל כשב"ד מוכרין לא נתנו להם קצבה אלא הכל לפי ראות עיניהם מה שהוא תועלת היתומים:

הלכה ט

איבעיא להו זבין ולא איצטריכו ליה זוזי הדרי זביני או לא הדרי זביני והלכתא זבין ולא איצטריכו ליה זוזי הדר זביני ודוקא בדגלי דעתיה בשעת המכר שלצורך כך וכך הוא מוכר אבל אי שתק בשעת המכר אע"פ שגילה דעתו קודם לכן הוו דברים שבלב ודברים שבלב אינן דברים ולא הדרי זביני כדגרסי' בקדושין בפ' האיש מקדש (קידושין דף מט:) ההוא גברא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל בעידנא דזבין לא אמר ולא מידי אמר רבא הוו דברים שבלב ודברים שבלב אינן דברים ויש דברים שאין מועיל בהם גילוי דעת עד שיתנה בפירוש כגון היכא שאין הענין מוכיח על דעתו אי לאו דאתני וכיון דבעי תנאי בעי תנאי כפול. ויש דברים שאפילו גילוי דעת א"צ משום דאיכא אומדנא דמוכח דאפי' לא גילה דעתו בשעת המעשה לא הוו דברים שבלב משום דבלאו גילוי דעת אנן סהדי דלהכי איכוין כגון שטר מברחת דלעיל (דף עח:) ולקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה דלעיל (דף צה.) והכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא בפ' יש נוחלין (בבא בתרא דף קלא:) ושכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים בפ' מי שמת (בבא בתרא דף קמו:) וההוא דשמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים אמר ר"ש בן מנסיא בידוע שאם היה בנו קיים לא היה כותבן לאחרים (שם) וכן המקדש אחותו (קידושין דף מו:) בין למאן דאמר פקדון בין למאן דאמר מתנה וכן סבלונות וקידושין דהדרי (שם נ:) וכן נדרי זרוזין בפ' ארבעה נדרים (נדרים דף כ:) כל אלו אומדנא דמוכח

אינון הלכך אפילו גילוי דעת לא בעי לא בשעת מעשה ולא קודם לכן אבל זבין ולא אצטריכו ליה זוזי וההוא גברא דזבין נכסי אדעתא למיסק לארעא דישראל אע"ג דגלי אדעתיה מעיקרא וידוע לכל שלדעת כן הוא מוכר בעינן גילוי דעת בשעת מעשה דליכא אומדנא דמוכח כולי האי בלא גילוי דעת דהרבה פעמים אדם מוכר קרקעותיו ואין ידוע למה הוא מוכרן והא דאמרי' הדרי זביני היינו דווקא היכא דלא איצטריכו ליה זוזי מחמת דבר שנתחדש אח"כ כגון בצורתא דהוה בנהרדעא זבנינהו לאפדנייהו למיזבן חיטי ולבסוף אתו חיטי או שמכר נכסיו לקנות דבר ידוע וחזרו בהם אותם המוכרין אבל אם חזר בו המוכר הנכסים ואין רוצה לקנות אע"פ שמוצא לקנותן לא הדרי זביני כההיא דבפרק האיש מקדש (קידושין דף נ.) ההוא גברא דזבנינהו לנכסיה דבעא למיסק לארעא דישראל לסוף לא סליק א"ר אשי אי בעי סליק איכא דאמרי אי בעי לא סליק איכא בינייהו היכא דאיתיליד אונסא באורחא ותו גרסי' התם ההוא גברא דזבנינהו לנכסי אדעתא למיסק לארעא דישראל סליק ולא איתדר ליה אמר רבא כל דסליק אדעתא למיתדר הוא והא לא איתדר ליה איכא דאמרי אדעתא למיסק הוא והא סליק ליה:

הלכה י

א מתני' אלמנה בין מן הנשואין בין מן האירוסין מוכרת שלא בב"ד ר"ש אומר מן הנשואין מוכרת שלא בבית דין מן האירוסין לא תמכור אלא בבית דין מפני שאין לה מזונות וכל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בב"ד. הא דאמר אינה צריכה ב"ד איתמר עלה בפרק אלו מציאות (בבא מציעא דף לב.) אמר רב יוסף בר מניומי א"ר נחמן אינה צריכה ב"ד מומחין אבל צריכה ב"ד הדיוטות כגון גברי מהימני דבקיאי בשומא:

ב גמ' בשלמא מן הנשואין משום מזוני אלא מן האירוסין מ"ט עולא אמר משום חינא ר"י אמר לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין מאי בינייהו איכא בינייהו גרושה דמשום חינא איכא משום שלא תתבזה ליכא והלכתא כר"י דפשטא דמתני' כוותיה:

הלכה יא

אמר רבה ב"ר ירמיה אמר שמואל כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה והני מילי בחיי בעלה אבל לאחר מיתת בעלה לית לה:

הלכה יב

א מתני' מכרה כתובתה או מקצתה משכנה כתובתה או מקצתה נתנתה לאחר או מקצתה לא תמכור השאר אלא בב"ד וחכמים אומרים מוכרת היא ואפי' ארבעה וחמשה פעמים ומוכרת למזונות שלא בב"ד וכותבת למזונות מכרתי וגרושה לא תמכור אלא בב"ד הא דקתני וכותבת למזונות אסיקנא לעיל (דף צו:) דעצה טובה קמ"ל דלא ליקרו

לה רעבתנותא והוא הדין נמי אי לא כתבה אלא מכרה סתם נאמנת לומר למזונות מכרתי דנכסי בחזקת אלמנה קיימי ועל היתומים להביא ראיה כדתני לוי אלמנה כל זמן שלא נשאת על היתומים להביא ראיה וכר' יוסי דאמר מוכרת סתם ובכך כחה יפה ובירושלמי (ה"ג) מפרש ייפוי כח דר' יוסי אם באתה מלוה בעדים אומרת למזונות מכרתי באתה מלוה בשטר אומרת לכתובה מכרתי:

ב גמ' מתני' מני ר"ש היא דתניא מכרה כתובתה משכנה כתובתה עשתה כתובתה אפותיקי לאחר אין לה מזונות דברי ר"מ ור"ש אומר אע"פ שלא מכרה אלא מקצתה ולא משכנה אלא מקצתה לא תמכור אלא בב"ד וליתא לדר"ש דאמרי' ההיא איתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה אתאי לקמיה דרבא וקא תבעא מזוני אמר להו ליתמי זילו והבו לה מזוני לית דחש להא דר"ש דאמר לא אמרינן מקצת כסף ככל כסף וראיתי לגדולים שפירשו דאע"פ שחייבין לזונה אם רצו היורשין פורעין לה מותר כתובתה ומסלקין אותה אפילו לאנשי גליל ודברים של טעם הם דאל"כ כל אשה תמכור כתובתה עד תשלום דינר ותתפרנס כל ימיה בחסרון הדינר:

הלכה יג

שלח ליה רבה בריה דרבא לרב יוסף מוכרת שלא בבית דין צריכה שבועה או אינה צריכה שבועה במוכרת לכתובתה קא מיבעיא ליה דאי למזונות קי"ל כחנן דאמר תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה וההיא בסוף היינו בשעת גיבוי כתובתה דהא לעיל בשילהי הכותב (דף פח.) מוקי ר' ירמיה הא דר' שמעון דאמר כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה כחנן אלמא דאין משביעין אותה שום שבועה עד זמן תביעת כתובתה אלא ודאי במוכרת לכתובתה קא מיבעיא ליה ולא מיבעיא ליה בשבועת צררי דפשיטא דמשביעין אותה כדתנן בפרק השולח (גיטין דף לד:) אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה אלא מיבעיא ליה אחר שמכרה הנכסים שלא בב"ד אם משביעין שלא גבתה יותר א"נ מיבעיא ליה אם משביעין אותה שלא זילזלה בנכסים וכן מוכח מדקאמר ותיבעי לך הכרזה דהאי נמי משום דלא תזלזל. ותיבעי לך הכרזה א"ל הכרזה לא מיבעיא לי דא"ר זירא אמר רב נחמן אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה ולא כלום היכי דמי אי דאכרוז אמאי לא עשתה ולא כלום אלא לאו דלא אכרוז לעצמה הוא דלא עשתה ולא כלום הא לאחר מה שעשתה עשתה לעולם דאכרוז דאמרי' לה מאן שם לך כלומר מי החזיקך באלו הנכסים שאין אדם יכול לזכות במקח אלא מיד המקנה לו ואין לפרש דשומא ממש קאמר דאע"ג דליכא ב"ד מומחין ב"ד הדיוטות מיהא איכא כדאיתא בפ' אלו מציאות (בבא מציעא דף

לב.) כדפרישית לעיל (סי' י) ומה שהחזיקוה ב"ד הדיוטות אינה חזקה דיושבי קרנות הן ואינם בקיאים אלא בשומא בעלמא כי ההוא גברא דאפקידו גביה כיסתא דיתמי אזל שמה לנפשיה בארבע מאה זוזי לסוף אייקור וקאי בשית מאה זוזי אתו לקמיה דרב יוסף א"ל מאן שם לך. והלכתא צריכה שבועה ואינה צריכרה הכרזה ואע"ג דאמרינן (לעיל דף פז.) לכרגא ולמזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא משמע הא לכל שאר מילי דאלמנה בעינן הכרזה ותנן נמי בערכין (דף כא:) שום היתומים שלשים יום [אומר ר'] היינו כשב"ד מוכרין דאי טעו בפחות משתות מכרן קיים הלכך צריכין הכרזה שלא להפסיד היתומים אבל אלמנה דתנן אפי' מכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל ואין יכול לבא לידי הפסד ליתומים מוכרת שלא בהכרזה והאי טעמא ליתא דאם כן אפילו שליח ימכור שלא בהכרזה ופי' ה"ר יונה זכרונו לברכה שהקלו על האלמנה שתמכור שלא בהכרזה כמה שהקלו עליה למכור שלא בבית דין רב אלפס ז"ל כתב דאם מכרה האלמנה או נתנה במתנה מנכסי יתומים קודם שתשבע מה שעשתה עשוי והביא ראיה ממתניתין (דף צז.) דקתני אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין מוכרת שלא בבית דין ואמרינן עלה בגמרא בשלמא מן הנשואין משום מזוני. ומיירי בשלא נשבעה דאי נשבעה אין לה מזונות לפי שאינה נשבעת מד שתתבע כתובתה בבית דין ומשעה שתבעה כתובתה אין לה מזונות והא דקאמר הכא צריכה שבועה אחר המכירה קאמר דמשביעין אחר המכירה שבועת צררי וגם שלא זלזלה במכירה ולא מכרה יותר מן הצורך ואע"פ שהיו שם ב"ד הדיוטות בקיאין בשומא שמא לא דקדקו כולי האי דיושבי קרנות הן:

הלכה יד

מתני' אלמנה שהיתה כתובתה מאתים ומכרה שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל רבן שמעון בן גמליאל אומר לעולם מכרה קיים עד שיהא שם כדי שתשייר בשדה בית תשעה קבין ובגינה בית חצי קב וכדברי רבי עקיבא בית רובע היתה כתובתה ארבע מאות זוז ומכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון יפה מנה ודינר במנה של אחרון בטל ושל כולן מכרן קיים: דין בטול מקח דקרקעות כתבתי בפרק הזהב (סי' כא):

הלכה טו

גמ' מאי שנא שוה מאתים במנה דאמרינן לה את אפסדת שוה מנה במאתים נמי תימא אנא ארווחי אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה כאן שנה רבי הכל לבעל המעות כדתניא הוסיפו לו אחת יתירה הכל לשליח דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר חולקין והתניא רבי יוסי אומר הכל לבעל המעות אמר רמי בר חמא אמר רבי יצחק לא קשיא כאן בדבר שאין לו קצבה

כאן בדבר שיש לו קצבה אמר רב פפא הלכתא בדבר שיש לו קצבה חולקין בדבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות ומתני' דבר שאין לו קצבה הוא פירוש דבר שיש לו קצבה כגון הפירות שנמכרים במנין ידוע או משקל ידוע או מדה ידוע בכך וכך אם נתן לו המוכר אותו דבר ידוע וחזר והוסיף לו אחת יתירה חולקין ולמה חולק השליח עם בעל הבית הואיל ובאתה לו הנאה ע"י בע"ה חולק עמו שאל ה"ר יעקב ישראל את ר"ת על ראובן ששלח את שמעון לקבל לו מעות מן העובד כוכבים והעובד כוכבים טעה ונתן לו יותר ולא נמצא העכו"ם להחזיר לו המותר. המותר למי והשיב שחולקין אותו ביניהם דמעות הוו כדבר שיש לו קצבה דאמרי' הוסיף לו אחת יתירה ר' יוסי אומר חולקין ומוקמינן לה בדבר שישלו קצבה וטעמא דחולקין לפי שבעל המעות כיון שקבל קצבתו מה לו בטעותו של שליח אלא דאמרי' הואיל וע"י מעותיו של זה נשתכר יהיב ליה פלגא והוא הדין נמי גבי טעות חשבון אע"ג דאיכא טעמא אחרינא גבי חולקין כמו שפירש רש"י ד"ל לשליח נתנם וי"ל לבעל המעות נתנם והאי טעמא לא שייך גבי טעות מכ"מ גם האי טעמא עיקר וכיון דמוחזק ידו על העליונה וחולקין ואפי' אם היה נותן לו שכר אין הבעלים מקפידים על הגבהת מציאה עם המלאכה דאילו מצא ארנקי בשוק מי לא זכה בו ושוב חזר בו ואמר דכל טעות בין על ידי מקח בין ע"י שטעה במנין הכל לבעל המעות כמתני' ולא דמי להוסיפו לו אחת דהתם ליכא טעות ור"י אומר דהכל לשליח שהרי אם גנב ואם גזל והטעה מה טיבו של בעל הבית בו ואפי' חולקין לא שייך למימר ולא דמי לשאר טעות דאמרי' הכל לבעל המעות דהתם הוא סבור שהמקח שוה יותר מן המעות שקבל ונתן הכל לבעל המעות על סמך זה אבל הכא טעות בעלמא הוא שהעובד כוכבים ידע הסך שהוא חייב לו והיתרון דבר בפני עצמו הוא כאילו גנב לו היתרון תדע שאם היה רוצה אומר טעית בחשבון ומחזיר לו המותר ותימה הוא לומר שלא היה יכול להחזיר לו וכן נראה עיקר: איבעיא להו אמר לשלוחו זיל זבין מארעא דילי ליתכא ואזיל וזבין כורא מאי מי אמרי' מוסיף על דבריו הוי וליתכא מיהא קני או דלמא מעביר על דבריו הוי וליתכא נמי לא קני איכא דאמרי הא לא תיבעי לך דודאי ליתכא מיהא קני אם ירצה הלוקח אבל לוקח אי בעי מצי אמר אין אני רוצה לקנות אלא כור ביחד כי תיבעי לך דאמר ליה זבין כורא וזבין ליתכא מי אמרינן א"ל דטבא לך עבדי לך או דלמא מצי א"ל לא ניחא לי דליפשו שטרי עלואי וה"ה דמבעיא ליה אם מכר כור לשנים אע"ג דלא שייך למימר הכא דטבא לך עבדי לך דעיקר הטעם תלוי במאי דאמר ליה לא ניחא לי דליפשו שטרי עלואי דאית ליה ריעותא למשלח אבל לא בעינן דליהוי טיבותא למשלח תדע דמייתי ראיה מהביא לו בשלש חלוק ובשלש טלית והתם לא שייך למימר דטבא

לך עבדי לך שהרי הוציא כל הדינר וגם מדקרי ליה מוסיף על דבריו מכלל דהוסיף על דבריו ומכרו לשני בני אדם דאם לא מכר אלא לתך מאי שייך למימר מוסיף על דבריו ולא איפשיטא בהדיא וסוגיין דמעביר על דבריו הוי משום דיוקא דמתני' דקתני מודה רבי יהודה בקטנית דמיירי בדאייתי ליה שוי שית בשלש והיינו דאמרי' מעביר על דבריו הוי דאי מוסיף על דבריו הוי אפילו אי אייתי ליה שוה שית בשלש בעל הבית מעל ועוד כיון דלא איפשיט לא קנה לוקח דאוקי ארעא בחזקת מריה קמא ועוד דטענה מעלייתא היא בכולי הש"ס לא ניחא לי דליפשו שטרי עילואי הכי גריס רש"י פשיטא אמר לאחד ולא לשנים קפידא סתמא מאי פירוש אמר לאחד בסתם ולא אמר לו ולא לשנים מאי רב הונא אמר לאחד ולא לשנים רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי לאחד ואפילו לשנים ואפילו למאה תימה אפילו אמר לו סתמא לא איפשיטא בעיין לעיל אי חייש לאפושי שטרי והיכי פשיטא להו לרב חסדא ולרבה בר רב הונא דאפילו אמר בפירוש לאחד דאמרינן לאחד אפי' למאה ומפרש רבינו תם דהאי קפידא דאפושי שטרי דלעיל לאו משום זילותא דנכסי הוא אלא משום שיצטרך לחזור בכל שטר ושטר אחר חתימת עדים וקניין והכא איירי כשהחתים השלית את השטרות דליכא תו קפידא אלא באפושי בעלי דינין שטורח לו אם יצטרך היום או למחר לבא עם שניהם לדין ובטרחא כי האי פליגי הני אמוראי אי נמי איכא לאוקמי כשמכר בשטר א' וליכא אפושי שטרי אלא קפידת בעלי דינין כדפרישית והאי דפשיט לקמן מאלמנה שמכרה לזה במנה ולזה במנה מכל שכן קא פשיט דאפי' בשני שטרות קנו ורבינו חננאל ז"ל גריס לאחד קפידא סתמא מאי והא דקאמרי רב חסדא ורבה בר רב הונא לאחד ואפי' לשנים לאו משום דהמשלח הזכיר בדבריו לאחד אלא אגב דקאמר רב הונא לאחד ולא לשנים קאמרי אינהו לאחד ואפילו לשנים איקלע רב נחמן לסורא עול לגביה רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרו ליה כי האי גוונא מאי אמר להו לאחד ואפי' לשנים ואפי' למאה ואע"ג דטעה שליח אמר להן טעה שליח לא קאמינא והא מר הוא דאמר אין אונאה לקרקעות הני מילי היכא דטעה בעל הבית אבל טעה שליח אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי וכן הלכתא ורב אלפס זכרונו לברכה שפסק בבעיא דלעיל דמעביר על דבריו הוי והכא פסיק לאחד ואפילו לשנים צריך לחלק כמו שפירש ר"ת ורב האי גאון ז"ל בשער ששי של מקח וממכר פסק דמוסיף על דבריו הוי מדאמרינן פשיטא אמר לאחד קפידא סתמא מאי ואסיקנא לאחד ואפילו לשנים אלמא קיימא לן מוסיף על דבריו הוי והוא מפרש האי פשיטא על דרך מאי הוי עלה:

הלכה טז

מתני' שום הדייניו שפיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל רשב"ג אומר מכרן קיים א"כ מה כח בית דין יפה אבל אם עשו אגרת בקורת אפילו מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה מכרן קיים הא דקתני פחתו מכרן בטל ניחא דנתאנו היתומים אבל אם הותירו שתות שנתאנה לוקח אמאי בטל לא יהא כח יתומים גרוע מכח אחר דאין אונאה לקרקעות ומתוך פירוש רש"י משמע דכיון דלגבי אונאת יתומים אמרי' מכרן בטל הוא הדין נמי לגבי אונאת לוקח ולסברא זו גם בשליח הדין כן כי היכי דאי טעה שליח ונתאנה המקח בטל דאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ה"נ אם נתאנה לוקח וכן כתב רב האי ז"ל דבשליח אם הותיר שתות מכרו בטל ותמיהני למה הזכיר שתות אם רוצה לדמות הותיר לפיחת אפילו בדינר נמי דהא קיימא לן שליח כאלמנה והרב ר' יונה ז"ל כתב דאם הותיר השליח דינו כאיניש דעלמא שמוכר את שלו וזכה המשלח ביתרון ואם פיחת א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אבל שומת בית דין כמו שהיתומים סומכין עליהם כך הלוקח סומך עליהם שלא יעשו עול ולא ירחמו בדין והוו ב"ד שלוחים של אלו ואלו הלכך בין פיחתו שתות בין הותירו שתות מכרן בטל אבל בפחות משתות מכרן קיים וכן מסתבר וכן היה נראה היכא דנתאנו יתומין דהמקח בטל אין ב"ד יכולין לקיים המקח אם ירצו ולהכריח הלוקח להחזיר האונאה דכיון שרצו ב"ד לבטל המקח הרשות ביד הלוקח נמי לבטלו ומסתבר הני טעמי דאי מיפות כח ליתומים טפי מלוקח הא ריעא ליתמי ולא זבנו מינייהו והרמב"ם ז"ל (פי"ג מהלכות מכירה ה"י) כתב דאם רצו בית דין שלא לבטל המקח ויחזירו האונאה מחזירין:

הלכה יז

גמ' איבעיא להו שליח כמאן אמר רבא א"ר נחמן שליח כדייניו רב שמואל בר ביזנא אמר ר"נ שליח כאלמנה והלכתא שליח כאלמנה שאם טעה כל שהו מכרו בטל משמע הא דקתני במתני' מכרה שוה מנה ודינר במנה לאו דוקא דינר הוא הדין בפחות ויש מפרשים דינר דווקא ולא נהירא כיון דאפי' פחות מכדי אונאה בטל אין חילוק בין דינר לפחות פירש ר"ת דהאי שליח מיירי כשעשאוהו בית דין שליח למכור דאי בשליח שעשאוהו בעלים היכי קאמר רבא משמיה דרב נחמן שליח כדייניו הא אמר רב נחמן לעיל (דף צט:) אבל טעה שליח לא דאמר ליה לתקוני שדרתיך ועוד דבריש האיש מקדש (קידושין דף מב:) א"ר נחמן האחין שחלקו לקוחות הן פחות משתות נקנה מקח אמר רבא הא דאמרת פחות משתות נקנה מקח לא אמרן אלא דלא שוייה שליח אבל שוייה שליח א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אלמא בשליח אפילו בפחות משתות בטל מקח

הלכך בשליח דיינין איירי הכא דאלים כחו ור"י פירש כיון דקאמר הש"ס שליח סתם משמע בסתם שליח שעשאוהו בעלים והא דא"ר נחמן לעיל טעה שליח לא קאמינא היינו בטעות שתות כטעות דמתני' וההיא דקידושין הכי פירושא הא דאמרת פחות משתות נקנה מקח ואין צריך להחזיר אונאה לא אמרן אלא דלא שווייה שליח אבל שווייה שליח מצי אמר ליה לתקוני שדרתיך לענין זה שצריך להחזיר האונאה ומכ"מ המקח קיים והא דאמר רב נחמן שליח כדיינין היינו לענין זה דהמקח קיים אבל האונאה מיהא צריך להחזיר וכן הדיינין דאין כח בדיינין כלל טפי משליח דעלמא והרמב"ם ז"ל (פי"ג מהל' מכירה הל' י') כתב דאם טעו בפחות משתות הרי זו מחילה כהדיוט וכן מסתבר ופירוש רבינו תם עיקר דנקבעת בעיא זו אמתניתין דשום הדיינין שפחתו שתות משמע דבשליח דיינין איירי:

הלכה יח

אמר רב נחמן אמר רב הונא הלכה כדברי חכמים ולית ליה לרב נחמן מה כח ב"ד יפה והאמר רב נחמן אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס ובוררין להם חלק יפה ואם הגדילו יכולין למחות ורב נחמן דידיה אמר הגדילו אין יכולין למחות א"כ מה כח ב"ד יפה י"מ הא דקאמר יתומים שבאו לחלוק דהוא הדין אפילו לא בא אלא אחד דהא בריש האיש מקדש (קידושין דף מב:) מייתי לה אחלוקת ארץ ישראל שהיו בה כמה יונקי שדים ומיהו אין ראיה גמורה מהתם דלא עבדינן ממש הנך יתומים כי ההיא דעל פי הדיבור היתה חלוקת הארץ והיו שם אורים ותומים והגדילו אינן יכולין למחות ויש רוצים לדקדק מההיא דיבמות פרק אלמנה (דף סז.) כולן זכרים יאכלו עבדים בתרומה ואע"ג דשמא ימצא עובר זכר ועובר במעי זרה זר הוא דעבדינן תקנתא כדרב נחמן ונותנין לעובר חלק בנכסים כנגד העבדים אלמא עבדינן תקנתא דר"נ אפילו לא בא כי אם הא' לחלק דומיא דהתם דאיכא עובר וגם זו אינה ראיה גמורה דשאני התם דיש תקנתא גם לעובר שחלקו מתעלה בכך במה שיאכלו עבדים שלו בתרומה שהיא בזול ועוד היכא שהאחד מוחה בפירוש שלא לחלק אין ראיה שנעמיד אפטרופוס לחלוק בעל כרחו וגם ר"ת פירש דווקא שניהם רוצים אבל אחד רוצה ואחד אינו רוצה לא ויראה דכל האי שקלא וטריא היכא שהיתומים כולן קטנים וצריכין אפטרופוס לשמור נכסיהם הלכך אין חולקין נכסיהם בלא דעת כולם אבל אם מקצתן גדולים ואומרים אנו רוצים לעבוד ולשמור את חלקנו ואין אנו רוצים שיהיה אפטרופוס ממונה על חלקנו מלתא דפשיטא היא ששומעין להם דלמה יפסידו הם בשביל שאחיהם קטנים ולכאורה נראה דמילתא דשמואל לא איירי כלל בכולן קטנים דלא שייך לומר

שבאו לחלוק דאין מעשיהם כלום אלא אם יראה לב"ד שהחלוקה טובה להם יחלקו ביניהם ואם יראה בית דין שאין החלוקה טובה אין שומעין להם אפילו כולן תובעין חלוקה אלא עיקר מלתא דשמואל איירי כשהגדולים תובעין חלוקה וקמ"ל דנזקקין ב"ד להם להעמיד אפטרופוס לקטנים ולחלוק עם הגדולים ומעמידין בית דין להם אפטרופוס לחלוק על פיו ובוררין להם חלק יפה בגורל ובשומת ב"ד וכן פירש רבינו תם דאפילו בגורל שייך ברירת חלק יפה כגון אם יש שלש שדות שיטול כל אחד שדה אחת ויהא חלקו במקום אחד ממה שיטול כל אחד שליש כל שדה ושדה וכמה ענייני ברירות יש אפילו בגורל ובשומת ב"ד כגון בחלומת וסולם ודרך ואין חולקין בדבר דשייך ביה גוד או אגוד דאי חולקין בו אמאי דחיק למימר יכולין למחות ברוחות הול"ל יכולין למחות בגוד או אגוד וכן פירש רבינו חננאל ז"ל: לא קשיא הא דטעו הא דלא טעו אי דלא טעו במאי יכולין למחות ברוחות והלכתא כרב נחמן:

הלכה יט

אמר רב יוסף ארמלתא דזבין אחריותא איתמי ובי דינא דזבין אחריותא איתמי:

הלכה כ

אמר אמימר משמיה דרב יוסף ב"ד שמכרו שלא בהכרזה נעשה כמי שטעו בדבר משנה וחוזרין נעשו ודאי טעו דתנן שום היתומים שלשים יום ושום ההקדש ששים יום ומכריזין בבקר ובערב אי מההיא הוה אמינא שליח אבל ב"ד לא קמ"ל דאפי' ב"ד איתיביה רב אשי לאמימר שום הדיינין שפיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל הא שוה בשוה מכרן קיים מאי לאו בדלא אכרוז לא בדאכרוז והא מדסיפא בדאכרוז הוי רישא בדלא אכרוז דקתני סיפא אם עשו אגרת בקורת אפילו מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה מכרן קיים לא רישא וסיפא בדאכרוז ולא קשיא כאן בדברים שמכריזין עליהם כאן בדברים שאין מכריזין עליהן רישא דקתני פיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל ואע"ג דאכרוז בדברים שאין מכריזין עליהם אי נמי בשעה שאין מכריזין עליהם אי נמי במקום שאין מכריזין עליהן כיון דלא בעו הכרזה בין אכרוז בין לא אכרוז חד דינא הוא אם פיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל שוה בשוה מכרן קיים. סיפא דקתני אם עשו אגרת בקורת אפילו מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה מכרן קיים בדברים שמכריזין ובשעה שמכריזין ובמקום שמכריזין דכיון דאכרוז עלייהו כדחזי בין פיחתו בין הוסיפו מכרן קיים והלשון דחוק דקתני אבל אם עשו אגרת בקורת מכלל דרישא מיירי בדלא אכרוז וי"ל דאי הוה אמר אבל אם הכריזו הוה משמע דברישא לא אכרוז אבל להכי תני אגרת בקורת משום דאורחא דמלתא הוא כשמכריזין מדרך

החיוב כותבין שטר הכרזה אבל כשמכריזין שלא מדרך החיוב אלא שהיה נראה לבית דין צורך שעה אין כותבין שטר הכרזה לפי שמי שיראה שטר ההכרזה יחשוב אותם לב"ד טועין שהכריזו בדברים שאין להכריז נמצא שזה הלשון דאגרת בקורת ולא קתני אבל אם הכריזו מורה דרישא נמי איירי בדאכרוז אלא שלא נתנו שטר הכרזה מיהו אין הטעם הגון לחלק בין אם היתה ההכרזה מדרך החיוב ובין לא היתה מדרך החיוב דטעמא דהכרזה היא כיון שדקדקו בית דין כל כך במתון ובפרסום בשומא זו אין לתלות בה שום טעות הלכך אפי' עשו הכרזה בדברים שאין מכריזין האי טעמא מיהא איתא ביה אם הוסיפו לעשות וכי בשביל זה גרע טפי על כן נראה לפרש רישא וסיפא בדאכרוז כלומר רישא וסיפא מודו דבעי הכרזה ואם לא הכריזו אפי' שוה בשוה מכרן בטל והא דאמרי' ברישא שוה בשוה מכרן קיים בדברים שאין מכריזין עליהן ולא הכריזו ואלו הן דברים שאין מכריזין עליהם העבדים והשטרות והמטלטלין ואע"ג דלא משעבדי לבעל חוב ולצורכי היתומים מוכרין שלא בהכרזה מ"מ בית דין פעמים מוכרין אותן לפרוע חובות אביהם כי נראה להם טוב למוכרן ממה שימכרו קרקעות. מ"ט אמר עולא עבדים שמא ישמעו ויברחו. שטרות ומטלטלין שמא יגנבו. שעה שאין מכריזין כי הא דאמרי נהרדעי לכרגא ולמזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא. מקום שאין מכריזין כגון נהרדעי דא"ר נחמן מעולם לא עשו אגרת בקורת בנהרדעא סבור מינה משום דבקיאי בשומא אמר להו רב יוסף בר מניומי לדידי מיפרשא לי מיניה דרב נחמן משום דקרו להו בני אכלי נכסי דאכרזתא.

הלכה כא

אמר רב יהודה אמר שמואל מטלטלין של יתומים שמין אותן ומוכרין אותן לאלתר ורב חסדא אמר אבימי מוליכין אותם לשווקים ולא פליגי הא דמקרב שוקא והא דמרחק שוקא רב הונא הוה בידיה שיכרא דרב משרשיא בר חילקאי יתמא שהייה עד ריגלא אמר אע"ג דהוה ביה אציצא מייתי זוזי חריפי רבינא הוה בידיה חמרא דרבינא זוטי יתמא בר אחתיה והוה לדידיה נמי חמרא הוה מסיק ליה לסיכרא אתא לקמיה דרב אשי א"ל מהו למישקליה בהדיה נשקליה דלמא מיתניס נישבקיה דלמא מיתקיף א"ל זיל לא עדיף מדידך וכן ראוי לעשות לכל מי שיש בידו ממון יתומים שיעשה במאמר בית דין ולא שיאמר מדעת עצמו אעשה כמו בשלי כי לא יצא בזה ידי חובתו להפטר מן האונס וכן מכירת מטלטלי דיתמי הכל לפי ראות עיני בית דין וזה שיראה להם תועלת ותקנת היתומים להשהותם עד יום השוק או למכור לאלתר יעשו:

הלכה כב

תנן התם בערכין (דף כא:) שום היתומים שלשים יום ושום ההקדש ששים יום ומכריזין בבקר ובערב. (שם כג.) המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה רבי אלעזר אומר כשהוא מגרשה ידירה הנאה ר' יהושע אומר אינו צריך וכן היה רשב"ג אומר הערב לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה ידירה הנאה שמא יעשו קנוניא על נכסיו של זה ויחזיר זה אשתו והלכה כרבי אלעזר דחיישינן לקנוניא בהקדש כמו גבי ערב מאי שנא בבקר ובערב א"ר יהודה בשעת הוצאת פועלים ובשעת הכנסת פועלים בשעת הוצאת פועלים דאי איכא איניש דניחא ליה למיזבן אמר להו לפועלים זילו סיירו לה ניהלי ובשעת הכנסת פועלים דנידכר וליזיל למישיילינהו תניא נמי הכי שום היתומים שלשים יום שום ההקדש ששים יום ומכריזין בבקר ובערב בשעת הוצאת פועלים ובשעת הכנסת פועלים אומרים שדה פלוני בסימניה ובמצריה כך היא יפה וכך היא שומה כל הרוצה ליקח יבא ויקח על מנת ליתן לאשה בכתובתה ולבעל חוב בחובו למה לי למימר מ"מ ליתן לאשה בכתובתה ולבעל חוב בחובו איכא דניחא ליה באשה דשקלה על יד על יד ואיכא דניחא ליה בב"ח דמיקל בזוזי ואינו מדקדק בזוזי טבי ותקולי כמו האשה א"ר חסדא בא להכריז רצופים שלשים יום בשני ובחמישי ששים ואע"ג דאי חשבינן ליומי דהכרזה לא הוו אלא תמני סרי יומי כיון דמשכא מילתא שמעי אינשי:

הלכה כד

אמר רב יהודה א"ר אסי (שם דף כב.) אין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ היתה רבית אוכלת בהן ורבי יוחנן אמר או לשטר שיש בו רבית או לכתובת אשה משום מזוני ורב אסי אמר לך כתובת אשה משום מזוני לא דהא תקינו להו רבנן מעשה ידיה ואידך זימנין דלא ספקא תנן שום היתומים שלשים יום במאי עסקינן אילימא בב"ח עובד כוכבים מי ציית אלא פשיטא בב"ח ישראל אי דשקיל רבית מי שבקינן ליה אלא דלא שקיל רבית וקתני נזקקין בשלמא ר' יוחנן מוקי לה בכתובת אשה אלא לרב אסי קשיא אמר לך רב אסי ולר' יוחנן מי ניחא שבקינן מזוני דודאי קא מפסדא ונקטינן הכרזה דלא ידעינן אי מרווחי אי לא מרווחי הא לא קשיא בתובעת כתובתה בב"ד וכדרב יהודה אמר שמואל דאמר התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות אי הכי אזדקוקי נמי לא מזדקקינן כיון שכבר איבדה מזונותיה כיון דאיזדקיקנא לה מעיקרא מזדקקינא לה נמי מהשתא מ"מ לרב אסי קשיא לעולם בב"ח עובד כוכבים וכגון שקבל עליו לדון בדיני ישראל אי הכי רבית נמי לא לישקול כשקבל לזו ולא קבל לזו מר יימר אגבי כתובה לגרושה מנכסי דיתמי א"ל רב יהודה למר יימר והא א"ר אסי אין נזקקין לנכסי יתומים אלא אם כן

היתה רבית אוכלת בהן ור"י אמר או לשטר שיש בו רבית או לכתובת אשה משום מזוני ואף רבי יוחנן לא קאמר אלא באלמנה דקמפסדת מזוני אבל בגרושה לא א"ל ההיא דר' יוחנן משום חינא מתנינן לה פי' כשתטול כתובה תהיה לה חן ותנשא א"ר נחמן מריש לא הוה מזדקיקנא לנכסי דיתמי כיון דשמענא הא דאמר הונא חברין משמיה דרב יתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שבקייהו מכאן ואילך מזדקיקנא ומעיקרא מ"ט לא רב פפא אמר פריעת ב"ח מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו רב הונא בריה דרב יהושע אמר אימר צררי אתפסיה מאי בינייהו כשחייב מודה אי נמי דשמתוהו ומית בשמתיה דהשתא ליכא למיחש לצררי והלכתא כרב ונא בריה דרב יהושע רבא אמר משום שובר א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרבא מי חיישינן לשובר והתנן הנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה ואמר רב אחא שר הבירה מעשה בא לפני ר' יצחק באנטוכיא ואמר לא שנו אלא כתובת אשה ומשום חינא אבל בעל חוב לא ורבא אמר רב נחמן אפי' בעל חוב ואי חיישינן לשובר התם נמי ניחוש אמר ליה התם כדאמרי' טעמא שלא יהא כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חבירו והולך לו ויושב במדינת הים אמר רבא הלכתא אין נזקקין לנכסי יתומים ואם אמר תנו שדה זו תנו מנה זו נזקקין ואין מעמידין אפוטרופוס שדה סתם ומנה סתם נזקקין ומעמידין אפוטרופוס לחפש בזכות היתומים ולדחות מקבל מתנה אצל הגרוע אבל כשאמר שדה זו ומנה זו לא יוכל אפוטרופוס להועיל ליתומים אבל נמצאת שדה שאינה שלו נזקקין ואין מעמידין אפוטרופוס פי' אם נתברר שהניח לפניו שדה שאינה שלו שירד בה מתחלה בתורת גזילה ובא הנגזל להוציאה מיד היתומים בית דין נזקקין לתובע להורידו לשדה ואין מעמידין אפוטרופוס לטעון בשביל היתומים אולי יכול לפסול עדיו דאחזוקי סהדי בשקרי לא מחזקינן אמרי נהרדעי בכולן נזקקין ומעמידין אפוטרופוס לבד משנמצאת שדה שאינה שלו דאחזוקי סהדי בשקרי לא מחזקינן א"ר אשי הלכך אזדקוקי לא מזדקקינן דהא אמר רבא אין נזקקין ואי מזדקקינן מוקמינן אפוטרופוס דהא אמרי נהרדעי בכולהו נזקקין ומעמידין אפוטרופוס לבד משנמצאת שדה שאינה שלו וכו' הא דקאמר ואי מזדקיקנן מוקמינן אפוטרופוס כגון מנה סתם או שדה סתם או שדה זו ומנה זו או חייב מודה או שמתוהו ומת בשמתיה א או שלא הגיע זמן פירעון המלוה בחיי אביהם דקי"ל (ב"ב ה:) חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו ואפי' מיתמי והא דקאמר נמצאת שדה שאינה שלו נזקקין מיירי שנתקבל העדות בחיי אביהם דאין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין ובפני היתומים כשלא בפניהם דמי כדמוכח בפרק הגוזל בתרא (בבא קמא דף קיב.) גבי בר חמוה דר' ירמיה. כתב הרמב"ן ז"ל שאם לוו ב"ד או אפוטרופוס לצרכי יתומים נזקקין לנכסיהן

כשהם קטנים דלמ"ד משום צררי ליכא וכן למ"ד משום פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו כיון דאפוטרופוס לוה עליה דידיה רמיא הך מצוה למיהוי הן שלו צדק ולא מצרכי רבנן למיהוי מי שמפקח על עסקי יתומים לוה רשע ולא ישלם וכ"ש בית דין עצמם שלוו לצרכם ועוד שזהו תקנתם דלעבדי להו מידי ולכך לא בעינן הכרזה שאם לוו לצורכם מוכרין ופורעין כדרך שאדם פורע בשלו שאילו מתחלה כשלוו לצרכיהן מכרו מנכסיהן לא היו צריכין הכרזה כדפרישנא לעיל (סי' כ) גם כשמוכרין לפרוע מה שלוו מוכרין בלא הכרזה וכן בי דינא דזבין ואחריותא איתמי אם טרפו ממנו גובה הלוקח שלא בהכרזה מדלא מוקים מתני' דשום היתומים שלשים יום בהכי וכן נראה שנפרעין במילי דידהו מן הבינונית וכן מוכח פרק שום היתומים (ערכין דף כב.) דהא דקאמר אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית היינו במילי דאבוהון והקשו לדבריו מהא דאמרינן בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (דף לט.) גבי שור של חרש שנגח מעליית דמאן רבי יוחנן אמר מעליית יתומים רבי יוסי בר חנינא אמר מעליית אפוטרופוס והוינן בה מי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רב יהודה אמר רב אסי אין נזקקין לנכסי יתומים וכו' אלמא אפילו במילי דיתומים גופייהו אין נזקקין לנכסיהן ותירץ כיון דהתם חיובא ממילא אתא עלייהו דיתמי אין נזקקין דכי היכי דבעלמא חיישינן לצררי ולשובר ולא דיינינן במילי דקטנים משום דלכי גדלי אינהו מפקחי וידעי במילי דאבוהון טפי מינן הכי נמי ודאי חיישינן בנזקין לכי גדלי מייתי סהדי לפטורא ששמרוהו שמירה מעולה או שלא נעשה מועד כדין וכל שכן שלא היה לנו להעמיד אפוטרופוס מתחילה כדי שיתחייבו קטנים בנזקין אבל במה שלוו לצרכם ודאי נזקקין וכן נראה שאין במעשה יתומים בשלהן לומר אין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין תדע דאמרי' מעמידין אפוטרופוס לגבות ולמאן דאמר נמי אין מעמידין אם הוחזקו נגחנין מעמידין להם אפוטרופוס ומעידין בפני אפוטרופוס ומשוו ליה מועד דכי הדר נגח משלם מעליית יתומים או מעליית אפוטרופוס וחוזרין ונפרעין מהן לכי גדלי ולא מצריכין להו עדים אחרים אלמא בכל מילתא דמעמידין עליהן אפוטרופוס קבלינן עדים שלא בפני יתומים דאפוטרופוס בע"ד הוא וכן עדי צוואה מילי דיתומים הוא ובמלתא דנזקקין כגון דאמר תנו בין בשדה זו ומנה זה בין בשדה סתם ומנה סתם מקבנין עדים הללו בפני אפוטרופוס דהא הלכתא אי מזדקיקנן מוקמינן אפוטרופוס והראב"ד ז"ל העמידו במוסר דברים לב"ד או שכתבו עדותו בשטר כל זה מדברי הרמב"ן ז"ל ור"י ז"ל פירש דאין נזקקין לנכסי יתומים אף במלוה הבאה ע"י עצמן משום דאין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין משום דהוה קשיא ליה מהא דאמרי' בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (דף לט.) רבי יוחנן אמר

מעליית יתומים ר' יוסי בר' חנינא אמר מעליית אפוטרופוס ומי א"ר יוחנן הכי [וכו'] איפוך דר' יוחנן אמר מעליית אפוטרופוס רבי יוסי בר חנינא אמר מעליית יתומים אמר רבא משום דקשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן משנית ליה לרבי יוסי בר חנינא טועה והשתא קשה מאי טעותא דלמא הא דאין נזקקין משום חשש צררי הוא דמפרש כרב הונא בריה דרב יהושע ופליג אדרב פפא דאמר משום פריעת ב"ח מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו וקי"ל הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע והכא ליכא למיחש לצררי ורבא (דהכא) נמי דהוא מפרש טעמא בפ' שום היתומים משום שובר והכא לא שייך האי טעמא ותירץ דר' יוחנן דאמר אין נזקקין בכל ענין איירי בין במלוה הבאה מחמת עצמן בין במלוה הבאה מחמת אביהן במלוה הבאה מחמת עצמן משום דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין ובפני היתומים כשלא בפניהם דמי כדמוכח בהגוזל בתרא גבי בר חמוה דרבי ירמיה ובבאה מחמת אביהן אף בשטר דאז מקבלין כדאיתא בהגוזל בתרא דף קיב: דמקיימין השטר שלא בפני בעל דין או אפילו במקויים אין נזקקין משום צררי ולהכי חשיב ליה דרבי יוסי בר חנינא טועה דהא כמלוה הבאה מחמת עצמן היא ואית ליה דמקבלין עדות שלא בפני בעל דין והא דקאמר אם הוחזקו נגחנין מעמידין להם אפוטרופוס ומשוינן ליה מועד ומשלם למר מעליית יתומים ולמר מעליית אפוטרופוא וחוזרין ונפרעין לכי גדלי משום דמזיק שאני ולטובת העולם שלא ירבו להזיק הוא דנזקקין לנכסיהן ומיהו דברי הרמב"ן ז"ל דברים של טעם הם דכל דבר שעשו בית דין או האפוטרופוס נזקקין לנכסיהן ומקבלין עדות לפני ב"ד או לפני אפוטרופוס והם בעלי דבר ומוכרין שלא בהכרזה וגובין מן הבינונית דכל מה דאמור רבנן אין נפרעין מנכסי יתומים היינו במילי דאבוהון ומה שפירש רש"י ז"ל דאף במלוה הבאה מחמת עצמן אין נזקקין משום דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין היינו במלוה שלוו היתומים עצמן בלא אפוטרופוס מידי דהוה אמקחן וממכרן דקיים משום כדי חייו וכן מתנתן מתנה וכן נמי אם לוו ובא המלוה. לגבות חובו אין ב"ד נזקקין לקבל העדות עד שיגדלו ואין ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס לקבל העדות וכיוצא בזה הוי שור שנגח ולהכי משוי רבי יוסי בר חנינא טועה ובעדי צוואה נראה כדברי הראב"ד ז"ל דאין מקבלין עדות בפני האפוטרופוס:

הלכה כה

א מתני' הממאנת והשנייה והאיילונית אין להן לא כתובה ולא פירות ולא בלאות ולא מזונות ואם מתחלה נשאה לשם איילונית יש לה כתובה אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר יש להן כתובה:

ב גמ' ירושלמי (ה"ו) כשם שקנסוה שאין לה כתובה כך קנסוהו שאם קדשה בליטרא זהב מאבד הכל הא דקאמר אין לה פירות מפרש [בתרין אפין] אין לה פרקונה שהוא תחת פירות וגם אין משלם פירות שאכל אע"פ שלא נתחייב בפרקונה ובשנייה ובאיילונית ניחא אבל בממאנת מאי אין לה פירות אין לומר תקנת פירות דהיינו פרקונה דבעודה יושבת תחתיו פשיטא דאם נשבית חייב לפדותה ואם מיאנה ואח"כ נשבית פשיטא דאינו חייב לפדותה ואם נשבית ומיאנה ועודה שבוייה פשיטא דאין חייב. לפדותה דאלמנה לכה"ג שנשבית בחיי בעלה ומת אמרינן (לעיל דף נב.) דאין היורשין חייבין לפדותה ובפירות שאכל נמי אין לפרש דאפילו קרן גופיה אם אכלו אין לה דאמר בגמרא אי דליתנהו אידי ואידי לית לה אלא אצטריך לאשמועינן דאין לה פירות שליקט אפילו הן מונחין בעין בתוך ביתו ועוד יש לפרש תקנת פירות כגון שנשבית ולוותה ופדתה את עצמה ואח"כ מיאנה דומיא דמזונות דמפרש לקמן בפ' שני דייני גזירות (דף קז:) כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי בעלה חייב במזונותיה אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולוותה ואכלה ועמדה ומיאנה: ולא מזונות משום דתנאי כתובה ככתובה דמי וכי היכי דאין לה כתובה כך אין לה מזונות ולא תימא הא דאין לשנייה מזונות היינו לאחר מיתה דהוו תנאי כתובה אבל מחיים דלא הוו מזונות תנאי כתובה אית לה דהשתא אלמנה לכ"ג דאית לה מזונות לאחר מיתה לית לה מחיים דלמא תתעכב גביה כדאיתא בפ' יש מותרות (יבמות דף פה.) כל שכן שנייה דלית לה לאחר מיתה דגם מחיים לית לה ולא תימא נמי אין לה מזונות מחיים אבל לאחר מיתה אית לה כמו אלמנה דהא בהדיא קתני בפרק יש מותרות (שם) אלמנה יש לה מזונות שנייה אין לה מזונות ויש לה מזונות דאלמנה היינו לאחר מיתה וקאמר דשנייה אין לה הלכך אין לה לא מחיים ולא לאחר מיתה. אין לה כתובה אמר שמואל לא שנו אלא מנה ומאתים אבל תוספת יש לה דמתנה בעלמא יהב לה משום חיבת ביאה תניא נמי הכי נשים שאמרו חכמים אין להן כתובה כגון ממאנת וחברותיה שכתחלתן כך סופן ולהכי תנא בהו אין להן כתובה כלומר שאין להן כתובה מתחלתן והוא הדין במקום ששנה יוצאות שלא בכתובה כההיא ברייתא דיבמות פרק הבא על יבמתו (יבמות דף סה.) נשאת למי שאין לו בנים תצא שלא בכתובה יש לה תוספת מידי דהוה אאיילונית לפי שכתחילתה כך סופה ונשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה שמחמת קלקול שאחר הנשואין הפסידו כגון עוברת על דת וחברותיה שאין סופן כתחלתן שמתחלה היו ראויות לכתובה ועכשיו הפסידו על עצמן בין ששנו בהן בלשון יוצאות שלא בכתובה בין ששנו בהן אין לה כתובה כאותה ששנינו ביבמות (דף

פז:) ובהזורק (דף עט:) תצא מזה ומזה ואין לה כתובה כולן אין להן לא מנה ולא תוס' שהרי כל אותן הנשים משום צד זנות הן מפסידות כתובתן ונאסרות על בעליהן הלכך עוברת על דת וחברותיה והיוצאת משום ש"ר נוטלת מה שבפניה ויוצאת מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימין בלאותיה הן בלאות בין של נכסי מלוג בין של נכסי צאן ברזל ומדקתני בלאותיה סתם משמע מכל מה שהכניסה לו: רב תני קטנה יוצאת בגט אין לה כתובה וכ"ש ממאנת ושמואל תני ממאנת אין לה כתובה יוצאה בגט יש לה כתובה וקי"ל כשמואל ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל ממאנת אין לה כתובה יוצאה בגט יש לה כתובה ממאנת לא פסלה מן האחין ולא פסלה מן הכהונה יוצאה בגט פסלה מן האחין ופסלה מן הכהונה ממאנת אינה צריכה להמתין שלשה חדשים יוצאה בגט צריכה להמתין שלשה חדשים ומאי קא משמע לן תנינא הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה נתן לה גט הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה אינה צריכה להמתין שלשה חדשים איצטריכא ליה דלא תנן. ולא בלאות אמר ליה רב הונא בר חייא לרב כהנא אמרת לן משמיה דשמואל ל"ש אלא נכסי מלוג אבל נכסי צאן ברזל אית לה ואוקמינן אשנייה וקנסו רבנן לדידיה בדידה דמשלם לה נכסי צאן ברזל ולדידה בדידיה שאין לה כתובה לישנא אחרינא וקנסו רבנן לדידה בדידה ולדידיה בדידיה לדידה בדידה נכסי מלוג דאינון ברשותה קיימי קנסוה רבנן ולית לה ולדידיה בדידיה נצ"ב דלאו ברשותה קיימי אלא ברשותיה דבעל דאם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו קנסוהו רבנן ואית לה ואי ליתנהו משלם לה מדיליה כדי לעקור מהן תורת נשואין אבל ממאנת אי איתנהו לבלאותיה אידי ואידי שקלא כיון שהיא יוצאה ממנו ואי דליתנהו אידי ואידי לית לה נכסי צאן ברזל שהרי הוציאן ברשות ונכסי מלוג נמי תשאר תחתיו ותמות בחייו ויירשנה וכיון שיוציאנה מעכשיו אינו משלם לה ואיילונית דלא הכיר בה אי איתנהו אידי ואידי אית לה ואי דליתנהו נכסי מלוג דברשותה קיימי אית לה נכסי צאן ברזל דלאו ברשותה לית לה אמר רב שימי בר אשי שמע מינה מדרב כהנא עיילא ליה גלימא קרנא הוי ולא מכסי בה ואי משתמש בה ובלתה עשלם וגבי שנייה הוא דקנסוה שלא לשלם אבל באשה כשירה משלם והא"ר נחמן פירא הוי ומכסי ואזיל עד דבלי הא דרב נחמן פליגא וא"כ רב נחמן דס"ל פירא הוי מוקי מתני' בנכסי צאן ברזל דאילו נכסי מלוג אפי' לכשירה לית לה ולית ליה לרב נחמן דקנסי לדידיה ותימה על רב אלפס ז"ל שפסק כרב כהנא וכרב נחמן ותירץ הראב"ד ז"ל דלעולם רב נחמן ס"ל כרב כהנא דנכסי צאן ברזל אית לה דקנסוהו לדידיה ומוקי מתניתין בנכסי

מלוג ובדאיתנהו וכיון שהיה רשאי לבלותן כפירא הוי השתא נמי שלא בלאן לית לה משום דקנסוה ורב פפא דפשיטא ליה דאי איתנהו אידי ואידי שקלה לא סבר לה כרב נחמן אלא סבר דעיילא ליה גלימא קרנא הוי הלכך אי איתנהו ודאי אית לה והא דאמר רב שימי בר אשי שמע מינה מדרב כהנא וכו' אשקלא וטריא דאסיק רב פפא קא סמיך דס"ל כוותיה ומיהו אכתי למה פסק רב אלפס באיילונית דנכסי מלוג אית לה דברשותה קיימי והא לרב נחמן לאו ברשותה קיימי והדין בלאות פירי הוא דאכל וכבר תנן דאין לה פירות וי"ל דהא דאיילונית אין לה פירות מפרש בפרק איזהו נשך (בבא מציעא דף סז.) משום דמימחל קא מחלה להו כי היכי דתיפוק עלה שמא דאישות ונהי דמחלה צאן ברזל שהכניסה לו כדי לשלוח בהן יד וכן פירות נכסי מלוג אבל לא מחלה שיכלה קרן של נכסי מלוג שלה כך תירץ הראב"ד ז"ל ליישב דברי רב אלפס ז"ל אבל רב אלפס לא כתב כן אלא כתב דשנייה אין לה בלאות של נכסיה מלוג בדליתנהו אבל איתנהו אית לה ונראה לתרץ דבריו דרב שימי בר (רב) אשי דקאמר שמע מינה מדרב כהנא וכו' סבר דמתני' דקתני ולא בלאות מיירי דבלינהו בעל מעט מעט בדמכסי בהו ואזיל משום הכי קאמר שמע מיניה מדרב כהנא קרנא הוי דאי פירא הוי מאי איריא הני אפילו כשירה נמי לית לה אלא שמע מינה דקרנא הוי ואי בלינהו בעל מעט מעט דרך לבישה באשה כשירה משלם והכא קנסוה ופריך והאמר רב נחמן פירא הוי ומשני דרב נחמן פליגא כלומר אדרב שימי אבל לעולם רב נחמן כרב כהנא ס"ל דנכסי צאן ברזל אית לה משום דקנסו לדידיה ומוקי מתני' בנכסי מלוג ובדליתנהו כגון שבלן הבעל בבת אחת שמכרן והיינו דאיכא בין שנייה לאשה כשירה דשנייה לית לה ואשה כשירה אית לה דפירא הוי ללובשן ולבלותן על ידי תשמיש וישארו לה השחקים אבל לא למכרם ולאכול הדמים דהשתא ודאי קרנא קא אכיל: ואם מתחלה נשאה לשם אילונית יש לה כתובה אמר רב הונא אילונית אשה ואינה אשה אלמנה לכהן גדול אשה גמורה. אילונית אשה ואינה אשה שאם הכיר בה יש לה כתובה ואם לא הכיר בה אין לה כתובה ואלמנה לכהן גדול אשה גמורה דבין הכיר בה בין לא הכיר בה יש לה כתובה ורב יהודה אמר אחת זו ואחת זו אשה ואינה אשה שאם הכיר בה יש לה כתובה ואם לא הכיר בה אין לה כתובה והלכה כרב יהודה דתניא כוותיה כנסה בידוע ונמצאת בידוע יש לה כתובה כנסה סתם אין לה כתובה ורב הונא מתניתין אטעיתיה הוא סבר מדמפליג תנא באילונית וקאמר אם מתחלה נשאה לשם אילונית יש לה כתובה ולא קאמפליג הכי באלמנה מכלל דאפי' בסתמא נמי יש לה כתובה ולא היא כי קתני לאלמנה אפלוגתא דאילונית קאי הלכך אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין

ולממזר אם הכיר בה יש לה כתובה בין מנה ומאתים בין תוספת ויש להן פירות ומזונות ובלאות דכיון דאית להו כתובה אית להו תנאי כתובה ומזונות דאית להו הני מילי לאחר מיתה כגון שלא הספיק להוציאה עד שמת אבל בחיי הבעל כיון דבעמוד והוציא קאי לית לה מזונות דאי אמרת אית לה אתי לעכובי גבייהו והכי אמרינן בפרק יש מותרות (יבמות דף פה.) לא הכיר בה אין לה כתובה מנה ומאתים ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות אבל תוספת יש לה כשמואל ובלאות דקאמר מסתברא דדינא דידהו כדין אילונית ודינא דאילונית לא הכיר בה איתנהו לבלאות אידי ואידי אית לה בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל ואי ליתנהו נכסי מלוג דברשותה קיימי אית לה והני נמי כיוצא בה אבל שנייה לא שנא הכיר בה ולא שנא לא הכיר בה אין לה כתובה מנה ומאתים אבל תוס' יש לה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות של נכסי מלוג בדליתנהו אבל איתנהו אית לה ונכסי צאן ברזל בין איתנהו בין ליתנהו אית לה כדרב כהנא דאמר קנסוהו רבנן לדידיה בדידה ולדידה בדידיה ומנא לן דשנייה לא שנא הכיר בה ול"ש לא הכיר בה חד דינא הוא דאית בה חדא מדמפליג תנא באילונית ולא מפליג בשנייה מכלל דשנייה לא שנא הכי ולא שנא הכי אין לה כתובה ועוד דגרסינן בפ' יש מותרות (שם) ת"ר אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט יש לה כתובה פירות מזונות ובלאות והיא פסולה וולדה פסול וכופין אותו להוציא שניות מדברי סופרים אין להן כתובה ופירות ומזונות ובלאות היא כשירה וולדה כשר וכופין אותו להוציא אמר רבי שמעון בן אלעזר מפני מה אמרו אלמנה לכ"ג יש לה כתובה מפני שהיא פסולה וולדה פסול וכל מקום שהיא פסולה וולדה פסול קנסו אותו בכתובה ומפני מה אמרו שניות מדברי סופרים אין להן כתובה מפני שהיא כשירה וולדה כשר וכ"מ שהיא כשרה וולדה כשר קנסו אותה בכתובה רבי אומר הללו דברי תורה וד"ת אין צריכין חיזוק והללו דברי סופרים וד"ס צריכין חיזוק ד"א זו הוא מרגילה וזו היא מרגילתו וכבר קי"ל דהא דקתני דאלמנה יש לה כתובה היינו כשהכיר בה אבל לא הכיר בה אין לה כתובה אלמא רומיא דאלמנה כשהכיר בה קאמר דשנייה אין לה כתובה וכל שכן בשלא הכיר בה כתב הראב"ד ז"ל וקשה לי באלמנה לכ"ג ולא הכיר בה מאי טעמא לא דמיא לשנייה דהא איהי מרגלה ליה דאיהי הוה ידעה בנפשה ואיהו לא הוה ידע בה וקא מינסבא ליה הלכך ליקנסה כשנייה לדידה בדידיה דנכסי מלוג לא תשקול ונכסי צאן ברזל נמי לא תשקול דהא איהו לא קנסינן ליה דהא לא ידע דעבד איסורא ואיכא למימר כיון דפסיל זרעה לא קנסינן לה דסופה ודאי בעי למיפק מיניה דלא מרגלה ליה והאי דאינסבא ליה יצרה תקפה:

הלכה כט

גרסי' בנדה בספ"ק (דף יב:) ת"ר אשה שאין לה ווסת אסורה לשמש ואין לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ויוציא ולא יחזיר עולמית דברי רבי מאיר רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר משמשת בשני עדים והם עיוותיה ותיקוניה שאם אשמש פעם ראשונה ושנייה ושלישית בעדים וימצא דם בעד שלו או שלה בכל פעם ופעם הרי הן עיוותיה שהוחזקה נדה כל ימיה ויוציא בלא כתובה ואין לה לא פירות ולא מזונות ולא בלאות דלאו בת תשמיש היא דלא חזיא לביאה ולא יחזיר עולמית ואע"ג דהדר איתקן דאי אמרת יחזיר זימנין דאזלא ומינסבא ומיתקנא ואמר לה אילו הייתי יודע שכן הוא אפילו היו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשך ונמצא גט בעל ובניה ממזרין ואם שמשה בשני עדים אחד לו ואחד לה שלשה פעמים ולא נמצא דם באחד מהם הן תיקוניה והרי היא ככל הנשים אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס: הדרן עלך אלמנה ניזונת

פרק יב

הלכה א

הנושא את האשה ופסקה עמו שיזון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים נשאת לאחר ופסקה עמו שיזון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים לא יאמר הראשון לכשתבא אצלי אזונה אלא מוליך מזונותיה למקום שהיא אמה וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנים אותה כאחד אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות נשאת הבעל חייב במזונותיה והם נותנין לה דמי מזונות מתו בנותיהן ניזונות מבני חורין והיא ניזונת מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעלת חוב הפקחין היו כותבין ע"מ שאזון את בתך חמש שנים כל זמן שאת עמי. ורושלמי תני זנה ה' שנים הראשונות בין ביוקר בין בזול היה ביוקר והוזלו אם הוא גרס נותן ביוקר ואם היא גרמה נותן בזול היה בזול והוקרו בין שהיא גרמה בין שהוא גרם נותן בזול פירוש אם היו המזונות ביוקר בחמש שנים הראשונות ולא נתן לה ואח"כ הוזלו אם הוא גרם שעיכב מליתן לה צריך ליתן לה כשעת היוקר אבל אם הראשונות היו בזול אינו חייב לשלם ביוקר אלא דמי אותן שנים כעין שגזל. תוספתא כתב לזון בת אשתו או בן אשתו הרי הן כבעל חוב והן קודמין לכל אדם לא יאמר להם צאו ועשו מלאכה ואני זן אתכם אלא אלא הן יושבין ומעלה להן מזונות כתב לזון בת אשתו ושברה האשה לבעלה שכתבה לו שובר ופיצתה אותו ממזונות בתה לא הועיל לו כלום שזכין לקטן ואין חבין לו ירושלמי תמן תנינן בנן נוקבין דיהוויין ליכי

מינאי תהוויין יתבן בביתי ומיתזנן מנכסי ותני עלה ומתכסין בכסותי מעשה ידי הבת של מי נשמעינה מן הדא נשאת הבעל חייב במזונותיה והן נותנין לה דמי מזונות הדא אמרה זנה ומעשה ידיה של בעלה אמר ר' אסי הדא אמרה הפוסק לזון כלתו זנה ומעשה ידיה של בנו ומה שהביא הירושלמי ראיה ממתניתין לבנן נוקבן לא דמי דמתניתין בחוב קא אכלה ובגמרא דידן לעיל מפרש טעמא בפ' [נערה] (דף מג.): והן נותנין לה דמי מזונות ומסתברא דנותנין לה כל מזונותיה משלם ולא לפי ברכת הבית. ולא דמי לאלמנה שלא התנה אלא לזונה בביתו שכך כתב לה את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי ובאלמנה נמי כי אתיא בטענה נותנין לה מזונותיה משלם כדתנן (דף קג.) ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והם ילדים זנים אותה והיא בבית אביה כל שכן זו שעיקר תנאה אינו אלא בבית אמה. מפני שהיא כבעלת חוב פי' כבעל חוב לגבות מן המשועבדים ולא כבעלת חוב ממש שאם מתה אינו משלם ליורשיה והכי איתא בירושלמי חלתה כמי שנשאת מתה כבר מתה הפקחין היו כותבין כל זמן שאת עמי מסתבר שאם גירשה והחזירה כבר נתבטל תנאו ואין לה עליו מזונות דכל זמן שאת עמי מנישואין אלו קאמר והכי איתא בירושלמי כל זמן שאת עמי מתה אינה עמו נתגרשה אינה עמו והירושלמי נראה לי דאינו ראיה לכאן דלא איירי בהחזירה דומיא דמתה כתב ה"ר מאיר הלוי ז"ל דהני מזונות דמתניתין (לעיל דף סד) לא מיחייב למיתב לה אלא במשרה אשתו ע"י שליש ואפי' בעשיר שבישראל לא מיחייב למיתב לה לפי כבודו דכי אמרינן (לעיל מח. סא.) עולה עמו ואינה יורדת עמו הני מילי לגבי אשתו אבל לגבי בתה לא ולא תימא הני מילי דאיהי גופה הויא ענייה אבל אם היתה עשירה חייב לזונה לפי כבודה אלא אפי' עשירה נמי אינו חייב לזונה אלא בפחות שבמזונות דכי אמרינן הכי הני מילי לגבי אשתו דבתנאי ב"ד קא אכלה אבל בת אשתו דאיהו חייב נפשיה יד בעל השטר על התחתונה ונותן לה בפחות שבמזונות ולא נהירא לי דמי שנותן מעות לבעל הבית כדי לפרנסו או עושה לו טובת הנאה כדי לפרנסו כי הך דמתני' מסתמא דעתו שיתפרנס כאחד מבני ביתו ולא שיתנהו לרע מכל בני הבית שיהיו הם אוכלים בשר ושותין יין והוא יאכל זרעונים וישתה מים ולא נתנו חכמים קצבה למזונות אלא במשרה ע"י שליש אבל כשהיא אצלו מתגלגלת עמו במה שהוא סועד הן רב הן מעט ומצינו במזון פועלים (ב"מ דף פג.) שהחמיר רבי מתיא בן חרש ואמר אפי' אתה עושה להם כסעודת שלמה אי אתה יוצא ידי חובתך ורבי שמעון בן גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה וגם זה מנהג שאדם משוה חלק אוכלי שלחנו וגם מצינו שהחמירה תורה על האדם במזון הנלוים אליו שייטיב להם עמו במאכל ובמשתה הלכך המתחייב בפרנסת אדם מחוייב לפרנסו כשאר אנשי

ביתו. ואם חלתה אינו חייב לרפאותה ואע"ג דאמרי' (לעיל נב:) במזון האשה דרפואה שאין לה קצבה הרי הן כמזונות הני מילי באוכלת בתנאי ב"ד שהוא מחוייב להספיק כל צרכיה אבל המקבל עליו לפרנס אין הרפואה בכלל. הא דאמרינן במתני' אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות אם מתה האם או גרשה בעלה השני שניהן חייבין לזונה ואם כל אחד מהם אומר אני זנה עמי ואיני רוצה ליתן דמים כתב ה"ר מאיר הלוי ז"ל שהדבר תלוי בה אצל מי היא רוצה להיות וכן מסתבר:

הלכה ב

גמ' איתמר האומר לחבירו חייב אני לך מנה ר' יוחנן אמר חייב ריש לקיש אמר פטור היכי דמי אי דאמר להו אתם עדיי מאי טעמא דריש לקיש אי דלא אמר להו אתם עדיי מאי טעמא דרבי יוחנן לעולם דלא אמר להו אתם עדיי והב"ע דאמר ליה חייב אני לך מנה בשטר רבי יוחנן אמר אלימא מלתא דשטרא כמאן דאמר להו אתם עדיי וריש לקיש אמר לא אלימא מלתא דשטרא והלכתא כר' יוחנן רש"י פירש דחייב אני לך מנה בשטר בהודאה איירי בלא חתימת ידו ורבינו תם פירש דלא איירי בהודאה אלא בשכתב לו בכתב ידו אני פלוני חייב לך מנה ומשעבד עצמו להתחייב לו מנה בזה השטר ר' יוחנן סבר אלימא מלתא דשטרא להתחייב לו ממון כאילו הודה לו בפני עדים ואמר אתם עדיי ואין לתמוה היאך מתחייב בשטר זה הא אין מטלטלין נקנין בשטר דהואיל וטרח למיכתב בלישנא דחיובא גמר ומשעבד נפשיה שהרי אפי' באמירה בעלמא יש דברים שנקנין כדאמרי' בסמוך והכא נמי מתוך שטרח ליתן לו בשטר גמר ומקני דמטלטלין המיוחדין אינן נקנין אלא במשיכה אבל שעבוד וחוב מהני בשטר וכן פי' רב אלפס ז"ל שכתב ומדמקשינן עלה דריש לקיש ממתני' דתנן הנושא את האשה ופסקה עמו לזון בתה חמש שנים דלית לה גביה מעיקרא ולא מידי אלא איהו חייב נפשיה במידי דלא הוה מיחייב ביה מעיקרא ותו אקשינן עליה מהא דכתב לכהן שהוא חייב לו חמש סלעים חייב ליתן לו חמש סלעים ובנו אינו פדוי דלית ליה לכהן גביה מעיקרא ולא מידי ואוקימנא נמי ר' יוחנן כר' ישמעאל דאמר ערב היוצא אחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין דלית ליה גביה ולא מידי אלא איהו דחייב ליה נפשיה שמעינן מהני כולהו דפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש במאן דקביל אנפשיה מידי דלא הוה מיחייב ביה והלכתא כר' יוחנן דאמר חייב אני לך מנה בשטר חייב וכל שכן אי קנו מיניה והא דאמר בגמרא דמערבא אמתני' במה הוא מתחייב לזון את בת אשתו לא כן אמרי ר' יוחנן וריש לקיש הכותב שטר חוב לחבירו בחזקת שהוא חייב לו ונמצא שאינו חייב לו אינו חייב ליתן לו כלום אלמא דרבי יוחנן וריש לקיש לא איפליגו בהאי מלתא כל עיקר אלא

תרווייהו סבירא להו דאינו חייב לא חיישינן לה אלא אגמרא דידן סמכינן דאמרה דהך מלתא פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש הוא וקי"ל הלכתא כר' יוחנן:

הלכה ג

אמר רב גידל אמר רב כמה אתה נותן לבנך כך וכך כמה אתה נותן לבתך כך וכך ועמדו וקדשו הן הן הדברים הנקנין באמירה אמר רבא מסתברא מילתא דרב בבתו נערה דקא מטי הנאה לדידיה בכסף קידושיה אבל בבתו בוגרת לא והאלהים אמר רב אפילו בבתו בוגרת דאי לא תימא הכי אבי הבן מאי הנאה מטיא לידיה אלא בההיא הנאה דקא מיחתני אהדדי גמרי ומקני להדדי. ירושלמי אבל לא האח על ידי אחות ולא אשה על ידי בתה ואפילו היא קטנה וגרסינן נמי התם ובלבד מן הנשואין הראשונים ואם תאמר והא דתנן לקמן בפרק בתרא (ד' קח:) הפוסק מעות לחתנו ופשט לו הרגל תהא יושבת עד שתלבין ראשה וכיון שהן דברים הנקנין באמירה יוציא ממנו בב"ד מה שפסק לו ויש לומר דמיירי בנשואין שניים ורשב"ם תירץ דהכא מיירי שקדשו מיד בשעת הפסיקתא וכן משמע מדקאמר עמדו וקדשו והתם בקדשו לאחר זמן ובשעת הקידושין לא הזכירו הפסיקתא וה"ר מאיר הלוי ז"ל תירץ דמיירי כשאין לו מעות לפרוע הפסיקתא: אמר ליה רבינא לרב אשי דברים הללו נתנו ליכתב או לא ניתנו ליכתב פירש רש"י נתנו חכמים כתיבה לדבר אם באו להחתים עדים בדברים הללו שהם בלא קניין או לא ניתנו ליכתב דלא ליטרוף ממשעבדי וכין דליכא קניין לא משתעבדי נכסי. משמע מתוך פירושו דאפי' אם רוצים שניהם לכתוב אין יכולין לכתוב ונראה לפרש ניתנו ליכתב דכמאן דקנו מידו דמי דסתם קניין לכתיבה עומד וכותבין אפי' שלא מדעת המתחייב ור"ח ור"ת מפרשים ניתנו ליכתב כלומר ניתנו לגבות דווקא ע"י כתיבה ולאו דווקא דברים הנקנין באמירה אלא לאשמועינן דלא בע קניין או לא ניתנו ליכתב דאף בלא כתיבה קונין א"ל לא ניתנו ליכתב ואי קשיא לך הא תנן מתו בנותיו נזונות מנכסים בני חורין והיא נזונת מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעלת חוב דמשמע מינה דניתנו ליכתב התם כשקנו מידן דסתם קניין לכתיבה עומד:

הלכה ד

לא יאמר הראשון לכשתבוא אצלי אזונה וכו' אמר רב חסדא זאת אומרת הבת אצל האם לא שנא גדולה ולא שנא קטנה תניא נמי הכי מי שמת והניח בן קטן יורשי האב אומרים יהא גדל אצלינו והאם אומרת יהא גדל אצלי מניחים אותו אצל אמו ואין מניחין אותו אצל מי שראוי ליורשו מעשה היה ושחטוהו בערב הראשון יש אומרים הא דאמרינן הבת אצל האם היינו באלמנה דלא שבקינן לבת בהדי קרובי אביה אלא אצל אמה אבל

בגרושה שבקינן לה אצל אביה וה"ר מאיר הלוי ז"ל כתב שראה בתשובת הגאונים דה"ה בגרושה והביא ראיה ממתני' דהנושא את האשה סתמא קתני ומשמע בין גרושה בין אלמנה ועלה קתני למקום שהיא אמה לאשמועי' דהבת אצל האם אפילו בבת גרושה נמי:

הלכה ה

וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחד וכו' ההוא גברא דאגר ריחיא לחבריה לטחינה לסוף איעתר זבן ריחייא וחמרא אמר ליה הב לי אגרא אמר ליה מיטחן טחיננא לך סבר רבינא למימר היינו מתני' לא יאמרו שניהם הרי אנו זנים אותה כאחד אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות הכא נמי כיון דלא צריך לטחינה שקיל מיניה דמי אמר ליה רב עוירא מי דמי התם חדא כריסא אית לה תרתי כריסי לית לה הכא אמר ליה טחון וזבין טחון ואותיב ולא אמרן אלא דלית ליה טחינה אבל אית ליה טחינה כופין אותו על מדת סדום ויהיב ליה דמי ואם תאמר הואיל ואוקמא בדלית ליה טחינה אמאי הוצרך רב עוירא למימר הכא טחון וזבין טחון ואותיב אפילו אי לא אשכח המשכיר למיטחן ולמיזבן דהוי השתא כחד כריסא אכתי לא דמי למתני' דבמתניתין ליכא פסידא לבעל כי יהיב דמי דמה לי מזונות מה לי דמיהן ממה נפשך חייב ליתן לה או מזונות או דמיהן אבל שוכר אית ליה פסידא אי יהיה דמי שהרי אינו מוצא לטחון וצריך לפרוע מכיסו ונראה דודאי בלא האי טעמא דטחון וזבין טחון ואותיב מיפטר שוכר מלמיתב דמי הואיל ואית ליה פסידא ומיהו אי לאו טעמא דטתין וזבין טחון ואותיב גם המשכיר יאמר לדידי אית לי פסידא שכר ריחיים שלי ויכול לבטל השכירות קודם הזמן ונהי דהשוכר לא יצטרך ליתן השכר מכיסו אבל לעכב הריחיים עד הזמן לא יוכל הואיל והמשכיר אית ליה פסידא אבל השתא דמצי למימר ליה טחון וזבין טחון ואותיב מצי אמר ליה לית לך פסידא אם תניח הריחיים אצלי אבל אם תחזור בך אית לי פסידא ורבינא היה סבר לאיתויי ראיה ממתניתין שיתן לו שכר או יחזור בו המשכיר ורב עוירא קאמר ליה כיון דמצי אמר ליה טחון וזבין טחון ואותיב לא יהיב ליה דמי וגם לא יחזור בו המשכיר כך פירשו התוספות ולא נהירא לי דדבר פשוט הוא דאפילו לא משכח המשכיר למיטחן ולמיזבן דהשתא אית ליה פסידא אפ"ה לא מצי משכיר למיהדר ביה בגו זימניה דשכירות ליומיה ממכר הוא [כדאי' ב"מ נו.] ומי הזקיקו לקנות ריחיים ויפסיד השוכר והואיל דאיכא פסידא לתרוייהו יותר ראוי שיפסיד המשכיר ויתקיים שכירות הריחיים עד זמנו והא דקאמר טחון וזבין טחון ואותיב לישנא יתירא נקט לאלומי למילתיה לא מיבעיא דבלאו האי טעמא נמי לא דמי למתני' דהא אית ליה פסידא לשוכר כי יהיב דמי

ועוד אם גם אתה אינך מוצא לטחון בשכר אתה עשיר ויש לך מעות לקנות חטים קנה חטים ומכור קמח:

הלכה ו

א אלמנה שאמרה אי איפשי לזוז מבית בעלי אין היורשין יכולין לומר לה לכי לבית אביך ואנו זנין אותך אלא זנין אותה ונותנין לה מדור לפי כבודה אמרה אי איפשי לזוז מבית אבא יכולין היורשין לומר לה אם את אצלינו יש לך מזונות ואם אין את אצלינו אין לך מזונות ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והם ילדים נותנין לה מזונות והיא בבית אביה:

ב גמ' תנו רבנן משתמשת במדור כדרך שנשתמש בו בחיי בעלה בכרים ובכסתות שנשתמשה בהן בחיי בעלה בכלי כסף וכלי זהב שנשתמשה בהן בחיי בעלה בעבדים ושפחות שנשתמשה בהן בחיי בעלה שכך כותב לה כל ימי מיגר אלמנותיך בביתי תני רב יוסף בביתי ולא בבית עקתי א"ר נחמן יתומים שקדמו ומכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדרב אסי אמר ר"י דאמר רב אסי אמר ר"י יתומים שקדמו ומכרו בנכסין מועטין מה שמכרו מכרו התם לא משתעבדו מחיים הכא משתעבדי מחיים אמר אביי נקיטינן מדור אלמנה שנפל אין היורשין חייבין לבנותו תניא נמי הכי מדור אלמנה שנפל אין היורשין חייבין לבנותו ולא עוד אלא אפילו היא אומרת הניחו לי ואני אבננו משלי אין שומעין לה בעי אביי שיפיצא מאי תיקו הלכך לא תשפץ:

הלכה ז

א מתני' כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם וכל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים שיש בעשרים וחמש שנה שתעשה טובה כנגד כתובתה דברי ר"מ שאמר משום רבן גמליאל וחכ"א כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם וכל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים מתה יורשיה מזכירין כתובתה עד עשרים וחמש שנים: פירש רבינו חננאל ז"ל הא דבבית אביה אינה גובה כתובתה לאחר כ"ה שנה בשאינה ניזונית אבל בניזונית גובה כתובתה לעולם משום עובדא דחמתיה דרב חייא אריכא ומיהו יש לומר דשאני התם דבכתפיה ממטי לה אבל אם נתנו לה דמי מזונות אינה גובה:

ב גמ' א"ל אביי לרב יוסף אתאי קודם שקיעת החמה גביא אחר שקיעת החמה לא גביא משום ההוא פורתא אחילתא א"ל כל מדת חכמים כן היא במ' סאה טובל ארבעים סאה חסר קרטוב אינו יכול לטבול בהן בכביצה מטמא טומאת אוכלים פחות משהו אינו מטמא טומאת אוכלין ג' על ג' מטמא טומאת מדרס חסר משהו אינו מטמא טומאת

מדרס: הא דקתני יורשיה מזכירין כתובתה עד עשרים וחמש שנים אוקימנא בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מח.) כשנשבעה ומתה דאין אדם מוריש שבועה לבניו א"ר אילעא לא שנו אלא אלמנה אבל גרושה הרי היא כבעל תוב ובעל חוב גובה שלא בהזכרה א"ר נחמן בר יצחק תני רב יהודה בר קזא במתניתא דבי בר קזא תבעה כתובתה הרי היא כבתחלה ואם היה שער כתובתה יוצא מתחת ידה גובה כתובתה לעולם. שלח ליה רב נחמן בר רב חסדא לרב נחמן בר יעקב ילמדנו רבינו בששטר כתובה יוצא מתחת ידה פליגי או כשאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה והלכה כדברי מי שלח ליה כשאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה פליגי אבל שטר כתובה יוצא מתחת ידה גובה כתובתה לעולם והלכה כדברי חכמים כי אתא רב דימי א"ר שמעון בן פזי אריב"ל ל"ש אלא מנה ומאתים אבל תוספת יש לה ורבי אבהו א"ר יוחנן אפי' תוספת אין לה דאמר רבי איבו א"ר ינאי תנאי כתובה ככתובה דמי וקי"ל כרבי יוחנן דתנאי כתובה ככתובה דמי ודוקא תוספת אבל נדוניא מסתבר שהיא כחוב והא דאמרינן עניה בת ישראל עשרים ותמש ומרתא בת בייתוס עשרים וחמש משום תוספת כתובה קאמר שהיא גדולה זו היא גירסת רש"י ועיקר:

הלכה ח

חמתיה דרב חייא אריכא מדיפתי איתת אחוה הואי זנה עשרים ותמש שנין בבי נשא לסוף אמרה ליה הב לי מזוני א"ל לית לך מזוני הב לי כתובה לית לך תבעתיה לדינא קמיה דרבה בר שילא א"ל אימא לי איזי גופא דעובדת היכי הוה א"ל זניתה עשרים ותמש שנים בבי נשא ובחיי דמר דבכתפאי מטאי לה א"ל טעמא מאי אמור רבנן כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם דאמרינן מחמת כיסופא הוא דלא תבעה ה"נ מתמת כיסופא הוא דלא תבעה זיל הב לה לא אשגח ביה כתב לה אדרכתא אנכסיה אתא לקמיה דרבא אמר ליה חזי מר היכי דנן א"ל שפיר דנך זיל הב לה אמרה ליתיב לי פירי דאכל מיומא דאדרכתא עד השתא אמר לה אחוי לי אדרכתך חזא דלא כתיב בה ואישתמודענא דנכסיא אלין דמיתנא אינון אמר לה אדרכתת לאו שפיר כתיבה אמרה ליה תיזול אדרכתא אשקול מיומא דשלימו יומי הכרזה אמר לה הני מילי בדלא כתוב טעותא באדרכתא אבל היכא דכתוב טעותא באדרכתא לית לן בה אמרה ליה והא מר הוא דאמר אחריות טעות סופר הוא אמר לה בהא רבה בר שילא גופיה טעי הוא סבר הני והני דידיה נינהו ולא היא זימנין דמגבי לה ואזלא ומשבחא להו ודבעלה מכספי ואמר לה שקול דידך והב לי דידי ונמצא אתה מוציא לעז על בי דינא: הדרן עלך הנושא

פרק יג

הלכה א

א שני דייני גזירות היו בירושלים אדמון וחנן בן אבשלום חנן אמר ב' דברים ואדמון אמר שבעה מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות חנן אמר תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו תשבע בתחלה ובסוף אמר רבי דוסא בן הרכינס כדבריהם אמר רבן יוחנן בן זכאי יפה אמר חנן תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה:

ב גמ' איתמר רב אמר פוסקין מזונות לאשת איש ושמואל אין פוסקין מזונות לאשת איש אמר שמואל מודה לי אבא בג' חדשים הראשונים שאין פוסקין שאין אדם מניח את ביתו ריקם והלכתא פוסקין מזונות לאשת איש תניא מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות בני כהנים גדולים אומרים תשבע חנן אמר לא תשבע ואם בא בעלה ואמר פסקתי לה מזונות נאמן פירש רש"י נאמן אף להוציא מידה מה שנתנו לה בית דין ובשבועה משמע דאף אבני כהנים גדולים קאי דאמרי תשבע והיינו טעמא דאורחא דמילתא הוא להתפיסה צררי הלכך מוציא מידה בשבועה ולא נהירא דא"כ לא תמצא לעולם מי שילוה לה שאם ישבע הבעל שנתן לה יפסיד מה שהלוה לה הלכך נראה לפרש דנאמן להצריכה שבועה וקאי [אדחנן] דאמר לא תשבע ואם בא הבעל גובה בשבועה מה שלותה ואכלה. עכשיו אין יראים להלוות לה שסומכין עליה שתשבע ולא נהירא לי האי פירושא דמלתא דפשיטא היא מאחר שהוא מוחזק וטוען ברי שתהא צריכה שבועה ומאי קא משמע לן ועוד לישנא דנאמן לא משמע הכי ועוד מאחר שהוא מוחזק וטוען ברי למה מוציאין ממנו ממון וכי משום תקנתא דידה שתמצא ללות מציא ממון מחזקתו הלכך נראה כפירוש רש"י וכו פירש רב אלפס זכרונו לברכה נאמן ובשבועה:

הלכה ב

תניא אידך מי שהלך למדינת הים ובאתה אשתו ותובעת מזונות ובא ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי פירוש ואשתו תובעת מזונות שלותה ואכלה קודם שבא ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיך כלומר לא אפרע כי היה לך להתפרנס ממעשה ידיך ואע"פ שאינה מספקת דאם לא היו מלוים לה היתה דוחקת עצמה ומצמצמת ואין לפרש דהכי קאמר אני אמרתי לה קודם שהלכתי צאי מעשה ידיך במזונותיך ונתרצית דא"כ הוה ליה למימר נאמן אלא רשאי משמע דהשתא הוא רשאי לומר כן כדי שלא יפרע מה שלוותה והא דאמרינן לקמן לוותה ואכלה ועמדה ומיאנה ודייקינן טעמא דמיאנה הא לא מיאנה אית לה התם מיירי שפסקו לה ב"ד ואח"כ לוותה:

הלכה ג

תניא האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאתה ואמרה מת בעלי רצתה ניזונת רצתה גובה כתובתה אמרה גרשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה:

הלכה ד

כתב רב אלפס כדי כתובתה אין יותר מכדי כתובתה לא ושמעת מינה דליתא להא דגרסי' בגמרא דבני מערבא אדם שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובה חייב במזונותיה עד שיפרענה פרוטה אחרונה דאי איתא להאי מימרא הוה ליה למיתני ניזונת והולכת עד שתפרע כל כתובתה ומדקתני עד כדי כתובתה שמעינן דכי מטי מזונות עד כדי כתובה פקעה כתובה במזונותיה ולא שקלה בתר הכי כלום ואע"ג דאוקמא שמואל להא מתני' בששמעו בו שמת ההוא שינוייא בעלמא הוא דהא לית הלכתא כוותיה ובפרק קמא דבבא מציעא (סי' לד) על מציאת האשה שגרשה כתבתי דלא קשה מהכא מידי לגמרא דבני מערבא:

הלכה ה

א מתני' מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו חנן אמר איבד מעותיו נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול אמר רבי דוסא בן הרכינס כדבריהם א"ר יוחנן בן זכאי יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי ולא דמי להא דאמרי' (ב"מ דף קא.) היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות שמין לו כאריס ולבונה חורבתו של חבירו (שם) דנותן לו מה שמהנהו דהתם השבח שהשביח הנכסים הוא בעין ודין הוא שיטלנו אבל הכא לא השביח לו שבח אלא שהצילו מגבייית בעל חובו ולאו מידי קא יהיב ליה ודמי למבריח ארי מנכסי חבירו דאע"ג דמהנהו לא יהיב ליה מידי כדאיתא בנדרים פרק אין בין המודר(נדרים דף לג.)ודין מבריח ארי כתבתי בפ' הכונס צאן לדיר (סי' ו):

ב גמ' תניא כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי בעלה חייב במזונותיה אלא שהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה ועמדה ומיאנה וטעמא דמיאנה הא לא מיאנה יהבינן לה ושמעת מינה הא דאמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי ה"מ פרנסה מעצמו אבל לוותה ואכלה מוציאין ממנו ותו גרסינן בפרק יש מותרות (יבמות דף פה.) בעא ר"א מרבי יוחנן אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט יש לה מזונות או לא ואמרי' היכי דמי אי ביושבת תחתיו בעמוד והוצא קאי מזוני אית לה לא צריכא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולוותה ואכלה מאי מזוני תנאי כתובה נינהו ומדאית לה כתובה אית לה נמי מזוני שמע' נמי מהא דכל אשה

שהלך בעלה למדינת הים ולוותה ואכלה שחייב הבעל לפרוע וכן הלכה והתוספות כתבו דווקא אם לוותה אחר שפסקו לה ב"ד מזונות משום דקשיא להו ההיא דלעיל ואם אמר צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי כדפרישית לעיל (סי' ב) ומפרשי' דמתניתין דחנן דאמר אבד מעותיו משום דפרנס מעצמו הא אם לותה משלם מיירי כשפסקו לה בית דין תחלה ופשטא דמתני' לא משמע הכי דאיירי דוקא כשפסקו לה ב"ד ועוד ההיא דאלמנה לכ"ג דאיירי בלוותה בלא פסק דין דמסתמא אין פוסקין לה בית דין מזונות כל זמן שהיא יושבת תחתיו משום דבעמוד והוצא קאי ואין לומר דבעוד שהוא אצלה במדינה אינו חייב לזונה משום דבעמוד והוצא קאי אבל כשהוא במדינת הים ואינו יכול עתה לגרשה והיא מעוגנת מחמתו ב"ד פוסקין לה מזונות כיון דכתובה אית לה ואם היה כאן היו כופין אותו לגרש וליתן כתובה השתא דליתיה הכא מזוני אית לה וב"ד פוסקין לה מזונות דא"כ אמאי נקט לוותה ואכלה הכי איבעי ליה למיתני לא צריכא כגון שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות אם יורדין ב"ד לנכסיו לזונה או לא אלא ודאי אין בית דין נזקקין כלל לעסקי מזונותיה בעוד שהיא יושבת תחתיו הלכך לא בעי אלא בלותה ואכלה אם מחייבים אותו לפרוע כשהוא מגרשה הלכך נראה דאם לוותה בעדים אף בלא פסק דין חייב לפרוע ומוציאין מן הבעל מה שהלוה לה מדרבי נתן ואם אמר כשבא צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי ולא יפרע מה שלוותה ואע"פ שאינה מספקת לכל צרכיה ממעשה ידיה כיון שמספקת לדברים גדולים היתה דוחקת ומצמצמת עצמה קודם שתתבייש לבא לפני ב"ד על עסקי מזונותיה אבל ב"ד אין פותחין לו בטענה זו אלא אומרים לו צא ופרע מה שלותה ואם מעצמו יטעון רשאי אם ידוע שהיתה מספקת לדברים גדולים אבל אם אינה בת מלאכה לאו כל כמיניה לטעון כן ואם קדמו ב"ד ופסקו כיון שכבר באת לפני ב"ד גלתה דעתה שאינה רוצה להתפרנס בדוחק אין לו טענה עוד על מעשה ידיה כי מסתמא כשפסקו לה מזונות דקדקו מה שצריכה יותר על מעשה ידיה שהיא רגילה לעשות ודלא כהרמב"ם ז"ל שכתב (פי"ב מהל' אישות הלט"ז) שמי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות שאין ב"ד אומרים לה שתעשה ותאכל אלא פוסקין לה מזונות דלא מסתבר כלל שהדבר ראוי כשנפרעים מנכסי אדם שלא בפניו שיש להפך בזכותו הואיל ובגרמא דידיה מפסידו:

הלכה ו

כתב עוד הרמב"ם ז"ל (פי"ב וי"ח שם) יש מן הגאונים שהורו שאין פוסקין מזונות לאשה שהלך בעלה למדינת הים עד שיהיה שטר כתובתה יוצאה מתחת ידה ואם לא תוציא שטר כתובה אין לה מזונות שמא נטלה כתובתה מבעלה או מחלה לו שאין לה מזונות

ויש מי שהורה שפוסקין לה בחזקת שלא נטלה ולא מחלה ואין מצריכין אותה להביא כתובה ודעתי נוטה לזה במי שהלך בעלה למדינת הים הואיל ויש לה מזונות מן התורה אבל מת בעלה אין לה מזונות עד שתביא כתובתה הואיל והיא אוכלת בתקנת חכמים ועוד מפני שניזונת מנכסי יורשין ולעולם טוענין ליורש ודבריו תמוהין דהא שמואל מוקי מלתא דחנן כששמעו בו שמת והיא ניזונת בלא שבועה ובהלך בעלה אפי' בשבועה אינה ניזונת ואע"ג דליתא לדשמואל מ"מ בסברא זו לא מצינו חולק עליו דסברא מרווחת היא להצריכה יותר שבועה בחייו מבמותו דבמותו מסתמא עומדת לגבות כתובתה ותשבע בסוף אבל בחייו לא נתנה כתובתה לגבות בחייו ושמא תמות בחייו ולא תבוא לידי שבועה לעולם ומה שכתב מפני שניזונת מנכסי יורשים וטוענין ליורש אמרי נואש הן דכמו שטוענין ליורש ולוקח יותר ראוי לטעון למי שיורדין ליפרע מנכסיו שלא בפניו דאין לו מי יטעון בשבילו וכגון זה פתח פיך לאלם. ומה שכתב שבחייו ניזונת מן התורה הא ליתא דכל אמוראי סברי (לעיל מז: נח: נט.) דמזונות האשה דרבנן אלא דפליגי אי מזוני עיקר התקנה ותקנו מעשה ידיה תחת מזונות או מעשה ידיה עיקר ותקנו מזונות תחת מעשה ידיה ועוד דקיימא לן דגובה כתובתה בעידי מיתה אע"פ שאין שטר כתובתה בידה דהטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום וכל שכן דיש לה מזונות דנכסים בחזקתה הן לעניין מזונות כדתני לוי (לעיל דף צו:) אלמנה כל זמן שלא נשאת על היתומים להביא ראיה:

הלכה ז

כתב ה"ר מאיר הלוי ז"ל ממה שחייב הבעל לשלם מה שלותה אשתו קטנה שמעי' דקטן שלוה בקטנותו משיגדיל חייב לשלם דאי ס"ד דקטן שלוה פטור אמאי משלם הבעל מה שלוותה דכל היכא דאיהי פטורה בעל נמי לא מיחייב דקיימא לן כחנן דאמר הניח מעותיו על קרן הצבי. אלא הכא היינו טעמא דמיחייב משום דשקלא להו בתורת הלואה וכיון דאיהי מיחייבה למלוה בעלה נמי מיחייב ובשם ה"ר יונה ז"ל כתבו שנחלק עליו דלא מסתבר שהקטן יקח הלואות בעודו קטן ויבזבז ממונו וכשיגדיל נחייבנו לפרוע ומה שהביא ראיה מממאנת אינה ראיה דשאני הכא שהוא חייב וידוע לבעל הלכך מוציא המלוה מידה או מיד הבעל. אבל קטן שאין חייב אם אתה אומר שחייב לפרוע כשיגדיל נמצא מבזבז כל ממונו ונראה לי אם הוא ידוע שלוה לצורך מזונותיו נפרעין ממנו אפי' כשהוא קטן כמו שאמרו חכמים (גיטין נט.) דפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין משום כדי חייו. גם הלואתו הלואה כדי שימצא לו מלוה בשעת דוחקו אבל אם אין ידוע שהלוה לצורך מזונותיו אין נתינת קטן כלום ואין נפרעין ממנו לכשיגדיל:

הלכה ח

תנן התם המודר הנאה מחבירו שוקל לו שקלו ופורע את חובו ומחזיר אבידתו ובמקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש בשלמא שוקל לו שקלו כדתנן תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות. ומחזיר אבידתו נמי מצוה קא עביד אלא פורע חובו הא קא משתרשי ליה אמר רב הושעיא הא מני חנן היא דאמר איבד את מעותיו וכיון שאינו יכול להוציא ממנו בדין מה שפרע לבעל חובו משום הנאה נמי לא מיתסר דגרמא בעלמא הוא דע"י שפרע לבעל חובו מיפטר ודמיא להא דאמרי' בנדרים בפרק אין בין המודר (נדרים דף מג.) המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר פלוני מודר הנאה ממני ואין לו מה יאכל ונותן לו וחוזר ונוטל הימנו אע"ג דעל ידו קא משתרשי ליה מזוני שרי הואיל ולא נתן לו מידו אלא גרמא בעלמא ע"י חנוני ולא דמי לעושה לו שום מלאכה דאסור דאע"ג דלא מצי קא תבע מיניה דהתם מדידיה לדידיה קא מיתהני ואין אחר באמצע ור"ת פי' דהאי פורע חובו איירי דווקא במזון אשתו כההיא דחנן דאין חיובו כל כך ברור דאע"פ שחייב במזונות אשתו אפשר שאם לא היה מפרנסה לא היה בעלה מתחייב לפי שהיתה מצמצמת מזונותיה אם לא מצאתה מפרנס ואע"ג דבפסקו לה ב"ד איירי מ"מ היתה מצמצמת כי היכי דלא ליקריוה רעבתנותא אבל בשטר חוב אפילו חנן מודה דלא איבד מעותיו דהנאה גמורה היא הואיל ולא היה יכול ליפטר בשום עניין והכי פירושא הא מני חנן היא כלומר האי פורע חובו איירי באותו חוב דאיירי ביה חנן דהיינו במזון האשה דווקא וחנן היא וכן פי' רבינו חננאל ז"ל רבא אמר הא דתנן פורע חובו לאו במזון אשתו היא ואפילו רבנן וכו' וריב"א הביא ראיה מן הירושלמי דפליגי בשאר חובות דגרסי' התם בפירקין (ה"ב) א"ר אבא בר ממל הפורע חובו של חבירו פלוגתא דחנן ובני כהנים גדולים א"ר יוסי טעמא דבני כהנים גדולים לא עלתה בדעתו שתמות אשתו ברעב הכא אפייסנה ליה עד דמחיל הגע עצמך דהוי גביה משכון מפייס הוינא ליה עד דיהיב לי משכוני עד כדון בב"ח שאינו דוחק ואפי' בב"ח דוחק שמעינן מן הדא שוקל לו את שקלו ואם לאו ממשכנין הדא אמרה אפילו בבעל חוב דוחק. ואומר רבינו תם דעל כרחיך פליג הירושלמי אגמרא דידן דמוקי להההוא פורע חובו אף כבני כהנים גדולים ורב הושעיא מוקי לה כחנן וגם ההיא דשוקל לו את שקלו מוקי בכל ענין וגמרא דידן לא מוקי לה אלא באבוד וגבוי ופליג נמי בהא דלית ליה הך סברא דמפרשין אליבא דגמרא דידן דלא פליגי אלא במזון האשה: ירושלמי (שם) ריב"ל אומר אין לך נתפס על חבירו וחייב ליתן לו אלא בארנון ובגולגלת רב אמר כל הנתפס על חבירו חייב ליתן לו חיליה דרב מהכא (ב"ק דף קטז:) הגוזל שדה מחבירו

ונטלוה מסיקין אם מכת מדינה אומר לו הרי שלך לפניך ואם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה ולא שמע דאמר ר' יוחנן קנס קנסו בגזלן ארנון וגולגולת דינא דמלכותא הוא כדאמרי' בהגוזל (דף קיג.) בר מתא אבר מתא מיעבט ורב אמר אף בכל דבר שנתפס על חבירו חייב ליתן לו ומייתי ראיה דנטלוה מסיקין מחמת הגזלן דאע"ג דקרקע אינה נגזלת כיון שהיו סבורין האנסין שהיא של הגזלן ומחמת כן לקחוה חייב להעמיד לו שדה אחר ה"נ כיון שנתפס בעבורו חייב ליתן לו ולית הלכתא כרב אלא כריב"ל וכר' יוחנן רבא אמר אפי' תימא דברי הכל כגון שלוה ע"מ שלא לפרוע:

הלכה ט

מתני' אדמון אומר שבעה מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובים הבנים ירשו והבנות יזונו ובזמן שהנכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון. ואע"ג דפסקינן לקמן (סי' י') כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו ומההיא פיסקא פריך הש"ס לקמן אלמא הוי עיקר מ"מ ר"ח ורב אלפס ור"ת ז"ל פסקו דלית הלכתא בהך כוותיה דסוגיין דהש"ס דלא כוותיה לעיל בפ' נערה (דף מג.) א"ר יוסי א"ר עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחים בנכסים מועטין ולעיל בפרק הנושא (דף קג.) א"ר אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכור וכן בפרק מי שמת (בבא בתרא דף קמ.) אלמנתו מהו שתמעט בנכסים והיה אומר ר"ת ז"ל דאדמון לאו לפלוגי אחכמים הוא דאתא אלא אתמוהי בעלמא קא מתמה וקאמר ר"ג יפה אמר אדמון שהיה מתמיה על דברי חכמים:

הלכה י

א הטוען את תבירו כדי יין וכדי שמן והודה לו בקנקנים אדמון אמר הואיל והודה ממין הטענה ישבע וחכ"א אין זה הודאה ממין הטענה אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון:

ב גמ' היכא דא"ל מלא עשרה כדי שמן יש לי אצלך שמן קא טעין ליה קנקנים לא קא טעין ליה עשרה כדי שמן מלאים יש לי בידך שמן וקנקנים קא עעין ליה כי פליגי היכא דא"ל עשרה כדי שמן יש לי אצלך אדמון סבר יש בלשון הזה לשון קנקנים וה"ל מודה במקצת הטענה וישבע ורבנן סברי אין בלשון זה לשון קנקנים ואין כאן הודאה במקצת אלא מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו וה"ל כמי שטענו חטין והודה לו בשעורים דפטור וקי"ל כאדמון דאמר יש בלשון הזה לשון קנקנים וה"ל מודה מקצת הטענה דא"ר זירא א"ר ירמיה בר אבא ב' דברים שאמר חנן הלכה כמותו וכיוצא בו שבעה דברים שאדם אדמון יש מהן שהלכה כמותו וכיוצא בו ויש מהן שאין הלכה

כמותו אלא כיוצא בו כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו ואינך לא ודאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון תלתא אינון מי שמת והניח בנים ובנות והטוען את חבירו כדי יין וכדי שמן והפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל. מי שמת והניח בנים ובנות נפקא ליה מהלכתא דקי"ל כרבנן דאמרו הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים פשו להו תרתי דהלכתא נינהו. כיוצא בו דחנן דאמר לעיל (דף קח.) א"ר הושעיא הא מני חנן היא דאמר איבד את מעותיו כיוצא בו דאדמון הא דאמרי' בשבועות (דף מ:) טענו שור ושה (וחמור) והודה לו באחד מהן חייב ואמר רבי חייא בר אבא תלמוד ערוך הוא בפי ר' יוחנן הא מני אדמון היא והא דאצטריך הכא למיפסק הלכה כיוצא בו טפי מכל שאר פסקי הלכה שבהש"ס דממילא מדמינן מילתא למלתא ההיא דחנן אצטריך דלא תימא דווקא בפורע מזון אשתו שאינו חיוב גמור כל כך הוא דפטור קא משמע לן דאף כיוצא בו בשארי חובות נמי הלכה כמותו וכיוצא בו דאדמון אצטריך דלא תימא שאני הכא דהוי כמו רמון בקליפתו:

הלכה יא

א מתני' הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל תהא יושבת עד שתלבין ראשה אדמון אומר יכולה היא שתאמר אילו אני פסקתי על עצמי הייתי יושבת עד שתלבין ראשי עכשיו אבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון:

ב גמ' מתני' דלא כי האי תנא דתניא א"ר יוסי בר' יהודה לא נחלקו אדמון וחכמים על הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל שיכולה היא שתאמר אבא פסק עלי על מה נחלקו על שפסקה על עצמה שחכ"א תהא יושבת עד שתלבין ראשה ואדמון אומר יכולה היא שתאמר כסבורה הייתי שאבא נותן לי עכשיו שאין אבא נותן לי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון וקי"ל כתנא דידן וי"א כיון ששאל רבא לרב נחמן אפי' בברייתא נמי והשיב לו רב נחמן דבכל מקום קאמר אלמא דס"ל כתנא דברייתא והלכתא כוותייהו:

הלכה יב

א מתני' העורר על השדה והוא חתום עליה בעד אדמון אומר יכול הוא שיאמר השני נוח לי והראשון קשה הימנו וחכ"א איבד את זכותו עשאה סימן לאחר איבד את זכותו:

ב גמ' א"ר אמי לא שנו אלא עד אבל דיין לא איבד את זכותו דתני רבי חייא אין העדים חותמין על השטר אא"כ קראוהו ד' קט ע"ב והדיינין חותמין אע"פ שלא קראוהו. עשאו סימן לאחר איבד את זכותו אמר אביי לא שנו אלא לאחר אבל לעצמו לא איבד את זכותו

דאמר אי לאו דעבדי הכי לא הוה מזבין ניהלי ירושלמי (הל"ו) לא סוף דבר שעשאה העורר סימן לאחר אלא אפי' עשאה אחר לאחר והעורר חתם איבד את זכותו ההוא דעשאה סימן לאחר ועירער שכיב ואוקי אפטרופא אתא לקמיה דאביי א"ל עשאה סימן לאחר איבד את זכותו א"ל אי הוה אבוהון דיתמי קיים הוה טעין ואמר תלם אחד עשיתי לו א"ל שפיר קאמרת דא"ר יוחנן אם טען ואמר תלם אחד עשיתי לו נאמן וה"ר יונה ז"ל כתב ואותו תלם צריך שיהא בו בית תשעה קבין שכך כותבין מצר מזרח שדה פלוני' ופחות מתשעה קבין אין שם שדה עליו הלכך צריך שיהא בתלם תשעה קבין ומה שלא טען אביי ליורש בלא דברי האפוטרופוס י"ל דלא נזכר דברי ר' יוחנן ומתוך דברי האפוטרופוס נזכר לדברי ר' יוחנן אי נמי אע"פ שטוענין ליורש היכא דאית ליה אפוטרופוס ראוי הוא שהדיין ימתין עד שיטעון האפוטרופוס ולכך אמר אביי איבד זכותו כדי שישיב האפוטרופוס אם יודע להשיב ואם לא היה האפוטרופוס יודע להשיב היה אביי טוען ליתומים כדברי רבי יוחנן. זיל הב ליה מיהא תלם אחד הוה עליה ריכבא דדיקלי א"ל ניתיב לי ריכבא דדיקלא דקאי עלויה דתלם א"ל זיל הב ליה תלם דקאי עלויה ריכבא דדיקלא א"ל אי הוה אבוהון קיים הוה טעין ואמר חזרתי ולקחתיו ממנו א"ל שפיר קאמרת דא"ר יוחנן אם טען ואמר חזרתי ולקחתיו ממנו נאמן תימה כיון שהודה שלא היתה שלו היאך יכול לטעון שלקחה ממנו וכי תימא מיגו דאי הוה בעי לא חתים מעיקרא הא ליתא דכיון דהודה מיגו למפרע לא אמרי' כדאמרי' בפ' זה בורר (סנהדרין דף לא:) כיון דאיתחזק בבי דינא אי בעי קלתה לא אמרי' וי"ל דמיירי הכא כשאין כתב יד העד יוצא ממק"א להכי מהימן למימר חזרתי ולקחתיו ממנו במיגו דלא חתמתי מעולם והאי דלא קאמר אי אבוהון היה קיים הוה טעין מזוייף משום דטענת מזוייף לאו טענה מעלייתא היא הכא כיון שהלוקח והמוכר מכחישין אותו ולא שכיחא שהיה אבוהון טוען מזוייף ומלתא דלא שכיחא לא טענינן ליתמי. אבל חזרתי ולקחתיו ממנו טענינן להו כיון דאבוהון הוה מהימן בהך טענה במיגו דאי הוה בעי אמר מזוייף הוא כדאמרי' בפ' המוכר את הבית (בבא בתרא דף ע:) גבי שטר כיס היוצא על היתומים דלא טענינן להו ליתמי נאנסו משום דלא שכיח אבל החזרתיו לך במיגו דנאנסו טענינן להו והראב"ד ז"ל פירש דמיירי הכא כשהוציאה העורר מיד המחזיק בחייו ועכשיו בא זה בטענת הודאתו שעשאה סימן לאחר להוציאה מיד היתומים והחזיק בה שלשה שנים בחייו אחר שהוציאה מידו ומשום הכי אמר אביי שפיר קאמר דאילו היה אבוהון קיים היה יכול לטעון חזרתי ולקחתיו ממנו אחר ההודאה כיון שהחזיק בה שלשה שנים וכן כתב רב אלפס ז"ל והוא דהויא ארעא בידיה אבל ליתיה בידיה אינו נאמן דיקא נמי

דא"ל זיל הב ליה ש"מ ולא נהירא לי האי פירושא דמילתיה דרבי יוחנן לאו אעובדא כי האי איתמר אלא אמתני' אמרה הלכך האי עובדא מיתרץ שפיר בהאי שינוייא אבל מלתיה דר' יוחנן דמיתאמר אמתני' צריכינן לפרושי כשינוייא קמא ובהא מיתרץ נמי האי עובדא וזיל הב ליה פי' טול אתה כל השדה והב ליה תלם אחד אמר אביי האי מאן דמוקי אפוטרופא נוקי כי האי דידע להפוכי בזכותא דיתמי כי האי:

הלכה יג

א מתני' מי שהלך למדינת הים ואבדה לו דרך שדהו אדמון אומר ילך לו בקצרה וחכמים אומרים יקח לו דרך במאה מנה או יפרח באויר:

ב גמ' שפיר קאמר אדמון אמר רב יהודה אמר רב כגון שהקיפוה ד' בני אדם מארבע רוחותיה אי הכי מ"ט דאדמון אמר רבה ארבעה דאתו מכח ארבעה וארבעה דאתו מכח חד דכולי עלמא לא פליגא דמצי מדחי לי' כי פליגא בחד דאתי מכח ד' אדמון סבר מכל מקום אורחא גבך הוא ורבנן סברי א"ל אי ציית ציית ואי לא מהדרנא שטרי למרייהו ולא מצית לאישתעויי דינא בהדיה:

הלכה יד

ההוא דאמר דיקלא לברת אזיל אחי פלוג ולא יהבו לה דיקלא סבר רב יוסף למימר היינו מתני' אמר ליה אביי מי דמי התם כל חד וחד מצי מדחי ליה הכא דיקלא גבייהו הוא מאי תקנתייהו ליתבו לה דיקלא וליהדר ליפלוג מרישא אם אין אחד מהן רוצה ליתן אחד מדקליו בשביל מעותיו. ההוא דאמר דיקלא לברת שכיב ושבק תרי פלגי דיקלי יתיב רב אשי וקא קשיא בה מי קרו אינשי לתרי פלגי דיקלי דיקלא או לא פי' רש"י ויתנו לה שני חצאי דקל אע"פ שיש להם דקלים הרבה דיד בעל השטר על התחתונה ויש מפרשים דאי אית להו דיקלי אחריני פשיטא דבעו למיתב לה דקל שלם דבמקום דקלים שלימים פשיטא דלא קרו אינשי לתרי פלגי דיקלי דיקלא ולא שייך הכא למימר יד בעל השטר על התחתונה ומיירי הכא בשאין לו שום דקל אלא שני חצאי דקל ומיבעי ליה מי קרו אינשי לתרי פלגי דיקלי דיקלא ואית לה תרי פלגי דיקלי או לא קרי ולית לה ולא מידי ודמי דקלא לא אמר למיתב לה ופי' רש"י נראה עיקר דאי לית ליה אלא הני תרי פלגי דיקלי פשיטא דהוה דעתיה אהני:

הלכה טו

א מתני' המוציא שטר חוב על חבירו והלה הוציא שטר שמכר לו את השדה אדמון אומר יכול לומר לו אילו הייתי חייב לך היה לך לפרוע את חובך כשמכרת לי את השדה הלכך מהימן למימר פרוע הוא ושובר היה לי ואבד או החזרת לי את השטר ונפל ממני

ומצאתיו אבל מזוייף לא מהימן דאי מקויים הוא לא מצי למימר מזוייף הוא וחכ"א זה היה פקח שמכר לו את השדה שיכול למשכנו עליו ומיירי בשלא היה לו שדה אי נמי אפילו היה לו נכסים אחרים יכול לומר הייתי ירא שמא היו עליך חובות מוקדמין לכך מכרתי לך זה השדה שאם יש עליך חובות מוקדמין אקח אני חלקי משדה זה שמכרתי לך דלוה ולוה ואח"כ קנה משועבד לשניהם. ה"ר יונה ז"ל:

ב גמ' באתרא דיהבי זוזי והדר כתבי שטר כ"ע לא פליגי דמצי א"ל היה לך ליפרע את שלך כי פליגי באתרא דכתבי שטרא והדר יהבי זוזי אדמון ס"ל איבעי ליה למימסר מודעא ורבנן סברי חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה:

הלכה טז

א מתני' שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה אדמון אמר אומר אילו חייב הייתי לך כיצד אתה לוה ממני. וחכ"א זה גובה שטר חובו וזה גובה שטר חובו:

ב גמ' איתמר שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה רב נחמן אמר זה גובה וזה גובה רב ששת אמר הפוכי מטרתא למה לי אלא זה עומד בתוך שלו וזה עומד בתוך שלו דכ"ע עידית ועידית בינונית ובינונית זיבורית וזיבורית ודאי הפוכי מטרתא היא כי פליגי דאית ליה לחד עידית ובינונית ואית ליה לחד זיבורית רב נחמן סבר בשלו הן שמין ורב ששת סבר בשל עולם הן שמין וקי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני:

הלכה יז

א מתני' שלש ארצות לנשואין יהודה ועבר הירדן והגליל אין מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל באותה הארץ מוציאין מכרך לכרך ומעיר לעיר אבל לא מכרך לעיר ומעיר לכרך ומוציאין מנוה רע לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרע רשב"ג אומר אף לא מנוה הרע לנוה היפה שהנוה יפה בודק:

ב גמ' בשלמא מכרך לעיר לא דבכרך שכיחי כל מילי ובעיר לא שכיחי אלא מעיר לכרך מאי טעמא לא. מפני שישיבת כרכים קשה שנאמר ויברכו את העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלים. תוספתא (פי"ב) שלש ארצות לנישואין יהודה ועבר הירדן והגליל בד"א בזמן שהיה מיהודה ואירס אשה ביהודה או בן גליל שאירס אשה בגליל אבל בן יהודה שאירס אשה בגליל כופין אותה לצאת שע"מ כן נשאה מוציאין מעיר שרובה עובדי כוכבים לעיר שרובה ישראל ולא מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה עובדי כוכבים. ירושל' (הל"י) מתני' כשהיה מיהודה ונשא אשה מגליל מגליל ונשא אשה מיהודה אבל אם היה מיהודה ונשא אשה מיהודה מגליל ונשא אשה מגליל כופין אותו לצאת אני פלוני שמיהודה נשאתי אשה מיהודה כופין אותה לצאת מגליל אין כופין

אותה לצאת אני פלוני שמגליל ונשאתי אשה מגליל כופין אותה לצאת מיהודה אין כופין אותה לצאת ולכאורה התוספתא והירושלמי סותרין זה את זה ור"ת ז"ל פי' בס' הישר דמתני' דשלש ארצות לנישואין איירי בכפיית האיש שאם נשאה באחת מהארצות האלה והוא מקום מולדתו ודירתו אין כופין אותו לצאת משם וכ"ש אם נשאה באחת מן הארצות האלה במקום מולדתה ודירתה שיפה כח האשה יותר ואין יכול להוציאה משם ומפרש מתני' ותוספתא הכי שלש ארצות לנישואין וכו' אם האיש מיהודה והאשה מגליל ונשאה ביהודה שהוא מקומו אין מוציאין האיש ממקומו לילך אחריה לגליל כיון דיהודה וגליל הן שתי מדינות ואין שיירות מצויות מזו לזו ואין יכול לחקור ולידע תמיד מנהג אנשי מולדתו אין כופין אותו להניח מקומו כיון דשם נשאה אבל נשאה בגליל כופין אותו לצאת וגרסי' בתוספתא כופין אותו לצאת שעל מנת כן נשאה ואם האיש והאשה ממקום אחד ביהודה אע"פ שנשאה בגליל כופין אותו לצאת מגליל אפילו מעיר לכרך ומכרך לעיר ואם האשה מכרך והאיש מעיר או להפך ושניהם ביהודה ונשאה בעירו אין האשה יכולה לכופו להניח מקומו כיון דאין שני המקומות שוין והוא נשאה בעירו וכ"ש אם נשאה בעירה שאין האיש יכול לכופה להניח מקומה כיון דאין שני המקומות שוין ונשאה בעירה אבל אם מקומותיהן שוין שניהם כרכין או שניהם עיירות כופין את האיש לעזוב מקומו ואע"פ שבמקומו נשאה שנאמר והיא בעולת בעל בעלייתו של בעל עולה עמו ואין יורדת עמו ודרכו לחזור אחר אבידתו ועוד האיש יכול לילך לראות אוהביו משא"כ באשה כל כבודה בת מלך פנימה וההיא דירושלמי מפרש ר"ת מתני' כשהיה מיהודה ונשא אשה מגליל מגליל ונשא אשה מיהודה פירוש שהיה מיהודה ונשא אשה מגליל ביהודה אין כופין אותו לילך אחריה לגליל או מגליל ונשא אשה מיהודה בגליל אין כיפין אותו לילך אחריה ליהודה אבל הוא מיהודה ונשא אשה מיהודה מגליל ונשא אשה מגליל אני פלוני מיהודה נשאתי אשה מיהודה פירוש מיהודה מעיר לעיר או מכרך לכרך כדמפרש לעיל (אין) כופין אותו לצאת אחריה כך פי' ר"ת ז"ל בספר הישר דבכפיית האיש איירי. ורבינו מאיר ז"ל הקשה עליו מן הירושלמי דמשמע התם דיפה כח הבעל מכח האשה דגרסי' התם הוא רוצה לעלות לא"י והיא אינה רוצה לעלות כופין אותה לעלות היא רוצה לעלות והוא אינו רוצה אין כופין אותו לעלות היא רוצה לעלות לירושלים והוא אינו רוצה לעלות לירושלים אין כופין אותו הוא רוצה והיא אינה רוצה לעלות לירושלים כופין אותה לעלות ופירש הוא דאיירי בכפיית האשה ופירש התוספתא בד"א שהיה מיהודה ואירס אשה ביהודה אין יכול להוציאה למדינה אחרת אע"פ שהאשה מגליל אינו יכול להוציאה מיהודה ולא מצי

למימר לה והלא אין זה מקום מולדתך מאי איכפת לך אם אדור כאן או במדינה אחרת דכיון דאירסה ביהודה מציא למימר אדעתא דהכי נתקדשתי לך לדור ביהודה כי שם יש לי נחת רוח יותר כי הורגלתי שם אבל אם היה מיהודה ואירס אשה בגליל וכו' אפילו הלך לגליל וקדשה בסתם כופין אותה לצאת ליהודה והא דקתני שע"מ בן נשאה ולא קתני שע"מ כן קדשה כיון דבקידושין איירי י"ל דאשמועינן רבותא דאפי' אם אח"כ נשאה באחת משאר ארצות כגון בעבר הירדן כופין אותה לצאת ליהודה מתי שירצה שע"מ כן נשאה על דעת קידושין הראשונים וכיון דבשעת קידושין היה דר ביהודה הוי כאילו התנה שתלך אחריו ליהודה והירושלמי הכי פירושא מתני' כשהיה מיהודה ונשא בגליל פירוש שהלך שם ונשאה כיון דהנישואין היו בגליל אין כופין אותה לילך אחריו ליהודה אבל אם היה מיהודה ונשא אשה ביהודה שהיא מגליל ושוב מרדה ושבה אל בית אביה לגליל כופין אותה לצאת משם ליהודה כיון שנשאת לו ביהודה אני פלוני שמיהודה וכו' וכך היו רגילין לכתוב ולחתום בשעת נשואין לפי שיש מקומות שאין כותבין כתובה וישתכח הדבר באיזה מקום נשאה ואפילו במקום שכותבין כתובה שמא תטמין הכתובה ותאמר שנשאה בגליל לפיכך היו כותבין בן לידע באיזה מקום נשאה כופין אותה לצאת ליהודה מגליל אין כופין אותה לצאת פירוש אבל אם כתבו אני פלוני מיהודה ונשא אשה בגליל אין כופין אותה לצאת מגליל וההיא דירושלמי דפליג אגמרא דידן דקאמר אין כופין האיש לעלות אחר האשה לארץ ישראל ולירושלים פירש רבינו מאיר דאיירי בזמן הזה ומשנתינו נישנית בזמן הבית: רבן שמעון בן גמליאל אומר אף לא מנוה הרע לנוה היפה וכו' מאי בודק כדשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחלת חולי מעים רב אלפס ז"ל לא הביא מילתא דרבן שמעון בן גמליאל אומר לפי שסובר שאין הלכה כרשב"ג אבל ר"ת ור"י ז"ל סברי דהלכה כר' יוחנן דאמר כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וכו' ועוד י"א דבכאן הלכה כרשב"ג משום דמייתי עלה הך דשינוי וסת דשמואל:

הלכה יח

א מתני' הכל מעלין לא"י ואין הכל מוציאין הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין אחד האנשים ואחד הנשים:

ב גמ' הכל מעלין לא"י לאיתויי עבדים ולמאן דתני עבדים בהדיא לאיתויי מאי לאיתויי מנוה יפה לנוה הרע ואין הכל מוציאין לאיתויי מאי לאיתויי עבד שברח מח"ל לארץ הכל מעלין לירושלים לאיתויי מאי לאיתויי מנוה יפה לנוה הרע ואין הכל מוציאין לאיתויי מאי לאיתויי אפי' מנוה רע לנוה יפה: ת"ר הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא

לעלות כופין אותה לעלות ואם לאו תצא בלא כתובה היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות כופין אותו לעלות ואם לאו יוציא ויתן כתובה היא אומרת לצאת והוא אומר שלא לצאת כופין אותה שלא לצאת ואם לאו תצא בלא כתובה הוא אומר לצאת והיא אומרת שלא לצאת כופין אותו שלא לצאת ואם לאו יוציא ויתן כתובה והא דקאמר תצא בלא כתובה כתב רבינו מאיר דדינה כדין איילונית שכתבתי לעיל (פי"א סי' כה):

הלכה יט

א מתני' נשא אשה בא"י וגרשה בא"י נותן לה ממעות ארץ ישראל נשא אשה בא"י וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות א"י נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י נותן לה ממעות א"י רבן שמעון בן גמליאל אומר נותן לה ממעות קפוטקיא:

ב גמ' הא גופא קשיא אמרת נשא אשה בארץ ישראל וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא בתר שעבוד אזלינן והדר תני נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בא"י נותן לה ממעות א"י אלמא בתר גוביינא אזלינן אמר ר' אבא מקולי כתובה שנו כאן רשבג"א נותן לה ממעות קפוטקיא קסבר כתובתה דאורייתא:

הלכה כ

ת"ר המוציא שט"ח על חבירו כתוב בבבל מגבהו ממעות בבל כתוב בא"י מגביהו ממעות א"י כתוב סתם הוציאו בבבל מגבהו ממעות בבל הוציאו בא"י מגבהו ממעות א"י כתוב בו כסף סתם מה שירצה לוה מגבהו משא"כ בכתובה אהייא אמר רב משרשיא אירשא לאפוקי מרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא קמ"ל דרבנן וכן הלכתא ולעיל בפ"ק (סי' יט) כתבתי דברי ר"ת ז"ל שפסק דכתובה דאורייתא: הדרן עלך פרק שני דייני גזירות וסליקא מסכת כתובות